

Мавлоно
Ҷалолиддини Румӣ

МАСНАВИЙ
Дафтари Аввал

Муқаддима

Ин китоби «Маснавӣ» аст, ки усули усули усули дин аст. Дар бораи кашфи розҳои вусул ба ҳақиқат ва расидан ба мартабаи яқин аст. Ва дониши бузурги худовандӣ аст. Ва роҳи равшани худопарастӣ аст. Ва ошкортарин бурҳони худошиносӣ аст. «Рӯшноии он монанди фонусест, ки дар он чароғе бошад», чароғе, ки равшантар аз бомдодон нур бияфшонад. Ин китоб бихишти дил аст, чашмаҳо ва шохсороне дорад ва аз он миён чашмаест, ки равандагони ин роҳ ба он Силсабил мегӯянд ва соҳибони мақомот ва каромот ин бихиштро барои мондан ва осоиши рӯҳ беҳтарин ҷой медонанд. Некон дар ин бихишт меҳӯранд ва менӯшанд ва озодагон аз он кушодахотир ва шодмон мешаванд. Ин китоб чун рӯди Нил барои шикобоён нӯшидане гуворо ва барои фиръавниён ва худоношиносон рашқу ҳасрат аст, чунонки дар каломи Худо мехонем: «Ба он бисёре аз касонро гумроҳ мекунад ва бисёреро ба роҳ меоварад» ва ин китоб дармони синаҳои дардманд аст ва зудояндаи зангҳои андӯҳ ва розгушои Қуръон ва фаровонкуандаи рӯзиҳои маънавӣ ва мӯҷиби поксозии хӯйи одамиён, «ба шарти он ки дар дасти паёмгузори бузургвору некӯкор бошад», ки нагузоранд «чуз покон касе ба он даст бизанад» ва бадонанд, ки «ин фуруд омада аз сӯйи Парвардигори ҷаҳониён аст» ва «пеша аз он ё пас аз он ҳеч сухани дигаре, онро дигаргун ё мансук нахоҳад кард» ва Худованд ин китобро нигоҳ медорад «ва ӯ беҳтарин ниғаҳдоранда ва аз ҳамаи меҳрубонон нармдилтар аст». Барои ин «Маснавӣ» алқоби дигаре ҳам ҳаст, ки Худованд бар он ниҳодааст ва мо ба ҳамин мухтасар суханро кӯтоҳ кардем ва ин мухтасар худ нишонаи бисёр аст ва ин ҷуръа ба обгире раҳ менамояд ва ин як мушт сухан аз хирмани гарон мегӯяд.

Ин бандаи нотавон ниёзманд ба раҳмати Худои балеандпоя, Муҳаммад ибни Муҳаммад ибни Ҳусайни Балхӣ, ки Худо бандагии ӯро қабул кунад, мегӯяд: «Ман дар татвили ин китоби манзуми маснавӣ кӯшидаам, китобе, ки шомили дostonҳои шигифту нодир, суханони дурахшон ва раҳнамойиҳои равшан аст. Ин китоб аз тариқати парҳезгорон сухан мегӯяд ва бӯстони худопарастон аст; шолудаҳои сухан дар он мухтасару кӯтоҳ ва маъонии онҳо бисёр аст. Ин кӯшишро ман ба дарҳости касе кардаам, ки сарвар, такягоҳ ва мӯътамади ман аст ва поре аз пайкари ман аст, ки дар он рӯҳи ман ҷой дорад ва захираи имрӯзу фардои ман аст ва ӯ пири пешвои орифон, раҳнамои расидан ба мартабаи яқин, фарёдраси халқ, амини дилҳову ақлҳо, супурдаи Худованд дар миёни офаридагон ва баргузидаи ӯ аз миёни халқ ва ҷилвагоҳи васоест, ки

Худо бар паёмбараш фармуда ва асроре, ки бо бандаи хосси даргоҳаш дар миён ниҳода, калиди ганҷинаҳои Арш ва амини ганҷҳои ин ҷаҳон Абулфазойил Ҳусомулҳақ ва-д-дин Ҳасан ибни Муҳаммад ибни Ҳасан маъруф ба Ибни Ахии турк аст. Боязиди ин рӯзгор ва Ҷунайди ин замона ва марде ростин дар мартабаи Абӯбакр аст ва падару аҷдодаш низ чунин будаанд, ки Худованд аз ӯ ва аз ҳамаи онҳо хушнуд бод. Дар асл аз мардуми Урумия аст ва аз тариқи ин сухани маъруф, ки «ба хангоми хуфтан курд будам ва бомдодон араб бархостам», нисбате ба шайхи бузургворе дорад, ки гӯяндаи ин сухан аст – Худо равони он шайху фарзандони ӯро пок бидорад ва ин падару фарзанд чӣ салафу халафи некӯе ҳастанд. Ҳусомуддин насабе дорад, ки хуршед ҷомаи худро бар он афгандааст ва ҳасабе дорад, ки ахтарон рӯшноии худро ба пешгоҳаш афшондаанд. Ҳамвора даргоҳи ин хонадон қиблагоҳи таваҷҷӯҳи дигарон будааст ва ҳамвора фарзандони соҳибони вилояти маънавӣ ба он рӯй меоваранд ва Каъбаи орзухост, ки хосторони лутф гирди он мегарданд.

Умед, ки ҳамвора, то ситорае медурахшад ва ахтаре метобад, ин даргоҳ паноҳе бошад барои онҳо, ки соҳиби басиратанд ва раббониву рӯхониву осмониву аршиву нуронианд, онҳо ки дигарон дар наззораи онҳо хомӯш мемонанд, ғойибоне, ки ҳузур доранд, хусравоне, ки дар ҷомаҳои мундарисанд ва нучабои воқеии ҷамооти мардуманд ва соҳибони фазилатанд ва рӯшноӣҳои раҳнамояндаанд. Эй Парвардигори ҷаҳониён, ин дуъои маро бипазир ва ин дуъоест, ки пазируфта хоҳад буд, зеро ҳамаи гурӯҳҳои халқро дар бар мегирад. Ва ситоиш Худои ягонаро ва дуруди Худо ба сарвари мо Муҳаммад ва пайравонашу хонадо-наш. Ва Худо моро бас аст ва коргузоре нек аст.

Бишнава аз най чун ҳикоят мекунад,
Аз ҷудойиҳо шикоят мекунад,
К-аз найистон то маро бубридаанд,
Дар нафирам марду зан нолидаанд.
Сина хоҳам шарҳа–шарҳа аз фирок,
То бигӯям шарҳи дарди иштиёқ.
Ҳар касе, к-ӯ дур монд аз асли хеш,
Боз ҷӯяд рӯзгори васли хеш.
Ман ба ҳар ҷамъияте нолон шудам,
Ҷуфти бадҳолону хушҳолон шудам.
Ҳар касе аз занни худ шуд ёри ман,
Аз даруни ман начуст асрори ман.

Сирри ман аз нолаи ман дур нест,
Лек чашму гӯшро он нур нест.
Тан зи ҷону ҷон зи тан мастур нест,
Лек касро диди ҷон дастур нест.
Оташ аст ин бонги нойу нест бод,
Ҳар кӣ ин оташ надорад, нест бод!
Оташи ишқ аст, к-андар най фитод,
Ҷӯшиши ишқ аст, к-андар май фитод.
Най ҳарифи ҳар кӣ аз ёре бурид,
Пардаҳояш пардаҳои мо дарид.
Ҳамчу най захреву тарёке кӣ дид?
Ҳамчу най дамсозу муштоке кӣ дид?
Най ҳадиси роҳи пурхун мекунад,
Қиссаҳои ишқи Мачнун мекунад.
Маҳрами ин ҳуш ҷуз беҳуш нест,
Мар забонро муштарӣ ҷуз гӯш нест.
Дар ғами мо рӯзҳо бегоҳ шуд,
Рӯзҳо бо сӯзҳо ҳамроҳ шуд.
Рӯзҳо гар рафт, гӯ: «Рав бок нест,
Ту бимон, эй он ки чун ту пок нест».
Ҳар кӣ ҷуз моҳӣ зи обаш сер шуд,
Ҳар кӣ берӯзист, рӯзаш дер шуд.
Дарнаёбад ҳоли пухта ҳеч хом,
Пас сухан кӯтоҳ бояд, вассалом!
Банд бутсил, бош озод, эй писар!
Чанд бошӣ банди симу банди зар?
Гар бирезӣ баҳрро дар кӯзае,
Чанд гунҷад, қисмати якрӯзае?
Кӯзаи чашми ҳарисон пур нашуд,
То садаф қонеъ нашуд, пурдур нашуд.
Ҳар киро ҷома зи ишқе чок шуд,
ӯ зи ҳирсу айб кулӣ пок шуд.
Шод бош, эй ишқи хушсавдои мо!
Эй табиби ҷумла иллатҳои мо!
Эй давои нахвату номуси мо!
Эй ту Афлотуну Ҷолинуси мо!
Ҷисми хок аз ишқ бар афлок шуд,

Кӯҳ дар рақс омаду чолок шуд.
Ишқ қони Тур омад, ошиқо!
Тур масту «харра Мӯсо соиқо».
Бо лаби дамсози худ гар ҷуфтаме,
Ҳамчу най ман гуфтаниҳо гуфтаме.
Ҳар кӣ ӯ аз ҳамзабоне шуд ҷудо,
Безабон шуд, гарчи дорад сад наво.
Чунки гул рафту гулистон даргузашт,
Нашнави з-он пас зи булбул саргузашт.
Чумла маъшуқ асту ошиқ пардае,
Зинда маъшуқ асту ошиқ мурдае.
Чун набошад ишқро парвои ӯ,
ӯ чу мурғе монд бепар, вои ӯ.
Ман чӣ гуна ҳуш дорам пешу пас,
Чун набошад нури ёрам пешу пас? ;
Ишқ хоҳад, к-ин сухан берун бувад,
Ойина ғаммоз набвад, чун бувад?
Ойина-т дони чаро ғаммоз нест?
З-он ки зангор аз рухаш мумтоз нест.;
Ошиқ шудани подшоҳ бар канизаки ранчур
ва тадбир кардан дар сикҳати ӯ
Бишнавед, эй дӯстон, ин достон,
Худ ҳақиқат нақди ҳоли мост он.
Буд шоҳе дар замоне пеш аз ин,
Мулки дунё будашу ҳам мулки дин.
Иттифоқо, шоҳ рӯзе шуд савор,
Бо хавоси хеш аз баҳри шикор.
Як канизак дид шаҳ бар шоҳроҳ,
Шуд ғуломи он канизак подшоҳ.
Мурғи қонаш дар қафас чун метапид,
Дод молу он канизакро харид.
Чун харид ӯрову бархурдор шуд,
Он канизак аз қазо бемор шуд.
Он яке хар дошт, полонаш набуд,
Ёфт полон, гург харро даррабуд.
Кӯза будаш, об меномад ба даст
Обро чун ёфт, худ кӯза шикаст.

Шаҳ табибон ҷамъ кард аз чапшу рост
Гуфт: «Ҷони ҳар ду дар дасти шумост».
Ҷони ман саҳл аст, ҷони ҷонам ӯст,
Дардманду хастаам, дармонам ӯст.
Ҳар кӣ дармон кард мар ҷони маро,
Бурд ганҷу дурру марҷони маро.
Ҷумла гуфтандаш, ки ҷонбозӣ кунем
Фаҳм гирд орему анбозӣ кунем,
Ҳар яке аз мо Масеҳи оламест,
Ҳар алафро дар кафи мо марҳамест».
«Гар Худо хоҳад» нагуфтанд, аз батар,
Пас Худо бинмудашон аҷзи башар.
Тарки «истисно» муродам қасватест,
На ҳамин гуфтан, ки ориз ҳолатест.
Эй басо н-оварда «истисно» ба гуфт,
Ҷони ӯ бо ҷони «истисно»-ст ҷуфт.
Ҳар чӣ карданд аз илоҷу аз даво,
Гашт ранҷ афзуну ҳоҷат нораво.
Он канизак аз мараз чун мӯй шуд,
Чашми шаҳ аз ашки хун чун ҷӯй шуд.
Аз қазо сиркангубин саффо фузуд,
Равғани бодом хушкӣ менамуд.
Аз ҳалила қабз шуд, итлоқ рафт,
Об оташро мадад шуд ҳамчу нафт.

Зоҳир шудани аҷзи ҳақимон аз муолиҷаи канизак ва рӯй овардани подшоҳ ба
даргоҳи Илоҳ ва дар хоб дидани ӯ валиеро
Шаҳ чу аҷзи он ҳақимонро бидид,
Побараҳна ҷониби масҷид давид.
Рафт дар масҷид, суи меҳроб шуд,
Сачдагоҳ аз ашки шаҳ пуроб шуд.
Чун ба хеш омад зи ғарқоби фано
Хуш забон бигшод дар мадху дуъо:
К-эй камина бахшишат мулки чаҳон,
Ман чӣ гӯям? Чун ту медонӣ ниҳон.
Эй ҳамеша ҳоҷати моро паноҳ,
Бори дигар мо ғалат кардем роҳ.

Лек гуфтӣ: «Гарчи медонам сират,
Зуд ҳам пайдо кунаш бар зоҳират».
Чун баровард аз миёни ҷон хурӯш,
Андар омад баҳри бахшоиш ба ҷӯш.
Дар миёни гирия хобаш даррабуд,
Дид дар хоб ӯ, ки пире рӯ намуд,
Гуфт: «Эй шаҳ, мужда, ҳочотат равост,
Гар ғарибе оядат фардо зи мост.
Чунки ояд ӯ, ҳакими ҳозиқ аст,
Содиқаш дон, к-ӯ амину содиқ аст.
Дар илоҷаш сеҳри мутлақро бибин,
Дар мизочаш қудрати Ҳақро бибин».
Чун расид он ваъдагоҳу рӯз шуд,
Офтоб аз Шарқ ахтарсӯз шуд.
Буд андар манзара шаҳ мунтазир,
То бибинад он ҷӣ бинмуданд сир.
Дид шахсе, фозиле, пурмоёе,
Офтобе дар миёни сояе.
Мерасид аз дур монанди ҳилол,
Нест буду ҳаст бар шакли хаёл.
Нестваш бошад хаёл андар равон,
Ту ҷаҳоне бар хаёле бин равон:
Бар хаёле сулҳашону ҷангашон
В-аз хаёле фаҳрашону нангашон.
Он хаёлоте, ки доми авлиёт,
Акси маҳрӯёни бустони Худост.
Он хаёле, ки шаҳ андар хоб дид,
Дар руҳи меҳмон ҳамеомад падид.
Шаҳ ба ҷойи ҳоҷибон фопеш рафт,
Пеши он меҳмони ғайби хеш рафт.
Ҳар ду баҳрӣ, ошино омӯхта,
Ҳар ду ҷон бе дӯхтан бардӯхта.
Гуфт: «Маъшуқам ту будастӣ, на он,
Лек кор аз кор хезад дар ҷаҳон.
Эй маро ту Мустафо, ман чун Умар,
Аз барои хидматат бандам камар».

Аз Худованди валиюттавфиқ дархостани тавфиқи риояти адаб дар ҳамаи ҳолҳо
ва баён кардани ваҳомати зарарҳои беадабӣ

Аз Худо чӯем тавфиқи адаб,
Беадаб маҳрум гашт аз лутфи раб.
Беадаб танҳо на худро дошт бад,
Балки оташ дар ҳама офоқ зад.
Моида аз осмон дармерасид,
Беширою байъу бегуфту шунид.
Дар миёни қавми Мӯсо чанд кас
Беадаб, гуфтанд: «Ку сиру адас?»
Мунқатеъ шуд хону нон аз осмон,
Монд ранҷи заръу белу досамон.
Боз Исо чун шафоат кард Ҳақ,
Хон фиристоду ғанимат бар табақ.
Боз густохон адаб бигзоштанд,
Чун гадоён заллаҳо бардоштанд.
Лоба карда Исӣ эшонро, ки ин
Доим асту кам нагардад аз замин,
Бадгумонӣ кардану ҳирсоварӣ,
Куфр бошад пеши хони меҳтарӣ.
З-он гадорӯёни нодида зи оз,
Он дари раҳмат бар эшон шуд фароз.
Абр бар н-ояд пайи манъи закот
В-аз зино афтад вабо андар чиҳот.
Ҳар чӣ бар ту ояд аз зулмоту ғам,
Он зи бебокиву густохист ҳам.
Ҳар кӣ бебоки кунад дар роҳи дӯст,
Раҳзани мардон шуду номард ўст.
Аз адаб пурнур гаштаст ин фалак
В-аз адаб маъсуму пок омад малак.
Буд зи густохӣ кусуфи офтоб,
Шуд Азозиле зи чуръат радди боб.

Мулоқоти подшоҳ бо он валӣ, ки дар хобаш намуданд
Даст бигшоду каноронаш гирифт,
Ҳамчу ишқ андар дилу ҷонаш гирифт.
Дасту пешониш бўсидан гирифт

В-аз мақому роҳ пурсидан гирифт.
Пурс-пурсон мекашидаш то ба садр,
Гуфт: «Ганче ёфтам, аммо ба сабр».
Гуфт: «Эй нури Ҳақу дафъи ҳараҷ!»
Маънии «Ас-сабру мифтоҳ-ул-фараҷ!»
Эй лиқои ту ҷавоби ҳар суол!
Мушкил аз ту ҳал шавад беқилу қол.
Тарҷумонӣ, ҳар чӣ моро дар дил аст,
Дастгирӣ, ҳар кӣ пояш дар гил аст.
Марҳабо ё мучтабо ё муртазо!
«Ин тағиб ҷоа-л-қазо зоқа-л-фазо.
Анта мавла-л-қавми ман ло йаштаҳи
Қад радо калло лаин лам йантаҳи».
Чун гузашт он маҷлису хони карам,
Дасти ӯ бигрифтӯ бурд андар ҳарам.

Бурдани подшоҳ он табибро бар сари бемор, то ҳоли ӯро бибинад
Қиссаи ранҷуру ранҷурӣ бихонд,
Баъд аз он дар пеши ранҷураш нишонд.
Ранги рӯю набзу қорура бидид,
Ҳам аломоташ, ҳам асбобаш шунид.
Гуфт: «Ҳар дору, ки эшон кардаанд,
Он иморат нест, вайрон кардаанд.
Беҳабар буданд аз ҳоли дарун,
«Астаъизуллоҳа миммо йафтарун».
Дид ранҷу кашф шуд бар вай ниҳуфт,
Лек пинҳон карду бо султон нагуфт.
Ранҷаш аз сафрову аз савдо набуд,
Бӯйи ҳар ҳезум паидид ояд зи дуд.
Дид аз зориш, к-ӯ зори дил аст,
Тан хуш асту ӯ гирифтори дил аст.
Ошиқӣ пайдост аз зории дил,
Нест беморӣ чу бемории дил.
Иллоти ошиқ зи иллатҳо ҷудост,
Ишқ устурлоби асрори Худост.
Ошиқӣ гар зин сару гар з-он сар аст,
Оқибат моро бад-он сар раҳбар аст.

Ҳар чӣ гӯям ишқро шарҳу баён,
Чун ба ишқ оям, хиҷил бошам аз он.
Гарчи тафсири забон равшангар аст,
Лек ишқи безабон равшантар аст.
Чун қалам андар навиштан мешитофт,
Чун ба ишқ омад, қалам бар худ шикофт.
Ақл дар шарҳаш чу хар дар гил бихуфт,
Шарҳи ишқу ошиқӣ ҳам ишқ гуфт.
Офтоб омад далели офтоб,
Гар далелат бояд, аз вай рӯ матоб.
Аз вай ар соя нишоне медиҳад,
Шамс ҳар дам нури ҷоне медиҳад.
Соя хоб орад туро ҳамчун самар,
Чун барояд шамс, иншаққа-л-қамар.
Худ ғарибе дар ҷаҳон чун Шамс нест,
Шамси ҷон боқист, ўро амс нест.
Шамс дар хориҷ агарчи ҳаст фард,
Метавон ҳам мисли ў тасвир кард.
Лек шамсе, ки аз ў шуд, ҳаст асир,
Набвадаш дар зеҳну дар хориҷ назир.
Дар тасаввур зоти ўро гунҷ ку?
То дарояд дар тасаввур мисли ў.
Чун ҳадиси рӯйи Шамсуддин расид,
Шамси чорум осмон сар даркашид.
Воҷиб ояд, чунки омад номи ў,
Шарҳ кардан рамзе аз инъоми ў.
Ин нафас, ҷон доманам бартофтаст,
Бӯйи пероҳони Юсуф ёфтаст,
К-аз барои ҳаққи сӯҳбат солҳо
Бозгӯ ҳоле аз он хушҳолҳо,
То замину осмон хандон шавад,
Ақлу рӯҳу дида садчандон шавад.
«Ло тукаллифни фаинни фи-л-фано,
Каллат афҳоми фало уҳси сано.
Куллу шайъин қолаҳу ғайру-л-муфик»,
Ин такаллаф ав тасаллаф, «ло йалиқ».
Ман чӣ гӯям – як рагам хушёр нест

Шарҳи он ёре, ки ўро ёр нест.
Шарҳи ин ҳичрону ин хуни чигар
Ин замон бигзор то вақти дигар.
Қола: «Атғимни фаинни чоеъун
В-аътачил фа-л-вақту сайфун қотеъун».
Сўфӣ ибну-л-вақт бошад, эй рафиқ!
Нест фардо гуфтан аз шарти тариқ.
Ту магар худ марди сўфӣ нестӣ?
Ҳастро аз нася хезад нестӣ.
Гуфтамаш: «Пӯшида хуштар сирри ёр,
Худ ту дар зимни ҳикоят гӯш дор.
Хуштар он бошад, ки сирри дилбарон
Гуфта ояд дар ҳадиси дигарон».
Гуфт: «Макшуфу бараҳна гӯй ин,
Ошкоро беҳ, ки пинҳон зикри дин.
Парда бардору бараҳна гӯ, ки ман,
Менахусбам бо санам бо пераҳан».
Гуфтам: «Ар урён шавад ў дар аён,
На ту монӣ, на канорат, на миён.
Орзу мехоҳ, лек андоза хоҳ,
Барнатобад кӯхро як барги коҳ.
Офтобе, к-аз вай ин олам фуруҳт,
Андаке гар пеш ояд, ҷумла сӯхт.
Фитнаву ошӯбу хунрезӣ маҷӯй,
Беш аз ин аз Шамси Табрзӣ мағӯй.
Ин надорад охир, аз оғоз гӯй,
Рав, тамоми ин ҳикоят бозгӯй».

Хилват талабидани он валӣ аз подшоҳ чиҳати дарёфтани ранчи канизак
Гуфт: «Эй шах, хилвате кун хонаро,
Дур кун ҳам хешу ҳам бегонаро.
Кас надорад гӯш дар даҳлезҳо,
То бипурсам 3-ин канизак чизҳо.
Хона холи монду як дайёр на,
Ќуз табибу ҷуз ҳамон бемор на.
Нарм-нармак гуфт: «Шаҳри ту кучост?
Ки илоҷи аҳли ҳар шаҳре ҷудост.

В-андар он шахр аз қаробат кистат?
Хешиву пайвастагӣ бо чистат?»
Даст бар набзаш ниҳоду як ба як
Бозмепурсид аз ҷаври фалак.
Чун касеро хор дар пояш ҷаҳад,
Пойи худро бар сари зону ниҳад.
В-аз сари сӯзан ҳамечӯяд сараш
В-ар наёбад, мекунад бо лаб тараш.
Хор дар по шуд чунин душворёб,
Хор дар дил чун бувад? Водеҳ ҷавоб.
Хори дилро гар бидидӣ ҳар хасе,
Даст кай будӣ ғамонро бар касе?
Кас ба зери думми хар хоре ниҳад,
Хар надонад дафъи он, бармечаҳад.
Барчаҳад в-он хор мӯҳкамтар занад,
Оқиле бояд, ки хоре барканад.
Хар зи баҳри дафъи хор, аз сӯзу дард,
Ҷуфта меандохт, сад ҷо захм кард.
Он ҳақими хорчин устод буд,
Даст мезад, ҷо ба ҷо меозмуд.
З-он канизак бар тариқи дoston
Бозмепурсид ҳоли дӯстон.
Бо ҳақим ӯ қиссаҳо мегуфт фош
Аз мақому хоҷагону шахру бош.
Сӯйи қисса гуфтаниш медошт гӯш,
Сӯйи набзу ҷастанаш медошт хуш.
То ки набз аз ном кай гардад ҷаҳон,
ӯ бувад мақсуди ҷонаш дар ҷаҳон.
Дӯстони шахри ӯро баршумурд,
Баъд аз он шахре дигарро ном бурд.
Гуфт: «Чун берун шудӣ аз шахри хеш,
Дар кадомин шахр будастӣ ту беш?»
Номи шахре гуфту з-он ҳам даргузашт,
Ранги рӯю набзи ӯ дигар нагашт.
Хоҷагону шахрҳоро як ба як
Бозгуфт, аз ҷою аз нону намак.
Шаҳр шахру хона хона қисса кард,

На рагаш чунбиду на рух гашт зард.
Набзи ӯ бар ҳоли худ буд бегазанд,
То бипурсид аз Самарқанди чу қанд.
Набз часту рӯй сурху зард шуд,
К-аз самарқандии заргар фард шуд.
Чун зи ранчур он ҳаким ин роз ёфт,
Асли он дарду балоро бозёфт.
Гуфт: «Кӯйи ӯ кадом аст дар гузар?»
ӯ Сари пул гуфту кӯйи Ғотифар.
Гуфт: «Дониستم, ки ранчат чист, зуд
Дар халосат сеҳрҳо хоҳам намуд.
Шод бошу фориғу омин, ки ман
Он кунам бо ту, ки борон бо чаман.
Ман ғами ту мехурам, ту ғам мах(в)ар,
Бар ту ман мушфиқтарам аз сад падар.
Ҳону ҳон! Ин розро бо кас мағӯ,
Гарчи аз ту шаҳ кунад бас ҷустуҷӯ.
Гӯрхонай рози ту чун дил шавад,
Он муродат зудтар ҳосил шавад.
Гуфт пайғамбар, ки ҳар кӣ сир ниҳуфт,
Зуд гардад бо муроди хеш ҷуфт.
Дона чун андар замин пинҳон шавад,
Сирри ӯ сарсабзии бустон шавад.
Зарру нуқра гар набудандӣ ниҳон,
Парвариш кай ёфтандӣ зери кон?
Ваъдаҳову лутфҳои он ҳаким
Кард он ранчурро эмин зи бим.
Ваъдаҳо бошад ҳақиқӣ, дилпазир,
Ваъдаҳо бошад маҷозӣ, тосагир.
Ваъдаи аҳли карам ганчи равон,
Ваъдаи ноаҳл шуд ранчи равон.

Дарёфтани он вали ранчро ва арз кардани ранчи ӯ пеши подшоҳ
Баъд аз он бархост, азми шоҳ кард,
Шоҳро з-он шаммае огоҳ кард.
Гуфт: «Тадбир он бувад, к-он мардро
Ҳозир орем аз пайи ин дардро.

Марди заргарро бихон з-он шаҳри дур,
Бо зару хилъат бидеҳ ўро ғурур».
Чунки султон аз ҳақим онро шунид,
Панди ўро аз дилу чон баргузид.

Фиристодани подшоҳ расулон ба Самарқанд ба овардани заргар
Шаҳ фиристод он тараф як-ду расул,
Ҳозиқону кофиёни бас адул.
То Самарқанд омаданд он ду амир
Пеши он заргар зи шоҳаншаҳ башир,
К-эй латифустоди комилмаърифат!
Фош андар шаҳрҳо аз ту сифат.
Нак, фалон шаҳ аз барои заргарӣ
Ихтиёрат кард, зеро меҳтарӣ.
Инак ин хилъат бигиру зарру сим,
Чун биёй, хос бошиву надим.
Мард молу хилъати бисёр дид,
Ғурра шуд, аз шаҳру фарзандон бурид.
Андар омад шодмон дар роҳ мард,
Бехабар, к-он шоҳ қасди чон-ш кард.
Аспи тозӣ барнишасту шод тохт,
Хунбаҳои хешро хилъат шинохт.
Эй шуда андар сафар бо сад ризо
Худ ба пойи хеш то сӯу-л-қазо.
Дар хаёлаш мулку иззу меҳтарӣ,
Гуфт Азроил: «Рав, оре, барӣ».
Чун расид аз роҳ он марди ғариб,
Андар овардаш ба пеши шаҳ табиб.
Сӯйи шоҳаншоҳ бурдадаш ба ноз,
То бисӯзад бар сари шамъи Тироз.
Шоҳ дид ўро, базе таъзим кард,
Махзани зарро бад-ӯ таслим кард.
Пас ҳақимаш гуфт, к-эй султони меҳ,
Он канизакро бад-ин хоҷа бидеҳ.
То канизак дар висолаш х(в)аш шавад,
Оби васлаш дафъи он оташ шавад.
Шаҳ бад-ӯ бахшид он маҳрӯйро,

Чуфт кард он ҳар ду сӯхбатчӯйро.
Муддати шаш моҳ меронданд ком,
То ба сиҳҳат омад он духтар тамом.
Баъд аз он аз баҳри ӯ шарбат бисохт,
То бихӯрду пеши духтар мегудохт.
Чун зи ранҷурӣ ҷамоли ӯ намонд,
Ҷони духтар дар вуболи ӯ намонд.
Чунки зишту нохушу рухзард шуд,
Андак-андак дар дили ӯ сард шуд.
Ишққое, к-аз пайи ранге бувад,
Ишқ набвад, оқибат нанге бувад.
Кош, к-он ҳам нанг будӣ яксарӣ,
То нарафти бар вай он баддоварӣ.
Хун давид аз чашми ҳамчун ҷӯйи ӯ,
Душмани ҷони вай омад рӯйи ӯ.
Душмани товус омад парри ӯ,
Эй бача шаҳро бикӯшта фарри ӯ.
Гуфт: «Ман он оҳуям, к-аз нофи ман
Рехт ин сайёд хуни софи ман.
Эй ман он рӯбоҳи саҳро, к-аз камин
Сар буридандам барои пӯстин.
Эй ман он пиле, ки захми пилбон
Рехт хунам аз барои устухон.
Он кӣ қуштастам пайи модунӣ ман,
Менадонад, ки нахуспад хуни ман.
Бар ман аст имрӯзу фардо бар вай аст,
Хуни чун ман кас чунин зоеъ кай аст?
Гарчи девор афганад сояӣ дароз,
Бозгардад сӯйи ӯ он соя боз.
Ин ҷаҳон кӯҳ асту феъли мо нидо,
Сӯйи мо ояд нидохоро садо».
Ин бигуфту рафт дар дам зери хок,
Он канизак шуд зи ишқу ранҷ пок.
З-он ки ишқи мурдагон поянда нест,
З-он ки мурда сӯйи мо оянда нест.
Ишқи зинда дар равону дар басар
Ҳар даме бошад зи ғунча тозатар.

Ишқи он зинда гузин, к-ӯ боқӣ аст,
К-аз шароби ҷонфизоят соқӣ аст.
Ишқи он бигзин, ки ҷумлай анбиё
Ёфтанд аз ишқи ӯ кору киё.
Ту мағӯ: «Моро бад-он шаҳ бор нест»,
Бо каримон корҳо душвор нест.

Баёни он ки куштан ва заҳр додани марди заргар ба ишорати илоҳӣ буд, на ба
ҳавои нафс ва тааммули фосид
Куштани он мард бар дасти ҳаким
На пайи уммед буду на зи бим.
ӯ накушташ аз барои табъи шоҳ,
То наёмад амру илҳоми Илоҳ.
Он писарро к-иш Хизир бубрид ҳалқ,
Сирри онро дарнаёбад оми халқ.
Он кӣ аз Ҳақ ёбад ӯ ваҳю ҷавоб,
Ҳар чӣ фармояд, бувад айни савоб.
Он кӣ ҷон бахшад, агар букшад равост,
Ноиб асту дасти ӯ дасти Худост.
Ҳамчу Исмоил пешаш сар бинех,
Шоду хандон пеши теғаш ҷон бидех.
То бимонад ҷон-т хандон то абад,
Ҳамчу ҷони поки Аҳмад бо аҳад.
Ошиқон он гаҳ шароби ҷон кашанд,
Ки ба дасти хеш хубоншон кушанд.
Шоҳ он хун аз пайи шаҳват накард,
Ту раҳо кун бадгумониву набард.
Ту гумон бурдӣ, ки кард олудагӣ,
Дар сафо ғиш кай ҳилад полудагӣ?
Баҳри он аст ин риёзат в-ин ҷафо,
То барорад кӯра аз нуқра ҷуфо.
Баҳри он аст имтиҳони неку бад,
То бичӯшад, бар сар орад зар зи бад.
Гар набудӣ кораш илҳоми Илоҳ,
ӯ саге будӣ даронанда, на шоҳ.
Пок буд аз шаҳвату ҳирсу ҳаво,
Нек кард ӯ, лек неки баднамо.

Гар Хизир дар баҳр киштиро шикаст,
Сад дурусти дар шикасти Хизр ҳаст.
Ваҳми Мӯсо бо ҳама нуру хунар
Шуд аз он маҳчуб, ту бепар мапар.
Он гули сурх аст, ту хунаш махон,
Масти ақл аст ӯ, ту маҷнунаш махон.
Гар будӣ хуни мусулмон коми ӯ,
Кофирам, гар бурдаме ман номи ӯ.
Мебиларзад арш аз мадҳи шақӣ,
Бадгумон гардад зи мадҳаш мутгақӣ.
Шоҳ буду шоҳи бас огоҳ буд,
Хос буду хосаи Аллоҳ буд.
Он касеро, к-аш чунин шоҳе кушад,
Сӯйи бахту беҳтарин чоҳе кашад.
Гар надидӣ суди ӯ дар қаҳри ӯ,
Кай шудӣ он лутфи мутлақ қаҳрчӯ?
Бачча меларзад аз он неши ҳаҷом,
Модари мушфиқ дар он дам шодком.
Ними чон бистонаду сад чон диҳад,
Ончӣ дар ваҳмат наёяд, он диҳад.
Ту қиёс аз хеш мегирӣ, валек
Дури дур афтодай, бингар ту нек.

Ҳикояти баққолу тӯтӣ ва равған рехтани тӯтӣ дар дуккон
Буд баққолеву вайро тӯтие,
Хушнаво, сабз, гӯё тӯтие.
Бар дукон будӣ ниғаҳбони дукон,
Нукта гуфтӣ бо ҳама савдогарон.
Дар хитоби одамӣ нотик будӣ,
Дар навои тӯтиён ҳозиқ будӣ.
Ҷаст, аз сӯйи дукон, сӯйе гурехт,
Шишаҳои равғани гулро бирехт.
Аз сӯйи хона биёмад хоҷааш,
Бар дукон биншаст фориғ, хоҷаваш.
Дид пурравған дукону чома чарб,
Бар сараш зад, гашт тӯтӣ кал зи зарб.
Рӯзаке чанде сухан кӯтоҳ кард,

Марди баққол аз надомат оҳ кард.
Риш бармеканду меғуфт: «Эй дарег,
К-офтоби неъматам шуд зери меғ.
Дасти ман бишкаста будӣ он замон,
Ки задам ман бар сари он хушзабон».
Ҳадяҳо меодод ҳар дарвешро,
То биёбад нутқи мурғи хешро.
Баъди се рӯзу се шаб ҳайрону зор
Бар дукон биншаста буд навмедвор.
Менамуд он мурғро ҳар гун ниҳуфт,
То ки бошад, андар ояд ӯ ба гуфт.
Ҷавлақие сарбараҳна меғузашт,
Бо сари бемӯ, чу пушти тосу ташт.
Омад андар гуфт тӯтӣ он замон,
Бонг бар дарвеш зад чун оқилон.
К-аз чӣ, эй кал бо калон омехтӣ?
Ту магар аз шиша равған рехтӣ?
Аз қиёсаш ханда омад халқро,
К-ӯ чу худ пиндошт соҳибдалқро.
Кори покнро қиёс аз худ магир,
Гарчи монад дар набиштан шеру шир.
Ҷумла олам з-ин сабаб гумроҳ шуд,
Кам касе з-абдоли Ҳақ огоҳ шуд.
Ҳамсарӣ бо анбиё бардоштанд,
Авлиёро ҳамчу худ пиндоштанд.
Гуфта: «Инак мо башар, эшон башар,
Мову эшон бастаи хобему х(в)ар».
Ин надонистанд эшон аз амо,
Ҳаст фарқе дар миён бемунтаҳо.
Ҳар ду гун занбӯр хӯрданд аз маҳал,
Лек шуд з-он нешу з-ин дигар асал.
Ҳар ду гун оҳу гиё хӯрданду об,
З-ин яке саргин шуду з-он мушки ноб.
Ҳар ду най хӯрданд аз як обх(в)ар,
Ин яке холиву он пур аз шакар.
Садҳазорон инчунин ашбоҳ бин,
Фарқашон ҳафтодсола роҳ бин.

Ин хурад, гардад палидй з-ӯ чудо,
Он хурад, гардад ҳама нури Худо.
Ин хурад, зояд ҳама бухлу ҳасад
В-он хурад, зояд ҳама нури аҳад.
Ин замини поку он шӯр асту бад,
Ин фариштай поку он дев асту дад.
Ҳар ду сурат гар ба ҳам монад, равост,
Оби талху оби ширинро сафост.
Чуз ки соҳибзавқ, кӣ шносад? Биёб,
ӯ шиносад оби хуш аз шӯраоб.
Сехрро бо мӯъчиза карда қиёс,
Ҳар ду ро бар макр пиндорад асос.
Соҳирони Мӯсӣ аз истезаро
Баргирифта чун асои ӯ асо.
З-ин асо то он асо фарқест жарф,
З-ин амал то он амал роҳе шигарф.
Лаънатуллаҳ ин амалро дар қафо,
Раҳматуллаҳ он амалро дар вафо.
Кофирон андар миро бўзинатабъ,
Офате омад даруни сина, табъ.
Ҳар чӣ мардум мекунад, бўзина ҳам
Он кунад, к-аз мард бинад дам ба дам.
ӯ гумон бурда, ки ман кардам чу ӯ,
Фарқро кай донад он истезарӯ?
Ин кунад аз амр в-ӯ баҳри ситез,
Бар сари истезарӯён хок рез.
Он мунофиқ бо мувофиқ дар намоз,
Аз пайи истеза ояд, на ниёз.
Дар намозу рӯзаву ҳаҷчу закот
Бо мунофиқ мӯъминон дар бурду мот.
Мӯъминонро бурд бошад оқибат,
Бар мунофиқ мот, андар охират.
Гарчи ҳар ду бар сари як бозиянд,
Ҳар ду бо ҳам марвазиву розиянд.
Ҳар яке сӯйи мақоми худ равад,
Ҳар яке бар вифқи номи худ равад.
Мӯъминаш хонанд, чонач х(в)аш шавад

В-ар мунофиқ, тезу пуроташ шавад.
Номи ӯ маҳбуб аз зоти вай аст,
Номи ин мабғуз аз офоти вай аст.
«Мим»-у «вов»-у «мим»-у «нун» ташриф нест,
Лафзи «мӯъмин» чуз пайи таъриф нест.
Гар мунофиқ хонияш, ин номи дун
Ҳамчу каждум мехалад дар андарун.
Гар на ин ном иштиқоқи дӯзах аст,
Пас чаро дар вай мазоқи дӯзах аст.
Зиштии он номи бад аз ҳарф нест,
Талхии он оби баҳр аз зарф нест.
Ҳарф зарф омад, дар ӯ маънӣ чу об,
Баҳри маънӣ, индаҳу Уммулкитоб.
Баҳри талху баҳри ширин дар ҷаҳон
Дар миёншон «барзахун ло ябғиён».
В-он гаҳ ин ҳар ду зи як асле равон,
Баргузар з-ин ҳар ду, рав то асли он.
Зарри қалбу зарри некӯ дар иёр,
Бемиҳак ҳаргиз надонӣ з-эътибор.
Ҳар киро дар ҷон Худо бинҳад миҳак,
Ҳар яқинро боздонад ӯ зи шак.
Дар даҳони зинда хошоке ҷаҳад,
Он гаҳ оромад, ки берунаш ниҳад.
Дар ҳазорон луқма як хошоки хурд
Чун даромад, ҳисси зинда пай бибурд.
Ҳисси дунё нардбони ин ҷаҳон,
Ҳисси динӣ нардбони осмон.
Сихҳати ин ҳис бичӯед аз табиб,
Сихҳати он ҳис бичӯед аз ҳабиб.
Сихҳати ин ҳис зи маъмурии тан,
Сихҳати он ҳис зи таҳриби бадан.
Роҳи ҷон мар ҷисмро вайрон кунад,
Баъд аз он вайронӣ ободон кунад.
Кард вайрон хона баҳри ганчи зар
В-аз ҳамон ганҷаш кунад маъмуртар.
Обро бибриду ҷӯро пок кард,
Баъд аз он дар ҷӯ равон кард оби х(в)ард.

Пӯстро бишкофт, пайконро кашид,
Пӯст тоза баъд аз онаш бардамид.
Қалъа вайрон карду аз кофир ситад,
Баъд аз он барсохташ сад бурҷу сад.
Кори бечунро кӣ кайфият ниҳад?
Ин ки гуфтам, ин зарурат медиҳад.
Гаҳ чунин бинмояду гаҳ зидди ин,
Чуз ки ҳайронӣ набошад кори дин.
На чунон ҳайрон, ки пушташ сӯйи ўст,
Бал чунон ҳайрону ғарқу масти дӯст.
Он якеро рӯйи ў шуд сӯйи дӯст
В-он якеро рӯйи ў худ рӯйи ўст.
Рӯйи ҳар як менигар, медор пос,
Бу, ки гардӣ ту зи хидмат рӯшинос.
Чун базе Иблиси одамрӯй ҳаст,
Пас ба ҳар дасте нашоёд дод даст.
З-он ки сайёд оварад бонги сафир,
То фиребад мурғро он мурғгир.
Бишнавад он мурғ бонги чинси хеш,
Аз ҳаво ояд, биёбад дому неш.
Ҳарфи дарवेशон бидуздад марди дун,
То бихонад бар салиме з-он фусун.
Кори мардон рӯшаниву гармӣ аст,
Кори дунон ҳилаву бешармӣ аст.
Шери пашмин аз барои гад кунанд,
Бӯмусайлибро лақаб Аҳмад кунанд.
Бӯмусайлибро лақаб «каззоб» монд,
Мар Муҳаммадро «улув албоб» монд.
Он шароби Ҳақ хитомаш мушки ноб,
Бодаро хатмаш бувад ганду азоб.

Дониستاني он подшоҳи ҷухуд, ки насрониёнро мекушт аз баҳри таассуб
Буд шоҳе дар ҷухудон зулмсоз,
Душмани Исову насронигудоз.
Аҳди Исо буду навбат они ў,
Ҷони Мӯсо ўву Мӯсо ҷони ў.
Шоҳи аҳвал кард дар роҳи Худо

Он ду дамсози худоиро чудо.
Гуфт устод аҳвалеро, к-андаро
Рав, бурун ор аз вусоқ он шишаро.
Гуфт аҳвал: «З-он ду шиша ман кадом
Пеши ту орам? Бикун шарҳи тамом».
Гуфт устод: «Он, ду шиша нест, рав,
Аҳвалӣ бигзору афзунбин машав».
Гуфт: «Эй усто, маро таъна мазан»,
Гуфт усто: «З-он ду якро даршикан».
Чун яке бишкаст, ҳар ду шуд зи чашм,
Мард аҳвал гардад аз майлону хашм.
Шиша як буду ба чашмаш ду намуд,
Чун шикаст ӯ шишаро, дигар набуд.
Хашму шаҳват мардро аҳвал кунад,
З-истиқомат рӯхро мубдал кунад.
Чун ғараз омад, ҳунар пӯшида шуд,
Сад ҳичоб аз дил ба сӯйи дида шуд.
Чун диҳад қозӣ ба дил ришват қарор,
Кай шиносад золим аз мазлуми зор?
Шоҳ аз ҳиқди чухудона чунон,
Гашт аҳвал, к-ал-амон, ё раб, амон.
Садҳазорон мӯъмини мазлум кушт,
Ки паноҳам дини Мӯсорову пушт.

Омӯхтани вазир макр подшохро
ӯ вазире дошт, габру ишвадех,
К-ӯ бар об аз макр барбастӣ гирех.
Гуфт: «Тарсоён паноҳи чон кунанд,
Дини худро аз малик пинҳон кунанд.
Кам куш эшонро, ки куштан суд нест,
Дин надорад бӯй, мушку уд нест.
Сирр пинҳон аст андар сад ғилоф,
Зоҳираш бо тусту ботин бар хилоф».
Шоҳ гуфташ: «Пас бигӯ, тадбир чист?
Чораи он макру он тазвир чист?
То намонад дар ҷаҳон насроние,
Не ҳувайдо дину на пинҳоние».

Гуфт: «Эй шах, гӯшу дастамро бибур,
Биниям бишкофу лаб дар ҳукми мур.
Баъд аз он дар зери дор овар маро,
То бихоҳад як шафоатгар маро.
Бар мунодигоҳ кун ин кор ту,
Бар сари роҳе, ки бошад чорсӯ.
Он гаҳам аз худ бирон то шаҳри дур,
То дарандозам дар эшон шарру шӯр».

Талбиси вазир бо насоро
Пас бигӯям ман ба сир, насрониям,
Эй Худои роздон, медониям.
Шоҳ воқиф гашт аз имони ман
В-аз таассуб кард қасди ҷони ман.
Хостам, то дин зи шах пинҳон кунам,
Он кӣ дини ӯст, зоҳир он кунам.
Шоҳ бӯе бурд аз асрори ман,
Муттаҳам шуд пеши шах гуфтори ман.
Гуфт: «Гуфти ту, чу дар нон сӯзан аст,
Аз дили ман то дили ту равзан аст.
Ман аз он равзан бидидам ҳоли ту,
Ҳоли ту дидам, нанӯшам қоли ту.
Гар набудӣ ҷони Исо чораам,
ӯ чухудона бикардӣ пораам.
Баҳри Исо ҷон супорам, сар диҳам,
Садҳазорон миннаташ бар худ ниҳам.
Ҷон дарегам нест аз Исо, валеқ
Воқифам бар илми динаш нек-неқ.
Ҳайф меомад маро, қ-он дини пок
Дар миёни чоҳилон гардад ҳалок.
Шукр Эзидрову Исоро, ки мо
Гаштаем он кеши Ҳақро раҳнамо.
Аз чухуду аз чухудӣ растаем,
То ба зунноре миёнро бастаем.
Давр даври Исӣ аст, эй мардумон,
Бишнавед асрори кеши ӯ ба ҷон».
Кард бо вай шоҳ он коре, ки гуфт,

Халқ ҳайрон монда з-он макри ниҳуфт.
Ронд ўро қониби насрониён,
Кард дар даъват шуруъ баъд аз он.

Қабул кардани насоро макри вазирро
Садҳазорон марди тарсо сӯйи ӯ,
Андак-андак чамъ шуд дар кӯйи ӯ.
ӯ баён мекард бо эшон ба роз,
Сирри Ангалюну зуннору намоз.
ӯ ба зоҳир воизи аҳком буд,
Лек дар ботин сафиру дом буд.
Баҳри ин баъзе саҳоба аз расул
Мултамис буданд макри нафси ғул,
К-ӯ чӣ омезад зи ағрози ниҳон
Дар ибодатҳову дар ихлоси қон?
Фазли тоатро наҷустандӣ аз ӯ,
Айби зоҳирро бичустандӣ, ки ку?
Мӯ ба мӯву зарра зарра макри нафс,
Мешиносиданд чун гул аз карафс.
Мӯшикофони саҳоба ҳам дар он
Ваъзи эшон хира гаштандӣ ба қон.

Мутобиати насоро вазирро
Дил бад-ӯ доданд тарсоён тамом,
Худ чӣ бошад қуввати тақлиди ом!
Дар даруни сина меҳраш коштанд,
Ноиби Исо-ш мепиндоштанд.
ӯ ба сир даччоли якчашми лаъин,
Эй Худо, фарёдрас, ниъмудмуъин!
Садҳазорон дому дона-ст, эй Худо,
Мо чу мурғони ҳариси бенаво.
Дам ба дам мо бастаи доми навем,
Ҳар яке, гар бозу симурғе шавем.
Мераҳонӣ ҳар даме морову боз,
Сӯйи доме меравем, эй бениёз.
Мо дар ин анбор гандум мекунем,
Гандуми чамъомада гум мекунем.

Менаяндешем охир мо ба хуш,
К-ин халал дар гандум аст аз макри муш.
Муш то анбори мо хуфра задаст
В-аз фанаш анбори мо вайрон шудааст.
Аввал, эй чон, дафъи шарри муш кун
В-онгаҳон дар чамъи гандум чӯш кун.
Бишнава аз ахбори он садруссудур:
«Ло салота тамма илло билхузур».
Гар на муше дузд дар анбори мост,
Гандуми аъмоли чилсола кучост?
Реза-реза сидқи ҳаррӯза чаро
Чамъ менояд дар ин анбори мо?
Бас ситорай оташ аз оҳан чаҳид
В-он дили сӯзида пазруфту кашид.
Лек дар зулмат яке дузде ниҳон,
Мениҳад ангушт бар исторагон.
Мекушад исторагонро як ба як,
То ки нафрӯзад чароғе аз фалак.
Гар ҳазорон дом бошад дар қадам,
Чун ту бо мойӣ, набошад ҳеҷ ғам.
Чун иноётат бувад бо мо муқим,
Кай бувад биме аз он дузди лаъим?
Ҳар шабе аз доми тан арвохро
Мераҳонӣ, меканӣ алвохро.
Мераҳанд арвоҳ ҳар шаб 3-ин қафас,
Фориғон, на ҳокиму маҳкуми кас.
Шаб зи зиндон беҳабар зиндониён,
Шаб зи давлат беҳабар султониён.
На ғаму андешаи суду зиён,
На хаёли ин фалону он фалон.
Ҳоли ориф ин бувад бехоб ҳам,
Гуфт Эзид: «хум руқудун» 3-ин марам.
Хуфта аз аҳволи дунё рӯзу шаб
Чун қалам дар панҷаи тақлиби раб.
Он кӣ ӯ панҷа набинад дар рақам,
Феъл пиндорад ба чунбиш аз қалам.
Шаммае 3-ин ҳол ориф вонамуд,

Ақдро ҳам хоби ҳисси даррабуд.
Рафта дар сахрои бечун ҷонашон,
Рӯҳашон осудаву абдонашон.
В-аз сафире боз дом андаркашӣ,
Ҷумларо дар доду дар довар кашӣ.
Чунки нури субҳдам сар барзанад,
Каркаси заррини гардун пар занад.
Фолиқудасбоҳ, исрофилвор
Ҷумларо дар сурат орад з-он диёр.
Рӯҳҳои мунбаситро тан кунад,
Ҳар танеро боз обистан кунад.
Аспи ҷонро мекунад ори зи зин,
Сирри «аннавму аху-л-мавт» аст ин.
Лек баҳри он ки рӯз оянд боз,
Барниҳад бар пояшон банди дароз.
То ки рӯзаш вокашад з-он марғзор
В-аз чарогоҳ орадаш дар зери бор.
Кош чун асҳоби Каҳф ин рӯхро
Ҳифз карди ё чу кишти Нӯхро.
То аз ин тӯфони бедориву ҳуш,
Вораҳидӣ ин замиру чашму гӯш.
Эй бисе асҳоби Каҳф андар ҷаҳон
Паҳлуи ту, пеши ту ҳаст ин замон.
Ёр бо ӯ, ғор бо ӯ дар суруд,
Мӯҳр бар чашм асту бар гӯшат, ҷӣ суд!

Қиссаи дидани халифа Лайлиро
Гуфт Лайлиро халифа, к-он туй,
К-аз ту Маҷнун шуд парешону ғавӣ.
Аз дигар хубон ту афзун нестӣ!
Гуфт: «Хомӯш, чун ту Маҷнун нестӣ».
Ҳар кӣ бедор аст, ӯ дархобтар,
Ҳаст бедориш аз хобаш батар.
Чун ба Ҳақ бедор набвад ҷони мо,
Ҳаст бедорӣ чу дарбандони мо.
Ҷон ҳама рӯз аз лагадкӯби хаёл
В-аз зиёну суд в-аз хавфи завол.

Не сафо мемонадаш не лутфу фар,
Не ба сӯйи осмон роҳи сафар.
Хуфта он бошад, ки ӯ аз ҳар хаёл
Дорад уммеду кунад бо ӯ мақол.
Девро чун ҳур бинад ӯ ба хоб,
Пас зи шаҳват резад ӯ бо дев об.
Чунки тухми наслро дар шӯра рехт,
ӯ ба хеш омад, хаёл аз вай гурехт.
Заъфи сар бинад аз ону тан палид,
Оҳ аз он нақши падида нопадид.
Мурғ бар болову зер он сояш
Медавад бар хок паррон, мурғваш.
Аблаҳе сайёди он соя шавад,
Медавад чандон, ки бемоя шавад.
Беҳабар, к-он акси он мурғи ҳавост,
Беҳабар, ки асли он соя кучост.
Тир андозад ба сӯйи соя ӯ,
Таркашаш холи шавад аз чустучӯ.
Таркаши умраш тихӣ шуд, умр рафт
Аз давидан дар шикори соя тафт.
Сояи Яздон чу бошад дояш,
Вораҳонад аз хаёлу сояш.
Сояи Яздон, бувад бандаи Худо,
Мурда ӯ з-ин оламу зиндаи Худо.
Домани ӯ гир зутар, бегумон,
То раҳӣ дар домани охирзамон.
«Кайфа маддаззилла», нақши авлиёст,
К-ӯ далели нури хуршеди Худост.
Андар ин водӣ марав бе ин далел,
«Ло уҳиббу-л-офилин» гӯ чун Халил.
Рав, зи соя офтоберо биёб,
Домани шаҳ Шамси Табрзӣ битоб.
Раҳ надонӣ ҷониби ин суру урс,
Аз Зиёулҳақ Хусомуддин бипурс.
В-ар ҳасад гирад туро дар раҳ гулӯ,
Дар ҳасад Иблисро бошад ғулӯ.
К-ӯ зи Одам нанг дорад аз ҳасад,

Бо саодат ҷанг дорад аз ҳасад.
Ақбае з-ин саъбтар дар роҳ нест,
Эй хунук он к-иш ҳасад ҳамроҳ нест.
Ин ҳасад, хони ҳасад омад, бад-он,
Аз ҳасад олуда бошад хонадон.
Гар ҳасад хонай ҳасад бошад, валеқ
Он ҳасадро пок кард Аллоҳ нек.
«Таҳҳиро байти» баёни покӣ аст,
Ганҷи нур аст, ар тилисмаш хокӣ аст.
Чун кунӣ бар беҳасад макру ҳасад,
З-он ҳасад дилро сиёҳиҳо расад.
Хок шав мардони Ҳақро зери по,
Хок бар сар кун ҳасадро ҳамчу мо.

Баёни ҳасади вазир
Он вазирак аз ҳасад будаш наҷод,
То ба ботил гӯшу бинӣ бод дод.
Бар уммеди он ки аз неши ҳасад
Заҳри ӯ дар ҷони мискинон расад.
Ҳар касе, к-ӯ аз ҳасад бине кунад,
Хешро бегӯшу бебинӣ кунад.
Бинӣ он бошад, ки ӯ бӯе барад,
Бӯй ӯро ҷониби кӯйе барад.
Ҳар кӣ бӯяш нест, бебинӣ бувад,
Бӯй он бӯй аст, к-он динӣ бувад.
Чунки бӯйе бурду шукри он накард,
Куфри неъмат омаду биниш х(в)ард.
Шукр кун, мар шокиронро банда бош,
Пеши эшон мурда шав, поянда бош.
Чун вазир, аз раҳзанӣ моя масоз,
Халқро ту бармаёвар аз намоз.
Носеҳи дин гашта он кофир вазир,
Карда ӯ аз макр дар гавзина сир.

Фаҳм кардани ҳозиқони насоро макри вазирро
Ҳар кӣ соҳибзавқ буд, аз гуфти ӯ
Лаззате меду талхӣ чуфти ӯ.

Нуктаҳо мегуфт ӯ омехта,
Дар чулоби қанд захре рехта.
Зохираш мегуфт: «Дар раҳ чувст шав»
В-аз асар мегуфт чонро: «Сувст шав».
Зохири нуқра гар испед асту ну,
Дасту чома месияҳ гардад аз ӯ.
Оташ арчи сурхрӯй аст аз шарар,
Ту зи феъли ӯ сияҳкорӣ нигар.
Барқ агар нуре намояд дар назар,
Лек ҳаст аз хосият дузди басар.
Ҳар кӣ чуз огоху соҳибзавқ буд,
Гуфти ӯ дар гардани ӯ тавқ буд.
Мудатти шаш сол дар ҳичрони шоҳ
Шуд вазир атбоъи Исоро паноҳ.
Дину дилро, қул бад-ӯ биспурд халқ,
Пеши амру ҳукми ӯ мемурд халқ.

Пайғоми шоҳ пинҳон бо вазир
Дар миёни шоҳу ӯ пайғомҳо,
Шоҳро пинҳон бад-ӯ оромҳо.
Охируламр аз барои ин мурод,
То диҳад чун хок эшонро ба бод,
Пеши ӯ бинвишт шаҳ, к-эӣ муқбилам,
Вақт омад, зуд фориғ кун дилам.
Гуфт: «Инак андар он корам шаҳо,
К-афганам дар дини Исо фитнаҳо».

Баёни дувоздаҳ сибт аз насоро
Қавми Исоро буд андар дору гир,
Ҳокимоншон даҳ амиру ду амир.
Ҳар фарике, мар амиреро табаъ
Банда гашта мири худро аз тамаъ.
Ин даҳу ин ду амиру қавмашон
Гашта банди он вазири баднишон.
Эътимоди чумла бар гуфтори ӯ,
Иқтидои чумла бар рафтори ӯ.
Пеши ӯ дар вақту соат ҳар амир,

Чон бидодӣ, гар бад-ӯ гуфтӣ: «Бимир».

Тахлити вазир дар аҳкоми Инчил
Соҳт тӯмор ба номи ҳар яке,
Нақши ҳар тӯмор дигар маслаке.
Ҳукмҳои ҳар яке навъе дигар,
Ин хилофи он, зи поён то ба сар.
Дар яке роҳи риёзатрову чӯъ,
Рукни тавба кардаву шарти рӯчӯъ.
Дар яке гуфта: «Риёзат суд нест,
Андар ин раҳ мухлисе ҷуз ҷуд нест».
Дар яке гуфта, ки ҷӯъу ҷуди ту,
Ширк бошад аз ту бо маъбуду ту.
Ҷуз таваккул, ҷуз ки таслими тамом
Дар ғаму роҳат ҳама мақр асту дом.
Дар яке гуфта, ки вочиб хидмат аст
В-арна андешай таваккул тӯҳмат аст.
Дар яке гуфта, ки амру наҳйҳост,
Баҳри кардан нест, шарҳи аҷзи мост.
То ки аҷзи худ бибинем андар он,
Қудрати ӯро бидонем он замон.
Дар яке гуфта, ки аҷзи худ мабин,
Куфри неъмат кардан аст он аҷз, ҳин!
Қудрати худ бин, ки ин қудрат аз ӯст,
Қудрати ту, неъматӣ ӯ дон, ки ҳуст.
Дар яке гуфта, к-аз ин ду баргузар,
Бут бувад ҳар чӣ бигунҷад дар назар.
Дар яке гуфта: «Макуш ин шамъро,
К-ин назар чун шамъ омад чамъро.
Аз назар чун бигзариву аз хаёл,
Кушта бошӣ ними шаб шамъи висол».
Дар яке гуфта: «Бикӯш, боке мадор,
То иваз бинӣ назарро сад ҳазор.
Ки зи куштан шамъи ҷон афзун шавад,
Лайлият аз сабри ту маҷнун шавад.
Тарки дунё ҳар кӣ кард аз зӯҳди хеш,
Беш ояд пеши ӯ дунёву пеш».

Дар яке гуфта, ки он чи-т дод Ҳақ,
Бар ту ширин кард дар эҷоди ҳақ.
Бар ту осон карду хуш, онро бигир,
Хештанро дармаяфган дар заҳир.
Дар яке гуфта, ки бигзор они хвад,
К-он қабули табъи ту, радд асту бад.
Роҳҳои мухталиф осон шудааст,
Ҳар якеро миллате чун ҷон шудааст.
Гар муяссар кардани Ҳақ раҳ будӣ,
Ҳар ҷухуду габр аз ӯ огаҳ будӣ.
Дар яке гуфта: «Муяссар он бувад,
Ки ҳаёти дил ғизои ҷон буд.
Ҳар чӣ завқи табъ бошад, чун гузашт,
Барнаёрад – ҳамчу шӯра – райъу кашт.
Ҷуз пушаймонӣ набошад райъи ӯ,
Ҷуз хисорат пеш норад байъи ӯ.
Он муяссар набвад андар оқибат,
Номи ӯ бошад муассар оқибат.
Ту муассар аз муяссар боздон,
Оқибат бингар ҷамоли ину он».
Дар яке гуфта, ки устодӣ талаб,
Оқибатбинӣ наёбӣ дар ҳасаб.
Оқибат диданд ҳаргун миллате,
Лоҷарам гаштанд асири заллате.
Оқибат дидан набошад дастбоф
В-арна кай будӣ зи динҳо ихтилоф?
Дар яке гуфта, ки усто ҳам туй,
З-он ки усторо шиносо ҳам туй.
Мард бошу сухраи мардон машав,
Рав, сари худ гиру саргардон машав.
Дар яке гуфта, ки ин ҷумла якест,
Ҳар кӣ ӯ ду бинад, аҳвал мардакест.
Дар яке гуфта, ки сад як чун бувад?
Ин ки андешад? Магар маҷнун бувад.
Ҳар яке қавлест, зидди ҳамдигар,
Чун яке бошад яке заҳру шакар?
То зи заҳру аз шакар дарнагзарӣ,

Кай ту аз гулзори ваҳдат бӯ барӣ?
Ин намат в-ин навъ даҳ тӯмору ду
Барнавишт он дини Исоро адӯ.

Дар баёни он ки ин ихтилофот дар сурати равиш аст, не дар ҳақиқати роҳ
ӯ зи якрангии Исо бӯ надошт
В-аз мизочи хумми Исо хӯ надошт.
Ҷомаи садранг аз он хумми сафо
Содаву якранг гаштӣ чун сабо.
Нест якрангӣ, к-аз ӯ хезад малол,
Бал мисоли моҳиву оби зулол.
Гарчи дар хушкӣ ҳазорон рангҳост,
Моҳиёнро бо юбусат ҷангҳост.
Кист моҳӣ? Чист дарё дар масал?
То бад-он монад малик азда ва ҷал.
Садҳазорон баҳру моҳӣ дар вучуд
Сачда орад пеши он икрому ҷуд.
Чанд борони ато борон шуда,
То бад-он он баҳр дуррафшон шуда.
Чанд хуршеди карам афрӯхта,
То ки абру баҳр ҷуд омӯхта.
Партави дониш зада бар хоку тин,
То ки шуд донапазиранда замин.
Хок амину ҳар чӣ дар вай коштӣ
Беҳиёнат ҷинси он бардоштӣ.
Ин амонат з-он амонат ёфтаст,
К-офтоби адл бар вай тофтаст.
То нишони Ҳақ наёрад навбаҳор,
Хок сирҳоро накарда ошкор.
Он ҷаводе, ки ҷамодеро бидод,
Ин хабарҳо в-ин амонат в-ин сидод.
Мар ҷамодеро кунад фазлаш хабир,
Оқилонро карда қаҳри ӯ зарир.
Ҷону дилро тоқати он ҷӯш нест,
Бо кӣ гӯям? Дар ҷаҳон як гӯш нест.
Ҳар кучо гӯше буд, аз вай чашм гашт,
Ҳар кучо санге буд, аз вай яшм гашт.

Кимиёсоз аст, чӣ бвад кимиё?
Мӯъҷизабахш аст, чӣ бвад симиё?
Ин сано гуфтан зи ман тарки саност,
К-ин далели ҳастиву ҳастӣ хатост.
Пеши ҳасти ӯ бибояд нест буд,
Чист ҳастӣ пеши ӯ? Кӯру кабуд.
Гар набудӣ кӯр, з-ӯ бигдохтӣ,
Гармии хуршедро бишнохтӣ.
В-ар набудӣ ӯ кабуд аз таъзият,
Кай фусурдӣ ҳамчу ях ин ноҳият?

Баёни хисорати вазир дар ин макр
Ҳамчу шаҳ нодону ғофил буд вазир,
Панҷа мезад бо қадими ноғузир.
Бо чунон қодир Худое, к-аз адам
Сад чу олам ҳаст гардонад ба дам.
Сад чу олам дар назар пайдо кунад,
Чунки чашматро ба худ бино кунад.
Гар ҷаҳон пешат бузургу бебунест,
Пеши қудрат, заррае медон, ки нест.
Ин ҷаҳон худ ҳабси ҷонҳои шумост,
Ҳин! Равед он сӯ, ки саҳрои шумост.
Ин ҷаҳон маҳдуду он худ беҳад аст,
Нақшу сурат пеши он маънӣ сад аст.
Садҳазорон найзаи Фиръавнро
Даршикаст аз Мӯсие бо як асо.
Садҳазорон тибби Ҷолинус буд,
Пеши Исову дамаш афсӯс буд.
Садҳазорон дафтари ашъор буд,
Пеши ҳарфи уммийеаш ор буд.
Бо чунин ғолиб худованде касе
Чун намирад, гар набошад ӯ хасе?
Бас дили чун кӯхро ангехт ӯ,
Мурғи зирак бо ду по овехт ӯ.
Фаҳму хотир тез кардан нест роҳ,
Чуз шикаста менагирад фазли шоҳ.
Эй басо ганҷоканони кунҷков,

К-он хаёландешро шуд риши гов.
Гов кӣ бвад, то ту риши ӯ шавӣ?
Хок чӣ бвад, то ҳашиши ӯ шавӣ?
Чун зане аз кори бад шуд рӯйзард,
Масх кард ӯро Худову зуҳра кард.
Авратеро зуҳра кардан масх буд,
Хоку гил гаштан на масх аст, эй ануд?
Рӯҳ мебурдат суйи чархи барин,
Сӯйи обу гил шудӣ дар асфалин.
Хештанро масх кардӣ з-ин суфул
З-он вучуде, ки буд он рашки уқул.
Пас бибин, к-ин масх кардан чун бувад?
Пеши он масх, ин ба ғоят дун бувад.
Аспи ҳиммат сӯйи ахтар тохтӣ,
Одами масҷудро нашнохтӣ.
Охир одамзодаӣ, эй нохалаф,
Чанд пиндорӣ ту пастиро шараф?
Чанд гӯйӣ: «Ман бигирам оламе,
Ин ҷаҳонро пур кунам аз худ ҳаме?
Гар ҷаҳон пурбарф гардад сар ба сар,
Тоби хур бигдозадаш бо як назар.
Визри ӯву сад вазиру сад ҳазор
Нест гардонад Худо аз як шарор.
Айни он таҳйилро ҳикмат кунад,
Айни он захробро шарбат кунад.
Он гумонангезро созад яқин,
Меҳрҳо рӯёнад аз асбоби кин.
Парварад дар оташ Иброҳимро,
Эмани рӯҳ созад бимро».
Аз сабабсӯзиш ман савдоиям,
Дар хаёлоташ чу суфастоиям.

Макри дигар ангехтани вазир дар излоли қавм
Макри дигар он вазир аз худ бибаст,
Ваъро бугзошт, дар хилват нишаст.
Дар муридон дарфиканд аз шавқ сӯз,
Буд дар хилват чиҳил-панҷох рӯз.

Халқ девона шуданд аз шавқи ӯ,
Аз фироқи ҳолу қолу завқи ӯ.
Лобаву зорӣ ҳамекарданду ӯ
Аз риёзат гашта дар хилват дутӯ.
Гуфта эшон: «Нест моро бе ту нур,
Бе асокаш чун бувад аҳволи кӯр?
Аз сари икрому аз баҳри Худо,
Беш аз ин моро мадор аз худ ҷудо.
Мо чу тифлонему моро доя ту,
Бар сари мо густарон он соя ту».
Гуфт: «Ҷонам аз муҳиббон дур нест,
Лек берун омадан дастур нест».
Он амирон дар шафоат омаданд
В-он муридон дар шаноат омаданд.
К-ин чӣ бадбахтист моро, эй карим?
Аз дилу дин монда мо бе ту ятим.
Ту баҳона мекуниву мо зи дард
Мезанем аз сӯзи дил дамҳои сард.
Мо ба гуфтори хушат хӯ кардаем,
Мо зи шири ҳикмати ту х(в)ардаем.
Аллаҳ, Аллаҳ, ин ҷафо бо мо макун,
Хайр кун имрӯзро, фардо макун.
Медиҳад дил мар туро, к-ин бедилон
Бе ту, гарданд охир аз беҳосилон?
Ҷумла дар хушкӣ чу моҳӣ метапанд,
Обро бугшо, зи ҷӯ бардор банд.
Эй ки чун ту дар замона нест кас,
Аллаҳ, Аллаҳ, халқро фарёд рас.

Дафъ гуфтани вазир муридонро
Гуфт: «Ҳон эй суҳрағони гуфтугӯ,
Ваъзу гуфтори забону гӯш ҷӯ.
Пунба андар гӯши ҳисси дун кунед,
Банди ҳис аз чашми худ берун кунед.
Пунбаи он гӯши сир гӯши сар аст,
То нагардад ин кар, он ботин кар аст.
Беҳису бегӯшу бефикрат шавед,

То хитоби «ирчиъӣ»-ро бишнавед,
То ба гуфтугӯи бедорӣ дарӣ,
Ту зи гуфти хоб бӯие кай барӣ?
Сайри берунист қавлу феъли мо,
Сайри ботин ҳаст болои само.
Ҳисс хушкӣ дид, к-аз хушкӣ бизод,
Исии чон пой бар дарё ниҳод.
Сайри ҷисми хушк бар хушкӣ фитод,
Сайри чон по дар дили дарё ниҳод.
Чунки умр андар раҳи хушкӣ гузашт
Гоҳ кӯху гоҳ дарё, гоҳ дашт.
Оби ҳайвон аз кучо хоҳӣ ту ёфт?
Мавҷи дарёро кучо хоҳӣ шикофт?
Мавҷи хоке, ваҳму фаҳму фикри мост,
Мавҷи обе, маҳву сукр асту фаност.
То дар ин сукрӣ, аз он сукрӣ ту дур,
То аз ин мастӣ, аз он чомӣ ту кӯр.
Гуфтугӯи зоҳир омад чун ғубор,
Муддате хомӯш хӯ кун, хуш дор.

Мукаррар кардани муридон, ки хилватро бишкан
Чумла гуфтанд: «Эй ҳақими раҳнаҷӯ,
Ин фиребу ин ҷафо бо мо мағӯ.
Чорпоро қадри тоқат бор неҳ,
Бар заъифон қадри қувват кор неҳ.
Донаи ҳар мурғ андозай вай аст,
Тӯъмаи ҳар мурғ анҷире кай аст?
Тифлро гар нон диҳӣ бар чойи шир,
Тифли маскинро аз он нон мурда гир.
Чунки дандонҳо барорад, баъд аз он
Ҳам ба худ гардад дилаш ҷӯёи нон.
Мурғи парноруста чун паррон шавад,
Луқмаи ҳар гурбаи даррон шавад.
Чун барорад пар, бипаррад ӯ ба х(в)ад
Бетакаллуф, бе сафири неку бад.
Девро нутқи ту хомуш мекунад,
Гӯши моро гуфти ту хуш мекунад.

Гӯши мо хуш аст, чун гӯё туй,
Хушки мо баҳр аст, чун дарё туй.
Бо ту моро хок беҳтар аз фалак,
Эй симок аз ту мунаввар то самак.
Бе ту моро бар фалак торикӣ аст,
Бо ту, эй моҳ, ин фалак боре ки аст?
Сурати рифъат бувад афлокро
Маънии рифъат равони покро.
Сурати рифъат барои ҷисмҳост,
Ҷисмҳо дар пеши маънӣ исмҳост».

Ҷавоб гуфтани вазир, ки хилватро намешиканам
Гуфт: «Хучҷатҳои худ кӯтаҳ кунед,
Пандро дар ҷону дар дил раҳ кунед.
Гар аминам, муттаҳам набвад амин,
Гар бигӯям осмонро ман замин.
Гар камолам, бо камол инкор чист?
Вар наям, ин заҳмату озор чист?
Ман нахоҳам шуд аз ин хилват бурун,
З-он ки машғулам ба аҳволи дарун».

Эътирози муридони дар хилвати вазир
Ҷумла гуфтанд: «Эй вазир, инкор нест,
Гуфти мо чун гуфтани ағёр нест.
Ашки дида-ст аз фироқи ту давон,
Оҳ-оҳ аст аз миёни ҷон равон.
Тифл бо доя наистезад, валеқ
Гиряд ӯ, гарчи на бад донад, на нек.
Мо чу чангему ту захма мезанӣ,
Зорӣ аз мо на, ту зорӣ мекунӣ.
Мо чу ноему наво дар мо зи туст,
Мо чу кӯхему садо дар мо зи туст.
Мо чу шатранҷем андар бурду мот,
Бурду моти мо зи туст, эй хушсифот.
Мо кӣ бошем – эй ту моро ҷони ҷон –
То ки мо бошем бо ту дар миён?
Мо адамҳоему ҳасти

Ту вучуди мутлақӣ фонинома.
Мо ҳама шерон, вале шери алам,
Ҳамлашон аз бод бошад дам ба дам.
Ҳамлашон пайдову нопадост бод,
Он кӣ нопадост, ҳаргиз гум мабод.
Боди мову буди мо аз доди туст,
Ҳастии мо ҷумла аз эҷоди туст.
Лаззати ҳастӣ намудӣ нестро,
Ошиқи худ карда будӣ нестро.
Лаззати инъоми худро вомагир,
Нуқлу бода-в ҷоми худро вомагир.
В-ар бигирӣ кӣ-т ҷустуҷӯ кунад?
Нақш бо наққош чун нерӯ кунад?
Мангар андар мо, макун дар мо назар,
Андар икрому саҳои худ нигар.
Мо набудему тақозомон набуд,
Лутфи ту ногуфтаи мо мешунуд.
Нақш бошад пеши наққошу қалам
Оҷизу баста чу кӯдак дар шикам.
Пеши қудрат халқи ҷумла боргах
Оҷизон, чун пеши сӯзан коргах.
Гоҳ нақши деғу гаҳ Одам кунад,
Гоҳ нақши шодиву гаҳ ғам кунад.
Даст неҳ, то даст ҷунбонад ба дафъ,
Нутқ неҳ, то дам занад дар зарру нафъ.
Ту зи Қуръон бозхон тафсири байт,
Гуфт Эзид: «Мо рамайта из рамайт».
Гар бипарронем тир, он на зи мост,
Мо камону тирандозаш Худост.
Ин на ҷабр, ин маънии ҷабборӣ аст,
Зикри ҷабборӣ барои зорӣ аст.
Зории мо шуд далели изтирор,
Хиҷлати мо шуд далели ихтиёр.
Гар набудӣ ихтиёр, ин шарм чист?
В-ин дареғу хиҷлату озарм чист?
Зачри шогирдону устодон чарост?
Хотир аз тадбирҳо гардон чарост?

В-ар ту гӯйӣ ғофил аст аз ҷабри ӯ,
Моҳ Ҳақ пинҳон кунад дар абри рӯ.
Ҳаст инро хуш ҷавоб, ар бишнави,
Бигзарӣ аз куфру дар дин бигравӣ:
Ҳасрату зорӣ гаҳи беморӣ аст,
Вақти беморӣ ҳама бедорӣ аст.
Он замон, ки мешавӣ бемор ту,
Мекуни аз ҷурм истиғфор ту.
Менамояд бар ту зиштии гунаҳ,
Мекуни нийят, ки боз оям ба раҳ.
Аҳду паймон мекуни, ки баъд аз ин
Ҷуз ки тоат набвадам коре гузин.
Пас яқин гашт ин ки беморӣ туро
Мебибахшад ҳушӯ бедорӣ туро.
Пас бидон ин асло, эй аслҷӯ,
Ҳар киро дард аст, ӯ бурдаст бӯ.
Ҳар кӣ ӯ бедортар, пурдартар,
Ҳар кӣ ӯ огоҳтар, рухзартар.
Гар зи ҷабраш огаҳӣ, зорит ку?
Биниши занҷири ҷабборит ку?
Баста дар занҷир чун шодӣ кунад?
Кай асири ҳабс озодӣ кунад?
В-ар ту мебинӣ, ки поят бастаанд,
Бар ту сарҳангони шаҳ биншастаанд.
Пас ту сарҳангӣ макун бо очизон,
З-он ки набвад табъу ҳӯйи очиз он.
Чун ту ҷабри ӯ намебинӣ, мағӯ
В-ар ҳамебинӣ, нишони дид ку?
Дар ҳар он коре, ки майл астат бад-он,
Қудрати худро ҳамебинӣ аён.
В-андар он коре, ки майлат несту хост,
Хешро ҷабри кунӣ, к-ин аз Худост.
Анбиё дар кори дунё ҷабрианд,
Кофирон дар кори уқбо ҷабрианд.
Анбиёро кори уқбо ихтиёр,
Ҷоҳилонро кори дунё ихтиёр.
З-он ки ҳар мурғе ба сӯйи ҷинси хеш

Мепарад ӯ дар пасу ҷон пеш-пеш.
Кофирон чун ҷинси сичҷин омаданд,
Сични дунёро хушойин омаданд.
Анбиё чун ҷинси иллиййин буданд,
Сӯйи иллиййини ҷону дил шуданд.
Ин сухан поён надорад, лек мо
Бозгӯем он тамоми қиссаро.

Навмед кардани вазир муридонро аз рафзи хилват
Он вазир аз андарун овоз дод,
К-эй муридон, аз ман ин маълум бод.
Ки маро Исо чунин пайғом кард,
К-аз ҳама ёрону хешон бош фард.
Рӯй дар девор кун, танҳо нишин
В-аз вучуди хеш ҳам хилват гузин.
Баъд аз ин дастурии гуфтор нест,
Баъд аз ин бо гуфтугӯям кор нест.
Алвидоъ, эй дӯстон, ман мурдаам,
Рахт бар чорум фалак барбурдаам.
То ба зери чархи норӣ чун ҳатаб,
Ман насӯзам дар анову дар атаб.
Паҳлуйи Исо нишинам баъд аз ин
Бар фарози осмони чорумин.

Валиаҳд сохтани вазир ҳар як амиро чудо-чудо
В-онгаҳоне он амиронро бихонд,
Як ба як, танҳо ба ҳар як ҳарф ронд.
Гуфт ҳар якро: «Ба дини исавӣ
Ноиби ҳаққу халифай ман тувӣ.
В-он амирони дигар атбоъи ту
Кард Исо ҷумларо ашъи ту.
Ҳар амуре, к-ӯ кашад гардан, бигир,
Ё бикуш ё худ ҳамедораш асир.
Лек то ман зиндаам, ин вомагӯ,
То намирам, ин раёсатро мачӯ.
То намирам ман, ту ин пайдо макун,
Даъвии шоҳиву истило макун.

Инак ин тӯмору аҳкоми Масех,
Як ба як бархон ту бар уммат фасех.
Ҳар амиреро чунин гуфт ӯ чудо:
«Нест ноиб чуз ту дар дини Худо».
Ҳар якеро кард ӯ як-як азиз,
Ҳар чӣ онро гуфт, инро гуфт низ.
Ҳар якеро ӯ яке тӯмор дод,
Ҳар яке зидди дигар буд, ал-мурод.
Матни он тӯморҳо буд мухталиф,
Чун ҳуруф он ҷумла то «ё» аз «алиф».
Ҳукми ин тӯмор зидди ҳукми он,
Пеш аз ин кардем ин зидро баён.

Куштани вазир хештанро дар хилват
Баъд аз он чил рӯзи дигар дар бибаст,
Хеш кушту аз вучуди худ бираст.
Чунки халқ аз марги ӯ огоҳ шуд,
Бар сари гӯраш қиёматгоҳ шуд.
Халқ чандон ҷамъ шуд бар гӯри ӯ,
Мӯканон, чомадарон дар шӯри ӯ.
К-он ададро ҳам Худо донад шумурд,
Аз араб в-аз турку аз румиву курд.
Хоки ӯ карданд бар сарҳои хеш,
Дарди ӯ диданд дармонҷои хеш.
Он халоиқ бар сари гӯраш маҳе
Карда хунро аз ду чашми худ раҳӣ.

Талаб кардани уммати Исо – алайҳиссалом – аз умаро, ки валиаҳд аз шумо
кадом аст?

Баъди моҳе, халқ гуфтанд: «Эй меҳон!
Аз амирон кист бар ҷояш нишон?
То ба ҷойи ӯ шиносемаш имем,
Дасту доманро ба дасти ӯ диҳем».
Чунки шуд хуршеду моро кард доғ,
Чора набвад бар мақомаш аз чароғ.
Чунки шуд аз пеши дида васли ёр,
Ноибе бояд аз ӯмон ёдгор.

Чунки гул бигзашу гулшан шуд хароб,
Бӯйи гудро аз кӣ ёбем? Аз гулоб.
Чун Худо андар наёяд дар аён,
Ноиби ҳаққанд ин пайғамбарон.
На, ғалат гуфтам, ки ноиб бо мануб,
Гар ду пиндорӣ, қабех ояд, на хуб.
На, ду бошад то туй сураатпараст,
Пеши ӯ як гашт, к-аз сураат бираст.
Чун ба сураат бингарӣ, чашми ту дуст,
Ту ба нураш дарнигар, к-аз чашм руст.
Нури ҳар ду чашм натвон фарқ кард,
Чунки дар нураш назар андохт мард.
Даҳ чароғ ар ҳозир ояд дар макон,
Ҳар яке бошад ба сураат ғайри он.
Фарқ натвон кард нури ҳар яке,
Чун ба нураш рӯй орӣ бе шаке.
Гар ту сад себу сад обе бишмурӣ,
Сад намонад, як шавад чун бифшуриӣ.
Дар маъонӣ қисмату аъдод нест,
Дар маъонӣ таҷзия вафрод нест.
Иттиҳоди ёр бо ёрон х(в)аш аст,
Пойи маънӣ гир, сураат саркаш аст.
Сурати саркаш гудозон кун ба ранҷ,
То бибинӣ зери ӯ ваҳдат чу ганҷ.
В-ар ту нағдозӣ иноятҳои ӯ,
Худ гудозад, эй дилам мавлои ӯ.
ӯ намояд ҳам ба дилҳо хешро,
ӯ бидӯзад хирқаи дарवेशро.
Мунбасит будему якҷавҳар ҳама,
Бесару бепо будем он сар ҳама.
Як гуҳар будем ҳамчун офтоб,
Бегиреҳ будему софӣ ҳамчу об.
Чун ба сураат омад он нури сара,
Шуд адад, чун сояҳои кунгура.
Кунгура вайрон кунед аз манҷаниқ,
То равад фарқ аз миёни ин фариқ.
Шарҳи инро гуфтаме манн, аз марӣ,

Лек тарсам, то налағзад хотире,
Нуктаҳо чун теги пӯлод аст тез,
Гар надорӣ ту сипар, вопас гурез.
Пеши ин алмос беиспар маё,
К-аз буридан теғро набвад ҳаё.
З-ин сабаб ман теғ кардам дар ғилоф,
То ки кажхоне нахонад бар хилоф.
Омадем андар тамоми ҷи достон
В-аз вафодории ҷамъи ростон.
К-аз паси ин пешво бархостанд,
Бар мақомаш ноибе мехостанд.

Мунозиати умаро дар валиаҳдӣ
Як амире з-он амирон пеш рафт,
Пеши он қавми вафоандеш рафт.
Гуфт: «Инак, ноибӣ он мард ман,
Ноибӣ Исо манам андар заман.
Инак, ин тӯмор бурҳони ман аст,
К-ин ниёбат баъд аз ӯ онӣ ман аст.
Он амири дигар омад аз камин,
Даъвӣ ӯ дар хилофат буд ҳамин.
Аз бағал ӯ низ тӯморе намуд,
То баромад ҳар дуру хашми ҷухуд.
Он амирони дигар як-як қатор,
Баркашида теғҳои обдор.
Ҳар якеро теғу тӯморе ба даст,
Дар ҳам афтоданд чун пилони маст.
Садҳазорон марди тарсо кушта шуд,
То зи сарҳои бурида пушта шуд.
Хун равон шуд ҳамчу сел аз чапу рост,
Кӯҳ-кӯҳ андар ҳаво з-ин гард хост.
Тухмиҳои фитнаҳо, к-ӯ кишта буд,
Офати сарҳои эшон гашта буд.
Ҷавзҳо бишкаст в-он к-он мағз дошт,
Баъди куштан рӯҳи поки нағз дошт.
Куштану мурдан, ки бар нақши тан аст,
Чун анору себро бишкостан аст.

Он чӣ ширин аст, он шуд нордонг
В-он ки пӯсидаст, набвад ғайри бонг.
Он чи бомаънист, худ пайдо шавад
В-он чи пӯсидаст, он расво шавад.
Рав, ба маънӣ кӯш, эй суратпараст!
З-он ки маънӣ бар тани сурат пар аст.
Ҳамнишини аҳли маънӣ бош, то
Ҳам ато ёбиву ҳам бошӣ фато.
Чони бемаънӣ дар ин тан бехилоф,
Ҳаст ҳамчун теғи чӯбин дар ғилоф.
То ғилоф андар бувад, боқимат аст,
Чун бурун шуд, сӯхтанро олат аст.
Теғи чӯбинро мабар дар корзор,
Бингар аввал, то нагардад кор зор.
Гар бувад чӯбин, бирав дигар талаб
В-ар бувад алмос, пеш о бо тараб.
Теғ дар зарродхонай авлиёст,
Дидани эшон шуморо кимиёст.
Чумла доноён ҳамин гуфта, ҳамин,
Ҳаст доно раҳматан лил-оламин.
Гар аноре мехарӣ, хандон бихар,
То диҳад ханда зи донай ӯ хабар.
Эй муборак хандааш, к-ӯ аз даҳон,
Менамояд дил, чу дурр аз дурчи қон.
Номуборак хандаи он лола буд,
К-аз даҳони ӯ сиёҳӣ дил намуд.
Нори хандон боғро хандон кунад,
Сӯхбати мардонат аз мардон кунад.
Гар ту санги саҳраву мармар шавӣ,
Чун ба соҳибдил расӣ, гавҳар шавӣ.
Меҳри покон дар миёни қон нишон,
Дил мадеҳ илло ба меҳри дилхушон.
Кӯйи навмедӣ марав, уммедҳост,
Сӯйи торикӣ марав, хуршедҳост.
Дил туро дар кӯйи аҳли дил кашад,
Тан туро бар ҳабси обу гил кашад.
Ҳин, ғизои дил бидеҳ аз ҳамдилӣ,

Рав, бичӯ иқболро аз муқбиле.

Таъзими наъти Мустафо саллаллоҳу алайҳи ва саллам, ки мазкур бувад дар

Инҷил

Буд дар Инҷил номи Мустафо,

Он сари пайғамбарон баҳри сафо.

Буд зикри ҳиляхову шакли ӯ,

Буд зикри ғазву савму акли ӯ.

Тоифай насрониён баҳри савоб

Чун расидандӣ бад-он ному хитоб,

Бӯса додандӣ бар он номи шариф,

Рӯ ниҳодандӣ бар он васфи латиф.

Андар ин фитна, ки гуфтем, он гурӯҳ

Эмин аз фитна буданду аз шикӯҳ.

Эмин аз шарри амирону вазир,

Дар паноҳи номи Аҳмад мустаҷир.

Насли эшон низ ҳам бисёр шуд,

Нури Аҳмад носир омад, ёр шуд.

В-он гурӯҳи дигар аз насрониён

Номи Аҳмад доштандӣ мустаҳон.

Мустаҳону хор гаштанд аз фитан

Аз вазири шумройи шумфан.

Ҳам мухаббат динашону ҳукмашон

Аз пайи тӯморҳои кажбаён.

Номи Аҳмад инчунин ёрӣ кунад,

То ки нураш, чун ниғаҳдорӣ кунад?

Номи Аҳмад чун ҳисоре шуд ҳасин,

То ҷи бошад зоти он Рӯҳуламин?

Ҳикояти подшоҳи ҷухуди дигар, ки дар ҳалоки дини Исо саъй намуд

Баъд аз ин хунрези дармоннопазир,

К-андар афтод аз балои он вазир.

Як шаҳи дигар зи насли он ҷухуд

Дар ҳалоки қавми Исо рӯ намуд.

Гар хабар хоҳӣ аз ин дигар хуруҷ,

Сура бархон: «Ва-с-само зоти-л-буруҷ».

Суннати бад, к-аз шаҳи аввал бизод,

Ин шаҳи дигар қадам бар вай ниҳод.
Ҳар кӣ ӯ бинҳод нохуш суннате,
Сӯйи ӯ нафрин равад ҳар соате.
Некувон рафтанду суннатҳо бимонд
В-аз лаъимон зулму лаънатҳо бимонд.
То қиёмат ҳар кӣ ҷинси он бадон
Дар вучуд ояд, бувад рӯяш бад-он.
Раг-раг аст ин оби ширин в-оби шӯр
Дар халоиқ меравад то нафхи сур.
Некувонро ҳаст мерос аз хушоб,
Он чӣ мерос аст? «Аврасна-л-китоб».
Шуд ниёзи толибон, ар бингарӣ,
Шӯълаҳо аз гавҳари пайғамбарӣ.
Шӯълаҳо бо гавҳарон гардон бувад,
Шӯъла он ҷониб равад ҳам, к-он бувад.
Нури равзан гирди хона медавад,
З-он ки хур бурче ба бурче меравад.
Ҳар киро бо ахтаре пайвастагист,
Мар варо бо ахтари худ ҳамтагист.
Толеаш гар зуҳра бошад дар тараб,
Майли кулӣ дораду ишқу талаб.
В-ар бувад миррихии хунрезхӯ,
Ҷангу бӯхтону хусумат ҷӯяд ӯ.
Ахтаронанд аз варои ахтарон,
К-эҳтироқу наҳс набвад андар он.
Соирон дар осмонҳои дигар,
Ғайри ин ҳафт осмони мӯътабар.
Росихон дар тоби анвори Худо,
На ба ҳам пайваста, на аз ҳам ҷудо.
Ҳар кӣ бошад толеъи ӯ з-он нучум,
Нафси ӯ куффор сӯзад дар ручум.
Хашми миррихӣ набошад хашми ӯ,
Мунқалибрав, ғолибу мағлубхӯ.
Нури ғолиб, эмин аз нақсу ғасақ,
Дар миёни исбаъайни нури Ҳақ.
Ҳақ фишонд он нурро бар ҷонҳо,
Муқбилон бардошта домонҳо.

В-он нисори нурро воёфта,
Рӯй аз ғайри Худо бартофта.
Ҳар киро домони ишқе нобуда,
З-он нисори нур бебаҳра шуда.
Чузвҳоро рӯйхо сӯйи кул аст,
Булбулонро ишқ бо рӯйи гул аст.
Говро ранг аз буруну мардро
Аз дарун чӯ ранги сурху зардро.
Рангҳои нек аз хумми сафост,
Ранги зиштон аз сиёҳобай ҷафост.
Сибғатуллаҳ номи он ранги латиф,
Лаънатуллаҳ бӯйи ин ранги касиф.
Он чӣ аз дарё ба дарё меравад,
Аз ҳамон ҷо, к-омад, он ҷо меравад.
Аз сари кӯҳ селҳои тезрав
В-аз тани мо, ҷони ишқомез, рав.

Оташ кардани подшоҳи ҷухуд ва бут ниҳодан паҳлӯйи оташ, ки ҳар кӣ бутро
сучуд кунад, аз оташ бираст
Он ҷухуди сағ бибин, чӣ рой кард:
«Паҳлӯйи оташ буге барпой кард.
К-он ки ин бутро сучуд орад, бираст
В-ар наёрад, дар дили оташ нишаст».
Чун сазои ин бути нафс ӯ надод,
Аз бути нафсаш буге дигар бизод.
Модари бутҳо бути нафси шумост,
З-он ки он бут мору ин бут аждаҳост.
Оҳану санг аст нафсу бут шарор,
Он шарор аз об мегирад қарор.
Сангу оҳан з-об кай сокин шавад?
Одамӣ бо ин ду кай эмин бувад?
Бут сиёҳоба-ст дар кӯза ниҳон,
Нафс мар оби сияхро чашма дон.
Он бути манхут чун сели сиёҳ,
Нафси бутгар чашмае бар оброҳ.
Сад сабӯро бишканад як пора санг
В-об чашма мезаҳонад бедиранг.

Бут шикастан саҳл бошад, нек саҳл,
Саҳл дидан нафсро ҷаҳл аст, ҷаҳл.
Сурати нафс ар бичӯйӣ, эй писар,
Қиссаи дӯзах бихон бо ҳафт дар.
Ҳар нафас макреву дар ҳар макр з-он
Ғарқа сад Фиръавн бо фиръавниён.
Дар Худои Мӯсиву Мӯсо гурез,
Оби имонро зи фиръавнӣ марез.
Дастро андар аҳад в-Аҳмад бизан,
Эй бародар, вораҳ аз Бӯҷаҳли тан.

Ба сухан омадани тифл дар миёни оташ ва таҳриз кардан халқро дар афтодан
ба оташ

Як зане бо тифл овард он ҷухуд,
Пеши оташ в-оташ андар шӯъла буд.
Тифл аз ӯ бистад, дар оташ дарфиганд,
Зан битарсиду дил аз имон биканд.
Хост то ӯ сачда орад пеши бут,
Бонг зад он тифл: «инни лам амут».
Андаро, эй модар, ин ҷо ман х(в)ашам,
Гарчи дар сурат миёни оташам.
Чашмбанд аст оташ аз баҳри ҳиҷеб,
Раҳмат аст ин сар бароварда зи чеб.
Андаро модар, бибин бурҳони Ҳақ,
То бибинӣ ишрати хосони Ҳақ.
Андарову об бин оташмисол,
Аз ҷаҳоне, к-оташ аст, обаш мисол.
Андаро, асрори Иброҳим бин,
К-ӯ дар оташ ёфт сарву ёсамин.
Марг медидам гаҳи зодан зи ту,
Сахт хавфам буд афтодан зи ту.
Чун бизодам, растам аз зиндони танг,
Дар ҷаҳони хушҳавои хубранг.
Ман ҷаҳонро чун раҳим дидам кунун,
Чун дар ин оташ бидидам ин суқун.
Андар ин оташ бидидам оламе,
Зарра-зарра андар ӯ исодаме.

Нак, ҷаҳони нестшакли ҳастзот
В-он ҷаҳони ҳастшакли бесубот.
Андаро модар, ба ҳаққи модарӣ,
Бин, ки ин озар надорад озарӣ.
Андаро модар, ки иқбол омадаст,
Андаро модар, мадеҳ давлат зи даст.
Қудрати он сағ бидидӣ, андаро,
То бибинӣ қудрату лутфи Худо.
Ман зи раҳмат мекашонам пойи ту,
К-аз тараб худ нестам парвойи ту.
Андарову дигаронро ҳам бихон,
К-андар оташ шоҳ бинҳодаст хон.
Андароед, эй мусулмонон ҳама,
Ғайри азби дин азоб аст он ҳама.
Андароед, эй ҳама парвонавор
Андар ин баҳра, ки дорад сад баҳор.
Бонг мезад дар миёни он гурӯҳ,
Пур ҳамешуд ҷони халқон аз шикӯҳ.
Халқ худро баъд аз он бехештан
Мефиганданд андар оташ марду зан.
Бе муваккил, бе кашиш аз ишқи дӯст,
З-он ки ширин кардани ҳар талх аз ўст.
То чунон шуд, к-он авонон халқро
Манъ мекарданд, к-оташ дармаё.
Он яҳудӣ шуд сияҳрӯву хиҷил,
Шуд пушаймон з-ин сабаб бемордил.
К-андар имон, халқ ошиқтар шуданд,
Дар фанои ҷисм содиқтар шуданд.
Макри шайтон ҳам дар ў печид, шукр,
Дев ҳам худро сияҳрӯ дид, шукр.
Он ҷӣ мемолид дар рӯйи касон,
Ҷамъ шуд дар чехраи он нокас он.
Он кӣ медаррид ҷомай халқ ҷуст,
Шуд дарида они ў, эшон дуруст.

Каж мондани даҳони он мард, ки номи Муҳаммадро саллалоҳу алайҳи ва саллам ба тасаххур хонд

Он даҳон каж карду аз тасхур бихонд
Мар Муҳаммадро, даҳонаш каж бимонд.
Боз омад, к-эй Муҳаммад, афв кун,
Эй туро алтофу илми «мин ладун».
Ман туро афсӯс мекардам зи ҷаҳл,
Ман будам афсӯсро мансубу аҳл.
Чун Худо хоҳад, ки пардай кас дарад,
Майлаш андар таънаи покон барад.
В-ар Худо хоҳад, ки пӯшад айби кас,
Кам занад дар айби маъҷубон нафас».
Чун Худо хоҳад, кимон ёрӣ кунад,
Майли моро ҷониби зорӣ кунад.
Эй хунук чашме, ки он гирёни ўст
В-эй ҳумоюн дил, ки он бирёни ўст.
Охири ҳар гиря охир хандаест,
Марди охирбин муборак бандаест.
Ҳар кучо оби равон, сабза бувад,
Ҳар кучо ашке равон, раҳмат шавад.
Бош чун дӯлоб нолон, чашмтар,
То зи саҳни ҷон-т баррӯяд хузар.
Ашк хоҳӣ, раҳм кун бар ашкбор,
Раҳм хоҳӣ, бар заифон раҳм ор.

Итоб кардан оташро он подшоҳи ҷухуд
Рӯ ба оташ кард шаҳ, к-эй тундхӯ,
Он ҷаҳонсӯзи табиихӯт ку?
Чун намесӯзӣ? Чӣ шуд хосийятат?
Ё зи баҳти мо дигар шуд нийятат?
Менабахшой ту бар оташпараст,
Он кӣ напрастад туро, ў чун бираст?
Ҳаргиз, эй оташ, ту собир нестӣ,
Чун насӯзӣ? Чист қодир нестӣ?
Чашмбанд аст ин аҷаб! Ё хушбанд?
Чун насӯзонад чунин шӯълай баланд?
Ҷодуӣ кардат касе? Ё симиёст?
Ё хилофи таъби ту аз баҳти мост?»
Гуфт оташ: «Ман ҳамонам, эй шаман,

Андаро, то ту бибинї тоби ман.
Табїи ман дигар нагашту унсурам,
Теги ҳаққам, ҳам ба дастуре бурам.
Бар дари хиргаҳ сағони туркамон
Чоплусї карда пеши меҳмон.
В-ар ба хиргаҳ бигзарад бегонарӯ,
Ҳамла бинад аз сагон шерона ӯ.
Ман зи сағ кам нестам дар бандагї,
Кам зи турке нест Ҳақ дар зиндагї.
Оташи табъат агар ғамгин кунад,
Сӯзиш аз амри малики дин кунад.
Оташи табъат агар шодї диҳад,
Андар ӯ шодї малики дин ниҳад.
Чунки ғамгинї, ту истиғфор кун,
Ғам ба амри холиқ омад, кор кун.
Чун бихоҳад, айни ғам шодї шавад,
Айни банди пойи озоде шавад.
Боду хоку обу оташ бандаанд,
Бо ману ту мурда, бо Ҳақ зиндаанд.
Пеши Ҳақ оташ ҳамеша дар қиём,
Ҳамчу ошиқ рӯзу шаб печон мудом.
Санг бар оҳан занї, берун ҷаҳад,
Ҳам ба амри Ҳақ қадам берун ниҳад.
Оҳану санги ситам бар ҳам мазан,
К-ин ду мезоянд ҳамчун марду зан.
Сангу оҳан худ сабаб омад, валеқ
Ту ба боло барнигар, эй марди нек!
К-ин сабабро он сабаб овард пеш,
Бесабаб кай шуд сабаб ҳаргиз зи хеш?
В-он сабабҳо, к-анбиёро раҳбаранд,
Он сабабҳо з-ин сабабҳо бартаранд.
Ин сабабро он сабаб омил кунад,
Боз гоҳе бебару отил кунад.
Ин сабабро маҳрам омад ақлҳо
В-он сабабҳорост маҳрам анбиё.
Ин сабаб чї бвад? Ба тозї, гӯ, расан,
Андар ин чї, ин расан омад ба фан.

Гардиши чарха расанро иллат аст,
Чархагардонро надидан заллат аст.
Ин расанҳои сабабҳо дар ҷаҳон,
Ҳону ҳон! З-ин чархи саргардон мадон.
То намони сифру саргардон чу чарх,
То насӯзи ту зи бемағзи чу марх.
Бод оташ меҳурад аз амри Ҳақ,
Ҳар ду сармаст омаданд аз хамри Ҳақ.
Оби ҳилму оташи хашм, эй писар,
Ҳам зи Ҳақ бини, чу бигшой басар.
Гар набудӣ воқиф аз Ҳақ чони бод,
Фарқ кай карди миёни қавми Од?
Худ гирди мӯъминон хатте кашид,
Нарм мешуд бод, к-он ҷо мерасид.
Ҳар кӣ берун буд з-он хат ҷумларо,
Пора-пора меғусаст андар ҳаво.
Ҳамчунин Шайбони роӣ мекашид
Гирд бар гирди рама хатте падид.
Чун ба ҷумъа мешуд ӯ вақти намоз,
То наёрад гург он ҷо турктоз.
Ҳеч гурге дарнарафтӣ андар он,
Гӯсфанде ҳам нағаштӣ з-он нишон.
Боди ҳирси гургу ҳирси гӯсфанд
Доирай марди Худоро буд банд.
Ҳамчунин боди аҷал бо орифон
Нарму хуш ҳамчун насими юсуфон.
Оташ Иброҳимро дандон назад,
Чун гузидаӣ Ҳақ бувад, чунаш газад?
З-оташи шаҳват насӯзад аҳли дин,
Боқӣро бурда то қаъри замин.
Мавҷи дарё чун ба амри Ҳақ битохт,
Аҳли Мӯсорро зи қибтӣ вошинохт.
Хок Қорунро чу фармон даррасид,
Бо зару тахташ ба қаъри худ кашид.
Обу гил чун аз дами Исо чарид,
Болу пар бикшод, мурғе шуд, парид,
Ҳаст тасбеҳат бухори обу гил,

Мурғи чаннат шуд зи нафхи сидқи дил.
Кӯҳи Тур аз нури Мӯсо шуд ба рақс,
Сӯфии комил шуду раст ӯ зи нақс.
Чӣ аҷаб, гар кӯҳ сӯфӣ шуд азиз,
Ҷисми Мӯсо аз кулӯхе буд низ.

Танзу инкор кардани подшоҳи чухуд ва қабул нокардани насихати хосони хеш
Ин аҷоиб дид он шоҳи чухуд,
Чуз ки танзу чуз ки инкораш набуд.
Носеҳон гуфтанд: «Аз ҳад мағзарон,
Маркаби истезаро чандин марон».
Носеҳонро даст басту банд кард,
Зулро пайванд дар пайванд кард.
Бонг омад кор чун ин ҷо расид:
«Пой дор, эй сағ, ки қаҳри мо расид».
Баъд аз он оташ чиҳил газ барфурӯхт,
Ҳалқа гашту он чухудонро бисӯхт.
Асли эшон буд оташ з-ибтидо,
Сӯйи асли хеш рафтанд интиҳо.
Ҳам зи оташ зода буданд он фариқ,
Чузвҳоро сӯйи кул бошад тариқ.
Оташе буданд мӯъминсӯзу бас,
Сӯхт худро оташи эшон чу хас.
Он кӣ будаст уммуҳу алҳовия,
Ҳовия омад мар-ӯро зовия.
Модари фарзанд чӯёни вай аст,
Аслҳо мар фаръҳоро дар пай аст.
Обҳо дар ҳавз агар зиндонӣ аст,
Бод нашфаш мекунад, к-арконӣ аст.
Мераҳонад, мебарад то маъданаш
Андак-андак, то набинӣ бурданаш.
В-ин нафас ҷонҳои моро ҳамчунон
Андак-андак дуздад аз ҳабси ҷаҳон.
То «илайҳи ясъад атёбу-л-калим,
Соидан минно ило ҳайсу алим.
Тартақи анфосуно билмунтақо,
Мутҳафан минно ило дорилбақо.

Сумма таътино мукофоту-л-мақол,
Зиъфа зока раҳматан мин зилчалол.
Сумма юлчино ило амсолиҳо,
Кай янолу-л-абду миммо нолаҳо.
Ҳоказо таъруҷ ва танзил доимо,
Зо фало зилта алайҳи қоимо».
Порсӣ гӯем, яъне ин кашиш
З-он тараф ояд, ки омад он чашиш.
Чашми ҳар қавме ба сӯие мондааст,
К-он тараф як рӯз завқе рондааст.
Завқи чинс аз чинси худ бошад яқин,
Завқи чузв аз кулли худ бошад, бибин.
Ё магар он қобили чинсе бувад,
Чун бад-ӯ пайваст, чинси ӯ шавад.
Ҳамчу обу нон, ки чинси мо набуд,
Гашт чинси мову андар мо фузуд.
Нақши чинсийат надорад обу нон,
З-эътибори охир онро чинс дон.
В-ар зи ғайри чинс бошад завқи мо,
Он магар монанд бошад чинсро.
Он кӣ монанд аст, бошад орият,
Орият боқӣ намонад оқибат.
Мурғро гар завқ ояд аз сафир,
Чунки чинси худ наёбад, шуд нафир.
Ташнаро гар завқ ояд аз сароб,
Чун расад дар вай, гурезад, чӯяд об.
Муфлисон ҳам хуш шаванд аз зарри қалб,
Лек он расво шавад дар дори зарб.
То зарандудит аз раҳ нафганад,
То хаёли каж туро чаҳ нафганад.
Аз Калила бозчӯ он қиссаро
В-андар он қисса талаб кун ҳиссаро.

Баёни таваккул ва тарки чаҳд гуфтани нахчирон ба шер
Тоифай нахчир дар водии х(в)аш,
Будашон аз шер доим кашмакаш.
Бас ки он шер аз камин медаррабуд,

Он чаро бар чумла нохуш гашта буд.
Ҳила карданд, омаданд эшон ба шер,
К-аз вазифа мо туро дорем сер.
Баъд аз ин андар пайи сайде маё,
То нагардад талх бар мо ин гиё.

Чавоб гуфтани шер нахчиронро ва фоидаи чаҳд гуфтан
Гуфт: «Оре. Гар вафо бинам, на макр,
Макрҳо бас дидаам аз Зайду Бакр.
Ман ҳалоки феълу макри мардумам,
Ман газидай захми мору каждумам.
Мардуми нафс аз дарунам дар камин,
Аз ҳама мардум батар дар макру кин.
Гӯши ман «ло юлдағу-л-мӯъмин» шунид.
Қавли пайғамбар ба ҷону дил гузид».

Тарчеҳ ниҳодани нахчирон таваккудро бар чаҳду иктисоб
Чумла гуфтанд: «Эй ҳакими бохабар,
Алҳазар, даъ лайса юғно ёан қадар.
Дар ҳазар шӯридани шӯру шар аст,
Рав, таваккул кун, таваккул беҳтар аст.
Бо қазо панҷа мазан, эй тунду тез,
То нагирад ҳам қазо бо ту ситез.
Мурда бояд буд пеши ҳукми Ҳақ,
То наёяд захм аз раббулфалақ».

Тарчеҳ ниҳодани шер чаҳду иктисобро бар таваккулу таслим
Гуфт: «Оре, гар таваккул раҳбар аст,
Ин сабаб ҳам суннати пайғамбар аст».
Гуфт пайғамбар ба овози балаңд:
«Бо таваккул зонуи уштур бибанд».
Рамзи «ал-косиб ҳабибуллаҳ» шунав,
Аз таваккул дар сабаб коҳил машав.

Тарчеҳ ниҳодани нахчирон таваккудро ба ичтиҳод
Қавм гуфтандаш ки касб, аз заъфи халқ,
Луқмаи тазвир дон бар қадри халқ.

Нест касбе аз таваккул хубтар,
Чист аз таслим худ маҳбубтар?
Бас гурезанд аз бало сӯйи бало,
Бас ҷаҳанд аз мор сӯйи аждаҳо.
Ҳила кард инсону ҳила-ш дом буд,
Он кӣ чон пиндошт, хуношом буд.
Дар бибасту душман андар хона буд,
Ҳилаи Фиръавн з-ин афсона буд.
Садҳазорон тифл кушт он кинакаш
В-он ки ӯ мечуст андар хонааш.
Дидаи мо чун бале иллат дар ӯст,
Рав, фано кун диди худ дар диди дӯст.
Диди моро диди ӯ ниъм-ал-иваз,
Ёбӣ андар диди ӯ кулли ғараз.
Тифл то гирову то пӯё набуд,
Маркабаш ҷуз гардани бобо набуд.
Чун фузуле гашту дасту по намуд,
Дар ано афтоду дар кӯру кабуд.
Ҷонҳои халқ пеш аз дасту по,
Мепариданд аз вафо андар сафо.
Чун ба амри «ихбиту» бандӣ шуданд,
Ҳабси хашму ҳирсу хурсандӣ шуданд.
Мо иёли ҳазратему шерҳо,
Гуфт: «Ал-халқу иёлун ли-л-илоҳ».
Он кӣ ӯ аз осмон борон диҳад,
Ҳам тавонад, к-ӯ зи раҳмат нон диҳад.

Тарҷеҳ ниҳодани шер ҷаҳдро бар таваккул
Гуфт шер: «Оре, вале рабб-ул-ибод
Нардбоне пеши пойи мо ниҳод.
Поя - поя рафт бояд сӯйи бом,
Ҳаст ҷабрӣ будан ин ҷо тамъи хом.
Пой дорӣ, чун кунӣ худро ту ланг?
Даст дорӣ, чун кунӣ пинҳон ту чанг?»
Ҳоҷа чун беле ба дасти банди дод,
Безабон маълум шуд ӯро мурод.
Даст ҳамчун бел ишпоратҳои ӯст,

Охирандешӣ иборатҳои ӯст.
Чун ишоратхошро бар қон ниҳӣ,
Дар вафои он ишорат қон диҳӣ.
Пас ишоратҳои асрорат диҳад,
Бор бардорад зи ту, корат диҳад.
Ҳомилӣ, маҳмул гардонад туро,
Қобилӣ, мақбул гардонад туро.
Қобили амри вайӣ, қобил шавӣ,
Васл қӯйӣ, баъд аз он восил шавӣ.
Саъй шукри неъматӣ қудрат бувад,
Қабри ту инкори он неъмат бувад.
Шукри қудрат қудратат афзун кунад,
Қабр неъмат аз кафат берун кунад.
Қабри ту хуфтан бувад, дар раҳ махусб,
То набинӣ он дару даргаҳ, махусб.
Ҳон, махусб, эй қоҳили беъътибор,
Қуз ба зери он дарахти мевадор.
То ки шох афшон кунад ҳар лаҳза бод,
Бар сари хуфта бирезад нуқлу зод.
Қабру хуфтан дар миёни раҳзанон,
Мурғи беҳангом кай ёбад амон?
В-ар ишоратхошро бинӣ занӣ,
Марди пиндориву чун бинӣ, занӣ.
Ин қадар ақле, ки дорӣ, гум шавад,
Сар, ки ақл аз вай бипаррад, дум шавад.
З-он ки бешукрӣ бувад шуму шанор,
Мебарад бешукрро дар қаъри нор.
Гар таваккул мекунӣ, дар кор кун,
Кишт кун, пас така бар қаббор кун.

Боз тарҷеҳ ниҳодани нахчирон таваккудро бар ҷаҳд
Чумла бо вай бонгҳо бардоштанд,
К-он ҳарисон, ки сабабҳо коштанд.
Сад ҳазор андар ҳазор аз марду зан,
Пас чаро маҳрум монданд аз заман?
Садҳазорон қарн з-оғози ҷаҳон,
Ҳамчу аждарҳо гушода сад даҳон.

Макрҳо карданд он доногурӯх,
Ки зи бун барканда шуд з-он макр кӯх.
Кард васфи макрҳошон зулчалол,
«Литазула минҳу ақлолу-л-чибол».
Чуз ки он қисмат, ки рафт андар азал,
Рӯй нанмуд аз шикору аз амал.
Чумла афтоданд аз тадбиру кор,
Монд кору ҳукмҳои кирдгор.
Касб чуз номе мадон, эй номдор,
Чаҳд чуз ваҳме мапиндор, эй аёр.

Нигаристани Азроил бар марде ва гурехтани он мард дар сарои Сулаймон
алайҳиссалом ва тақрири тарчеҳи таваккул бар чаҳд ва қиллати фоидаи чаҳд
Родмарде чоштгоҳе даррасид,
Дар сароадли Сулаймон дардавид.
Рӯяш аз ғам зарду ҳар ду лаб кабуд,
Пас Сулаймон гуфт: «Эй хоҷа, чӣ буд?»
Гуфт: «Азроил дар ман инчунин
Як назар андохт пур аз хашму кин».
Гуфт: «Ҳин, акнун чӣ мехоҳӣ, бихоҳ».
Гуфт: «Фармо бодро, эй чонпаноҳ!
То маро з-ин ҷо ба Ҳиндустон барад,
Бу, ки банда, к-он тараф шуд, чон барад».
Нак зи дарवेशӣ гурезонанд халқ,
Луқмаи ҳирсу амал з-онанд халқ.
Тарси дарवेशӣ мисоли он ҳарос,
Ҳирсу кӯшиширо ту Ҳиндустон шинос.
Бодро фармуд, то ӯро шитоб
Бурд сӯйи қаъри Ҳиндустон бар об.
Рӯзи дигар вақти девону лиқо,
Пас Сулаймон гуфт Азроилро,
К-он мусулмонро ба хашм аз баҳри он
Бингаридӣ, то шуд овора зи хон?»
Гуфт: «Ман аз хашм кай кардам назар?
Аз таачҷуб, дидамаш дар раҳгузар.
Ки маро фармуд Ҳақ, к-имрӯз хон!
Чони ӯро ту ба Ҳиндустон ситон.

Аз аҷаб гуфтам: «Гар ӯро сад пар аст,
ӯ ба Ҳиндустон шудан дур андар аст».
Ту ҳама кори ҷаҳонро ҳамчунин
Кун қиёсу чашм бигшову бибин.
Аз кӣ бигрезем? Аз худ? Эй муҳол!
Аз кӣ бар бобем? Аз Ҳақ? Эй вабол!

Боз тарҷеҳ ниҳодани шер ҷаҳдро бар таваккул ва фавоиди ҷаҳдро баён кардан
Шер гуфт: «Оре, валекин ҳам бибин,
Ҷаҳдҳои анбиёву мӯъминин.
Ҳақ таъоло ҷаҳдашонро рост кард,
Он чӣ диданд аз ҷафову гарму сард.
Ҳилаҳошон ҷумла ҳол омад, латиф,
«Куллу шайъин мин зарифин ҳу зариф».
Домҳошон мурғи гардунӣ гирифт,
Нақсҳошон ҷумла афзунӣ гирифт.
Ҷаҳд мекун, то тавонӣ, эй киё!
Дар тариқи анбиёву авлиё.
Бо қазо панҷа задан набвад ҷиҳод,
З-он ки инро ҳам қазо бар мо ниҳод.
Кофирам ман, гар зиён кардаст кас
Дар раҳи имону тоат як нафас.
Сар шикаста нест, ин сарро мабанд,
Як-ду рӯзак ҷаҳд кун, боқӣ биханд.
Бадмуҳоли ҷуст, к-ӯ дунё бичуст,
Некҳоли ҷуст, к-ӯ уқбо бичуст.
Макрҳо дар касби дунё борид аст,
Макрҳо дар тарки дунё ворид аст.
Макр он бошад, ки зиндон ҳуфра кард,
Он кӣ ҳуфра баст, он макрест сард.
Ин ҷаҳон зиндону мо зиндониён,
Ҳуфра кун зиндону худро вораҳон.
Чист дунё? Аз Худо ғофил будан
Бе қумошу нақдаву мизону зан.
Молро, к-аз баҳри дин бошӣ ҳамул,
«Неъма молун солеҳун» хондаш расул.
Об дар киштӣ ҳалоки киштӣ аст,

Об андар зери киштӣ пуштӣ аст.
Чунки молу мулкро аз дил биронд,
З-он Сулаймон хеш чуз мискин нахонд.
Кӯзаи сарбаста андар оби зафт,
Аз дили пурбод фавқи об рафт.
Боди дарвешӣ чу дар ботин бувад,
Бар сари оби ҷаҳон сокин бувад.
Гарчи чумла ин ҷаҳон мулки вай аст,
Мулк дар чашми дили ӯ лошай аст.
Пас даҳони дил бибанду мӯҳр кун,
Пур кунаш аз боди кибри «мин ладун».
Ҷаҳд Ҳақ асту даво Ҳақ асту дард,
Мункир андар нафӣи ҷаҳдаш ҷаҳд кард.

Муқаррар шудани тарҷеҳи ҷаҳд бар таваккул
З-ин наमत бисёр бурҳон гуфт шер,
К-аз ҷавоб он ҷабриён гаштанд сер.
Рӯбаҳу оҳуву харгӯшу шағол
Ҷабрро бигзоштанду қилу қол.
Аҳдҳо карданд бо шери жаён,
К-андар ин байъат наҷфтад - дар зиён.
Қисми ҳаррӯзаш биёбад бечигар,
Ҳочаташ набвад тақозои дигар.
Қуръа бар ҳар кӣ фитодӣ рӯз-рӯз,
Сӯйи он шер ӯ давидӣ ҳамчу юз.
Чун ба харгӯш омад ин соғар ба давр,
Бонг зад харгӯш, к-охир чанд ҷавр?

Инкор кардани нахчирон бар харгӯш дар таъхири рафтан бари шер
Қавм гуфтандаш, ки чандин гоҳ мо
Ҷон фидо кардем дар аҳду вафо.
Ту мачӯ бадномии мо, эй ануд,
То наранҷад шер, рав, рав, зуд, зуд.

Ҷавоб гуфтани харгӯш эшонро
Гуфт: «Эй ёрон маро мӯҳлат диҳед,
То ба макрам аз бало берун ҷаҳед.

То амон ёбад ба макрам ҷонатон,
Монад ин мероси фарзандонатон».
Ҳар паямбар умматонро дар ҷаҳон
Ҳамчунин то мухлисе мехондашон.
Гар фалак роҳи буруншав дида буд,
Дар назар чун мардумак печида буд.
Мардумаш чун мардумак диданд хурд,
Дар бузургӣ мардумак кас раҳ набурд.

Эътирози нахчирон бар сухани харгӯш
Қавм гуфтандаш, ки эй хар, гӯш дор,
Хешро андозаи харгӯш дор.
Ҳин! Чӣ лоф аст ин, ки аз ту беҳтарон
Дарнаёварданд андар хотир он?
Мӯъчибе ё худ қазомон дар пай аст
В-арна ин дам лоиқи чун ту кай аст?

Ҷавоби харгӯш нахчиронро
Гуфт: «Эй ёрон, ҳақам илҳом дод,
Мар заиферо қавӣ ройе фитод.
Он чӣ Ҳақ омӯхт мар занбӯрро,
Он набошад шеррову гӯрро.
Хонаҳо созад пур аз ҳалвои тар,
Ҳақ бар ӯ он илмро бигшод дар.
Он чӣ Ҳақ омӯхт кирми пиларо,
Ҳеҷ пиле донад он гун ҳиларо?
Одами хокӣ зи Ҳақ омӯхт илм,
То ба ҳафтум осмон афрӯхт илм.
Ному номуси малакро даршикаст,
Кӯрии он кас, ки дар Ҳақ, дар шак аст,
Зоҳиди шашсадҳазоронсоларо,
Пӯзбанде сохт он гӯсоларо.
То натонад шири илми дин кашид,
То нагардад гирди он қасри машид.
Илмҳои аҳли ҳис шуд пӯзбанд,
То нагирад шир аз он илми баланд.
Қатраи дилро яке гавҳар фитод,

К-он ба дарёхову гардунҳо надод.
Чанд сурат охир, эй суратпараст!
Чони бемаънит аз сурат нараст?
Гар ба сурат одамӣ инсон будӣ,
Аҳмаду Бӯчаҳл худ яксон будӣ.
Нақш бар девор мисли Одам аст,
Бингар, аз сурат чӣ чизи ӯ кам аст?
Чон кам аст он сурати ботобро,
Рав, бичӯ он гавҳари камёбро.
Шуд сари шерони олам ҷумла паст,
Чун саги асҳобро доданд даст.
Чӣ зиён асташ аз он нақши нуфур?
Чунки қонаш ғарқ шуд дар баҳри нур.
Васфу сурат нест андар хомаҳо,
Олиму одил бувад дар номаҳо.
Олиму одил, ҳама маънист бас,
К-иш наёбӣ дар макону пешу пас.
Мезанад бар тан зи сӯйи ломакон,
Менагунчад дар фалак хуршеди чон.

Зикри дониши харгӯш ва баёни фазилату манофеъи доништан
Ин сухан поён надорад, хуш дор,
Хуш сӯйи қиссаи харгӯш дор.
Гӯши хар бифрӯшу дигар гӯш хар,
К-ин суханро дарнаёбад гӯши хар.
Рав, ту рӯбаҳбозии харгӯш бин,
Макру шерандозии харгӯш бин.
Хотами мулки Сулаймон аст илм,
Ҷумла олам сурату чон аст илм.
Одамиро з-ин ҳунар бечора гашт
Халқи дарёхову халқи кӯху дашт.
З-ӯ палангу шер тарсон ҳамчу муш,
З-ӯ наҳангу баҳр дар сафрову ҷӯш.
З-ӯ париву дев соҳилҳо гирифт,
Ҳар яке дар ҷойи пинҳон ҷо гирифт.
Одамиро душмани пинҳон басест,
Одамии боҳазар оқил касест.

Халқ пинҳон зишташону хубашон,
Мезанад дар дил ба ҳар дам кӯбашон.
Баҳри ғусл ар дарравӣ дар чӯйбор,
Бар ту осебе занад дар обхор.
Гарчи пинҳон хор дар об аст паст,
Чунки дар ту мехалад, донӣ, ки ҳаст.
Хорхори ваҳйҳову васваса,
Аз ҳазорон кас бувад, на як каса.
Бош, то ҳисҳои ту мубдал шавад,
То бибинишону мушкил ҳал шавад.
То суханҳои киён рад кардаӣ?
То киёно сарвари х(в)ад кардаӣ?

Бозталабидани нахҷирон аз харгӯш сирри андешаи ӯро
Баъд аз он гуфтанд, к-эй харгӯш, чуст,
Дар миён ор, он чӣ дар идроки туст.
Эй ки бо шере ту дарпечидаӣ,
Бозгӯ ройе, ки андешидаӣ.
Машварат идроку хушёрӣ диҳад,
Ақлҳо мар ақдро ёрӣ диҳад.
Гуфт пайғамбар: «Бикун, эй ройзан!
Машварат, калмушташору муътаман».

Манъ кардани харгӯш он рози эшонро
Гуфт: «Ҳар розе нашоҷд бозгуфт,
Чуфт тоқ ояд гаҳе, гаҳ тоқ чуфт.
Аз сафо гар дам занӣ бо ойина,
Тира гардад зуд бо мо ойина.
Дар баёни ин се кам чунбон лабат,
Аз заҳобу аз заҳаб в-аз мазҳабат.
К-ин серо хасм аст бисёру адӯ,
Дар каминат истад, чун донад ӯ.
В-ар бигӯйӣ бо яке ду алвадоъ,
«Куллу сиррин ҷоваза-л-иснайни шоъ».
Гар ду-се паррандаро бандӣ ба ҳам,
Бар замин монанд маҳбус аз алам.
Машварат доранд сарпӯшида хуб,

Дар киноят бо ғалатафган машуб.
Машварат карди паямбар баста сар,
Гуфта эшонаш ҷавобу беҳабар.
Дар мисоле баста гуфти роӣро,
То надонад хасм аз сар пойро.
ӯ ҷавоби хеш бигрифти аз ӯ
В-аз суолаш менабурди ғайр бӯ.

Қиссаи маكري харгӯш
Соате таъхир кард андар шудан,
Баъд аз он шуд пеши шери панҷазан.
З-он сабаб, к-андар шудан ӯ монд дер,
Хокро меканду меғуррид шер.
Гуфт: «Ман гуфтам, ки аҳди он хасон
Хом бошад хому сусту норасон.
Дамдамай эшон маро аз хар фиканд,
Чанд бифребад маро ин даҳр, чанд?
Сахт дармонад амири сустриш,
Чун на пас бинад, на пеш аз аҳмақиш».
Роҳ ҳамвор аст, зераш домҳо,
Қаҳти маъни дар миёни номҳо.
Лафзҳову номҳо чун домҳост,
Лафзи ширин реги оби умри мост.
Он яке реге, ки чӯшад об аз ӯ,
Сахт камёб аст, рав, онро бичӯ.
Ҳаст он рег, эӣ писар, марди Худо,
К-ӯ ба Ҳақ пайваст в-аз худ шуд ҷудо.
Оби азби дин ҳамечӯшад аз ӯ,
Толибонро з-он ҳаёт асту нумӯ.
Ғайри марди Ҳақ чу реги хушк дон,
К-оби умратро хурад ӯ ҳар замон.
Толиби ҳикмат шав аз марди ҳаким,
То аз ӯ гарди ту бинову алим.
Манбаи ҳикмат шавад ҳикматталаб,
Фориғ ояд ӯ зи таҳсилу сабаб.
Лавҳи ҳофиз лавҳи маҳфузе шавад,
Ақли ӯ аз рӯҳ маҳзузе шавад.

Чун муаллим буд ақлаш з-ибтидо,
Баъд аз ин шуд ақл шогирде варо.
Ақл чун Ҷабрил гӯяд: «Аҳмадо!
Гар яке гоме ниҳам, сӯзад маро.
Ту маро бигзор, з-ин пас пеш рон,
Ҳадди ман ин буд, эй султони ҷон».
Ҳар кӣ монд аз коҳилӣ бе шукру сабр,
ӯ ҳамин донад, ки гирад пойи ҷабр.
Ҳар кӣ ҷабр овард, худ ранчур кард,
То ҳамон ранчурияш дар гӯр кард.
Гуфт пайғамбар, ки ранчурӣ ба лоғ,
Ранч орад, то бимирад чун чароғ.
Ҷабр чӣ бвад? Бастани ишкастаро,
Ё бипайвастан раге бигсастаро.
Чун дар ин раҳ, пойи худ нашкастай,
Бар кӣ механдӣ? Чӣ поро бастай?
В-он ки пояш дар раҳи кӯшиш шикаст,
Даррасид ӯро буроқу барнишаст.
Ҳомили дин буд ӯ, маҳмул шуд,
Қобили фармон буд ӯ, мақбул шуд.
То кунун фармон пазируфтӣ зи шоҳ,
Баъд аз ин фармон расонад бар сипоҳ.
То кунун ахтар асар кардӣ дар ӯ,
Баъд аз ин бошад амири ахтар ӯ.
Гар туро ашкол ояд дар назар,
Пас ту шак дорӣ дар «иншаққа-л-қамар».
Тоза кун имон, на аз гуфти забон,
Эй ҳаворо тоза карда дар ниҳон.
То ҳаво тоза-ст, имон тоза нест,
К-ин ҳаво ҷуз қуфли он дарвоза нест.
Кардаӣ таъвил ҳарфи бикрро,
Хешро таъвил кун, на зикрро.
Бар ҳаво таъвили Қуръон мекунӣ,
Пасту каж шуд аз ту маънии санӣ.

Зиёфати таъвили ракики мағас
Он мағас бар барги коҳу бавли хар

Ҳамчу киштибон ҳамеафрошт сар.
Гуфт: «Ман дарёву киштӣ хондаам,
Муддате дар фикри он мемондаам.
Инак, ин дарёву ин кишттиву ман,
Марди киштибону аҳли ройзан.
Бар сари дарё ҳамеронд ӯ амад,
Менамудаш он қадар берун зи ҳад.
Буд беҳад он чамин, нисбат бад-ӯ,
Он назар, ки бинад онро рост, ку?
Оламаш чандон бувад, к-аш биниш аст,
Чашм чандин, баҳр ҳам чандинаш аст.
Соҳиби таъвили ботил чун магас,
Ваҳми ӯ бавли хару тасвири хас.
Гар магас таъвил бигзорад ба рой,
Он магасро бахт гардонад ҳумой.
Он магас набвад, к-аш ин ибрат бувад,
Рӯҳи ӯ на дархури сурат бувад.

Тӯлидани шер аз дер омадани харгӯш
Ҳамчу он харгӯш, к-ӯ бар шер зад,
Рӯҳи ӯ, кай буд андар хурди қад?
Шер мегуфт аз сари тезиву хашм,
К-аз раҳи гӯшам адӯ барбаст чашм.
Макрҳои ҷабриёнам баста кард,
Теги ҷубиншон танамро хаста кард.
З-ин сипас ман нашнавам он дамдама,
Бонги девон асту ғулон он ҳама.
Бардарон, эй дил, ту эшонро, маист,
Пӯстшон баркан, к-ишон чуз пӯст нест.
Пӯст чӣ бвад? Гуфтаҳои ранг-ранг,
Чун зиреҳ бар об, к-аш набвад диранг.
Ин сухан чун пӯсту маънӣ мағз дон,
Ин сухан чун нақшу маънӣ ҳамчу қон.
Пӯст бошад мағзи бадро айбпӯш,
Мағзи некӯро зи ғайрат ғайбпӯш.
Чун қалам аз об буд, дафтар зи об,
Ҳар чӣ бинвисӣ, фано гардад шитоб.

Нақши об аст, ар вафо ҷӯйӣ аз он,
Бозгардӣ дастҳои худ газон.
Бод дар мардум ҳавову орзуст,
Чун ҳаво бигзоштӣ, пайғом хуст.
Хуш бувад пайғомҳои кирдгор,
К-ӯ зи сар то пой бошад пойдор.
Хутбаи шоҳон бигардад в-он киё
Ҷуз киёву хутбаҳои анбиё.
З-он ки бавши подшоҳон аз ҳавост,
Борномаи анбиё аз кибриёст.
Аз дирамҳо номи шоҳон баркананд,
Номи Аҳмад то абад бармезананд.
Номи Аҳмад номи ҷумлай анбиёст,
Чунки сад омад, навад ҳам пеши мост.

Ҳам дар баёни макри харгӯш
Дар шудан харгӯш бас таъхир кард,
Макрро бо хештан тақрир кард.
Дар раҳ омад баъди таъхири дароз,
То ба гӯши шер гӯяд як-ду роз.
То ҷӣ оламҳост дар савдои ақл,
То ҷӣ бопахност ин дарёи ақл.
Сурати мо андар ин баҳри азоб,
Медавад чун косаҳо бар рӯйи об.
То нашуд пур бар сари дарё чу ташт,
Чунки пур шуд ташт, дар вай ғарқ гашт.
Ақл пинҳон асту зоҳир оламе,
Сурати мо мавҷ ё аз вай наме.
Ҳар ҷӣ сурат ме-василат созадаш,
З-он василат баҳр дур андозадаш.
То набинад дил диҳандай розро,
То набинад тир дурандозро.
Асби худро ёва донад в-аз ситез
Медавонад асби худ дар роҳ тез.
Асби худро ёва донад он ҷавод
В-асб худ ўро кашон карда чу бод.
Дар фиғону ҷустуҷӯ он хирасар,

Ҳар тараф пурсону чӯён дар ба дар.
К-он ки дуздид асби моро, куву кист?
Ин ки зери рони туст, эй хоҷа чист?
Оре ин асб аст, лек ин асб ку?
Бо худ ой, эй шаҳсавори асбчӯ.
Ҷон зи пайдоиву наздикист гум,
Чун шикам пуробу лабхушкӣ чу хум.
Кай бибинӣ сурху сабзу фурро,
То набинӣ пеш аз ин се нурро.
Лек чун дар ранг гум шуд хуши ту,
Шуд зи нур он рангҳо рӯпӯши ту.
Чунки шаб он рангҳо мастур буд,
Пас бидидӣ диди ранг аз нур буд.
Нест диди ранг бенури бурун,
Ҳамчунин ранги хаёли андарун.
Ин бурун аз офтобу аз суҳо
В-андарун аз акси анвори уло.
Нури нури чашм, худ нури дил аст,
Нури чашм аз нури дилҳо ҳосил аст.
Боз нури нури дил нури Худост,
К-ӯ зи нури ақлу ҳис поку ҷудост.
Шаб набуд нуру надидӣ рангҳо,
Пас ба зидди нур пайдо шуд туро.
Дидани нур аст, он гаҳ диди ранг
В-ин ба зидди нур донӣ бедиранг.
Ранҷу ғамро Ҳақ пайи он офарид,
То бад-ин зид хушдилий ояд паид.
Пас, ниҳониҳо ба зид пайдо шавад,
Чунки Ҳақро нест зид, пинҳон бувад.
Ки назар бар нур буд, он гаҳ ба ранг,
Зид ба зид пайдо бувад чун руму занг.
Пас ба зидди нур донистӣ ту нур,
Зидзидро менамояд дар судур.
Нури Ҳақро нест зидде дар вучуд,
То ба зид ӯро тавон пайдо намуд.
Лоҷарам абсори мо «ло тудрикух,
Ва-ҳва юдрик», бин ту аз Мӯсову кӯх.

Сурат аз маънӣ, чу шер аз беша дон,
Ё чу овозу сухан з-андеша дон.
Ин сухан в-овоз аз андеша хост,
Ту надонӣ баҳри андеша кучост.
Лек чун мавчи сухан дидӣ латиф,
Баҳри он донӣ, ки бошад ҳам шариф.
Чун зи дониш мавчи андеша битохт,
Аз сухан в-овози ӯ сурат бисохт.
Аз сухан сурат бизоду боз мурд,
Мавч худро боз андар баҳр бурд.
Сурат аз бесуратӣ омад бурун,
Боз шуд, к- «инно илайҳи роҷиъун».
Пас туро ҳар лаҳза марғу раҷъатест,
Мустафо фармуд: «Дунё соатест».
Фикри мо тирест аз ҳу дар ҳаво,
Дар ҳаво кай пояд? Ояд то Худо.
Ҳар нафас нав мешавад дунёву мо,
Беҳабар аз нав шудан андар бақо.
Умр ҳамчун чӯй нав-нав мерасад,
Мустамирре менамояд дар ҷасад.
Он зи тезӣ мустамаршакл омадаст,
Чун шарар, к-аш тез ҷунбонӣ ба даст.
Шохи оташро бичунбонӣ ба соз,
Дар назар оташ намояд бас дароз.
Ин дарозимуддат аз тезии сунъ,
Менамояд суръатангезии сунъ.
Толиби ин сирр агар алломаест,
Нак Ҳусомуддин, ки соминомаест.

Расидани харгӯш ба шер
Шер андар оташу дар хашму шӯр,
Дид, к-он харгӯш меояд зи дур.
Медавад бедахшату густох ӯ,
Хашмгину тунду тезу туршрӯ.
К-аз шикаста омадан тӯҳмат бувад
В-аз далерӣ дафъи ҳар райбат бувад.
Чун расид ӯ пештар наздики саф,

Бонг барзад шер: «Ҳон, эй нохалаф.
Ман, ки пилонро зи ҳам бидридаам,
Ман, ки гӯши шери нар молидаам.
Нимхаргӯше кӣ бошад, ки чунин
Амри моро афганад ӯ бар замин?
Тарки хоби ғафлати харгӯш кун,
Гурраи ин шер – эй хар, гӯш кун».

Узр гуфтани харгӯш
Гуфт харгӯш: «Ал-амон, узрем ҳаст,
Гар диҳад афви худовандит даст».
Гуфт: «Чӣ узр, эй қусури аблаҳон?
Ин замон оянд дар пеши шаҳон?
Мурғи бевақтӣ, сарат бояд бурид,
Узри аҳмакро намешояд шунид.
Узри аҳмақ бадтар аз ҷурмаш бувад,
Узри нодон захри ҳар дониш бувад.
Узрат, эй харгӯши аз дониш тижӣ,
Ман на харгӯшам, ки дар гӯшам ниҳӣ».
Гуфт: «Эй шах, нокасеро кас шумор,
Узри истамдидаеро гӯш дор.
Хос аз баҳри закоти ҷоҳи худ,
Гумраҳеро ту марон аз роҳи худ.
Баҳр, к-ӯ обе ба ҳар ҷӯ медиҳад,
Ҳар хасеро бар сару рӯ мениҳад.
Кам нахоҳад гашт дарё з-ин карам,
Аз карам дарё нагардад бешу кам».
Гуфт: «Дорам ман карам бар ҷойи ӯ,
Ҷомаи ҳар кас бурам болойи ӯ».
Гуфт: «Бишнава, гар набошам ҷойи лутф,
Сар ниҳодам пеши аждарҳои унф.
Ман ба вақти чошт дар роҳ омадам,
Бо рафиқи худ суйи шоҳ омадам.
Бо ман аз баҳри ту харгӯше дигар
Ҷуфту ҳамраҳ карда буданд он нуфар.
Шере андар роҳ қасди банда кард,
Қасди ҳар ду ҳамраҳи оянда кард.

Гуфтамаш: «Мо бандаи шоҳаншаҳем,
Хочатошони кеҳи он даргаҳем».
Гуфт: «Шоҳаншаҳ кӣ бошад? Шарм дор,
Пеши ман ту ёди ҳар нокас маёр.
Ҳам турову ҳам шаҳатро бардарам,
Гар туву ёрат бигардед аз дарам».
Гуфтамаш: «Бигзор то бори дигар,
Рӯйи шаҳ бинам, барам аз ту хабар».
Гуфт: «Ҳамраҳро гарав неҳ пеши ман
В-арна қурбонӣ ту андар кеши ман».
Лоба кардемаш басте, суде накард,
Ёри ман бистад, маро бигзошт фард.
Ёрам аз зафти дучандон буд, ки ман
Ҳам ба лутфу ҳам ба хубӣ, ҳам ба тан.
Баъд аз ин, з-он шер ин раҳ баста шуд,
Ҳоли ман ин буду бо ту гуфта шуд.
Аз вазифа баъд аз ин уммед бур,
Ҳақ ҳамерӯям туро «ва-л-ҳаққу мур».
Гар вазифа боядат, раҳ пок кун,
Ҳин биёву дафъи он бебок кун.

Ҷавоб гуфтани шер харгӯшро ва равон шудан бо ӯ
Гуфт: «Бисмиллаҳ, биё, то ӯ кучост?
Пеш даршав, гар ҳамерӯйӣ ту рост.
То сазои ӯву сад чун ӯ диҳам
В-ар дурӯғ аст ин, сазои ту диҳам».
Андар омад чун қаловузе ба пеш,
То барад ӯро ба сӯйи доми хеш.
Сӯйи чоҳе, ки нишонаш карда буд,
Чоҳи мағро доми ҷонаш карда буд.
Мешуданд ин ҳар ду то наздики чоҳ,
Ин-т харгӯше чу обе зери коҳ.
Об коҳеро ба ҳомун мебарад,
Об кӯҳеро – аҷаб! – Чун мебарад?
Доми макри ӯ каманди шер буд,
Турфа харгӯше, ки шере мерабуд.
Мӯсие Фиръавнро бо рӯди Нил

Мекушад бо лашкару чамъи сақил.
Пашшае Намрудро бо ним пар
Мешикофад бемуҳобо дарзи сар.
Ҳоли он к-ӯ қавли душманро шунуд,
Бин чазои он ки шуд ёри ҳасуд.
Ҳоли Фиръавне, ки Ҳомонро шунуд,
Ҳоли Намруде, ки шайтонро шунуд.
Душман арчи дӯстона гӯядат,
Дом дон, гарчи зи дона гӯядат.
Гар туро қанде диҳад, он захр дон,
Гар ба тан лутфе кунад, он қаҳр дон.
Чун қазо ояд, набинӣ ғайри пӯст,
Душманонро бознашносӣ зи дӯст.
Чун чунин шуд, ибтиҳол оғоз кун,
Нолаву тасбеҳу рӯза соз кун.
Нола мекун, к-эй ту «аллому-л-ғуюб»,
Зери санги макри бад моро макӯб.
Гар сағӣ кардем, эй шер, офарин!
Шерро магмор бар мо з-ин камин.
Оби хушро сурати оташ мадеҳ,
Андар оташ сурати обе манеҳ.
Аз шароби қаҳр чун мастӣ диҳӣ,
Нестҳоро сурати ҳастӣ диҳӣ.
Чист мастӣ? Банди чашм аз диди чашм,
То намояд санг гавҳар, пашм яшм.
Чист мастӣ? Ҳиссҳо мубдал шудан,
Чӯби газ андар назар сандал шудан.

Қиссаи худхуд ва Сулаймон алайҳиссалом дар баёни он ки чун қазо ояд,
чашмҳои равшан баста шавад
Чун Сулаймонро саропарда заданд,
Чумла мурғонаш ба хидмат омаданд.
Ҳамзабону маҳрами худ ёфтанд,
Пеши ӯ як-як ба ҷон биштофтанд.
Чумла мурғон тарк карда чик-чик,
Бо Сулаймон гашта «афсаҳ мин ахик».
Ҳамзабонӣ хешиву пайвандӣ аст,

Мард бо номаҳрамон чун бандӣ аст.
Эй басо ҳиндуву турки ҳамзабон,
Эй басо ду турк чун бегонагон.
Пас, забони маҳрамай худ дигар аст,
Ҳамдидӣ аз ҳамзабонӣ беҳтар аст.
Ғайри нутқу ғайри имову сичил
Садҳазорон тарҷумон хезад зи дил.
Чамла мурғон ҳар яке асрори худ
Аз ҳунар в-аз донишу аз кори худ
Бо Сулаймон як ба як воменабуд,
Аз барои арза худро меситуд.
Аз такаббур неву аз ҳастии хеш,
Баҳри он то раҳ диҳад ўро ба пеш.
Чун бибояд бардаро аз хоҷае,
Арза дорад аз ҳунар дебочае.
Чунки дорад аз харидориш нанг,
Хун кунад бемору карру шаллу ланг.
Навбати худхуд расиду пешааш
В-он баёни санъату андешааш.
Гуфт: «Эй шах, як ҳунар, к-он кеҳтар аст,
Бозгӯям, гуфт кӯтаҳ беҳтар аст».
Гуфт: «Баргӯ, то кадом аст он ҳунар?»
Гуфт: «Ман он гаҳ ки бошам авҷ - бар.
Бингарам аз авҷ бо чашми яқин,
Ман бибинам об дар қаъри замин.
То қучо асту чӣ умқ асташ, чӣ ранг?
Аз чӣ мечӯшад? Зи хоке ё зи санг?
Эй Сулаймон, баҳри лашкаргохро
Дар сафар медор ин огохро».
Пас Сулаймон гуфт: «Эй некӯрафиқ!
Дар биёбонҳои беоби амиқ
То биёбӣ баҳри лашкар обро,
Дар сафар сақо шавӣ асҳобро».

Таънаи зоғ дар даъвои худхуд
Зоғ чун бишнуд, омад аз ҳасад,
Бо Сулаймон гуфт, к-ӯ каж гуфту бад.

Аз адаб набвад ба пеши шаҳ мақол,
Хоса, худ лофи дурӯғину муҳол.
Гар мар-ӯро ин назар будӣ мудом,
Чун надидӣ зери муште хок дом?
Чун гирифтор омадӣ дар доми ӯ?
Чун қафас андаршудӣ нокоми ӯ?
Пас Сулаймон гуфт: «Эй худхуд, равост,
К-аз ту дар аввалқадах ин дурд хост?
Чун намой мастӣ, эй хӯрда ту дӯғ?
Пеши ман лофе занӣ, он гаҳ дурӯғ?»

Чавоб гуфтани худхуд таънаи зоғро
Гуфт: «Эй шаҳ, бар мани ури гадой
Қавли душман машнав аз баҳри Худой.
Гар ба бутлон аст даъво карданам,
Ман ниҳодам сар, бибур ин гарданам.
Зоғ, к-ӯ ҳукми қазоро мункир аст,
Гар ҳазорон ақл дорад, кофир аст.
Дар ту, то кофӣ бувад аз кофирон,
Чойи ганду шаҳватӣ чун кофи рон.
Ман бибинам домро андар ҳаво,
Гар напӯшад чашми ақлавро қазо.
Чун қазо ояд, шавад дониш ба хоб,
Маҳ сияҳ гардад, бигирад офтоб.
Аз қазо ин таъбия кай нодир аст?
Аз қазо дон, к-ӯ қазоро мункир аст».

Қиссаи Одам алайҳиссалом ва бастании қазо назари ӯро аз муруоти сареҳи наҳй
ва тарки таъвил
Булбашар, к-ӯ «Аллама-л-асмо – бағ» аст,
Садҳазорон илмаш андар ҳар рағ аст.
Исми ҳар чизе, чунон к-он чиз ҳаст,
То ба поён қони ӯро дод даст.
Ҳар лақаб, к-ӯ дод, он мубдал нашуд,
Он кӣ чусташ хонд, ӯ коҳил нашуд.
Ҳар кӣ охир мӯъмин аст, аввал бидид,
Ҳар кӣ охир кофир, ӯро шуд паидид.

Исми ҳар чизе ту аз доно шунав,
Сирри рамзи аллама-л-асмо шунав.
Исми ҳар чизе бари мо зоҳираш,
Исми ҳар чизе бари холиқ сираш.
Назди Мӯсо номи чӯбаш буд асо,
Назди холиқ буд номаш аждаҳо.
Буд Умарро ном ин чо бутпараст,
Лек мӯъмин буд номаш дар аласт.
Он кӣ буд наздики мо номаш манӣ,
Пеши Ҳақ ин нақш буд, ки бо манӣ.
Сурате буд ин манӣ аңдар адам,
Пеши Ҳақ мавчуд, на бешу на кам.
Ҳосил он омад ҳақиқат номи мо
Пеши ҳазрат, к-он бувад анҷоми мо.
Мардро бар оқибат номе ниҳад,
На бар он к-ӯ орият, номе ниҳад.
Чашми Одам, чун ба нури пок дид,
Чону сирри номҳо гашташ падид.
Чун малак анвори Ҳақ дар вай биёфт,
Дар сучуд афтоду дар хидмат шитофт.
Мадҳи ин Одам, ки номаш мебарам,
Қосирам, гар то қиёмат бишмарам.
Ин ҳама донисту чун омад қазо,
Дониши як наҳй шуд бар вай хато.
К-эй аҷаб, наҳй аз пайи таҳрим буд,
Ё ба таъвиле буду тавҳим буд.
Дар дилаш таъвил чун тарҷеҳ ёфт,
Табъ дар ҳайрат сӯйи гандум шитофт.
Боғбонро хор чун дар пой рафт,
Дузд фурсат ёфт, коло бурд тафт.
Чун зи ҳайрат раст, бозомад ба роҳ,
Дид бурда дузд рахт аз коргоҳ.
«Раббано инно заламно» гуфту оҳ,
Яъне омад зулмату гум гашт роҳ.
Пас, қазо абре бувад хуршедпӯш,
Шеру аждарҳо шавад з-ӯ ҳамчу муш.
Ман агар доме набинам гоҳи ҳукм,

Ман на танҳо ҷоҳилам дар роҳи ҳукм.
Эй хунук он к-ӯ нақӯкорӣ гирифт,
Зӯрро бигзошт ӯ, зорӣ гирифт.
Гар қазо пӯшад сияҳ ҳамчун шабат,
Ҳам қазо дастат бигирад оқибат.
Гар қазо сад бор қасди ҷон кунад,
Ҳам қазо ҷонат диҳад, дармон кунад.
Ин қазо сад бор агар роҳат занад,
Бар фарози чарх хиргоҳат занад.
Аз карам дон, ин ки метарсонадат,
То ба мулки эминӣ биншонадат.
Ин сухан поён надорад, гашт дер,
Гӯш кун ту қиссаи харгӯшу шер.

По вопас кашидани харгӯш аз шер чун наздики ҷоҳ расид
Чунки назди ҷоҳ омад шер, дид,
К-аз раҳ он харгӯш монду по кашид.
Гуфт: «По вопас кашидӣ ту чаро?
Пойро вопас мақаш, пеш андаро».
Гуфт: «Ку поям? Ки дасту пой рафт,
Ҷони ман ларзиду дил аз ҷой рафт.
Ранги рӯямро намебинӣ чу зар?
З-андарун худ медиҳад рангам хабар».
Ҳақ чу симоро муарриф хондааст,
Чашми ориф сӯйи симо мондааст.
Рангу бӯ ғаммоз омад чун ҷарас,
Аз фарас оғаҳ кунад бонги фарас.
Бонги ҳар чизе расонад з-ӯ хабар,
То бидонӣ бонги ҳар аз бонги дар.
Гуфт пайғамбар: «Ба тамйизи касон
Маръу махфиййун ладаи тайя-л-лисон».
Ранги рӯ аз ҳоли дил дорад нишон,
Раҳматам кун, меҳри ман дар дил нишон.
Ранги рӯйи сурх дорад бонги шукр,
Бонги рӯйи зард дорад сабру нуқр.
Дар ман омад он ки дасту по барад,
Ранги рӯву қуввату симо барад.

Он кӣ дар ҳар чӣ дарояд, бишканад,
Ҳар дарахт аз беҳу бун ӯ барканад.
Дар ман омад он ки аз вай гашт мот
Одамиву ҷонвар, ҷомид, набот.
Ин худ аҷзоанд, қуллиёт аз ӯ,
Зард карда рангу фосид карда бў.
То ҷаҳон гаҳ собир асту гаҳ шакур,
Бӯстон гаҳ хулла пӯшад, гоҳ ур.
Офтобе, к-ӯ барояд норгун,
Соате дигар шавад ӯ сарнигун.
Ахтарони тофта бар чор тоқ
Лаҳза-лаҳза мубталои эҳтироқ.
Моҳ, к-ӯ афзуд з-ахтар дар ҷамол,
Шуд зи ранҷи диққ ӯ ҳамчун хаёл.
Ин замини босукуни боадаб
Андарорад зилзилаш дар ларзу таб.
Эй басо кӯҳ, з-ин балои мурдарег
Гаштааст андар ҷаҳон ӯ хурду рег.
Ин ҳаво бо рӯҳ омад муқтарин,
Чун қазо ояд, вабо гашту афин.
Оби хуш, к-ӯ рӯхро ҳамшира шуд,
Дар ғадире зарду талху тира шуд.
Оташе, к-ӯ бод дорад дар бурут,
Ҳам яке боде бар ӯ хонад ямут.
Ҳоли дарё, з-изтиробу ҷӯши ӯ
Фаҳм кун табдилҳои ҳуши ӯ.
Чархи саргардон, ки андар ҷустуҷӯст,
Ҳоли ӯ чун ҳоли фарзандони ӯст.
Гаҳ ҳазизу гаҳ миёна, гоҳ авҷ,
Андар ӯ аз саъду наҳсе фавҷ-фавҷ.
Аз худ, эй ҷузве зи қулло мухталиф!
Фаҳм мекун ҳолати ҳар мунбасит.
Чунки қуллиётро ранҷ асту дард,
Ҷузви эшон чун набошад рӯйзард?
Хоса ҷузве, к-ӯ зи азод аст ҷамъ,
З-обу хоку оташу бод аст ҷамъ.
Ин аҷаб набвад, ки меш аз гург ҷаст,

Ин ачаб, к-ин меш дил дар гург баст.
Зиндагонӣ оштии зиддхост,
Марг он к-андар миёнаш ҷанг хост.
Лутфи Ҳақ ин шеррову гӯрро
Илф додаст ин ду зидди дурро.
Чун чаҳон ранҷуру зиндонӣ бувад,
Чӣ ачаб ранҷур, агар фонӣ бувад.
Хонд бар шер ӯ аз ин рӯ пандҳо,
Гуфт: «Ман пас мондаам з-ин бандҳо».

Пурсидани шер аз сабаби пой вопас кашидани харгӯш
Шер гуфташ: «Ту зи асбоби мараз
Ин сабаб гӯ хос, к-инастам ғараз».
Гуфт: «Он шер андар ин чаҳ сокин аст,
Андар ин қалъа зи офот эмин аст».
Қаъри чаҳ бигзид, ҳар кӣ оқил аст,
З-он ки дар хилват сафоҳои дил аст.
Зулмати чаҳ беҳ, ки зулматҳои халқ,
Сар набурд он кас, ки гирад пойи халқ.
Гуфт: «Пеш о, захмам ӯро қоҳир аст,
Ту бибин, к-он шер дар чаҳ ҳозир аст?»
Гуфт: «Ман сӯзидаам з-он оташе,
Ту магар андар бари хешам кашӣ.
То ба пушти ту ман, эй кони карам,
Чашм бигшоям, ба чаҳ дарбингарам».

Назар кардани шер дар чоҳ ва дидан акси худро ва он харгӯшро
Чунки шер андар бари хешаш кашид,
Дар паноҳи шер то чаҳ медавид.
То ки дар чаҳ бингариданд андар об,
Андар об аз шеру ӯ дартофт тоб.
Шер акси хеш дид аз об тафт,
Шакли шере, дар бараш харгӯши зафт.
Чунки хасми хешро дар об дид,
Мар варо бигзоште андар чаҳ чаҳид.
Дарфитод андар чаҳе, к-ӯ канда буд,
З-он ки зулмаш дар сараш оянда буд.

Чоҳи музлим гашт зулми золимон,
Инчунин гуфтанд чумлай олимон:
«Ҳар кӣ золиитар, чаҳаш боҳавлтар,
Адл фармудаст бадтарро батар».
Эй ки ту аз чоҳ зулме мекунӣ,
Дон, ки баҳри хеш чоҳе меканӣ.
Гирди худ чун кирм пила барматан,
Баҳри худ чаҳ меканӣ, андоза кан.
Мар заъифонро ту беҳасме мадон,
Аз нубӣ «зоҷоа насруллоҳ» хон.
Гар ту пилӣ, хасми ту аз ту рамид,
Нак ҷазо, «тайран абобил»-ат расид.
Гар заъифе дар замин хоҳад амон,
Ғул-ғул афтад дар сипоҳи осмон.
Гар ба дандонаш газӣ, пурхун кунӣ,
Дарди дандонат бигирад, чун кунӣ?
Шер худро дид дар чаҳ в-аз ғулӯ
Хешро нашнохт он дам аз адӯ.
Акси худро ӯ адӯи хеш дид,
Лочарам бар хеш шамшере кашид.
Эй басо зулме, ки бинӣ дар касон,
Хӯйи ту бошад дар эшон, эй фалон.
Андар эшон тофта ҳастии ту,
Аз нифоқу зулму бадмастии ту.
Он туй в-он захм бар худ мезанӣ,
Бар худ он дам тори лаънат метанӣ.
Дар худ он бадро намебинӣ аён
В-арна душман будай худро ба чон.
Ҳамла бар худ мекунӣ, эй содамард!
Ҳамчу он шере, ки бар худ ҳамла кард.
Чун ба қаъри хӯйи худ андаррасӣ,
Пас бидонӣ, к-аз ту буд он нокасӣ.
Шерро дар қаър пайдо шуд, ки буд,
Нақши ӯ, он к-аш дигар кас менамуд.
Ҳар кӣ дандони заъифе меканад,
Кори он шери ғалатбин мекунад.
Эй бидида акси бад бар рӯйи ам,

Бад на амм аст, он туй, аз худ марам.
Мӯъминон ойинаи ҳамдигаранд,
Ин хабар ме аз паямбар оваранд.
Пеши чашмат доштӣ шишай кабуд,
З-он сабаб олам кабудат менамуд.
Гар на кӯрӣ, ин кабудӣ дон зи хеш,
Хешро бад гӯ, магӯ касро ту беш.
Мӯъмин аз «янзур бинуриллах» набуд,
Ғайб мӯъминро бараҳна чун намуд?
Чунки ту «янзур бинориллах» будӣ,
Дар бадӣ аз некуӣ ғофил шудӣ.
Андак-андак об бар оташ бизан,
То шавад нори ту нур, эй булҳазан.
Ту бизан ё раббано! Оби таҳур,
То шавад ин нори олам ҷумла нур.
Оби дарё ҷумла дар фармони туст,
Обу оташ, эй Худованд, они туст.
Гар ту хоҳӣ, оташ оби х(в)аш шавад
В-ар нахоҳӣ, об ҳам оташ шавад.
Ин талаб дар мо ҳам аз эҷоди туст,
Растан аз бедод, ё раб, доди туст.
Беталаб, ту ин талабмон додай,
Ганҷи эҳсон бар ҳама бигшодай.

Мужда бурдани харгӯш сӯйи нахчирон, ки шер дар чоҳ фитод
Чунки харгӯш аз раҳой шод гашт,
Сӯйи нахчирон давон шуд то ба дашт.
Шерро чун дид дар чаҳ, кушта зор,
Чарх мезад шодмон то марғзор.
Даст мезад, чун раҳид аз дасти марг,
Сабзу рақсон дар ҳаво чун шоху барг.
Шоху барг аз ҳабси хок озод шуд,
Сар бароварду ҳарифи бод шуд.
Баргҳо чун шохро бишкофтанд,
То ба болои дарахт иштофтанд.
Бо забони «шатъуху» шукри Худо
Месарояд ҳар бару барге чудо,

Ки бипарвард асли моро зулато,
То дарахт истаглаз омад в-иставо.
Чонҳои баста андар обу гил,
Чун раҳанд аз обу гилҳо шоддил.
Дар ҳавои ишқи Ҳақ рақсон шаванд,
Ҳамчу қурси бадр бенуқсон шаванд.
Ҷисмашон дар рақсу чонҳо, худ мапурс
В-он ки гирди чон, аз онҳо худ мапурс.
Шерро харгӯш дар зиндон нишонд,
Нанги шере, к-ӯ зи харгӯше бимонд.
Дар чунон нангеvu он гаҳ ин аҷаб,
«Фаҳри дин» хоҳад, ки гӯяндаш лақаб.
Эй ту шерӣ дар таги ин чоҳ фард,
Нафс чун харгӯш хунат рехту х(в)ард.
Нафси харгӯшат ба саҳро дар чаро,
Ту ба қаъри ин чаҳи чуну чаро.
Сӯйи нахчирон давид он шергир,
К- «ибширу ё қавму из чоа-л-башир».
Мужда-мужда, эй гурӯҳи айшсоз,
К-он саги дӯзах ба дӯзах рафт боз.
Мужда-мужда, к-он адувви чонҳо,
Канд қаҳри холиқаш дандонҳо.
Он кӣ аз панҷа басте саҳро бикӯфт,
Ҳамчу хас қорӯби маргаш ҳам бирӯфт.

Ҷамъ шудани нахчирон гирди харгӯш ва сано гуфтан ӯро
Ҷамъ гаштанд он замон чумла вуҳуш,
Шоду хандон, аз тараб дар завқу чӯш.
Ҳалқа карданд, ӯ чу шамъе дар миён,
Сачда оварданду гуфтандаш, ки ҳон!
Ту фариштаи осмонӣ ё парӣ?
Не, ту Азроили шерони нарӣ.
Ҳар чӣ ҳастӣ, чонӣ мо қурбони туст,
Даст бурдӣ, дасту бозуят дуруст.
Ронд Ҳақ ин обро дар чӯйи ту,
Офарин бар дасту бар бозуи ту.
Бозгӯ, то чун сиголидӣ ба макр?

Он авонро чун бимолидӣ ба макр?
Бозгӯ, то қисса дармонҳо шавад,
Бозгӯ, то марҳами ҷонҳо шавад.
Бозгӯ, к-аз зулми он истамнамо
Садҳазорон захм дорад ҷони мо.
Гуфт: «Таъйиди Худо буд, эй меҳон!
В-арна харгӯше кӣ бошад дар ҷаҳон?
Қувватам бахшиду дилро нур дод,
Нури дил мар дасту поро зӯр дод».
Аз бари Ҳақ мерасад тафзилҳо,
Боз ҳам аз Ҳақ расад табдилҳо.
Ҳақ ба даври навбат ин таъйидро
Менамояд аҳли занну дидро.

Панд додани харгӯш нахчиронро, ки бад-ин шод машавед
Ҳин, ба мулки навбатӣ шодӣ мақун,
Эй ту баста навбат, озодӣ мақун.
Он кӣ мулкаш бартар аз навбат тананд,
Бартар аз ҳафт анҷумаш навбат зананд.
Бартар аз навбат мудуки боқианд,
Даври доим рӯхҳо бо соқианд.
Тарки ин шурб ар бигӯйӣ як-ду рӯз,
Дар кунӣ андар шароби худд пӯз.

Тафсири «Раҷаъно мин-ал-ҷиҳоди-л-асғари ила-л-ҷиҳоди-л-акбар»
Эй шаҳон, қуштем мо ҳасми бурун,
Монд ҳасме з-ӯ батар дар андарун.
Қуштани ин кори ақлу ҳуш нест,
Шери ботин суҳраи харгӯш нест.
Дӯзах аст ин нафсу дӯзах аждаҳост,
К-ӯ ба дарёҳо нагардад камму кост.
Ҳафт дарёро дарошомад, ҳанӯз
Кам нагардад сӯзиши он халқсӯз.
Сангҳову кофирони сангдил
Андар оянд андар ӯ зору хичил.
Ҳам нагардад сокин аз чандин ғизо,
То зи Ҳақ ояд мар ӯро ин нидо:

Сер гаштї? Сер гӯяд: «На ҳанӯз!»
Ин-т оташ, ин-т тобиш, ин-т сӯз.
Оламеро лукма карду даркашид,
Меъдааш наъразанон: «Ҳал мин мазид?»
Ҳақ қадам бар вай ниҳад аз ломакон,
Он гаҳ ӯ сокин шавад аз «кун факон».
Чунки ҷузви дӯзах аст ин нафси мо,
Табъи кул дорад ҳамеша ҷузвҳо.
Ин қадам Ҳақро бувад, к-ӯро кушад,
Ғайри Ҳақ худ кӣ камони ӯ кашад?
Дар камон нанҳанд илло тири рост,
Ин камонро божгун каж тирҳост.
Рост шав чун тиру вораҳ аз камон,
К-аз камон ҳар рост бичҳад бегумон.
Чунки вогаштам зи пайкори бурун,
Рӯй овардам ба пайкори дарун.
«Қад раҷаъно мин ҷиходи-л-асғар» -ем,
Бо набї андар ҷиходи акбарем.
Қувват аз Ҳақ хоҳаму тавфику лоф,
То ба сӯзан барканам ин кӯҳи Қоф.
Саҳл шере дон, ки сафҳо бишканад,
Шер он аст, он ки худро бишканад.

Омадани расули Рум то амирулмӯъминин Умар разийаллоҳу анҳу ва дидани ӯ
каромоти Умарро разийаллоҳу анҳу
Дар баёни ин шунав як қиссае,
То барї аз сирри гуфтам ҳиссае.
То Умар омад зи Қайсар як расул
Дар Мадина аз биёбони нуғул.
Гуфт: «Ку қасри халифа, эй ҳашам!
То ман асбу рахтро он чо кашам?»
Қавм гуфтандаш, ки ӯро қаср нест,
Мар Умарро қаср қони рӯшанест.
Гарчи аз мирї варо овозаест,
Ҳамчу дарвешон мар ӯро козаест.
Эй бародар, чун бибинї қасри ӯ?
Чунки дар чашми дилат рустаст мӯ.

Чашми дил аз мӯву иллат пок ор
В-он гаҳ он дидори қасраш чашм дор.
Ҳар киро ҳаст аз ҳавасҳо чони пок,
Зуд бинад ҳазрату айвони пок.
Чун Муҳаммад пок шуд 3-ин нору дуд,
Ҳар кучо рӯ кард, вачҳуллоҳ буд.
Чун рафиқӣ васвасай бадҳохро,
Кай бидонӣ «самма вачҳуллоҳ» -ро?
Ҳар киро бошад зи сина фатҳи боб,
ӯ зи ҳар шаҳре бибинад офтоб.
Ҳақ падида аст аз миёни дигарон
Ҳамчу моҳ андар миёни ахтарон.
Ду сари ангушт бар ду чашм неҳ,
Ҳеч бинӣ аз ҷаҳон? Инсоф деҳ.
Гар набинӣ, ин ҷаҳон маъдум нест,
Айб ҷуз 3-ангушти нафси шум нест.
Ту зи чашм ангуштро бардор, ҳин,
Он гаҳоне, ҳар чӣ мехоҳӣ, бибин.
Нӯхро гуфтанд умматд; ку савоб?
Гуфт ӯ: «3-он сӯйи вастағшаф сибоб».
Рӯву сар дар ҷомаҳо печидаед,
Лочарам бо дидаву нодидаед.
Одамӣ дид асту боқӣ пӯст аст,
Дид он аст, он кӣ диди дӯст аст.
Чунки диди дӯст набвад, кӯр бех,
Дӯст, к-ӯ боқӣ набошад, дур бех.
Чун расули Рум ин алфози тар
Дар самоъ овард, шуд муштоқтар.
Дидаро бар ҷустани Уммар гумошт,
Рахтраву асбро зоеъ гузошт.
Ҳар тараф андар пайи он марди қор
Мешудӣ пурсони ӯ девонавор,
К-ин чунин марде бувад андар ҷаҳон
В-аз ҷаҳон монанди ҷон бошад ниҳон?
Ҷуст ӯро, то-ш чун банда бувад,
Лочарам ҷӯянда ёбанда бувад.
Дид аъробизане ӯро дахил,

Гуфт: «Уммар, нак ба зери он нахил.
Зери хурмобун зи халқон ӯ чудо,
Зери соя хуфта бин сояй Худо».

Ёфтани расули Рум амирулмӯъминин Умарро разийаллоҳу анҳу хуфта ба зери
дарахт

Омад ӯ он чову аз дур истод,
Мар Умарро диду дар ларз уфтод.
Ҳайбате з-он хуфта омад бар расул,
Ҳолате хуш кард бар ҷонаш нузул.
Меҳру ҳайбат ҳаст зидди ҳамдигар,
Ин ду зидро дид чамъ андар чигар.
Гуфт бо худ: «Ман шаҳонро дидаам,
Пеши султонон меҳу бигзидаам.
Аз шаҳонам ҳайбату тарсе набуд,
Ҳайбати ин мард хушамро рабуд.
Рафтаам дар бешаи шеру паланг,
Рӯи ман з-эшон нагардонид ранг.
Бас шудастам дар масофу корзор
Ҳамчу шер он дам, ки бошад кор зор.
Баски хӯрдам, бас задам захми гарон,
Дилқавитар будаам аз дигарон.
Бесилоҳ ин мард хуфта бар замин,
Ман ба ҳафт андом ларзон, чист ин?
Ҳайбати Ҳақ аст ин, аз халқ нест,
Ҳайбати ин марди соҳибдалқ нест.
Ҳар кӣ тарсид аз Ҳақу тақво гузид,
Тарсад аз вай чинну инсу ҳар кӣ дид».
Андар ин фикрат ба ҳурмат даст баст,
Баъди як соат Умар аз хоб ҷаст.
Кард хидмат мар Умаррову салом,
Гуфт пайғамбар: «Салом, он гаҳ калом».
Пас алайкаш гуфту ӯро пеш хонд,
Эминаш карду ба пеши худ нишонд.
«Ло тахофу» ҳаст нузли хоифон,
Ҳаст дархур аз барои хоиф он.
Ҳар кӣ тарсад, мар варо эмин кунанд,

Мар дили тарсидаро сокин кунанд.
Он кӣ хавфаш нест, чун гӯйӣ, матарс?
Дарс чӣ-дҳӣ? Нест ӯ мӯҳточӣ дарс.
Он дилазҷорафтаро дилшод кард,
Хотири вайрон-шро обод кард.
Баъд аз он гуфташ суханҳои дақиқ
В-аз сифоти поки Ҳақ, неъму-р-рафиқ.
В-аз навозишҳои Ҳақ абдолро,
То бидонад ӯ мақому ҳолро.
Ҳол чун ҷилваст з-он зебо арӯс
В-ин мақом он хилват омад бо арӯс.
Ҷилва бинад шоҳу ғайри шоҳ низ,
Вақти хилват нест ҷуз шоҳи азиз.
Ҷилва карда хосу омонро арӯс,
Хилват - андар шоҳ бошад бо арӯс.
Ҳаст бисёр аҳли ҳол аз сӯфиён,
Нодир аст аҳли мақом андар миён.
Аз манозилҳои ҷонаш ёд дод
В-аз сафарҳои равонаш ёд дод,
В-аз замоне, к-аз замон холи будаст
В-аз мақоми қудс, к-иҷлоле будаст.
В-аз ҳавое, к-андар ӯ симурғи рӯҳ,
Пеш аз ин дидаст парвозу футӯҳ.
Ҳар яке парвозаш аз офоқ беш
В-аз умеду наҳмати муштоқ беш.
Чун Умар ағёррӯро ёр ёфт,
Ҷони ӯро толиби асрор ёфт.
Шайх комил буду толиб муштаҳӣ,
Мард чобук буду маркаб дарғаҳӣ.
Дид он муршид, ки ӯ иршод дошт,
Тухми пок андар замини пок кошт.

Суол кардани расули Рум аз амирулмӯъминин Умар разийаллоҳу анҳу
Мард гуфташ, к-эй амирулмӯъминин!
Ҷон зи боло чун даромад дар замин?
Мурғи беандоза чун шуд дар қафас?
Гуфт: «Ҳақ бар ҷон фусун хонду қисас.

Бар адамҳо, к-он надорад чашму гӯш,
Чун фусун хонад, ҳаме ояд ба чӯш.
Аз фусуни ӯ адамҳо зуд-зуд,
Хуш муаллақ мезанад сӯйи вучуд.
Боз бар мавчуд афсуне чу хонд,
З-ӯ дуасба дар адам мавчуд ронд.
Гуфт дар гӯши гулу хандон-ш кард,
Гуфт бо сангу ақиқи кон-ш кард.
Гуфт бо ҷисм ояте, то ҷон шуд ӯ,
Гуфт бо хуршед, то рахшон шуд ӯ.
Боз дар гӯшаш дамад нуктай махуф,
Дар рухи хуршед афтад сад кусуф.
То ба гӯши абр, он гӯё чӣ хонд?
К-ӯ чу машк аз дидаи худ ашк ронд.
То ба гӯши хок Ҳақ чӣ хондааст?
К-ӯ мууроқиб гашту хомуш мондааст.
Дар тараддуд ҳар кӣ ӯ ошуфта аст,
Ҳақ ба гӯши ӯ муаммо гуфтааст.
То кунад маҳбусаш андар ду гумон:
Он кунам, к-ӯ гуфт ё худ зидди он?
Ҳам зи Ҳақ тарҷеҳ ёбад як тараф,
З-он ду якро баргузинад з-он канаф.
Гар нахоҳӣ дар тараддуд хуши ҷон,
Кам фишор ин пунба андар гӯши ҷон.
То кунӣ фаҳм он муаммоҳошро,
То кунӣ идрок рамзу фошро.
Пас маҳалли ваҳй гардад гӯши ҷон,
Ваҳй чӣ бвад? Гуфтгане аз ҳис ниҳон.
Гӯши ҷону чашми ҷон ҷуз ин ҳис аст,
Гӯши ақду гӯши зан з-ин муфлис аст.
Лафзи ҷабрам ишқро бесабр кард
В-он кӣ ошиқ нест, ҳабси ҷабр кард.
Ин маъийят бо Ҳақ асту ҷабр нест,
Ин таҷаллии маҳ аст, ин абр нест.
В-ар бувад ин ҷабр, ҷабри ома нест,
Ҷабри он аммораи худкома нест.
Ҷабрро эшон шиносанд, эй писар!

Ки Худо бигшодашон дар дил басар.
Ғайбу оянда бар эшон гашт фаш,
Зикри мозӣ пеши эшон гашт лош.
Ихтиёру ҷабри эшон дигар аст,
Қатраҳо андар садафҳо гавҳар аст.
Ҳаст берун қатраи хурду бузург,
Дар садаф он дурри хурд асту сутург.
Таъби нофи оҳу аст он қавмро,
Аз бурун хун в-аз даруншон мушкҳо.
Ту мағӯ, к-ин моя берун хун бувад,
Чун равад дар ноф, мушке чун шавад?
Ту мағӯ, к-ин мис бурун буд мустақар,
Дар дили иксир чун гирад гуҳар?
Ихтиёру ҷабр дар ту буд хаёл,
Чун дар эшон рафт, шуд нури ҷалол.
Нон чу дар суфра-ст, бошад он ҷамод,
Дар тани мардум шавад ӯ рӯҳи шод.
Дар дили суфра нагардад мустаҳил,
Мустаҳилаш ҷон канад аз салсабил.
Қуввати ҷон аст ин, эй ростхон,
То ҷӣ бошад қуввати он ҷони ҷон.
Гӯштпораи одамӣ, бо ақду ҷон,
Мешикофад кӯҳро бо баҳру кон.
Зӯри ҷони кӯҳкан, шаққи ҳаҷар,
Зӯри ҷони ҷон дар «иншаққа-л-қамар».
Гар гушояд дил сари анбони роз,
Ҷон ба сӯйи арш созад турктоз.

Изофат кардани Одам он заллатро ба хештан, ки «раббано заламно» ва изофат кардани Иблис гуноҳи худро ба Худои таъоло, ки «бимо ағвайтанӣ»

Карди Ҳаққу карди мо, ҳар ду бибин,
Карди моро ҳаст дон, пайдост ин.
Гар набошад феъли халқ андар миён,
Пас мағӯ касро: «Чаро кардӣ чунон?»
Халқи Ҳақ афъоли моро мӯҷид аст,
Феъли мо осори халқи Эзид аст.
Нотиқе ё ҳарф бинад ё ғараз,

Кай шавад як дам муҳити ду араз?
Гар ба маънӣ рафт, шуд ғофил зи ҳарф,
Пешу пас як дам набинад ҳеч тарф.
Он замон, ки пеш бинӣ, он замон
Ту паси худ кай бибинӣ? Ин бидон!
Чун муҳити ҳарфу маънӣ нест чон,
Чун бувад чон холиқи ин ҳардувон?
Ҳақ, муҳити ҷумла омад, эй писар!
Вонадорад кораш аз кори дигар.
Гуфт шайтон, ки «бимо ағвайтанӣ»,
Кард феъли худ ниҳон деви данӣ.
Гуфт Одам, ки «заламно нафсано»,
ӯ зи феъли Ҳақ набуд ғофил чу мо.
Дар гунаҳ ӯ аз адаб пинҳон-ш кард,
З-он гунаҳ бар худ задан ӯ бар бих(в)ард.
Баъди тавба гуфташ: «Эй Одам, на ман
Офаридам дар ту он чирму миҳан?
На ки тақдиру қазои ман буд он?
Чун ба вақти узр кардӣ он ниҳон?»
Гуфт: «Тарсидам. Адаб нагзоштам»,
Гуфт: «Ман ҳам поси онат доштам».
Ҳар кӣ орад ҳурмат, ӯ ҳурмат барад,
Ҳар кӣ орад қанд, лавзина х(в)арад.
Таййибот аз баҳри кӣ? Ли-т-таййибин,
Ёрро хуш кун, биранҷону бибин.
Як мисол, эй дил, пайи фарқе биёр,
То бидонӣ чабрро дар ихтиёр.
Даст, к-он ларзон бувад аз иртиғош
В-он ки дасте ту биларзонӣ зи чош.
Ҳар ду ҷунбиш офаридай Ҳақ шинос,
Лек натвон кард ин бо он қиёс.
З-он пушаймонӣ, ки ларзонидияш,
Муртаъишро кай пушаймон дидияш?
Баҳси ақл аст ин. Чӣ ақл? Он ҳилагар
То заифе раҳ барад он чо магар.
Баҳси ақлӣ гар дуру марҷон бувад,
Он дигар бошад, ки баҳси чон бувад.

Баҳси ҷон андар мақоме дигар аст,
Бодаи ҷонро қавоме дигар аст.
Он замон, ки баҳси ақлӣ соз буд,
Ин Умар бо булҳакам ҳамроз буд.
Чун Умар аз ақл омад сӯйи ҷон,
Булҳикам Бӯчаҳд шуд дар ҳукми он.
Сӯйи ҳиссу сӯйи ақл ӯ комил аст,
Гарчи худ нисбат ба ҷон ӯ ҷоҳил аст.
Баҳси ақду ҳис асар дон ё сабаб,
Баҳси ҷонӣ ё аҷаб ё булғаҷаб.
Завъи ҷон омад, намонд, эй мустазӣ!
Лозиму малзум. Нофӣ муқтазӣ.
З-он ки биной, ки нураш бозиг аст,
Аз далели чун асо бас фориғ аст.

Тафсири «Ва ҳува маъакум айнамо кунтум»

Бори дигар мо ба қисса омадем,
Мо аз он қисса бурун худ кай шудем?
Гар ба ҷаҳд оем, он зиндони ӯст
В-ар ба илм оем, он айвони ӯст.
В-ар ба хоб оем, мастони ваем
В-ар ба бедорӣ, ба дастони ваем.
В-ар бигирӣем, абри пурзарқи ваем
В-ар бихандем, он замон барқи ваем.
В-ар ба хашму ҷанг, акси қаҳри ӯст
В-ар ба сулҳу узр, акси меҳри ӯст.
Мо киём андар ҷаҳони печ-печ?
Чун алиф. ӯ худ чӣ дорад? Ҳеч-ҳеч.

Суол кардани расул аз Умар разийаллоҳу анҳу аз сабаби ибтилои арвоҳ бо ин
обу гили ҷисм

Гуфт: «Ё Уммар, чӣ ҳикмат буду сир,
Ҳабси он софӣ дар ин ҷойи қадир?
Оби софӣ дар гиле пинҳон шуда,
Ҷони софӣ бастаи абдон шуда».
Гуфт: «Ту баҳсе шигарфе мекунӣ,
Маъниеро банди ҳарфе мекунӣ.

Ҳабс кардӣ маънии озодро,
Банди ҳарфе кардаӣ ту ёдро.
Аз барои фоида ин кардаӣ?
Ту ки худ аз фоида дар пардаӣ.
Он кӣ аз вай фоида зоида шуд,
Чун набинад, он чӣ моро дида шуд?
Садҳазорон фоидасту ҳар яке,
Садҳазорон пеши он як андаке.
Он дами нутқат, ки ҷузви ҷузвҳост,
Фоида шуд, кулли кул холи чарост?
Ту ки ҷузвӣ, кори ту бо фоидаст,
Пас, чаро дар таъни кулл ори ту даст?
Гуфтро гар фоида набвад, мағӯ
В-ар бувад, хил эътирозу шукр ҷӯ.
Шукри Яздон тавқи ҳар гардан бувад,
Не чидолу рӯ туруш кардан бувад.
Гар турушрӯ будан омад шукру бас
Пас чу сирка шукргӯе нест кас.
Сиркаро гар роҳ бояд дар чигар,
Гӯ, бишав сиркангубин, ӯ аз шакар.
Маънӣ андар шеър ҷуз бо ҳабт нест,
Чун қалосанг асту андар забт нест.

Дар маънии он ки «ман арода ан яҷлиса маъаллоҳи фалияҷлис маъа аҳли-т-тасаввуф»

Он расул аз худ бишуд з-ин як ду ҷом,
Не рисолат ёд мондаш, не паём.
Вола андар қудрати Аллоҳ шуд,
Он расул ин ҷо расиду шоҳ шуд.
Сел чун омад ба дарё, баҳр гашт,
Дона чун омад ба мазраъ, гашт кашт.
Чун тааллуқ ёфт нон бо булбашар,
Нони мурда зинда гашту боҳабар.
Муму ҳезум чун фидои нор шуд,
Зоти зулмониӣ ӯ анвор шуд.
Санги сурма, ҷунки шуд дар дидагон,
Гашт биной, шуд он ҷо дидбон.

Эй хунук он мард, к-аз худ раста шуд,
Дар вучуди зиндае пайваста шуд.
Войи он зинда, ки бо мурда нишаст,
Мурда гашту зиндагӣ аз вай бичаст.
Чун ту дар Қуръони Ҳақ бигрехтӣ,
Бо равони анбиё омехтӣ.
Ҳаст Қуръон ҳолҳои анбиё,
Ҳомиёни баҳри поки кибриё.
В-ар бихониву найӣ Қуръонпазир,
Анбиёву авлиёро дида гир.
В-ар пазирой, чу бархонӣ қисас,
Мурғи ҷонат танг ояд дар қафас.
Мурғ, к-ӯ андар қафас зиндонӣ аст,
Менаҷӯяд растан, аз нодонӣ аст.
Рӯхҳое, к-аз қафасҳо растаанд,
Анбиёи раҳбари шоистаанд.
Аз бурун овозашон ояд зи дин,
Ки раҳи растан туро ин аст, ин.
Мо ба дин растем з-ин тангин қафас,
Чуз ки ин раҳ нест чорай ин қафас:
Хешро ранчур сози зор-зор,
То туро берун кунанд аз иштиҳор.
К-иштиҳори халқ банди муҳкам аст,
Дар раҳ ин аз банди оҳан кай кам аст?

Қиссаи бозаргон, ки тӯтии маҳбуси ӯ ӯро пайғом дод ба тӯтиёни Ҳиндустон
ҳангоми рафтан ба тиҷорат
Буд бозаргону ӯро тӯтие,
Дар қафас маҳбус, зебо тӯтие.
Чунки бозаргон сафарро соз кард,
Сӯйи Ҳиндустон шудан оғоз кард.
Ҳар ғулому ҳар канизакро зи ҷуд
Гуфт: «Баҳри ту чӣ орам? Гӯй зуд».
Ҳар яке аз вай муроде хост кард,
Ҷумларо ваъда бидод он некмард.
Гуфт тӯтиро: «Чӣ хоҳӣ армуғон,
К-орамат аз хиттаи Ҳиндустон?»

Гуфташ он тӯти, ки он ҷо тӯтиён
Чун бибинӣ, кун зи ҳоли ман баён.
К-он фалон тӯти, ки муштоқи шумост,
Аз қазои осмон дар ҳабси мост.
Бар шумо кард ӯ салому дод хост
В-аз шумо чора, раҳи иршод хост.
Гуфт: «Мешояд, ки ман дар иштиёқ,
Ҷон диҳам, ин ҷо бимирам дар фироқ?
Ин раво бошад, ки ман дар банди сахт,
Гаҳ шумо бар сабза, гоҳе бар дарахт?
Инчунин бошад вафои дӯстон?
Ман дар ин ҳабсу шумо дар гулситон?
Ёд оред, эй меҳон з-ин мурғи зор,
Як сабӯҳӣ дар миёни марғзор».
Ёди ёрон ёрро маймун бувад,
Хоса, к-он Лайливу ин Маҷнун бувад.
Эй ҳарифони бути мавзунӣ худ,
Ман қадаҳро мехурам пурхунӣ худ.
Як қадаҳ май нӯш кун бар ёди ман,
Гар намехоҳӣ, ки бидҳӣ доди ман.
Ё ба ёди ин фитодай хокбез,
Чунки хӯрдӣ, чуръае бар хок рез.
Эй аҷаб, он аҳду он савганд ку?
Ваъдаҳои он лаби чун қанд ку?
Гар фироқи банда аз бадбандагист,
Чун ту бо бад бад кунӣ, пас фарқ чист?
Эй баде, ки ту кунӣ дар хашму чанг,
Ботарабтар аз самоъу бонги чанг.
Эй ҷафои ту зи давлат хубтар
В-интиқоми ту зи ҷон маҳбубтар.
Нори ту ин аст, нурад чун бувад?
Мотам ин, то худ, ки сурат чун бувад?
Аз ҳаловатҳо, ки дорад ҷаври ту
В-аз латофат кас наёбад ғаври ту.
Ноламу тарсам, ки ӯ бовар кунад
В-аз карам он ҷаврро камтар кунад.
Ошиқам бар қаҳру бар лутфаш ба чид,

Булачаб, ман ошиқи ин ҳар ду зид.
Валлаҳ ар з-ин хор дар бустон шавам,
Ҳамчу булбул з-ин сабаб нолон шавам.
Ин ачаб булбул, ки бигшояд даҳон,
То хурад ӯ хорро бо гулситон
Ин чӣ булбул? Ин наҳанги оташест,
Чумла нохушҳо зи ишқ ӯро х(в)ашист.
Ошиқи кулл асту худ кулл аст ӯ,
Ошиқи хеш асту ишқи хешчӯ.

Сифати ачниҳаи туюри уқули илоҳӣ
Қиссаи тӯтии қон з-ин сон бувад,
Ку касе, к-ӯ маҳрами мурғон бувад?
Ку яке мурғе, заифе, бегуноҳ
В-андаруни ӯ Сулаймон бо сипоҳ?
Чун бинолад зор бе шукру гила,
Афтад андар ҳафт гардун ғулғула.
Ҳар дамаш сад нома сад пайк аз Худо,
Ё рабе з-ӯ, шаст лаббайк аз Худо.
Заллати ӯ беҳ зи тоат назди Ҳақ,
Пеши куфраш чумла имонҳо халақ.
Ҳар даме ӯро яке меъроҷи хос,
Бар сари тоҷаш ниҳад сад тоҷи хос.
Сураташ бар хоқу қон бар ломақон,
Ломақоне фавқи ваҳми солиқон.
Бал мақону ломақон дар ҳукми ӯ
Ҳамчу дар ҳукми биҳиште чор чӯ.
Шарҳи ин кӯтаҳ куну рух з-ин битоб,
Дам мазан, «валлоҳу аълам би-с-саваб».
Боз мегардем мо, эй дӯстон,
Сӯйи мурғу тоҷиру Ҳиндустон.
Марди бозаргон пазируфт ин паём,
К-ӯ расонад сӯйи чинс аз вай салом.

Дидани хоҷа тӯтиёни Ҳиндустонро дар дашт ва пайғом расонидан аз он тӯтӣ
Чунки то ақсои Ҳиндустон расид,
Дар биёбон тӯтии чанде бидид.

Маркаб истонид, пас овоз дод,
Он салому он амонат боздод.
Тӯтие, з-он тӯтиён ларзид бас,
Уфтоду мурду бутгасташ нафас.
Шуд пушаймон хоҷа аз гуфти хабар,
Гуфт: «Рафтаи дар ҳалоки ҷонвар,
Ин магар хеш аст бо он тӯтияк?
Ин магар ду ҷисм буду рӯҳ як?
Ин чаро кардам? Чаро додаи паём?
Сӯхтаи бечораро з-он гуфти хом».
Ин забон чун сангу ҳам оҳанваш аст
В-он ҷӣ бичҳад аз забон, чун оташ аст.
Сангу оҳанро мазан барҳам газоф
Гаҳ зи рӯйи нақлу гаҳ аз рӯйи лоф.
З-он ки торик асту ҳар сӯ пунбазор,
Дар миёни пунба чун бошад шарор?
Золим он қавме, ки чашмон дӯхтанд,
З-он суханҳо оламеро сӯхтанд.
Оламеро як сухан вайрон кунад,
Рӯбаҳони мурдаро шерон кунад.
Ҷонҳо дар асли худ исодаманд,
Як замон захманду гоҳе марҳаманд.
Гар ҳичоб аз ҷонҳо бархостӣ,
Гуфт ҳар ҷоне масеҳосостӣ.
Гар сухан хоҳӣ, ки гӯйӣ чун шакар,
Сабр кун, аз ҳирс ин ҳалво мах(в)ар.
Сабр бошад муштҳои зиракон,
Ҳаст ҳалво орзуи кӯдакон.
Ҳар кӣ сабр овард, гардун барравад,
Ҳар кӣ ҳалво х(в)ард, вопастар равад.

Тафсири қавли Фаридуддини Аттор қаддасаллоху рӯҳаҳу:
Ту соҳибнафсӣ, эй ғофил, миёни хок хун мехур,
Ки соҳибдил агар захре хурад, он ангубин бошад.

Соҳиби дилро надорад он зиён,
Гар хурад ӯ захри қотилро аён.

З-он ки сиҳҳат ёфт в-аз парҳез раст,
Толиби мискин миёни таб – дар аст.
Гуфт пайғамбар, ки эй марди чиро
Ҳон, мақун бо ҳеч матлубе миро,
Дар ту Намрудест, оташ дармарав,
Рафт хоҳӣ, аввал Иброҳим шав.
Чун найӣ саббоҳу на дарёие,
Дар маяфган хеш аз худдorie.
ӯ зи оташ варди аҳмар оварад,
Аз зиёнҳо суд бар сар оварад.
Комиле гар хок гирад, зар шавад,
Ноқис ар зар бурд, хокистар шавад.
Чун қабули Ҳақ бувад он марди рост,
Дасти ӯ дар корҳо дасти Худост.
Дасти ноқис дасти шайтон асту дев,
З-он ки андар дом таклиф асту рев.
Чаҳл ояд пеши ӯ, дониш шавад,
Чаҳл шуд илме, ки дар мункир равад.
Ҳар чӣ гирад иллате, иллат шавад,
Куфр гирад комиле, миллат шавад.
Эй миро карда пиёда бо савор,
Сар нахоҳӣ бурд, акнун пой дор.

Таъзими соҳирон мар Мӯсоро алайҳиссалом, ки чӣ мефармой: аввал ту андозӣ асо?

Соҳирон дар аҳди Фиръавни лаин,
Чун миро карданд бо Мӯсо ба кин.
Лек Мӯсоро муқаддам доштанд,
Соҳирон ӯро муқаррам доштанд.
З-он ки гуфтандаш, ки фармон они туст,
Гар ҳамехоҳӣ, асо ту-фган нахуст.
Гуфт: «Не, аввал шумо эй соҳирон!
Афганед он макрҳоро дар миён».
Ин қадар таъзим диншонро харид,
К-аз миро он дасту поҳшон бурид.
Соҳирон чун ҳаққи ӯ бишнохтанд,
Дасту по дар ҷурми он дарбохтанд.

Луқмаву нукта-ст комилро ҳалол,
Ту найӣ комил! Махур, мебош лол.
Чун ту гӯшӣ, ӯ забон, не чинси ту,
Гӯшҳоро Ҳақ бифармуд, «анситу».
Кӯдак аввал чун бизояд ширнӯш,
Муддате хомуш бувад ӯ чумла гӯш.
Муддате мебоядаш лаб дӯхтан
Аз сухан, то ӯ сухан омӯхтан.
В-ар надорад гӯшу тӣ-тӣ мекунад,
Хештанро гунги гетӣ мекунад.
Карри аслӣ, к-иш набуд з-оғоз гӯш,
Лол бошад, кай кунад дар нутқ чӯш?
З-он ки аввал самъ бояд нутқро,
Сӯйи мантиқ аз раҳи самъ андаро.
«Удхулу-л-абёта мин абвобиҳо,
Ва-т-лубу-л-ағроза фӣ асбобиҳо».
Нутқ, к-он мавқуфи роҳи самъ нест,
Чуз ки нутқи холиқи бетамъ нест.
Мубдеъ аст ӯ, тобеъи устод не,
Муснади чумла, варо иснод не.
Боқиён, ҳам дар ҳираф, ҳам дар мақол
Тобеъи устоду мӯхтоҷи мисол.
З-ин сухан гар нестӣ бегонае,
Далку ашке гир дар вайронае.
З-он ки Одам з-он итоб аз ашк раст,
Ашки тар бошад дами тавбапараст.
Баҳри гиря омад Одам бар замин,
То бувад гирёну нолону ҳазин.
Одам аз фирдавсу аз болои ҳафт
Поймочон аз барои узр рафт.
Гар зи пушти Одамӣ в-аз сулби ӯ,
Дар талаб мебош ҳам дар тулби ӯ.
З-оташи дил в-оби дида нуқл соз,
Бӯстон аз абру хуршед аст боз.
Ту чӣ донӣ завқи оби дидагон,
Ошиқи нонӣ ту чун нодидагон.
Гар ту ин анбон зи нон холӣ кунӣ,

Пур зи гавҳарҳои иҷлоли кунӣ.
Тифли чон аз шири шайтон боз кун,
Баъд аз онаш бо малак анбоз кун.
То ту торику малуду тирай,
Дон, ки бо деви лаъин ҳамширай.
Луқмае, ки нур афзуду камол,
Он бувад оварда аз касби ҳалол.
Равғане, к-ояд, чароғи мо кушад,
Об хонаш, чун чароғеро кушад.
Илму ҳикмат зояд аз луқмай ҳалол,
Ишқу риққат ояд аз луқмай ҳалол.
Чун зи луқма ту ҳасад биниву дом,
Чаҳлу ғафлат зояд, онро дон ҳаром.
Ҳеч гандум кориву чав бар диҳад?
Дидай асбе, ки куррай хар диҳад?
Луқма тухм асту бараш андешаҳо,
Луқма баҳру гавҳараш андешаҳо.
Зояд аз луқмай ҳалол андар даҳон,
Майли хидмат, азми рафтан он чаҳон.

Бозғуфтани бозаргон бо тӯти он чӣ дид аз тӯтиёни Ҳиндустон
Кард бозаргон тичоратро тамом,
Бозомад сӯйи манзил дӯстком.
Ҳар ғуломеро биёвард армуғон,
Ҳар канизакро бибахшид ӯ нишон.
Гуфт тӯти: «Армуғони банда ку?
Он чи дидӣ в-он чи гуфтӣ, боз гӯ».
Гуфт: «На. Ман худ пушаймонам аз он,
Дасти худ хоёну ангуштон газон.
Ман чаро пайғоми хоме аз газоф,
Бурдам аз бедонишиву аз нашоф?»
Гуфт: «Эй хоҷа, пушаймонӣ зи чист?
Чист он к-ин хашму ғамро муқтазист?»
Гуфт: «Гуфтам он шикоятҳои ту,
Бо гурӯҳе тӯтиён, ҳамтои ту.
Он яке тӯти зи дардат бӯй бурд,
Заҳрааш бидриду ларзиду бимурд.

Ман пушаймон гаштам, ин гуфтан чӣ буд?
Лек чун гуфтам, пушаймонӣ чӣ суд?»
Нуктае, к-он част ногаҳ аз забон,
Ҳамчу тире дон, ки он част аз камон.
Вонагардад аз раҳ он тир, эй писар!
Банд бояд кард селеро зи сар,
Чун гузашт аз сар, ҷаҳонеро гирифт,
Гар ҷаҳон вайрон кунад, набвад шигифт.
Феълро дар ғайб асарҳо зоданист
В-он маволидаш ба ҳукми халқ нест.
Бе шарике, ҷумла махлуқи Худост,
Он маволид, арчи нисбатшон ба мост.
Зайд парронид тире сӯйи Амр,
Амрро бигрифт тираш ҳамчу намр.
Муддати соле ҳамезоид дард,
Дардҳоро офаринад Ҳақ, на мард.
Зайди ромӣ, он дам ар мурд аз ваҷал,
Дардҳо мезояд он ҷо то аҷал.
З-он маволиди ваҷаъ чун мурд ӯ,
Зайдро з-аввал сабаб қаттол гӯ.
Он ваҷаъҳоро бад-ӯ мансуб дор,
Гарчи ҳаст он ҷумла сунъи кирдгор.
Ҳамчунин кишту даму дому ҷимоъ,
Он маволид аст Ҳақро мустатоъ.
Авлиёро ҳаст қудрат аз Илоҳ,
Тири ҷаста боз орандаш зи роҳ.
Баста дарҳои маволид аз сабаб,
Чун пушаймон шуд валӣ з-он дасти раб.
Гуфта ногуфта кунад аз фатҳи боб,
То аз он на сих сӯзад, на кабоб.
Аз ҳама дилҳо, ки он нукта шунид,
Он суханро кард маҳву нопадид.
Гар-т бурҳон бояду ҳуччат, миҳо!
Бозхон: «Мин оятин ав нунсиҳо».
Ояти «Ансавқуму зикри» бихон,
Қудрати нисён ниҳоданшон бидон.
Чун ба тазкиру ба нисён қодиранд,

Бар ҳама дилҳои халқон қоҳиранд.
Чун ба нисён баст ӯ роҳи назар,
Кор натвон кард в-ар бошад хунар.
«Хилтуму сухриййатан» аҳл-ас-суму,
Аз нубӣ хонед, то «ансавқуму».
Соҳиби деҳ подшоҳи ҷисмҳост,
Соҳиби дил шоҳи дилҳои шумост.
Фаръи дид омад амал бе ҳеч шак,
Пас набошад мардум илло мардумак.
Ман тамоми ин наёрам гуфт аз он,
Манъ меояд зи соҳибмарказон.
Чун фаромӯшии халқу ёдашон,
Бо вай асту ӯ расад фарёдашон.
Садҳазорон неку бадро он баҳӣ,
Мекунад ҳар шаб зи дилҳошон тихӣ.
Рӯз дилҳоро аз он пур мекунад,
Он садафҳоро пур аз дур мекунад.
Он ҳама андешаи пешонҳо,
Мешиносад аз ҳидоят ҷонҳо.
Пешаву фарҳанги ту ояд ба ту,
То дари асбоб бигшояд ба ту.
Пешаи заргар ба оҳангар нашуд,
Хӯйи ин хушхӯ ба он мункар нашуд.
Пешаҳову халқҳо ҳамчун ҷиҳез,
Сӯйи хасм оянд рӯзи растахез.
Пешаҳову халқҳо аз баъди хоб
Вопас ояд ҳам ба хасми худ шитоб.
Пешаву андешаҳо дар вақти субҳ,
Ҳам бад-он чо шуд, ки буд он хусну кубҳ.
Чун кабӯтарҳои пайк аз шаҳрҳо
Сӯйи шаҳри хеш орад баҳрҳо.

Шунидани он тӯтӣ, ҳаракати он тӯтиён ва мурдани он тӯтӣ дар қафас ва навҳаи
хоҷа бар вай

Чун шунид он мурғ, к-он тӯтӣ чӣ кард,
Пас биларзид, уфтоду гашт сард.
Хоҷа чун дидаш фитода ҳамчунин

Барчаҳиду зад кулахро бар замин.
Чун бад-ин рангу бад-ин ҳолаш бидид,
Хоҷа барчасту гиребонро дарид.
Гуфт: «Эй тўтии хуби хушҳанин,
Ин чӣ будат? Ин чаро гаштӣ чунин?
Эй дарего, мурғи хушовози ман,
Эй дарего, ҳамдаму ҳамрози ман.
Эй дарего, мурғи хушалҳони ман,
Роҳи рӯху равзаву райҳони ман.
Гар Сулаймонро чунин мурғе будӣ,
Кай худ ӯ машғули он мурғон шудӣ?
Эй дарего, мурғ, к-арзон ёфтам,
Зуд рӯй аз рӯйи ӯ бартофтам».
Эй забон, ту бас зиёни бар варо,
Чун туй гӯё, чӣ гӯям ман туро?
Эй забон, ҳам оташу ҳам хирманӣ,
Чанд ин оташ дар ин хирман занӣ?
Дар ниҳон чон аз ту афғон мекунад,
Гарчи ҳар чӣ гӯияш, он мекунад.
Эй забон, ҳам ганҷи бепоён туй,
Эй забон, ҳам ранҷи бедармон туй.
Ҳам сафиру худъаи мурғон туй,
Ҳам аниси ваҳшати ҳичрон туй.
Чанд амонам медиҳӣ, эй беамон!
Эй ту зеҳ карда ба кини ман камон.
Нак, бипарронидаӣ мурғи маро,
Дар чарогоҳи ситам кам кун чаро.
Ё ҷавоби ман бигӯ ё дод дех,
Ё маро з-асбоби шодӣ ёд дех.
Эй дарего, нури зулматсӯзи ман,
Эй дарего, субҳи рӯзафрӯзи ман.
Эй дарего, мурғи хушпарвози ман,
З-интиҳо паррида то оғози ман.
Ошиқи ранҷ аст нодон то абад,
Хез, «ло уқсим» бихон, то «фӣ кабад».
Аз кабад фориг будам бо рӯйи ту
В-аз забад софӣ будам дар ҷӯйи ту.

Ин дарегоҳо хаёли дидан аст
В-аз вучуди нақди худ бубридан аст.
Ғайрати Ҳақ буду бо Ҳақ чора нест,
Ку диле, к-аз ишқи Ҳақ садпора нест?
Ғайрат он бошад, ки ӯ ғайри ҳама-ст,
Он кӣ афзун аз баёну дамдама-ст.
Эй дарего, ашки ман, дарё будӣ,
То нисори дилбари зебо будӣ.
Тўтии ман, мурғи зираксори ман,
Тарҷумони фикрату асрори ман.
Ҳар чӣ рӯзе доду нодод оядам,
ӯ зи аввал гуфта, то ёд оядам.
Тўтие, к-ояд зи ваҳй овози ӯ,
Пеш аз оғози вучуд оғози ӯ.
Андаруни туст он тўтӣ ниҳон,
Акси ӯро дида ту бар ину он.
Мебарад шодитро, ту шод аз ӯ,
Мепазирӣ зулмро чун дод аз ӯ.
Эй ки қонро баҳри тан месӯхтӣ,
Сӯхтӣ қонрову тан афрӯхтӣ.
Сӯхтаман ман. Сӯхта хоҳад касе?
То зи ман оташ занад андар хасе?
Сӯхта чун қобили оташ бувад,
Сӯхта бистон, ки оташ каш бувад.
Эй дарего, эй дарего, эй дарег!
К-он чунон моҳе ниҳон шуд зери меғ.
Чун занам дам? К-оташи дил тез шуд,
Шери ҳаҷр ошуфтаву хунрез шуд.
Он кӣ ӯ хушёр, худ тунд асту маст,
Чун бувад чун ӯ қадаҳ гирад ба даст?
Шери масте, к-аз сифат берун бувад,
Аз басити марғзор афзун бувад.
Қофия андешаму дилдори ман,
Гўядам: «Мандеш чуз дидори ман.
Хуш нишин, эй қофияандеши ман,
Қофийай давлат туй дар пеши ман.
Ҳарф чӣ бвад, то ту андешӣ аз он,

Ҳарф чӣ бвад? Хори девори разон.
Ҳарфу савту гуфтро бар ҳам занам,
То ки бе ин ҳар се бо ту дам занам.
Он даме, к-аз Одамаш кардам ниҳон,
Бо ту гӯям, эй ту асрори ҷаҳон!
Он дамеро, ки нагуфтам бо Халил
В-он ғамро, ки надонад Ҷабраил».
Он даме, к-аз вай Масеҳо дам назад,
Ҳақ зи ғайрат низ бе мо ҳам назад.
Мо чӣ бошад дар луғат? Исботу нафӣ,
Ман на исботам. Манам бе зоту нафӣ.
Ман касӣ дар нокаси дарёфтам,
Пас касӣ дар нокаси дарбофтам.
Ҷумла шоҳон бандаи бандай худанд,
Ҷумла халқон мурдаи мурдаи худанд.
Ҷумла шоҳон паст пасти хешро,
Ҷумла халқон маст масти хешро.
Мешавад сайёд мурғонро шикор,
То кунад ногоҳ эшонро шикор.
Бедилонро дилбарон ҷуста ба ҷон,
Ҷумла маъшуқон шикори ошиқон.
Ҳар кӣ ошиқ дидияш, маъшуқ дон,
К-ӯ ба нисбат ҳаст ҳам ину ҳам он.
Ташнагон гар об ҷӯянд аз ҷаҳон,
Об ҷӯяд ҳам ба олам ташнагон.
Чунки ошиқ ӯст, ту хомӯш бош,
ӯ чу гӯшат мекашад, ту гӯш бош.
Банд кун, чун сел сайлоне кунад
В-арна расвоиву вайронӣ кунад.
Ман чӣ ғам дорам, ки вайронӣ бувад?
Зери вайрон ганчи султони бувад.
Ғарқи Ҳақ хоҳад, ки бошад ғарқтар,
Ҳамчу мавҷи баҳри ҷон зеру забар.
Зери дарё хуштар ояд ё забар?
Тири ӯ дилкаштар ояд ё сипар?
Поракардай васваса бошӣ дило!
Гар тарабро, боздонӣ аз бало.

Гар муродатро мазоқи шаккар аст,
Бемуродӣ на муроди дилбар аст?
Ҳар ситораш хунбаҳои сад ҳилол,
Хуни олам рехтан ӯро ҳалол.
Мо баҳову хунбаҳоро ёфтем,
Ҷониби ҷон бохтан биштофтем.
Эй ҳаёти ошиқон дар мурдагӣ!
Дил наёбӣ ҷуз ки дар дилбурдагӣ.
Ман дилаш ҷуста ба сад нозу далол,
ӯ баҳона карда бо ман аз малол.
Гуфтам охир ғарқи туст ин ақду ҷон,
Гуфт: «рав, рав, бар ман ин афсун махон».
Ман надонам он чӣ андешидаӣ?
Эй ду дида, дӯстро чун дидаӣ?
Эй гаронҷон, хор дидастӣ варо,
З-он ки бас арзон харидастӣ варо.
Ҳар кӣ ӯ арзон харад, арзон диҳад,
Гавҳаре тифле ба қурсе нон диҳад.
Ғарқи ишқеам, ки ғарқ аст андар ин,
Ишқҳои аввалину охирин.
Мучмалаш гуфтам, накардам з-он баён
В-арна ҳам афҳом сӯзад, ҳам забон.
Ман чу «лаб» гӯям, лаби дарё бувад,
Ман чу «ло» гӯям, мурод «илло» бувад.
Ман зи ширинӣ нишастам рӯтуруш,
Ман зи бисёрии гуфторам хамуш.
То ки ширинии мо аз ду ҷаҳон,
Дар ҳичоби рӯтуруш бошад ниҳон.
То ки дар ҳар гӯш н-ояд ин сухун,
Як ҳамегӯям зи сад сирри ладун.

Тафсири қавли ҳаким:

Ба ҳар-ч аз роҳ вомонӣ, чӣ куфр он ҳарфу чӣ имон,
Ба ҳар-ч аз дӯст дур афти, чӣ зишт он нақшу чӣ зебо.

Ҷумла олам з-он ғайур омад, ки Ҳақ
Бурд дар ғайрат бар ин олам сабақ.

Ў чу чон асту чаҳон чун колбад,
Колбад аз чон пазирад неку бад.
Ҳар кӣ меҳроби намозаш гашт айн,
Сӯйи имон рафтаниш медон ту шайн.
Ҳар кӣ шуд мар шоҳро ӯ чомадор,
Ҳаст хусрон баҳри шоҳаш иттиҷор.
Ҳар кӣ бо султон шавад ӯ ҳамнишин,
Бар дараш шистан бувад ҳайфу ғабин.
Дастбӯсаш чун расид аз подшоҳ,
Гар гузинад бӯси по, бошад гуноҳ.
Гарчи сар бар по ниҳодан хидмат аст,
Пеши он хидмат хатову заллат аст.
Шоҳро ғайрат бувад, бар ҳар кӣ ӯ
Бу гузинад, баъд аз он ки дид рӯ.
Ғайрати Ҳақ, бар масал гандум бувад,
Коҳи хирман ғайрати мардум бувад.
Асли ғайратҳо бидонед аз Илоҳ,
Они халқон фаръи Ҳақ, беиштибоҳ.
Шарҳи ин бигзораму гирам гила
Аз чафои он нигори даҳдила.
Нолам, эро нолаҳо хуш оядаш,
Аз ду олам нолаву ғам боядаш.
Чун нанолам талх аз дастони ӯ?
Чун наям дар ҳалқаи мастони ӯ.
Чун набошам ҳамчу шаб бе рӯзи ӯ?
Бе висоли рӯйи рӯзафрӯзи ӯ.
Нохуши ӯ хуш бувад дар қони ман,
Қон фидои ёри дилранҷони ман.
Ошиқам бар ранҷи хешу дарди хеш,
Баҳри хушнудии шоҳи фарди хеш.
Хоки ғамро сурма созам баҳри чашм,
То зи гавҳар пур шавад ду баҳри чашм.
Ашқ, к-он аз баҳри ӯ боранд халқ,
Гавҳар асту ашқ пиндоранд халқ.
Ман зи қони қон шикоят мекунам,
Ман наям шокӣ, ривоят мекунам.
Дил ҳамегӯяд, к-аз ӯ ранҷидаам

В-аз нифоқи суст механдидаам.
Ростӣ кун, эй ту фаҳри ростон!
Эй ту садру ман даратро остон.
Остонав садр дар маънӣ қучост?
Мову ман, к-ӯ он тараф, к-он ёри мост?
Эй раҳида чони ту аз мову ман,
Эй латифай рӯҳ андар марду зан.
Марду зан чун як шавад, он як туй,
Чунки якҳо маҳв шуд, онак туй.
Ин ману мо баҳри он барсохтӣ,
То ту бо худ нарди хидмат бохтӣ.
То ману туҳо ҳама якҷон шаванд,
Оқибат мустағриқи чонон шаванд.
Ин ҳама ҳасту биё, эй амри «кун»,
Эй муназзаҳ аз биёву аз сухун.
Ҷисм ҷисмона тавонад диданат,
Дар хаёл орад ғаму хандиданат.
Дил, ки ӯ бастай ғаму хандидан аст,
Ту мағӯ, к-ӯ лоиқи он дидан аст.
Он кӣ ӯ бастай ғаму ханда бувад,
ӯ бад-ин ду орият зиңда бувад.
Боғи сабзи ишқ, к-ӯ бемунтаҳост,
Ҷуз ғаму шодӣ дар ӯ бас меваҳост.
Ошиқӣ з-ин ҳар ду ҳолат бартар аст,
Бебаҳору беҳазон сабзу тар аст.
Деҳ закоти рӯйи хуб, эй хубрӯ!
Шарҳи чони шарҳа-шарҳа боз гӯ.
К-аз карашми ғамзае ғаммозае
Бар дилам бинҳод доғи тозае.
Ман ҳалолаш кардам ар, хунам бирехт,
Ман ҳамегуфтам: «ҳалол», ӯ мегурехт.
Чун гурезонӣ зи нолай хокиён,
Ғам чӣ резӣ бар дили ғамнокиён?
Эй ки ҳар субҳе, ки аз Машриқ битофт,
Ҳамчу чашмай Мушриқат дар чӯш ёфт.
Чун баҳона додӣ ин шайдотро?
Эй баҳо на шаккари лабҳотро.

Эй чаҳони кӯҳнаро ту ҷони нав,
Аз тани бечону дил афғон шунав.
Шарҳи гул бигзор аз баҳри Худо,
Шарҳи булбул гӯ, ки шуд аз гул ҷудо.
Аз ғаму шодӣ набошад ҷӯши мо,
Бо хаёлу ваҳм набвад ҳуши мо.
Ҳолате дигар бувад, к-он нодир аст,
Ту машав мункир, ки Ҳақ бас қодир аст.
Ту қиёс аз ҳолати инсон макун,
Манзил андар ҷавру дар эҳсон макун.
Ҷавру эҳсон, ранҷу шодӣ ҳодис аст,
Ҳодисон миранду Ҳақшон ворис аст.
Субҳ шуд, эй субҳро субҳу паноҳ!
Узри маҳдумий Ҳусомуддин бихоҳ.
Узрхоҳи ақли қуллу ҷон туй,
Ҷони ҷону тобиши марҷон туй.
Тофт нури субҳу мо аз нури ту
Дар сабӯҳӣ бо майи Мансури ту.
Додаӣ ту, чун чунин дорад маро,
Бода, ки бвад, к-ӯ тараб орад маро?
Бода дар ҷӯшиш гадои ҷӯши мост,
Чарх дар гардун гадои ҳуши мост.
Бода аз мо маст шуд, на мо аз ӯ,
Қолаб аз мо ҳаст шуд, на мо аз ӯ.
Мо чу занбӯрему қолабҳо чу мум,
Хона-хона карда қолабро чу мум.

Ручӯъ ба ҳикояти хоҷаи тоҷир
Бас дароз аст ин ҳадиси хоҷа, гӯ,
То чӣ шуд аҳволи он марди накӯ?
Хоҷа андар оташу дарду ҳанин
Сад пароганда ҳамегуфт инчунин.
Гаҳ таноқуз, гоҳ нозу гаҳ ниёз,
Гоҳ савдои ҳақиқат, гаҳ маҷоз.
Марди ғарқагашта ҷоне меканад,
Дастро дар ҳар гиёҳе мезанад.
То кадомаш даст гирад дар хатар,

Дасту пое мезанад аз бими сар.
Дӯст дорад ёр ин ошуфтагӣ,
Кӯшиши беҳуда беҳ аз хуфтагӣ.
Он кӣ ӯ шоҳ аст, ӯ бекор нест,
Нола аз вай турфа, к-ӯ бемор нест.
Баҳри ин фармуд раҳмон, эй писар!
«Кулла явмин ҳува фӣ шон», эй писар!
Андар ин раҳ метарошу мехарош,
То дами охир, даме фориғ мабош.
То дами охир, даме охир бувад,
Ки иноят бо ту соҳибсир бувад.
Ҳар чӣ меқӯшанд, агар марду зан аст,
Гӯшу чашми шоҳи ҷон бар равзан аст.

Бурун андохтани марди тоҷир тӯтиро аз қафас ва паридани тӯтии мурда
Баъд аз онаш аз қафас берун фиғанд,
Тӯтияк паррид то шоҳи баланд.
Тӯтии мурда чунон парвоз кард,
К-офтоби Шарқ туркитоз кард.
Хоҷа ҳайрон гашт андар кори мурғ,
Беҳабар, ногаҳ бидид асрори мурғ.
Рӯй боло карду гуфт: «Эй андалеб!
Аз баёни ҳоли худмон деҳ насиб.
ӯ чӣ кард он ҷо, ки ту омӯхтӣ?
Сохтӣ макреву моро сӯхтӣ».
Гуфт тӯтӣ, к-ӯ ба феълам панд дод,
Ки раҳо кун лутфи овозу видод.
З-он ки овозат туро дар банд кард,
Хештан мурда пайи ин панд кард.
Яъне, эй мутриб, шуда бо ому хос,
Мурда шав чун ман, ки то ёбӣ халос.
Дона бошӣ, мурғаконат барчинанд,
Ғунча бошӣ, кӯдаконат баркананд.
Дона пинҳон кун, ба куллӣ дом шав,
Ғунча пинҳон кун, гиёҳи бом шав.
Ҳар кӣ дод ӯ ҳусни худро дар мазод,
Сад қазои бад суйи ӯ рӯ ниҳод.

Чашмҳову хашмҳову рашкҳо
Бар сараш резад чу об аз машкҳо.
Душманон ӯро зи ғайрат мебаранд,
Дӯстон ҳам рӯзгораш мебаранд.
Он кӣ ғофил буд аз кишту баҳор,
ӯ чӣ донад қимати ин рӯзгор?
Дар паноҳи лутфи Ҳақ бояд гурехт,
К-ӯ ҳазорон лутф бар арвоҳ рехт.
То паноҳе ёбӣ, он гаҳ чун паноҳ?
Обу оташ мар туро гардад сипоҳ.
Нӯху Мӯсорона дарё ёр шуд,
На бар аъдошон ба кин қаҳҳор шуд,
Оташ Иброҳимро на қалъа буд,
То баровард аз дили Намруд дуд,
Кӯҳ Яҳёро на сӯйи хеш хонд?
Қосидонашро ба захми санг ронд.
Гуфт: «Эй Яҳё, биё, дар ман гурез
То паноҳат бошам аз шамшери тез».

Видоъ кардани тӯти хоҷаро ва паридан
Як-ду пандаш дод тӯти бе нифоқ,
Баъд аз он гуфташ: «саломун ал-фирок».
Хоҷа гуфташ: «Фӣ амониллаҳ, бирав,
Мар маро акнун намудӣ роҳи нав».
Хоҷа бо худ гуфт, к-ин панди ман аст,
Роҳи ӯ гирам, ки ин раҳ равшан аст.
Чони ман камтар зи тӯти кай бувад?
Чон чунин бояд, ки некӯпай бувад.

Мазаррати таъзими халқ ва ангуштнамой шудан
Тан қафасшакл аст, тан шуд хори чон
Дар фиреби дохилону хоричон.
Ин-ш гӯяд: «Ман шавам ҳамрози ту»
В-он-ш гӯяд: «На, манам анбози ту».
Ин-ш гӯяд: «Нест чун ту дар вучуд,
Дар чамолу фазлу дар эҳсону чуд».
Он-ш гӯяд: «Ҳар ду олам они туст,

Чумла чонҳомон туфайли чони туст».
ӯ чу бинад халқро сармасти хеш,
Аз такаббур меравад аз дасти хеш.
ӯ надонад, ки ҳазоронро чу ӯ
Дев афгандаст андар оби чӯ.
Лутфу солуси ҷаҳон х(в)аш луқмаест,
Камтараш хур, к-он пуроташ луқмаест.
Оташаш пинҳону завқаш ошкор,
Дуди ӯ зоҳир шавад поёни кор.
Ту мағӯ: «Он мадҳро ман кай х(в)арам?»
«Аз тамаъ» меғӯяд ӯ «пай мебарам».
Модехат гар ҳачв гӯяд бармало,
Рӯзҳо сӯзад дилат з-он сӯзҳо.
Гарчи донӣ, к-ӯ зи ҳирмон гуфт он,
К-он тамаъ, ки дошт аз ту, шуд зиён.
Он асар мемонадат дар андарун,
Дар мадеҳ ин ҳолатат ҳаст озмун.
Он асар ҳам рӯзҳо боқӣ бувад,
Мояи кибру хидоъи чон шавад.
Лек нанмояд, чу ширин аст мадҳ,
Бад намояд, з-он ки талх афтод қадҳ.
Ҳамчу матбух асту ҳаб, к-онро х(в)арӣ,
То ба дере шӯришу ранҷ андарӣ.
В-ар хурӣ ҳалво, бувад завқаш даме,
Ин асар чун он намепояд ҳаме.
Чун намепояд, ҳамепояд ниҳон,
Ҳар зидеро ту ба зидди ӯ бидон.
Чун шакар пояд ниҳон таъсири ӯ,
Баъди ҳине думмал орад нешчӯ.
Нафс аз бас мадҳҳо Фиръавн шуд,
«Кун залила-н-нафси ҳавнан ло тасуд».
То тавонӣ банда шав, султон мабош,
Захмкаш чун гӯй шав, чавгон мабош.
В-арна чун лутфат намонад в-ин ҷамол
Аз ту ояд он ҳарифонро малол.
Он ҷамоат, к-ит ҳамедоданд рев,
Чун бибинандат, бигӯяндат, ки дев!

Чумла гӯяндат, чу бинандат ба дар:
«Мурдае аз гӯри худ баркард сар».
Ҳамчу амрад, ки Худо номаш кунанд,
То бад-ин солус дар домаш кунанд.
Чунки дар бадномӣ омад риши ӯ,
Девро нанг ояд аз тафтиши ӯ.
Дев сӯйи одамӣ шуд баҳри шар,
Сӯйи ту н-ояд, ки аз девӣ батар.
То ту будӣ одамӣ, дев аз паят
Медавиду мечашонид ӯ маят.
Чун шудӣ дар хӯйи девӣ устувор,
Мегурезад аз ту деви нобакор.
Он кӣ андар доманат овехт ӯ,
Чун чунин гаштӣ, зи ту бигрехт ӯ.

Тафсири «Мошоаллоҳу кона»

Ин ҳама гуфтем, лек андар басеч
Бе иноёти Худо ҳечем, ҳеч.
Бе иноёти Ҳақу хосони Ҳақ,
Гар малак бошад, сиёҳ асташ варақ.
Эй Худо! Эй фазли ту ҳочатраво,
Бо ту ёди ҳеч кас набвад раво.
Ин қадар иршод ту бахшидаӣ,
То бад-ин бас айби мо пӯшидаӣ.
Қатрае дониш, ки бихшидӣ зи пеш,
Муттасил гардон ба дарёҳои хеш.
Қатрае илм аст андар ҷони ман,
Вораҳонаш аз ҳаво в-аз хоки тан.
Пеш аз он к-ин хокҳо хасфаш кунанд,
Пеш аз он к-ин бодҳо нашфаш кунанд.
Гарчи чун нашфаш кунад, ту қодирӣ,
К-аш аз эшон воситонӣ вохарӣ.
Қатрае, к-ӯ дар ҳаво шуд ё ки рехт,
Аз хазинай қудрати ту кай гурехт?
Гар дарояд дар адам ё сад адам,
Чун бихониш, ӯ кунад аз сар қадам.
Садҳазорон зидд зидро мекушад,

Бозашон ҳукми ту берун мекашад.
Аз адамҳо сӯйи ҳастӣ ҳар замон,
Ҳаст, ё раб, корвон дар корвон.
Хоса ҳар шаб чумла афкору уқул
Нест гардад, ғарқ дар баҳри нуғул.
Боз вақти субҳ он аллоҳиён
Барзананд аз баҳр сар чун моҳиён.
Дар хазон он садҳазорон шоҳу барг
Аз ҳазимат рафта дар дарёи марг.
Зоғ пӯшида сияҳ чун навҳагар,
Дар гулистон навҳа карда бар хузар.
Боз фармон ояд аз солори дех,
Мар адамро, к-он чӣ хӯрдӣ, боздех.
Он чӣ хӯрдӣ, + водех, эй марги сиёҳ!
Аз наботу доруву баргу гиёҳ.
Эй бародар, ақл як дам бо худ ор,
Дам ба дам дар ту хазон асту баҳор.
Боғи дилро сабзу тарру тоза бин,
Пур зи ғунча-в варду сарву ёсамин.
З-анбуҳии барг пинҳон гашта шох,
З-анбуҳии гул ниҳон саҳрову кох.
Ин суханҳое, ки аз ақли кул аст,
Бӯйи он гулзору сарву сунбул аст.
Бӯйи гул дидӣ, ки он ҷо гул набуд?
Чӯши мул дидӣ, ки он ҷо мул набуд?
Бӯ қаловуз асту раҳбар мар туро,
Мебарад то худду кавсар мар туро.
Бӯ давои чашм бошад нурсоз,
Шуд зи бӯйе дидаи Яъқуб боз.
Бӯйи бад мар дидаро торӣ кунад,
Бӯйи Юсуф дидаро ёрӣ кунад.
Ту ки Юсуф нестӣ, Яъқуб бош,
Ҳамчу ӯ бо гиряву ошӯб бош.
Бишнаван ин панд аз ҳакими ғазнавӣ,
То биёбӣ дар тани кӯҳна навӣ:
«Нозро рӯйе бибояд ҳамчу вард,
Чун надорӣ, гирди бадхӯй магард.

Зишт бошад рӯи нозебову ноз,
Сахт бошад чашми нобинову дард».
Пеши Юсуф нозишу хубӣ макун,
Ҷуз ниёзу оҳ яъқубӣ макун.
Маънии мурдан зи тӯтӣ буд ниёз,
Дар ниёзу фақр худро мурда соз.
То дами Исо туро зинда кунад,
Ҳамчу хешат хубу фархунда кунад.
Аз баҳорон кай шавад сарсабз санг?
Хок шав, то гул намоӣ ранг-ранг.
Солҳо ту санг будӣ, дилхарош,
Озмунро як замоне хок бош.

Достони пири чангӣ, ки дар аҳди Умар разийаллоҳу анҳу баҳри Худо рӯзи
бенавой чанг зад миёни гӯристон
Он шундастӣ, ки дар аҳди Умар
Буд чангӣ – мутрибе бо карру фар?
Булбул аз овози ӯ бех(в)ад шудӣ,
Як тараб з-овози хубаш сад шудӣ.
Маҷлису маҷмаъ дамаш оростӣ
В-аз навои ӯ қиёмат хостӣ.
Ҳамчу Исрофил, к-овозаш ба фан,
Мурдагонро ҷон дарорад дар бадан.
Ё расиле буд Исрофилро,
К-аз самоъаш пар бирустӣ филро.
Созад Исрофил рӯзе ноларо,
Ҷон диҳад пӯсидаи садсоларо.
Анбиёро дар дарун ҳам нағмаҳост,
Толибонро з-он ҳаёти бебаҳост.
Нашнавад он нағмаҳоро гӯши ҳис,
К-аз ситамҳо гӯши ҳис бошад наҷис.
Нашнавад нағмай париро одамӣ,
К-ӯ бувад з-асрори парён аъҷамӣ.
Гарчи ҳам нағмай парӣ з-ин олам аст,
Нағмаи дил бартар аз ҳар ду дам аст.
Ки париву одамӣ зиндонианд,
Ҳар ду дар зиндони ин нодонианд.

«Маъшаралчин» сураи «Раҳмон» бихон,
«Тастатиъу танфузу»-ро боздон.
Нағмаҳои андаруни авлиё
Авалло гӯяд, ки эй аҷзои «ло»!
Ҳин, зи «ло»-и нафӣ сарҳо барзанед,
Ин ҳаёлу ваҳм як сӯ афганед.
Эй ҳама пӯсида дар кавну фасод,
Ҷони боқитон нарӯиду назод.
Гар бигӯям шаммае з-он нағмаҳо,
Ҷонҳо сар барзананд аз даҳмаҳо.
Гӯшро наздик кун, к-он дур нест,
Лек нақли он ба ту дастур нест.
Ҳин, ки Исрофили вақтанд авлиё,
Мурдари з-эшон ҳаёт асту намо.
Ҷони ҳар як мурдае аз гӯри тан,
Барҷаҳад з-овозашон андар кафан.
Гӯяд ин овоз з-овоҳо ҷудост,
Зинда кардан кори овози Худост.
Мо бимурдему ба кулӣ костем,
Бонги Ҳақ омад, ҳама бархостем.
Бонги Ҳақ андар ҳичобу беҳичеб,
Он диҳад, к-ӯ дод Марямро зи чеб.
Эй фанотон нест карда зери пӯст,
Бозгардед аз адам з-овози дӯст.
Мутлақ он овоз худ аз шаҳ бувад,
Гарчи аз ҳалқуми Абдуллаҳ бувад.
Гуфта ӯро: «Ман забону чашми ту,
Ман ҳавосу ман ризову хашми ту,
Рав, ки бе ясмаъ ва бе юбсир туй,
Сир туй, чӣ ҷойи соҳибсир туй.
Чун шудӣ «ман кона лиллаҳ» аз валаҳ,
Ман туро бошам, ки «коналлоҳу лаҳ».
Гаҳ «туй» гӯям туро, гоҳе «манам»,
Ҳар чӣ гӯям, офтоби равшанам.
Ҳар кучо тобам зи мишкоти даме,
Ҳал шуд он ҷо мушкилоти оламе.
Зулматери, к-офтобаш барнадошт,

Аз дами мо гардад он зулмат чу чошт»
Одамеро ū ба хеш асмо намуд,
Дигаронро з-Одам асмо мегушуд.
Хоҳ з-Одам гир нураш, хоҳ аз ū,
Хоҳ аз хум гир май, хоҳ аз каду.
К-ин каду бо хунб пайвастаст сахт,
Не чу ту шод он кадуи некбахт.
Гуфт: «Тӯбо ман раонӣ» Мустафо,
«Валлази юбсир лиман ваҷҳи раъо».
Чун чароғе нури шамъеро кашид,
Ҳар кӣ дид онро, яқин он шамъ дид.
Ҳамчунин то сад чароғ ар нақл шуд,
Дидани охир лиқои асл шуд.
Хоҳ аз нури пасин бистон тавон,
Ҳеч фарқе нест, хоҳ аз шамъи чон.
Хоҳ бин нур аз чароғи охириң,
Хоҳ бин нураш зи шамъи ғобирин.

Дар баёни ин ҳадис, ки «инна лираббикум фӣ айёми даҳрикум нафаҳотун, ало
фатаъарраззу лаҳо»
Гуфт пайғамбар, ки нафҳатҳои Ҳақ
Андар ин айём меорад сабақ.
Гӯшу хуш доред ин авқотро,
Даррабод инчунин нафҳотро.
Нафҳа омад, мар шуморо диду рафт,
Ҳар киро мехост, чон бахшиду рафт.
Нафҳаи дигар расид, огоҳ бош,
То аз ин ҳам вонамонӣ, хочатош!
Чони оташ ёфт з-ӯ оташкаше,
Чони мурда ёфт дар худ чунбише.
Чони норӣ ёфт аз вай интифо,
Мурда пӯшид аз бақои ū қабо.
Тозагиву чунбиши тӯбист ин,
Ҳамчу чунбишҳои ҳайвон нест ин.
Гар дарафтад дар замину осмон,
Заҳрашон об гардад дарзамон.
Худ зи бими ин дами бемунтаҳо,

Бозхон: «фаъбайна ан яҳмилнаҳо».
В-арна худ ашфақна минҳо чун будӣ?
Гар на аз бимаш дили кӯҳ хун шудӣ.
Дӯш дигар лавн ин медод даст,
Луқмаи чанде даромад, раҳ бибаст.
Баҳри луқма, гашта Луқмоне гарав,
Вақт Луқмон аст, эй луқма, бирав.
Аз ҳавои луқмае ин хорхор?
Аз кафи Луқмон ҳамечӯед хор.
Дар кафи ӯ хору соя-ш низ нест,
Лекатон аз ҳирс ин тамйиз нест.
Хор дон онро, ки хурмо дидаӣ,
З-он ки бас нонкӯру бас нодидаӣ.
Ҷони Луқмон, ки гулистони Худост,
Пойи ҷонаш хастаи хоре чарост?
Уштур омад ин вучуди хорхор,
Мустафо зодӣ бар ин уштур савор.
Уштуро! Танги гуле бар пушти туст,
К-аз насимаш дар ту сад гулзор руст.
Майли ту сӯйи муғилон асту рег,
То чӣ гул чинӣ зи хори мурдарег?
Эй бигашта з-ин талаб аз кӯ ба кӯ,
Чанд гӯйӣ, к-ин гулистон қуву ку?
Пеш аз он к-ин хори по берун кунӣ,
Чашм торик аст, ҷавлон чун кунӣ?
Одаме, к-ӯ менагунчад дар ҷаҳон,
Дар сари хоре ҳамегардад ниҳон.
Мустафо омад, ки созад ҳамдаме:
«Каллиминӣ ё ҳумайро, каллимӣ».
Эй ҳумайро, оташ андар неҳ ту наъл,
То зи наъли ту шавад ин кӯҳ лаъл.
Ин ҳумайро лафзи таънис асту ҷон,
Ном таънисаш ниҳанд ин тозиён.
Лек аз таънис ҷонро бок нест,
Рӯхро бо марду зан ишрок нест.
Аз муаннас в-аз музаккар бартар аст,
Ин на он ҷон аст, к-аз хушку тар аст.

Ин на он чон аст, к-афзояд зи нон,
Ё гаҳе бошад чунин, гоҳе чунон.
Хушкунандасту хушу айни хушӣ,
Беҳушӣ набвад хушӣ, эй мурташӣ!
Чун ту ширин аз шакар бошӣ, бувад,
К-он шакар гоҳе зи ту ғоиб шавад.
Чун шакар гардӣ зи таъсири вафо,
Пас шакар кай аз шакар бошад чудо?
Ошиқ аз худ чун ғизо ёбад раҳиқ,
Ақл он чо гум шавад, гум, эй рафиқ!
Ақли чузвӣ, ишқро мункир бувад,
Гарчи бинмояд, ки соҳибсир бувад.
Зираку доност, аммо «нест» нест,
То фаришта «ло» нашуд, оҳарманест.
ӯ ба қавлу феъл, ёри мо бувад,
Чун ба ҳукми ҳол ой, «ло» бувад.
«Ло» бувад, чун ӯ нашуд аз ҳаст нест,
Чунки тавъан «ло» нашуд, курҳан басест.
Чон камол асту нидои ӯ камол,
Мустафо гӯён: «арихно ё Балол!»
Эй Балол, афроз бонги силсилат,
З-он даме, к-андар дамидам дар дилат.
З-он даме, к-Одам аз он мадхуш гашт,
Хуши аҳли осмон беҳуш гашт.
Мустафо бехеш шуд з-он хубсавт,
Шуд намозаш аз шаби таърис фавт.
Сар аз он хоби муборак барнадошт,
То намози субҳдам омад ба чошт.
Дар шаби таърис пеши он арӯс
Ёфт қони поки эшон дастбӯс.
Ишқу чон ҳар ду ниҳоданду сатир,
Гар арӯсаш хондаам, айбе магир.
Аз малулий ёр хомуш кардаме,
Гар ҳам ӯ мӯҳлат бидодӣ як даме.
Лек мегӯяд: «Бигӯ, ҳин, айб нест,
Чуз тақозои қазои ғайб нест».
Айб бошад, к-ӯ набинад чуз ки айб,

Айб кай бинад равони поки ғайб?
Айб шуд нисбат ба махлуқи чаҳул,
Не ба нисбат бо Худованди қабул.
Куфр ҳам нисбат ба холиқ ҳикмат аст,
Чун ба мо нисбат кунӣ, куфр офат аст.
В-ар яке айбе бувад бо сад ҳаёт,
Бар мисоли чӯб бошад дар набот.
Дар тарозу ҳар дуру яксон кашанд,
З-он ки он ҳар ду чу қисму қон х(в)ашанд.
Пас бузургон ин нагуфтанд аз газоф:
Қисми покон айни қон афтод соф.
Гуфташону нафсашону нақшашон
Қумла қони мутлақ омад бенишон.
Қони душмандорашон қисм аст сирф,
Чун зиёд аз нард, ӯ исм аст сирф.
Он ба хок андар шуду кул хок шуд
В-ин намак андар шуду кул пок шуд.
Он намак, к-аз вай Муҳаммад амлаҳ аст,
З-он ҳадиси бонамак ӯ афсаҳ аст.
Ин намак боқист аз мероси ӯ,
Бо туанд он ворисони ӯ, бичӯ.
Пеши ту шиста, туро худ пеш ку?
Пеш ҳастат, қони пешандеш ку?
Гар ту худро пешу пас дорӣ гумон,
Бастаи қисмиву маҳрумӣ зи қон.
Зеру боло, пешу пас васфи тан аст,
Бечихатҳо зоти қони равшан аст.
Баргушо аз нури поки шаҳ назар,
То напиндорӣ ту чун кӯтаҳназар,
Ки ҳаминӣ дар ғаму шодиву бас,
Эй адам, ку мар адамро пешу пас?
Рӯзи борон аст, мерав то ба шаб,
На аз ин борон, аз он борони раб.

Қиссаи суол кардани Ойиша разийаллоҳу анҳо аз Мустафо саллаллоҳу алайҳи
ва саллам, ки имрӯз борон борид, чун ту сӯйи гӯристон рафтӣ, қомаҳои ту чун
тар нест?

Мустафо рӯзе ба гӯристон бирафт,
Бо ҷанозай марде аз ёрон бирафт.
Хокро дар гӯри ӯ оганда кард,
Зери хок он донаашро зинда кард.
Ин дарахтонанд ҳамчун хокиён,
Дастҳо баркардаанд аз хокдон.
Сӯйи халқон сад ишорат мекунанд
В-он ки гӯш ашаш, иборат мекунанд.
Бо забони сабзу бо дасти дароз,
Аз замири хок мегӯянд роз.
Ҳамчу баттон сар фурӯ бурда ба об,
Гашта товуссону буда чун ғуроб.
Дар зимистоншон агар маҳбус кард,
Он ғуробонро Худо товус кард.
Дар зимистоншон агарчи дод марг,
Зиндашон кард аз баҳору дод барг.
Мункирон гӯянд: «Худ ҳаст ин қадим,
Ин чаро бандем бар рабби карим?»
Кӯрии эшон даруни дӯстон,
Ҳақ бирӯенид боғу бӯстон.
Ҳар гуле, к-андар дарун бӯё бувад,
Он гул аз асрори кул гӯё бувад.
Бӯйи эшон рағми анфи мункирон,
Гирди олам меравад пардадарон.
Мункирон ҳамчун ҷуъал з-он бӯйи гул,
Ё чу нозукмағз дар бонги духул.
Хештан машғул месозанду ғарқ,
Чашм медузданд аз ин ламъони барқ.
Чашм медузданду он ҷо чашм не,
Чашм он бошад, ки бинад маъмане.
Чун зи гӯристон паямбар бозгашт,
Сӯйи Сиддиқа шуду ҳамроз гашт.
Чашми Сиддиқа чу бар рӯяш фитод,
Пеш омад, даст бар вай мениҳод.
Бар имома-в рӯйи ӯву мӯйи ӯ,
Бар гиребону бару бозӯйи ӯ.
Гуфт пайғамбар: «Чӣ мечӯйӣ, шитоб?»

Гуфт: «Борон омад имрӯз аз саҳоб.
Ҷомаҳоят мебичӯям дар талаб,
Тар намеёбам зи борон, эй аҷаб!»
Гуфт: «Чӣ бар сар фиғандӣ аз изор?»
Гуфт: «Кардам он ридои ту химор».
Гуфт: «Баҳри он намуд, эй покҷайб!
Чашми покатро Худо борони ғайб.
Нест он борон аз ин абри шумо,
Ҳаст абре дигару дигар само».

Тафсири байти Ҳаким разийаллоху анху:
Осмонҳост дар вилояти ҷон
Корфармои осмони ҷаҳон.
Дар раҳи рӯҳ пасту болоҳост,
Кӯҳҳои баланду дарёҳост.
Ғайбро абреву обе дигар аст,
Осмону офтобе дигар аст.
Н-ояд он илло, ки бар хосон падида,
Боқӣён «фӣ лабси мин халқин ҷадид».
Ҳаст борон аз пайи парвардагӣ,
Ҳаст борон аз пайи пажмурдагӣ.
Нафъи борони баҳорон булаҷаб!
Боғро борони пойизӣ чу таб!
Он баҳоре нозпарвардаш кунад,
Ин хазоне ноҳушу зардаш кунад.
Ҳамчунин сармову боду офтоб,
Бар тафовут дону сарришта биёб.
Ҳамчунин дар ғайби анвоъ аст ин,
Дар зиёну суду дар рибҳу ғабин.
Ин дами абдол бошад з-он баҳор,
Дар дилу ҷон рӯяд аз вай сабзазор.
Феъли борони баҳорӣ бо дарахт,
Ояд аз анфосашон дар некбахт.
Гар дарахти хушк бошад дар макон,
Айби он аз боди ҷонафзо мадон.
Бод кори хеш карду барвазид,
Он кӣ ҷоне дошт, бар ҷонаш гузид.

Дар маънии ин ҳадис, ки «иғтаниму барда-р-рабеъи ...» ило охириҳи

Гуфт пайғамбар: «Зи сармои баҳор

Тан мапӯшонед, ёрон, зинҳор.

З-он ки бо ҷони шумо он мекунад,

К-он баҳорон бо дарахтон мекунад.

Лек бигрезед аз сарди хазон,

К-он кунад, к-ӯ кард бо боғу разон».

Ровиён инро ба зоҳир бурдаанд,

Ҳам бар он сурат, қаноат кардаанд.

Бехабар буданд аз ҷон он гурӯҳ,

Кӯхро дида, надида кон ба кӯҳ.

Он хазон назди Худо нафсу ҳавост,

Ақлу ҷон айни баҳор асту бақост.

Мар туро ақлест ҷузвӣ дар ниҳон,

Комилулақле бичӯ андар ҷаҳон.

Ҷузви ту аз кулли ӯ куллий шавад,

Ақли кулл бар нафс чун ғулле шавад.

Пас ба таъвил ин бувад, к-анфоси пок

Чун баҳор асту ҳаёти баргу ток.

Аз ҳадиси авлиё – нарму дурушт –

Тан мапӯшон, з-он ки динатрост пушт.

Гарм гӯяд, сард гӯяд, хуш бигир,

То зи гарму сард бичҳӣ в-аз саъир.

Гарму сардаш навбаҳори зиндагист,

Мояи сидқу яқину бандагист.

З-он к-аз ӯ бустони ҷонҳо зинда аст,

З-ин ҷавоҳир баҳри дил оганда аст.

Бар дили оқил ҳазорон ғам бувад,

Гар зи боғи дил хилоле кам шавад.

Пурсидани Сиддиқа разийаллоҳу анҳо, аз Мустафо саллаллоҳу алайҳи ва саллам, ки сирри борони имрӯзина чӣ буд?

Гуфт Сиддиқа, ки «эй зубдай вучуд!

Ҳикмати борони имрӯзин чӣ буд?

Ин зи боронҳои раҳмат буд, ё

Баҳри таҳдид асту адли кибриё?

Ин аз он лутфи баҳориййот буд,
Ё зи пойизии пуурофот буд?»
Гуфт: «Ин аз баҳри таскини ғам аст,
К-аз мусибат бар нажоди Одам аст.
Гар бар он оташ бимондӣ одамӣ,
Бас харобӣ дарфитодиву камӣ.
Ин ҷаҳон вайрон шудӣ андар замон,
Ҳирсҳо берун шудӣ аз мардумон».
Устунӣ ин олам, эй ҷон, ғафлат аст,
Ҳушёрӣ ин ҷаҳонро офат аст.
Ҳушёрӣ з-он ҷаҳон асту чу он
Ғолиб ояд, паст гардад ин ҷаҳон.
Ҳушёрӣ офтобу ҳирс ях,
Ҳушёрӣ обу ин олам васах.
З-он ҷаҳон андар тарашшӯх мерасад,
То нағуррад дар ҷаҳон ҳирсу ҳасад.
Гар тарашшӯх бештар гардад зи ғайб,
На хунар монад дар ин олам, на айб.
Ин надорад ҳад, суйи оғоз рав,
Сӯйи қиссай марди мутриб бозрав.

Бақияи қиссаи пири чангӣ ва баёни махласи он
Мутрибе, к-аз вай ҷаҳон шуд пуртараб,
Руста з-овозаш хаёлоти аҷаб.
Аз навояш мурғи дил паррон шудӣ
В-аз садояш ҳуши ҷон ҳайрон шудӣ.
Чун баромад рӯзгору пир шуд,
Боз ҷон-ш аз аҷз пашшагир шуд.
Пушти ӯ хам гашт ҳамчун пушти хум,
Абрувон бар чашм ҳамчун полдум.
Гашт овози латифи ҷонфизош
Зишту назди кас наярзидӣ ба лош.
Он навои рашки зӯҳра омада,
Ҳамчу овози хари пире шуда.
Худ кадомин хуш, ки ӯ нох(в)аш нашуд?
Ё кадомин сақф, к-он мафраш нашуд?
Ғайри овози азизон дар судур,

Ки бувад аз акси дамшон нафхи сур.
Андаруне, к-андарунҳо маст аз ўст,
Нестӣ, к-ин ҳастҳомон ҳаст аз ўст.
Каҳрабои фикру ҳар овоз ў,
Лаззати илҳому ваҳйу роз ў.
Чунки мутриб пиртар гашту заъиф,
Шуд зи бекасбӣ раҳини як рағиф.
Гуфт: «Умру мӯҳлатам додӣ базе,
Лутфҳо кардӣ, Худоё, бо хасе.
Маъсият варзидаам ҳафтод сол,
Бознагрифтӣ зи ман рӯзе навол.
Нест касб, имрӯз меҳмони туам,
Чанг баҳри ту занам, к-они туам».
Чангро бардошт, шуд аллоҳчӯ,
Сӯйи гӯристони Ясриб оҳгӯ.
Гуфт: «Хоҳам аз Ҳақ абрешим баҳо,
К-ӯ ба некӯӣ пазирад қалбҳо».
Чунки зад бисёру гирён сар ниҳод,
Чанг болин карду бар гӯре фитод.
Хоб бурдаш, мурғи ҷон-ш аз ҳабс раст,
Чангу чангиро раҳо карду бичаст.
Гашт озод аз тану ранчи ҷаҳон,
Дар ҷаҳони содаву саҳрои ҷон.
Ҷони ў он ҷо сароён мочаро,
К-андар ин ҷо гар бимондандӣ маро.
Хуш будӣ ҷонам дар ин боғу баҳор,
Масти ин саҳрову ғайбе лолазор.
Бе пару бе по сафар мекардаме,
Бе лабу дандон шакар мех(в)ардаме.
Зикру фикре, фориғ аз ранчи димоғ,
Кардаме бо сокинони чарх лоғ.
Чашмбаста оламе медидаме,
Варду райҳон бе кафе мечидаме.
Мурғи обӣ ғарқи дарёи асал,
Айни Айюбӣ, шаробу муғтасал,
Ки буд ў Айюб аз по то ба фарқ,
Пок шуд аз ранҷҳо чун нури Шарқ».

Маснавӣ дар ҳаҷм гар будӣ чу чарх,
Дарнагунҷидӣ дар ӯ з-ин ним барх.
К-он замину осмони бас фарох
Кард аз тангӣ диламро шох-шох.
В-ин ҷаҳоне, к-андар ин хобам намуд,
Аз гушоиш парру боламро гушуд.
Ин ҷаҳону роҳаш ар пайдо будӣ,
Кам касе як лаҳзае он ҷо будӣ.
Амр меомад, ки на, томеъ машав,
Чун зи поят хор берун шуд, бирав.
Мул-муле мезад он ҷо ҷони ӯ
Дар фазои раҳмату эҳсони ӯ.

Дар хоб гуфтани хотиф мар Умарро разийаллоҳу анҳу, ки чандин зар аз
байтулмуол ба он мард дех, ки дар гӯристон хуфтааст
Он замон Ҳақ бар Умар хобе гумошт,
То ки хеш аз хоб натвонист дошт.
Дар аҷаб афтод, к-ин маъхӯд нест,
Ин зи ғайб афтод, бемақсуд нест.
Сар ниҳоду хоб бурдаш, хоб дид,
К-омадаш аз Ҳақ нидо, ҷонаш шунид.
Он нидое, к-асли ҳар бонгу навошт,
Худ нидо он аст в-ин боқӣ садост.
Турку қурду порсигӯву араб
Фаҳм карда он нидо бе гӯшу лаб.
Худ чӣ ҷойи турку тоҷик асту занг?
Фаҳм кардаст он нидоро ҷӯбу санг.
Ҳар даме аз вай ҳамеояд «аласт»,
Ҷавҳару аъроз мегарданд ҳаст.
Гар намеояд «бало» з-эшон, вале,
Омаданшон аз адам бошад, бале.
З-он чӣ гуфтам ман зи фаҳми сангу ҷӯб,
Дар баёнаш қиссае хуш дор хуб:

Нолидани сутуни ҳаннона, чун барои пайғомбар саллаллоҳу алайҳи ва саллам
минбар сохтанд, ки ҷамоат анбӯҳ шуд, гуфтанд: мо рӯйи мубораки туро ба

ҳангоми ваъз намебинем ва шунидани расулу саҳоба он ноларо ва суолу ҷавоби
Мустафо саллоху алайҳи ва саллам бо сутуни сарех
Устуни ҳаннона аз ҳачри расул
Нола мезад ҳамчу арбоби уқул.
Гуфт пайғамбар: «Чӣ хоҳӣ, эй сутун!»
Гуфт: «Ҷонам аз фироқат гашт хун.
Маснадат ман будам, аз ман тохтӣ,
Бар сари минбар ту маснад сохтӣ?»
Гуфт: «Хоҳӣ, ки туро нахле кунанд,
Шарқиву ғарбӣ зи ту мева чинанд?
Ё дар он олам Ҳақат сарве кунанд,
То тару тоза бимонӣ то абад?»
Гуфт: «Он хоҳам, ки доим шуд бақош»,
Бишнава, эй ғофил, кам аз ҷӯбе мабош.
Он сутунро дафн кард андар замин,
То чу мардум ҳашр гардад явми дин.
То бидонӣ ҳар киро Яздон бихонд,
Аз ҳама кори ҷаҳон бекор монд.
Ҳар киро бошад зи Яздон кору бор,
Ёфт бор он ҷову берун шуд зи кор.
Он кӣ ўро набвад аз асрор дод,
Кай кунанд тасдиқ ў нола ҷамод?
Гӯяд: «Оре», на зи дил, баҳри вифоқ,
То нагӯяндаш, ки ҳаст аҳли нифоқ.
Гар наянди воқиғони амри «кун»,
Дар ҷаҳон рад гашта будӣ ин сухун.
Садҳазорон з-аҳли тақлиду нишон,
Афганашон ним ваҳме дар гумон,
Ки ба зан тақлиду истидлошон,
Қоим асту ҷумла парру болашон.
Шубҳае ангезад он шайтони дун,
Дарфитанд ин ҷумла кӯрон сарнигун.
Пойи истиддолиён ҷӯбин бувад,
Пойи ҷӯбин сахт бетамкин бувад.
Ғайри он қутби замони дидавар,
К-аз суботаш кӯҳ гардад хирасар.
Пойи нобино асо бошад, асо,

То наяфтад сарнигун ӯ бар ҳасо.
Он саворе, к-ӯ сипахро шуд зафар,
Аҳли динро кист? Султони басар.
Бо асо кӯрон агар раҳ дидаанд,
Дар паноҳи халқ рӯшандидаанд.
Гар на биноён будандиву шаҳон,
Чумла кӯрон мурдаандӣ дар чаҳон.
На зи кӯрон кишт ояд, на дуруд,
На иморат, на тичоратҳову суд.
Гар накардӣ раҳмату ифзолатон,
Даршикастӣ чӯби истидлолатон.
Ин асо чӣ бвад? Қиёсоту далел,
Он асо кӣ додашон? Бино ҷалил!
Чун асо, шуд олати ҷангу нафир,
Он асоро хурд бишкан, эй зарир!
ӯ асотон дод, то пеш омадет,
Он асо аз хашм ҳам бар вай задет?
Ҳалқаи кӯрон! Ба чӣ кор андаред?
Дидбонро дар миёна оваред.
Домани ӯ гир, к-ӯ додат асо,
Дарнигар, к-Одам чиҳо дид аз «асо».
Мӯъҷизай Мӯсову Аҳмадро нигар:
Чун асо шуд мору устун бохабар.
Аз асо мореву аз устун ҳанин
Панҷ навбат мезананд аз баҳри дин.
Гар на номаъқул будӣ ин маза,
Кай будӣ ҳоҷат ба ҷандин мӯъҷиза?
Ҳар чӣ маъқул аст, ақлаш меҳурад,
Бе баёни мӯъҷиза, бе ҷарру мад.
Ин тариқи бикри номаъқул бин,
Дар дили ҳар муқбиле мақбул бин.
Ҳамчунон к-аз бими Одам деғу дад,
Дар ҷазоир даррамиданд аз ҳасад.
Ҳам зи бими мӯъҷизоти анбиё
Сар кашида мункарон зери гиё.
То ба номуси муслмонӣ зиянд,
Дар тасаллус то надонӣ, ки кианд.

Ҳамчу қуллобон бар он нақди табоҳ
Нукра мемоланду номи подшоҳ.
Зохири алфозашон тавҳиду шаръ,
Ботини он ҳамчу дар нон тухми саръ.
Филсафиро заҳра на то дам занад,
Дам занад, дини Ҳақаш барҳам занад.
Дасту пойи ӯ ҷамоду ҷони ӯ,
Ҳар чӣ гӯяд, он ду дар фармони ӯ.
Бо забон гарчи ба тӯҳмат мениҳанд,
Дасту поҳашон гувоҳи медиҳанд.

Изҳори мӯъҷизаи пайғамбар саллаллоҳу алайҳи ва саллам, ба суҳан омадани
сангреза дар дасти Абӯҷаҳл алайҳилаъна ва гувоҳи додани сангреза бар
ҳақиқати Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи ва саллам ба рисолати ӯ
Санғо андар кафи Бӯҷаҳл буд,
Гуфт: «Эй Аҳмад, бигӯ ин чист? Зуд!
Гар расулӣ, чист дар муштам ниҳон?
Чун хабар дорӣ зи рози осмон».
Гуфт: «Чун хоҳӣ? Бигӯям он чихост?
Ё бигӯянд он ки мо ҳаққему рост?»
Гуфт Бӯҷаҳл: «Ин дувум нодиртар аст»,
Гуфт: «Оре. Ҳақ аз он қодиртар аст».
Аз миёни мушти ӯ ҳар пора санг,
Дар шаҳодат гуфтан омад бедиранг:
«Ло илоҳа» гуфту «иллаллоҳ» гуфт,
Гавҳари «Аҳмад расулуллоҳ» суфт.
Чун шунид аз санғо Бӯҷаҳл ин,
Зад зи ҳашм он санғоро бар замин.

Бақияи қиссаи мутриб ва пайғом расонидани амирулмӯъминин Умар
разийаллоҳу анҳу ба ӯ он чӣ хотиф овоз дод
Бозгарду ҳоли мутриб гӯш дор,
З-он ки очиз гашт мутриб з-интизор.
Бонг омад мар Умарро, к-эй Умар!
Бандаи моро зи ҳочат бозхар.
Бандае дорем хосу мӯҳтарам,
Сӯйи гӯристон ту ранча кун қадам.

Эй Умар, барчаҳ, зи байтулмоли ом,
Ҳафтсад динор дар каф неҳ тамом.
Пеши ӯ бар, к-эй ту моро ихтиёр,
Ин қадар бистон, кунун маъзур дор.
Ин қадар аз баҳри абрешим баҳо,
Харч кун, чун харч шуд, ин чо биё».
Пас Умар з-он ҳайбати овоз част,
То миёнро баҳри ин хидмат бибаст.
Сӯйи гӯристон Умар бинҳод рӯ,
Дар бағал ҳамён, давон дар чустучӯ.
Гирди гӯристон давона шуд базе,
Ғайри он пир ӯ надид он чо касе.
Гуфт: «Ин набвад!» дигарбора давид,
Моңда гашту ғайри он пир ӯ надид.
Гуфт: «Ҳақ фармуд моро бандаест,
Софиву шоиставу фархундаест.
Пири чангӣ кай бувад хоси Худо?»
Ҳаббазо, эй сирри пинҳон, ҳаббазо!
Бори дигар гирди гӯристон бигашт
Ҳамчу он шери шикорӣ гирди дашт.
Чун яқин гашташ, ки ғайри пир нест,
Гуфт: «Дар зулмат дили равшан басест».
Омад ӯ, бо сад адаб он чо нишаст,
Бар Умар атса фитоду пир част.
Мар Умарро дид, моңд андар шигифт,
Азми рафтан карду ларзидан гирифт.
Гуфт дар ботин: «Худоё аз ту дод,
Мӯҳтасиб бар пираке чангӣ фитод!»
Чун назар андар рухи он пир кард,
Дид ӯро шармсору рӯйзард.
Пас Умар гуфташ: «Матарс, аз ман марам,
К-ит башоратҳо зи Ҳақ овардаам.
Чанд Яздон мидҳати хӯйи ту кард,ч
То Умарро ошиқи рӯйи ту кард.
Пеши ман биншину маҳчурӣ масоз,
То ба гӯшат гӯям аз иқбол роз.
Ҳақ саломат мекунад, мепурсадат:

Чунӣ аз ранчу ғамони беҳадат?
«Нак қурозай чанд абрешимбаҳо,
Харч кун инрову боз ин ҷо биё».
Пир ларзон гашт, чун онро шунид,
Даст мехойиду бар худ метапид.
Бонг мезад, к-эй Худои беназир!
Бас, ки аз шарм об шуд бечора пир.
Чун базе бигрист в-аз ҳад рафт дард,
Чангро зад бар замину хурд кард.
Гуфт: «Эй буда ҳичобам аз Илоҳ!
Эй маро ту роҳзан аз шоҳроҳ!
Эй бихӯрда хуни ман ҳафтад сол!
Эй зи ту рӯям сияҳ пеши камол!
Эй Худои боатои бовафо,
Раҳм кун бар умри рафта дар ҷафо.
Дод Ҳақ умре, ки ҳар рӯзе аз он
Кас надонад қимати он дар ҷаҳон.
Харч кардам умри худро дам ба дам,
Дардамидам ҷумларо дар зеру бам.
Оҳ, к-аз ёди раҳу пардаи «Ироқ»
Рафт аз ёдам дами талхи фироқ.
Вой, к-аз таррии зерафғанди хурд,
Хушк шуд кишти дили ман, дил бимурд.
Вой, к-аз овози ин бисту ҷаҳор
Корвон бигзашту бегаҳ шуд наҳор.
Эй Худо, фарёд з-ин фарёдхоҳ,
Дод хоҳам, на зи кас, з-ин додхоҳ.
Доди худ аз кас наёбам, ҷуз магар
З-он ки ӯ аз ман ба ман наздиктар.
К-ин мане аз вай расад дам-дам маро,
Пас варо бинам, чу ин шуд кам маро.
Ҳамчу он к-ӯ бо ту бошад заршумар,
Сӯйи ӯ дорӣ, на сӯйи худ назар».

Гардонидани Умар разийаллоҳу анҳу назари ӯро аз мақоми гиря, ки ҳастӣ аст
ба мақоми истиғроқ
Пас Умар гуфташ, ки ин зории ту

Ҳаст ҳам осори хушёрӣи ту.
Роҳи фонигашта роҳи дигар аст,
З-он ки хушёрӣ гуноҳе дигар аст.
Ҳаст хушёрӣ зи ёди момазо,
Мозиву мустақбалат пардаи Худо.
Оташ андарзан ба ҳар ду, то ба кай
Пургиреҳ бошӣ аз ин ҳар ду чу най?
То гиреҳ бо най бувад, ҳамрози нест,
Ҳамнишини он лабу овоз нест.
Чун ба тавфӣ, худ ба тавфе муртадӣ,
Чун ба хона омадӣ, ҳам бо х(в)адӣ.
Эй хабархот аз хабардеҳ беҳабар,
Тавбаи ту аз гуноҳи ту батар.
Эй ту аз ҳоли гузашта тавбачӯ,
Кай кунӣ тавба аз ин тавба? Бигӯ!
Гоҳ бонги зерро қибла кунӣ,
Гоҳ гирйай зорро қубла занӣ.
Чунки Форук оинаи асрор шуд,
Чони пир аз андарун бедор шуд,
Ҳамчу чон бегиряву беҳанда шуд,
Чон-ш рафту чони дигар зинда шуд.
Ҳайрате омад дарунаш он замон,
Ки бурун шуд аз замини осмон.
Чустучӯе аз варои чустучӯ
Ман намедонам. Ту медонӣ, бигӯ!
Ҳолу қоле аз варои ҳолу қол
Ғарқа гашта дар ҷамоли зулҷалол.
Ғарқае на, ки халосӣ бошадаш,
Ё ба ҷуз дарё касе бишносадаш.
Ақли ҷузв аз қулл гӯё нестӣ,
Ғар тақозо бар тақозо нестӣ.
Чун тақозо бар тақозо мерасад,
Мавҷи он дарё бад-ин ҷо мерасад.
Чунки қиссай ҳоли пир ин ҷо расид,
Пиру ҳолаш рӯй дар парда кашид.
Пир доманро зи гуфтутӯ фишонд,
Нимгуфта дар даҳони мо бимонд.

Аз пайи ин айшу ишрат сохтан
Садҳазорон ҷон бишояд бохтан.
Дар шикори бешаи ҷон боз бош,
Ҳамчу хуршеди ҷаҳон ҷонбоз бош.
Ҷонфишон афтод хуршеди баланд,
Ҳар даме тай мешавад, пур мекунанд.
Ҷон фишон, эй офтоби маънавӣ!
Мар ҷаҳони кӯҳнаро бинмо навӣ.
Дар вучуди одамӣ ҷону равон
Мерасад аз ғайб чун оби равон.

Тафсири дуъои он ду фаришта, ки ҳар рӯз бар сари ҳар бозоре мунодӣ
мекунанд, ки «аллоҳумма аъти кулла мунфиқин халафан, аллоҳумма аъти
кулла мумсиқин талафан» ва баён кардан, ки он мунфиқ муҷоҳиди роҳи Ҳақ
аст, на мусрифи роҳи ҳаво
Гуфт пайғамбар, ки доим баҳри панд
Ду фаришта хуш мунодӣ мекунанд.
К-эй Худоё, мунфиқонро сер дор,
Ҳар дирамшонро иваз деҳ сад ҳазор.
Эй Худоё, мумсиконро дар ҷаҳон
Ту мадеҳ илло зиён андар зиён.
Эй басо имсоқ, к-аз инфоқ беҳ,
Моли Ҳақро ҷуз ба амри Ҳақ мадеҳ.
То иваз ёбӣ ту ганҷи бекарон,
То набошӣ аз адоди кофирон.
Амри Ҳақро бозҷӯ аз восиле,
Амри Ҳақро дарнаёбад ҳар диле.
Дар нубӣ инзори аҳли ғафлат аст,
К-он ҳама инфоқҳошон ҳасрат аст.
Сарварони Макка дар ҳарби расул
Будашон қурбон ба уммеди қабул.
К-уштурон қурбон ҳамекарданд, то
Чира гардад теғашон бар Мустафо.
Чу ғуломи ёғие, к-ӯ адл кард,
Моли шаҳ бар ёғиён ӯ базл кард.
Адли ин ёғиву додаш назди шоҳ
Чӣ физояд? Дуриву рӯйи сиёҳ.

Баҳри ин мӯъмин ҳамегӯяд зи бим,
Дар намоз «ихӣ сирота-л-мустақим».
Он дирам додан сахиро лоиқ аст,
Чон супурдан худ саҳои ошиқ аст.
Нон диҳӣ аз баҳри Ҳақ, нонат диҳанд,
Чон диҳӣ аз баҳри Ҳақ, чонат диҳанд.
Гар бирезад баргҳои ин чинор,
Барги бебаргиш бахшад кирдгор.
Гар намонд аз ҷуд дар дасти ту мол,
Кай кунад фазли илоҳат поймол?
Ҳар кӣ корад, гардад анбораш тихӣ,
Лекаш андар мазраъа бошад беҳӣ.
В-он ки дар анбор монду сарфа кард,
Ишпушу муши ҳаводис пок х(в)ард.
Ин ҷаҳон нафӣ аст, дар исбот ҷӯ,
Суратат сифр аст, дар маънот ҷӯ.
Ҷони шӯри талх пеши теғ бар,
Ҷони чун дарёи ширинро бихар.
В-ар намедонӣ шудан з-ин остон,
Боре аз ман гӯш кун ин достон:

Қиссаи халифа, ки дар қарам дар замони худ аз Ҳотами Той гузашта буд ва
назири худ надошт
Як халифа буд дар айёми пеш,
Карда Ҳотамро ғуломи ҷуди хеш.
Рояти икрому дод афрошта,
Фақру ҳоҷат аз ҷаҳон бардошта.
Баҳру дар аз бахшишаш соф омада,
Доди ӯ аз Қоф то Қоф омада.
Дар ҷаҳони хок абру об буд,
Мазҳари бахшоиши ваҳҳоб буд.
Аз атояш баҳру кон дар зилзила,
Сӯйи ҷудаш қофила бар қофила.
Қиблаи ҳоҷат дару дарвозааш,
Рафта дар олам ба ҷуд овозааш.
Ҳам Аҷам, ҳам Рум, ҳам Турку Араб,
Монда аз ҷуду сахояш дар аҷаб.

Оби ҳайвон буду дарёи карам,
Зинда гашта ҳам Араб з-ӯ, ҳам Аҷам.

Қиссаи аъробии дарвеш ва мочарои зани ӯ бо ӯ ба сабаби қиллату дарвешӣ
Як шаб аъробизане мар шӯйро
Гуфту аз ҳад бурд гуфтугӯйро,
К-ин хама фақру ҷафо мо мекашем,
Чумла олам дар хушӣ, мо нох(в)ашем.
Нонамон на, нонхуришмон дарду рашк,
Кӯзамон на, обамон аз дида ашк.
Ҷомаи мо рӯз тоби офтоб,
Шаб ниҳолину лиҳоф аз моҳтоб.
Қурси маҳро қурси нон пиндошта,
Даст сӯйи осмон бардошта.
Нанги дарвешон зи дарвешии мо,
Рӯзу шаб аз рӯзиандешии мо.
Хешу бегона шуда аз мо рамон,
Бар мисоли Сомирӣ аз мардумон.
Гар бихоҳам аз касе як мушт наск,
Мар маро гӯяд хамуш кун маргу ҷаск.
Мар Арабро фаҳр ғазв асту ато,
Дар Араб ту, ҳамчу андар хат хато.
Чӣ ғазо? Мо бе ғазо худ куштаем,
Мо ба теғи фақр бесар гаштаем.
Чӣ ато? Мо бар гадоӣ метанем,
Мар мағасро дар ҳаво рағ мезанем.
Гар касе меҳмон расад, гар ман манам,
Шаб бихусбад, далқаш аз тан барканам.

Мағрур шудани муридони мӯҳтоҷ ба муддаиёни музаввар ва эшонро шайх ва
мӯҳташаму восил пиндоштан ва нақдро аз нақд фарқ нодонистан ва барбастаро
аз барруста

Баҳри ин гуфтанд доноён ба фан:
«Меҳмони мӯҳсинон бояд шудан».

Ту муриду меҳмони он касе,
К-ӯ ситонад ҳосилатро аз хасе.
Нест чира, чун туро чира кунад?

Нур надҳад, мар туро тира кунад.
Чун варо нуре набуд андар қирон,
Нур кай ёбанд аз вай дигарон?
Ҳамчу аъмаш, к-ӯ кунад доруи чашм,
Чӣ кашад дар чашмҳо, илло, ки пашм?
Ҳоли мо ин аст дар фақру ано,
Ҳеч меҳмоне мабо мағрури мо.
Қаҳти даҳ сол ар надидӣ дар сувар,
Чашмҳо бигшову андар мо нигар.
Зоҳири мо чун даруни муддаӣ,
Дар дилаш зулмат, забонаш шаъшаъӣ.
Аз Худо бўйе на ӯро, на асар,
Даъвияш афзун зи Шису Булбашар.
Дев нанмуда варо ҳам нақши хеш,
ӯ ҳамегӯяд: «Зи абдодем беш».
Ҳарфи дарвешон бидуздида бәсе,
То гумон ояд, ки ҳаст ӯ худ касе.
Хурда гирад дар сухан бар Боязид,
Нанг дорад аз даруни ӯ Язид.
Бенаво аз нону хони осмон,
Пеши ӯ нандохт Ҳақ як устухон.
ӯ нидо карда, ки хон бинҳодаам,
Ноибӣ Ҳаққам, халифазодаам.
Ас-сало, содадилони печ-печ,
То хуред аз хони чудам сер ҳеч.
Солҳо бар ваъдаи фардо касон,
Гирди он дар гашта фардо норасон.
Дер бояд то, ки сирри одамӣ
Ошкоро гардад аз бешу камӣ:
Зери девори бадан ганҷ аст ё
Хонаи мор асту мӯру аждаҳо?
Чунки пайдо гашт, к-ӯ чизе набуд,
Умри толиб рафт, огоҳӣ чӣ суд?

Дар баёни он ки нодир афтад, ки муриде дар муддаии музаввар эътиқод ба
сидқ бибаңдад, ки ӯ касе аст ва бад-ин эътиқод ба мақоме бирасад, ки шайхаш

дар хоб надида бошад ва обу оташ ўро газанд накунад ва шайхашро газанд
кунад, валекин ба нодири нодир
Лек нодир толиб ояд, к-аз фурӯғ
Дар ҳақи ӯ нофеъ ояд он дурӯғ.
ӯ ба қасди неки худ ҷоие расад,
Гарчи ҷон пиндошт в-он омад ҷасад.
Чун таҳаррӣ дар дили шаб қибларо,
Қибла неву он намози ӯ раво.
Муддаиро қаҳти ҷон андар сир аст,
Лек моро қаҳти нон бар зоҳир аст.
Мо чаро чун муддаӣ пинҳон кунем?
Баҳри номуси музаввар ҷон канем?

Сабр фармудани аъробӣ зани худро ва фазилати сабру фақр баён кардан бо
зан

Шӯй гуфташ: «Чанд ҷӯйи дахлу кашт?
Худ чӣ монд аз умр? Афзунтар гузашт.
Оқил андар бешу нуқсон нангарад,
З-он ки ҳар ду ҳамчу селе бигзарад.
Хоҳ софу хоҳ сели тирарӯ,
Чун нампояд даме, аз вай мағӯ.
Андар ин олам ҳазорон ҷонвар,
Мезияд хушайш бе зеру забар.
Шукр мегӯяд Худоро фохта,
Бар дарахту барги шаб носохта.
Ҳамд мегӯяд Худоро андалеб,
К-эътимоди ризқ бар туст, эй мучиб!
Боз дасти шоҳро карда навид,
Аз ҳама мурдор бубрида умед.
Ҳамчунин аз пашша гирӣ то ба пил,
Шуд «иёлуллоҳу ҳақ неъма-л-муъил».
Ин ҳама ғамҳо, ки андар синаҳост,
Аз бухору гарди боду буди мост.
Ин ғамони бехкан чун доси мост,
«Инчунин шуд в-ончунон» васвоси мост.
Дон, ки ҳар ранҷе, зи мурдан пораест,
Ҷузви марг аз худ бирон, гар чораест

Чун зи чузви марг натвонӣ гурехт,
Дон, ки куллаш бар сарат хоҳанд рехт.
Чузви марг ар гашт ширин мар туро,
Дон, ки ширин мекунад кулро Худо.
Дардҳо аз марг меояд расул,
Аз расулаш рӯ магардон, эй фазул!
Ҳар кӣ ширин мезияд, ӯ талх мурд,
Ҳар кӣ ӯ танро парастад, ҷон набурд.
Гӯсфандонро зи сахро мекашанд,
Он кӣ фарбеҳтар, мар онро мекушанд.
Шаб гузашту субҳ омад, эй Тамар!
Чанд гирӣ ин фасонай зар зи сар?
Ту ҷавон будиву қонеътар будӣ,
Зар талаб гаштӣ, худ аввал зар будӣ.
Зар будӣ пурмева, чун косид шудӣ?
Вақти мева пухтанат фосид шудӣ?
Меваат бояд, ки ширинтар шавад,
Чун расан тобон на вопастар равад.
Чуфти мойӣ, чуфт бояд ҳамсифат,
То барояд корҳо бо маслиҳат.
Чуфт бояд бар мисоли ҳамдигар,
Дар ду чуфти кафшу мӯза дарнигар.
Гар яке кафш аз ду танг ояд ба по,
Ҳар ду чуфташ кор н-ояд мар туро.
Чуфти дар як хурду он дигар бузург?
Чуфти шери беша дидӣ ҳеч гург?
Рост н-ояд бар шутур чуфти чувол,
Он яке холиву ин пур мол-мол.
Ман равам сӯйи қаноат дилқавӣ,
Ту чаро сӯйи шаноат меравӣ?»
Мард қонеъ аз сари ихлосу сӯз
3-ин насақ меғуфт бо зан то ба рӯз.

Насиҳат кардани зан мар шӯйро, ки сухани афзун аз қадам ва аз мақоми худ мағӯ, «лима тақулуна мо ло тафъалуна», ки ин суханҳо агарчи рост аст, он мақоми таваккул туро нест ва ин сухан гуфтан фавқи мақому муомилаи худ зиён дорад ва «кабура мақтан индаллоҳ» бошад

Зан бар ӯ зад бонг, к-эй номускеш!
Ман фусуни ту нахоҳам хӯрд беш.
Турраҳот аз даъвиву даъват мағӯ,
Рав, суҳан аз кибру аз нахват мағӯ.
Чанд ҳарфи тумтароқу кору бор?
Кору ҳоли худ бибину шарм дор.
Кибр зишту аз гадоён зишттар,
Рӯз сарду барфу он гаҳ чома тар!
Чанд даъвову даму боду бурут?
Эй туро хона чу байтуланкабут.
Аз қаноат кай ту чон афрӯхтӣ?
Аз қаноатҳо ту ном омӯхтӣ.
Гуфт пайғамбар: «Қаноат чист? Ганҷ»,
Ганҷро ту вонамедонӣ зи ранҷ.
Ин қаноат нест ҷуз ганҷи равон,
Ту мазан лоф, эй ғаму ранҷи равон!
Ту махонам ҷуфт, камтар зан бағал,
Ҷуфти инсофам, наям ҷуфти дағал.
Чун қадам бо миру бо бағ мезанӣ,
Чун малахро дар ҳаво рағ мезанӣ?
Бо сагон з-ин устухон дар чолишӣ,
Чун найи ишкамтиҳӣ дар нолишӣ.
Сӯйи ман мангар ба хорӣ суст-суст,
То нағӯям онҷӣ дар рағҳои туст.
Ақли худро аз ман афзун дидаӣ?
Мар мани камақдро чун дидаӣ?
Ҳамчу гурги ғофил андар мо мачех,
Эй зи нанги ақли ту беақл беҳ.
Чунки ақли ту ақилай мардум аст,
Он на ақл аст, он ки мору каждум аст.
Хасми зулму макри ту Аллоҳ бод,
Фазлу ақли ту, зи мо кӯтоҳ бод.
Ҳам ту морӣ, ҳам фусунгар, ин аҷаб!
Моргиру морӣ, эй нанги араб!
Зоғ агар зишти худ бишнохтӣ,
Ҳамчу барф аз дарду ғам бигдохтӣ.
Марди афсунгар бихонад чун адӯ,

ӯ фусун бар мору мор афсун бар ӯ.
Гар набудӣ доми ӯ афсуни мор,
Кай фусуни морро гаштӣ шикор?
Марди афсунгар зи ҳирси касбу кор
Дарнаёбад он замон афсуни мор.
Мор гӯяд: «Эй фусунгар ҳину ҳин!
Они худ дидӣ? Фусуни ман бибин.
Ту ба номи Ҳақ фиребӣ мар маро,
То кунӣ расвои шӯру шар маро.
Номи Ҳаққам баст, не он ройи ту,
Номи Ҳақро дом кардӣ, войи ту!
Номи Ҳақ бистонад аз ту доди ман,
Ман ба номи Ҳақ супурдам чону тан.
Ё ба захми ман раги чонат бурад,
Ё ки ҳамчун ман ба зиндонат барад».
Зан аз ин гуна хашин гуфторҳо
Хонд бар шӯйи чавон тӯморҳо.

Насиҳат кардани мард мар занро, ки дар фақирон ба хорӣ манигар ва дар кори
Ҳақ ба гумони камол нигар ва таъна мазан дар фақру фақирон ба хаёл ва
гумони бенавоии хештан
Гуфт: «Эй зан, ту занӣ ё булҳазан?
Фақр фахр омад, маро бар сар мазан.
Моду зар сарро бувад ҳамчун кулоҳ,
Кал бувад ӯ, к-аз кулаҳ созад паноҳ.
Он кӣ зулфи чаъду раъно бошадаш,
Чун кулоҳаш рафт, хуштар оядаш.
Марди Ҳақ бошад ба монанди басар,
Пас бараҳна бех, ки пӯшида назар.
Вақти арза кардан он бардафурӯш
Барканад аз банда чомай айбпӯш.
В-ар бувад айбе, бараҳнаш кай кунад?
Бал ба чома худъае бо вай кунад:
Гӯяд ин шарманда аст аз неку бад,
Аз бараҳна кардан ӯ аз ту рамад.
Хоҷа дар айб аст ғарқа то ба гӯш,
Хоҷаро мол асту молаш айбпӯш.

К-аз тамаъ, айбаш набинад томеъе,
Гашт дилҳоро тамаъҳо ҷомеъе
В-ар гадо гӯяд сухан чун зарри кон,
Раҳ наёбад колаи ӯ дар дукон.
Кори дарвешӣ варои фаҳми туст,
Сӯйи дарвеше бимангар суст-суст.
З-он ки дарвешон варои милку мол
Рӯзие доранд, жарф аз зулчалол.
Ҳақ таъоло одил асту одилон,
Кай кунанд истамгарӣ бар бедилон?
Он якеро неъмату коло диҳанд
В-ин дигарро бар сари оташ ниҳанд.
Оташаш сӯзад, ки дорад ин гумон,
Бар Худову холиқи ҳар ду ҷаҳон.
«Фақру фаҳре» аз газоф асту маҷоз?
На ҳазорон иззи пинҳон асту ноз.
Аз ғазаб бар ман лақабҳо рондӣ,
Ёрғиру моргирам хондӣ.
Гар бигирам, барканам дандони мор,
То-ш аз сар кӯфтан набвад зирор.
З-он ки он дандон адувви ҷони ӯст,
Ман адӯро мекунам з-ин илм дӯст.
Аз тамаъ ҳаргиз нахоҳам ман фусун,
Ин тамаъро кардаам ман сарнигун.
Ҳошалиллаҳ, тамъи ман аз халқ нест,
Аз қаноат дар дили ман оламест.
Бар сари амрудбун бинӣ чунон,
З-он фуруд о, то намонад он гумон.
Чунки баргардӣ ту, саргашта шавӣ,
Хонаро гарданда бинӣ в-он тувӣ».

Дар баёни он ки чунбидани ҳар касе аз он ҷо ки вай аст, ҳар касро аз чанбараи вучуди худ бинад. Тобаи кабуд офтобро кабуд намояд ва сурх сурх намояд. Чун тобаҳо аз рангҳо берун ояд, сапед шавад. Аз ҳамаи тобаҳои дигар ӯ ростгӯтар бошад ва имом бошад

Дид Аҳмадро Абӯҷаҳду бигуфт:
«Зишт нақше, к-аз бани Ҳошим шукуфт».

Гуфт Аҳмад мар варо, ки ростӣ,
Рост гуфтӣ, гарчи корафзостӣ.
Дид Сиддиқаш, бигуфт: «Эй офтоб!
Не зи Шарқӣ, не зи Ғарбӣ, хуш битоб».
Гуфт Аҳмад: «Рост гуфтӣ, эй азиз!
Эй раҳида ту зи дунёи начиз».
Ҳозирон гуфтанд: «Эй садрулваро,
Ростгӯ гуфтӣ ду зидгӯро чаро?»
Гуфт: «Ман ойинаам, маскули даст,
Турку ҳинду дар ман он бинад, ки ҳаст».
«Эй зан, ар таммоъ мебинӣ маро,
З-ин таҳаррии занона бартар о.
Он тамаъро монаду раҳмат бувад,
Ку тамаъ, он чо ки он неъмат бувад?
Имтиҳон кун фақрро рӯзе ду ту,
То ба фақр андар ғано бинӣ дутӯ.
Сабр кун бо фақру бигзор ин малол,
З-он ки дар фақр аст иззи зулчалол.
Сирка мафрӯшу ҳазорон чон бибин,
Аз қаноат ғарқи баҳри ангубин.
Садҳазорон чони талхе, к-аш нигар,
Ҳамчу гул оғушта андар гулшакар.
Эй дарего, мар туро гунчо будӣ,
То зи чонам шарҳи дил пайдо шудӣ.
Ин сухан шир аст дар пистони чон,
Бекашанда хуш намегардад равон.
Мустамеъ чун ташнаву чӯянда шуд,
Воиз ар мурда бувад, гӯянда шуд.
Мустамеъ чун тоза омад бемалол,
Сад забон гардад ба гуфтан гунгу лол.
Чунки номаҳрам дарояд аз дарам,
Парда - дар пинҳон шаванд аҳли ҳарам.
В-ар дарояд маҳраме дур аз газанд,
Баргушоянд он сатирон рӯйбанд.
Ҳар чиро хубу хушу зебо кунанд,
Аз барои дидаи бино кунанд.
Кай бувад овози чангу зеру бам

Аз барои гӯши беҳисси асам?
Мушкро беҳуда Ҳақ хушдам накард,
Баҳри ҳис карду пайи ахшам накард.
Ҳақ заминро осмон барсохтаст,
Дар миён бас нору нур афрохтаст.
Ин заминро аз барои хокиён,
Осмонро маскани афлокиён.
Марди суфло душмани боло бувад,
Муштариӣ ҳар макон пайдо бувад.
Эй сатира, ҳеч ту бархостӣ?
Хештанро баҳри кӯр ороистӣ?
Гар ҷаҳонро пурдури макнун кунам,
Рӯзии ту чун набошад, чун кунам?
Тарки ҷангу раҳзанӣ, эй зан бигӯ
В-ар намегӯӣ, ба тарки ман бигӯ.
Мар маро чӣ ҷойи ҷанги неку бад?
К-ин дилам аз сулҳҳо ҳам мерамад.
Гар ҳамуш гардӣ вагарна он кунам,
Ки ҳамин дам тарки хону мон кунам.

Мууроот кардани зан шавҳарро ва истиффор кардан аз гуфтаи хеш
Зан чу дид ўро, ки тунду тавсан аст,
Гашт гирён. Гиря худ доми зан аст.
Гуфт: «Аз ту кай чунин пиндоштам?
Аз ту ман уммеди дигар доштам».
Зан даромад аз тариқи нестӣ,
Гуфт: «Ман хоки шумоам, не сатӣ.
Ҷисму ҷону ҳар чӣ ҳастам, они туст,
Ҳукму фармон ҷумлағӣ фармони туст.
Гар зи дарвешӣ дилам аз сабр ҷаст,
Баҳри хешам нест он, баҳри ту аст.
Ту маро дар дардҳо будӣ даво,
Ман намехоҳам, ки бошӣ бенаво.
Ҷони ту, к-аз баҳри хешам нест ин,
Аз барои тустам ин нола-в ҳанин.
Хеши ман валлаҳ, ки баҳри хеши ту,
Ҳар нафас хоҳад, ки мирад пеши ту.

Кош ҷонат, к-иш равони ман фидо,
Аз замири ҷони ман воқиф будо.
Чун ту бо ман инчунин будӣ ба занн,
Ҳам зи ҷон безор гаштам, ҳам зи тан.
Хокро бар симу зар кардем, чун
Ту ҷунинӣ бо ман, эй ҷонро сукун!
Ту ки дар ҷону дилам ҷо мекунӣ,
З-ин қадар, аз ман табарро мекунӣ?
Ту табарро кун, ки ҳастат дастгоҳ,
Эй табаррои туро ҷон узрхоҳ.
Ёд мекун он замонеро, ки ман
Чун санам будам, ту будӣ чун шаман.
Банда бар вифқи ту дил афрӯхтаст,
Ҳар ҷӣ гӯйӣ пухт, гӯяд сӯхтаст.
Ман сипонохи ту, бо ҳар чим пазӣ,
Ё турушбо ё ки ширин, месазӣ.
Куфр гуфтам, нак ба имон омадам,
Пеши ҳукмат аз сари ҷон омадам.
Хӯйи шоҳонай туро нашнохтам,
Пеши ту густох хар дартохтам.
Чун зи афви ту чароғе сохтам,
Тавба кардам, эътироз андохтам.
Мениҳам пеши ту шамшеру кафан,
Мекашам пеши ту гурдонро, бизан.
Аз фироқи талх мегӯйӣ сухун?
Ҳар ҷӣ хоҳӣ кун, валекин ин макун.
Дар ту аз ман узрхоҳе ҳаст сир,
Бо ту бе ман, ӯ шафеъ мустамир.
Узрхоҳам дар дарунат хулқи туст,
З-эътимоди ӯ дили ман ҷурмҷӯст.
Раҳм кун пинҳон зи худ, эй хашмгин,
Эй ки хулқат беҳ зи сад ман ангубин».
З-ин насақ мегуфт бо лутфу гушод,
Дар миёна гиряе бар вай фитод.
Гиря чун аз ҳад гузашту ҳой-ҳой
З-ӯ, ки бе гиря буд ӯ худ дилрабой.
Шуд аз он борон яке барқе падид,

Зад шароре дар дили марди ваҳид.
Он ки бандай рӯи хубаш буд мард,
Чун бувад, чун бандагӣ оғоз кард?
Он ки аз кибраш дилат ларзон бувад,
Чун шавӣ, чун пеши ту гирён шавад?
Он ки аз нозаш дилу чон хун бувад,
Чунки ояд дар ниёз, ӯ чун бувад?
Он ки дар чавру чафояш доми мост,
Узри мо чӣ бвад, чу ӯ дар узр хост?
«Зуййина ли-н-нос», Ҳақ оростаст,
З-он чӣ Ҳақ орост, чун донанд част?
Чун пайи «яскун илайҳо»-ш офарид,
Кай тавонад Одам аз Ҳавво бурид?
Рустами Зол ар бувад в-аз Ҳамза беш,
Ҳаст дар фармон асири золи хеш.
Он ки олам масти гуфташ омадӣ,
«Каллиминӣ ё ҳумайро» мезадӣ.
Об ғолиб шуд бар оташ аз ниҳеб,
З-оташ ӯ чӯшад, чу бошад дар ҳичеб.
Чунки деге ҳойил омад ҳар дуру,
Нест кард он обро, кардаш ҳаво.
Зоҳиран бар зан чу об ар ғолибӣ,
Ботинан мағлубу занро толибӣ.
Инчунин хосиййате дар одамист,
Меҳр ҳайвонро кам аст, он аз камист.

Дар баёни ин хабар, ки «иннаҳунна яғлибна-л-оқила ва яғлибу ҳунна-л-чоҳилу»
Гуфт пайғамбар, ки зан бар оқилон
Ғолиб ояд саҳту бар соҳибдилон.
Боз бар зан чоҳилон чира шаванд,
З-он ки эшон тунду бас хира раванд.
Кам бувадшон риққату лутфу видод,
З-он ки ҳайвонист ғолиб бар ниҳод.
Меҳру риққат васфи инсонӣ бувад,
Хашму шаҳват васфи ҳайвонӣ бувад.
Партави Ҳақ аст он, маъшук нест,
Холиқ аст он гӯиё, махлуқ нест.

Таслим кардани мард худро ба он чӣ илтимоси зан буд аз талаби маишат ва он
эътирози занро ишорати Ҳақ доништан:

Ба назди ақл ҳар донандае ҳаст,

Ки бо гарданда гардонандае ҳаст.

Мард з-он гуфтан пушаймон шуд чунон,

К-аз авонӣ соати мурдан авон.

Гуфт: «Хасми чони чон, чун омадам?

Бар сари чон ман лагадҳо чун задам?»

Чун қазо ояд, фуру пӯшад басар,

То надонад ақли мо поро зи сар.

Чун қазо бигзашт, худро мех(в)арад,

Парда бидрида, гиребон медарад.

Мард гуфт: «Эй зан пушаймон мешавам,

Гар будам кофир, мусулмон мешавам.

Ман гунаҳкори туам, раҳме бикун,

Бармакан якборагим аз беҳу бун».

Кофири пир ар пушаймон мешавад,

Чунки узр орад, мусулмон мешавад.

Ҳазрати пурраҳмат асту пуркарам,

Ошиқи ӯ ҳам вучуду ҳам адам.

Куфру имон ошиқи он кибриё,

Миссу нукра бандаи он кимиё.

Дар баёни он ки Мӯсо ва Фиръавн ҳар ду мусаххари машийятанд, чунонки
заҳру позаҳру зулмоту нур ва муноҷот кардани Фиръавн ба хилват, то номус
нашиканад

Мӯсиву Фиръавн маъниро раҳӣ,

Зоҳир он раҳ дораду он бераҳӣ.

Рӯз Мӯсо пеши Ҳақ нолон шуда,

Нимшаб Фиръавн ҳам гирён буда.

К-ин чӣ ғулл аст, эй Худо бар гарданам?

Вар на ғул бошад, ки гӯяд ман манам?

З-он ки Мӯсоро мунаввар кардаӣ,

Мар маро з-он ҳам мукаддар кардаӣ.

З-он ки Мӯсоро ту маҳрӯ кардаӣ,

Моҳи чонамро сияҳрӯ кардаӣ.

Бехтар аз моҳе набуд истораам,
Чун хусуф омад, чӣ бошад чораам?
Навбатам гар раббу султон мезананд,
Маҳ гирифту халқ пангон мезананд,
Мезананд он тосу ғавғо мекунанд,
Моҳро з-он захма расво мекунанд.
Ман, ки Фиръавнам, зи халқ, эй войи ман!
Захми тос он раббиалаълоийи ман.
Хочатошонем, аммо тешаат
Мешикофад шохро дар бешаат.
Боз шохеро мувассал мекунад,
Шохи дигарро муаттал мекунад.
Шохро бар теша дасте ҳаст? Не,
Ҳеч шох аз дасти теша ҷаст? Не.
Ҳаққи он қудрат ки он тешай турост,
Аз карам кун ин кажихоро ту рост.
Боз бо худ гуфта Фиръавн: «Эй аҷаб,
Ман на дар «ё раббано»-ам чумла шаб?
Дар ниҳон хокиву мавзун мешавам,
Чун ба Мӯсо мерасам, чун мешавам?
Ранги зарри қалб даҳтӯ мешавад,
Пеши оташ чун сияҳрӯ мешавад.
На, ки қалбу қолабам дар ҳукми ўст,
Лаҳзае мағзам кунад, як лаҳза пўст.
Сабз гардам, чунки гӯяд кишт бош,
Зард гардам, чунки гӯяд зишт бош.
Лаҳзае моҳам кунад як дам сиёҳ,
Худ чӣ бошад ғайри ин, кори Илоҳ?
Пеши чавгонҳои ҳукми «кунфакон»,
Медавем андар макону ломакон.
Чунки берангӣ асири ранг шуд,
Мӯсие бо Мӯсие дар ҷанг шуд.
Чун ба берангӣ расӣ, к-он дошгӣ,
Мӯсиву Фиръавн доранд ошгӣ.
Гар туро ояд бар ин нукта суол,
Ранг кай холӣ бувад аз қилу қол?
Ин аҷаб, к-ин ранг аз беранг хост,

Ранг бо беранг чун дар чанг хост?
Асли равған з-об афзун мешавад,
Оқибат бо об зид чун мешавад?
Чунки равғанро зи об исриштаанд,
Об бо равған чаро зид гаштаанд?
Чун гул аз хор асту хор аз гул, чаро
Ҳар ду дар чанганду андар мочаро?
Ё на чанг аст ин, барои ҳикмат аст,
Ҳамчу чанги харфурӯшон санъат аст.
Ё на ин асту на он, ҳайронӣ аст,
Ганҷ бояд ҷуст, ин вайронӣ аст.
Он чӣ ту ганҷаш таваҳҳум мекунӣ,
З-он таваҳҳум ганҷро гум мекунӣ.
Чун иморат дон ту ваҳму ройҳо,
Ганҷ набвад дар иморатҷойҳо.
Дар иморат ҳастиву чанге бувад,
Нестро аз ҳастҳо нанге бувад.
На ки ҳаст аз нестӣ фарёд кард,
Балки нест он ҳастро водод кард.
Ту мағӯ, ки ман гурезонам зи нест,
Балки ӯ аз ту гурезон аст, бист.
Зоҳиран мехонадат ӯ сӯйи х(в)ад
В-аз дарун меронадат бо ҷӯбрад.
Наълҳои божгуна-ст, эй салим,
Нафрати Фиръавн медон аз Калим.

Сабаби ҳирмони ашқие аз ду ҷаҳон, ки «хасара-д-дунё ва-л-охират»
Чун ҳакимак эътиқоде кардааст,
К-осмон байза, замин чун зарда аст.
Гуфт соил: «Чун бимонд ин хоқдон
Дар миёни ин муҳити осмон?
Ҳамчу қандиле муаллақ дар ҳаво,
На ба асфал меравад, на бар уло».
Он ҳакимаш гуфт, к-аз ҷазби само
Аз ҷиҳоти шаш бимонд андар ҳаво.
Чун зи миқнотиси қуббай рехта,
Дар миён монд оҳане овехта».

Он дигар гуфт: «Осмони босафо,
Кай кашад дар худ замини тираро?
Балки дафъаш мекунад аз шаш чиҳот,
З-он бимонд андар миёни осифот».
Пас зи дафъи хотири аҳли камол,
Чони фиръавнон бимонд андар залол.
Пас зи дафъи ин чаҳону он чаҳон
Мондаанд ин бераҳон бе ину он.
Саркашӣ аз бандағони зулчалол,
Дон, ки доранд аз вучуди ту малол.
Кахрабо доранд, чун пайдо кунанд,
Коҳи ҳастии туро шайдо кунанд.
Кахрабои хеш чун пинҳон кунанд,
Зуд таслими туро туғён кунанд.
Ончунон ки мартабай ҳайвонӣ аст,
К-ӯ асиру суғбаи инсонӣ аст.
Мартабай инсон ба дасти авлиё,
Суғба чун ҳайвон шиносаш, эй киё!
Бандаи худ хонд Аҳмад дар ришод,
Чумла олабро, бихон «қул ё ибод».
Ақли ту ҳамчун шутурбон, ту шутур,
Мекашонад ҳар тараф дар ҳукми мур.
Ақли ақланд авлиёву ақлҳо
Бар мисоли уштурон то интиҳо.
Андар эшон бингар охир з-эътибор,
Як қаловуз аст чони сад ҳазор.
Чӣ қаловузу чӣ уштурбон? Биёб,
Дидаи, к-он дида бинад офтоб.
Як чаҳон дар шаб бимонда меҳдӯз,
Мунтазир, мавқуфи хуршед асту рӯз.
Ин-т хуршеде ниҳон дар заррае,
Шери нар дар пӯстини баррае.
Ин-т дарёе ниҳон дар зери коҳ,
По бар ин каҳ, ҳин, манеҳ бо иштибоҳ.
Иштибоҳеву гумонеро дарун,
Раҳмати Ҳақ аст баҳри раҳнамун.
Ҳар паямбар фард омад дар чаҳон,

Фард буд он раҳнамояш дар ниҳон.
Оламе кубро ба қудрат сеҳр кард,
Кард худро дар кеҳин нақши навард.
Аблаҳонаш фард диданду заиф,
Кай заиф аст он ки бо шаҳ шуд ҳариф?
Аблаҳон гуфтанд: «Марде беш нест»,
Войи он к-ӯ оқибатандеш нест.

Ҳақиру бехасм дидани дидаҳои ҳис Солеҳ ва ноқои Солеҳро. Чун хоҳад, ки Ҳақ
лашкареро ҳалок кунад, дар назари эшон ҳақир намояд хасмонро ва андак,
агарчи ғолиб бошад он хасм. Ва «юқалликум фӣ аъюниҳим лияқзиаллоҳу
амран кона мафъулан»

Ноқои Солеҳ ба сурат буд шутур,
Пай буридандаш зи чаҳл он қавми мур.
Аз барои об чун хасмаш шуданд,
Нонкӯру обкӯр эшон буданд.
Ноқатуллоҳ об хӯрд аз чӯю меғ,
Оби Ҳақро доштанд аз ҳақ дарег.
Ноқои Солеҳ чу ҷисми солеҳон,
Шуд камине дар ҳалоки толеҳон.
То бар он уммат зи ҳукми марғу дард,
«Ноқаталлоҳиву суқёҳо» чӣ кард:
Шаҳнаи қаҳри Худо з-эшон бичуст,
Хунбаҳои уштуре, шаҳре дуруст.
Рӯҳ ҳамчун Солеҳу тан ноқа аст,
Рӯҳ андар васлу тан дар фоқа аст.
Рӯҳи Солеҳ қобили офот нест,
Заҳм бар ноқа бувад, бар зот нест.
Рӯҳи Солеҳ қобили озор нест,
Нури Яздон суғбаи куффор нест.
Ҳақ аз он пайваст бо ҷисме ниҳон,
То-ш озоранду бинанд имтиҳон.
Бехабар, к-озори ин озори ўст
Оби ин хум муттасил бо оби чўст.
З-он тааллуқ кард бо ҷисме, Илоҳ,
То ки гардад ҷумла оламро паноҳ.
Ноқои ҷисми валиро банда бош,

То шавӣ бо рӯҳи Солеҳ хоҷатош.
Гуфт Солеҳ: «Чунки кардед ин ҳасад,
Баъди се рӯз аз Худо ниқмат расад.
Баъди се рӯзи дигар аз ҷонситон
Офате ояд, ки дорад се нишон:
Ранги рӯйи ҷумлатон гардад дигар,
Ранг ранги мухталиф андар назар.
Рӯзи аввал рӯятон чун заъфарон,
Дар дувум рӯ сурх, ҳамчун арғувон.
Дар сеум гардад ҳама рӯҳо сиёҳ,
Баъд аз он андар расад қаҳри Илоҳ.
Гар нишон хоҳед аз ман з-ин ваъид:
Курраи ноқа ба сӯйи кӯҳ давид,
Гар тавонедаш гирифтанд, чора ҳаст,
В-арна худ мурғи умед аз дом ҷаст».
Кас натонист андар он курра расид,
Рафт дар кӯҳсорҳо, шуд нопадид.
Ҳамчу рӯҳи пок, к-ӯ аз нанги тан
Меғурезад ҷониби раббулминан.
Гуфт: «Дидет он қазо муълан шудааст,
Сурати уммедро гардан задаст?
Курраи ноқа, чӣ бошад хотираш,
Ки ба ҷо оред з-эхсону бираш?
Гар ба ҷо ояд дилаш, растед аз он
В-арна навмедету соидро газон».
Чун шуниданд он ваъиди мункадир,
Чашм бинҳоданду онро мунтазир.
Рӯзи аввал рӯйи худ диданд зард,
Мезаданд аз ноумедӣ оҳи сард.
Сурх шуд рӯйи ҳама рӯзи дувум,
Навбати уммеду тавба гашт гум.
Шуд сияҳ рӯзи сеюм рӯйи ҳама,
Ҳукми Солеҳ рост шуд бе малҳама.
Чун ҳама дар ноумедӣ сар заданд,
Ҳамчу мурғон дар ду зону омаданд.
Дар нубӣ овард Ҷабрили амин
Шарҳи ин зону заданро ҷосимин.

Зону он дам зан, ки таълимат кунанд
В-аз чунин зону задан бимат кунанд.
Мунгазир гаштанд захми қаҳрро,
Қаҳр омад, нест кард он шаҳрро.
Солеҳ аз хилват ба сӯйи шаҳр рафт,
Шаҳр дид андар миёни дуду нафт.
Нола аз аҷзои эшон мешунид,
Навҳа пайдо, навҳагӯён нопадид.
З-устухонҳошон шунид ӯ нолаҳо,
Ашкрезон ҷонашон чун жолаҳо.
Солеҳ он бишниду гиря соз кард,
Навҳа бар навҳагарон оғоз кард.
Гуфт: «Эй қавме ба ботил зиста
В-аз шумо ман пеши Ҳақ бигрифта.
Ҳақ бигуфта сабр кун бар ҷаврашон,
Пандашон деҳ, пас намонд аз даврашон.
Ман бигуфта панд, шуд банд аз ҷафо,
Шири панд аз меҳр ҷӯшад в-аз сафо.
Баски кардед аз ҷафо бар ҷойи ман,
Шири панд афсурд дар рағҳои ман.
Ҳақ маро гуфта туро лутфе диҳам,
Бар сари он захмҳо марҳам ниҳам.
Соф карда Ҳақ диламро чун само,
Рӯфта аз хотирам ҷаври шумо.
Дар насихат ман шуда бори дигар,
Гуфта амсолу суҳанҳо чун шакар.
Шири тоза аз шакар ангехта,
Ширу шаҳде бо суҳан омехта.
Дар шумо чун захр гашта он суҳун,
З-он ки захристон будед аз беҳу бун.
Чун шавам ғамгин? Ки ғам шуд сарнигун,
Ғам, шумо будет, эй қавми ҳарун.
Ҳеч кас бар марги ғам навҳа кунад?
Реши сар чун шуд, касе мӯ барканад?»
Рӯ ба худ карду бигуфт: «Эй навҳагар,
Навҳаатро менаярзанд он нуфар.
Каж маҳон, эй ростхонандай мубин,

«Кайфа осо халфа қавмин золимин».
Боз андар чашму дил ӯ гиря ёфт,
Раҳмате бе иллате дар вай битофт.
Қатра мебориду ҳайрон гашта буд
Қатраи беиллат аз дарёи чуд.
Ақли ӯ меғуфт, к-ин гиря зи чист?
Бар чунон афсӯсиён шояд гирист?
Бар чӣ меғирӣ? Бигӯ, бар феълашон?
Бар сипоҳи кинатӯзи баднишон?
Бар дили торику пурзангорашон?
Бар забони заҳри ҳамчун морашон?
Бар даму дандони сагсоронашон?
Бар даҳону чашми каждумхонашон?
Бар ситезу тасхуру афсӯсашон?
Шукр кун, чун кард Ҳақ маҳбусашон!
Дастанон каж, пояшон каж, чашм каж,
Меҳрашон каж, сулҳашон каж, хашм каж.
Аз пайи тақлиду маъкулоти нақл
По ниҳода бар сари ин пири ақл.
Пирхир на, чумла гашта пирхар,
Аз риёи чашму гӯши ҳамдигар.
Аз бихишт овард Яздон бандагон,
То намоядшон сақарпарвардагон.

Дар маънии он ки «мараҷа-л-бахрайни ялтақиёни байнаҳумо барзахун ло ябғиён»

Аҳли нору хулдро бин ҳамдуқон,
Дар миёншон «барзахун ло ябғиён».
Аҳли нору аҳли нур омехта,
Дар миёншон кӯҳи Қоф ангехта.
Ҳамчу дар кон хоку зар кард ихтилот,
Дар миёншон сад биёбону работ.
Ҳамчунон ки иқд дар дурру шаба
Мухталиф, чун меҳмони якшаба.
Баҳрро нимеш ширин чун шакар,
Таъм ширин, ранг равшан чун қамар.
Ними дигар талх ҳамчун заҳри мор,

Таъм талху ранг музлим ҳамчу қор.
Ҳар ду бар ҳам мезананд аз таҳту авҷ,
Бар мисоли оби дарё мавҷ-мавҷ.
Сурати барҳам задан аз ҷисми танг,
Ихтилоти ҷонҳо дар сулҳу ҷанг.
Мавҷҳои сулҳ бар ҳам мезанад,
Кинаҳо аз синаҳо бармеканад.
Мавҷҳои ҷанг бар шакли дигар
Меҳрҳоро мекунад зеру забар.
Меҳр талхонро ба ширин мекашад,
З-он ки асли меҳрҳо бошад рашад.
Қаҳр ширинро ба талҳи мебарад,
Талх бо ширин кучо андарх(в)арад?
Талху ширин з-ин назар н-ояд падида,
Аз дарича оқибат донанд дид.
Чашми охирбин тавонад дид рост,
Чашми охурбин ғурур асту хатост.
Эй басо ширин, ки чун шаккар бувад,
Лек заҳр андар шакар музмар бувад.
Он кӣ зирактар, ба бӯ бишносадаш
В-он дигар чун бар лабу дандон задаш.
Пас лабаш раддаш кунад пеш аз гулӯ,
Гарчи наъра мезанад шайтон: «Кулу».
В-он дигарро дар гулӯ пайдо кунад
В-он дигарро дар бадан расво кунад.
В-он дигарро дар ҳадас сӯзаш диҳад,
Завқи он захми чигардӯзаш диҳад.
В-он дигарро баъди айёму шухур
В-он дигарро баъди марг аз қаъри гӯр.
В-ар диҳандаш мӯҳлат андар қаъри гӯр,
Лобуд он пайдо шавад явманнушур.
Ҳар наботу шаккареро дар ҷаҳон
Мӯҳлате пайдост аз даври замон.
Солҳо бояд ки андар офтоб,
Лаъл ёбад рангу рахшониву тоб.
Боз тарра дар ду моҳ андаррасад,
Боз то соле гули аҳмар расад.

Баҳри ин фармуд Ҳақ, азза ва ҷал,
«Сурат-ул-анъом» дар зикри аҷал.
Ин шунидӣ, мӯ ба мӯят гӯш бод,
Оби ҳайвон аст, хӯрдӣ, нӯш бод.
Оби ҳайвон хон, махон инро сухан,
Рӯҳи нав бин дар тани ҳарфи куҳан.
Нуктаи дигар ту бишнава, эй рафиқ!
Ҳамчу ҷон ӯ саҳт пайдову дақиқ.
Дар мақоме ҳаст ҳам, ин заҳри мор,
Аз тасорифи худойӣ хушгувор.
Дар мақоме заҳру дар ҷоие даво,
Дар мақоме куфру дар ҷоие раво.
Гарчи он ҷо ӯ газанди ҷон бувад,
Чун бад-ин ҷо даррасад, дармон бувад.
Об дар ғӯра туруш бошад, валек
Чун ба ангурӣ расад, ширину нек.
Боз дар хум ӯ шавад талху ҳаром,
Дар мақоми сиркагӣ неъма-л-адам.

Дар маънии он ки он ҷӣ валӣ кунад, муридро нашоёд густохӣ кардан ва ҳамон
феъл кардан, ки ҳалво табибро зиён надорад, аммо беморонро зиён дорад ва
сармову барф ангурро зиён надорад, аммо ғӯраро зиён дорад, ки дар раҳ аст, ки
«лияғфира лакаллоху мо тақаддама мин занбика ва мо таъаххар»
Гар валӣ заҳре хурад, нӯше шавад
В-ар хурад толиб, сияҳхуше шавад.
«Рабби ҳиб лӣ» аз Сулаймон омадаст,
Ки мадеҳ ғайри маро ин мулку даст.
«Ту макун бо ғайри ман ин лутфу ҷуд»,
Ин ҳасадро монад, аммо он набуд.
Нуктаи «ло янбағӣ» мехон ба ҷон,
Сирри «мин баъдӣ» зи бухли ӯ мадон.
Балки андар мулк дид ӯ сад хатар,
Мӯ ба мӯ мулки ҷаҳон буд бими сар.
Бими сар бо бими сир бо бими дин,
Имтиҳоне нест моро мисли ин.
Пас сулаймонҳиммате бояд, ки ӯ
Бигзарад з-ин садҳазорон рангу бў.

Бо чунон қувват, ки ўро буд, ҳам
Мавҷи он мулкаш фурӯ мебаст дам.
Чун бар ў биншаст з-ин андӯҳ гард,
Бар ҳама шоҳони олам раҳм кард,
Шуд шафеъу гуфт: «Ин мулку ливо
Бо камоле деҳ, ки додӣ мар маро.
Ҳар киро бидҳиву бикнӣ он карам,
ў Сулаймон асту он кас ҳам манам.
ў набошад баъдӣ, ў бошад маъӣ,
Худ маъӣ чӣ бвад? Манам бе муддаъӣ».
Шарҳи ин фарз аст гуфтан, лек ман
Боз мегардам ба қиссаи марду зан.

Махласи моҷарои араб ва ҷуфти ў
Моҷарои марду занро махласе,
Бозмеҷӯяд даруни мухлисе.
Моҷарои марду зан афтод нақл,
Он мисоли нафси худ медону ақл.
Ин зану марде, ки нафс асту хирад,
Нек боистаст баҳри неку бад.
В-ин ду боиста дар ин хокисаро
Рӯзу шаб дар ҷангу андар моҷаро.
Зан ҳамехоҳад ҳавичи хонгоҳ,
Яъне оби рӯву нону хону ҷоҳ.
Нафс ҳамчун зан пайи чорагарӣ
Гоҳ хокӣ, гоҳ ҷӯяд сарварӣ.
Ақл худ з-ин фикрҳо огоҳ нест,
Дар димоғаш ҷуз ғами Аллоҳ нест.
Гарчи сирри қисса ин дон асту дом.
Сурати қисса шунав акнун тамом.
Гар баёни маънавӣ кофӣ шудӣ,
Халқи олам отилу ботил будӣ.
Гар муҳаббат фикрату маънистӣ,
Сурати рӯза-в намозат нестӣ.
Ҳадяҳои дӯстон бо ҳамдигар
Нест андар дӯстӣ илло сувар.
То гувоҳӣ дода бошад ҳадяҳо

Бар муҳаббатҳои музмар дар хафо.
З-он ки эҳсонҳои зоҳир шоҳиданд,
Бар муҳаббатҳои сирр, эй арҷманд.
Шоҳидат гаҳ рост бошад, гаҳ дурӯғ,
Маст гоҳе аз маю гоҳе зи дӯғ.
Дӯғ хӯрда мастие пайдо кунад,
Ҳойхую саргарониҳо кунад.
Он муроӣ дар сиёму дар салост,
То гумон ояд, ки ӯ масти валост.
Ҳосил афъоли бурунӣ дигар аст,
То нишон бошад, бар он чӣ музмар аст.
Ё раб, ин тамйиз деҳ моро ба хост,
То шиносем он нишони каж зи рост.
Ҳиссро тамйиз донӣ, чун шавад?
Он кӣ ҳис «янзур бинуриллах» бувад.
В-ар асар набвад, сабаб ҳам музхир аст,
Ҳамчу хеше, к-аз маҳаббат мухбир аст.
Набвад он ки нури Ҳаққаш шуд имом
Мар асарро ё сабабҳоро ғулом.
Ё маҳаббат дар дарун шӯъла занад,
Зафт гардад в-аз асар фориғ кунад.
Ҳочаташ набвад пайи эъломи меҳр,
Чун маҳаббат нури худ зад бар сипеҳр.
Ҳаст тафсилот то гардад тамом,
Ин суҳан лекин бичӯ ту, вассалом.
Гарчи шуд маънӣ дар ин сурат падида,
Сурат аз маънӣ фиреб асту баъид.
Дар далолат ҳамчу обанду дарахт,
Чун ба моҳийят равӣ, дуранд сахт.
Тарки моҳийёту хосийёт гӯ
Шарҳ кун аҳволи он ду моҳрӯ.

Дил ниҳодани араб бар илтимоси дилбари хеш ва савганд хӯрдан, ки дар ин
таслим маро ҳилате ва имтиҳоне нест
Мард гуфт: «Акнун гузаштам аз хилоф,
Ҳукм дорӣ, теғ баркаш аз ғилоф.
Ҳар чӣ гӯӣ, ман туро фармон барам,

Дар баду некомади он нангарам.
Дар вучуди ту шавам ман мунъадим,
Чун муҳиббам, ҳуббу юъмӣ ва юсим».
Гуфт зан: «Оҳанги биррам мекунӣ,
Ё ба ҳилат кашфи сиррам мекунӣ?»
Гуфт: «Валлаҳ олими-с-сирри-л-хафӣ,
К-офарид аз хок Одамро сафӣ.
Дар се газ қолаб, ки додаш вонамуд
Ҳар чӣ дар алвоҳу дар арвоҳ буд.
То абад ҳар чӣ бувад ӯ пеш-пеш
Дарс кард аз аллама-л-асмои хеш.
То малак беҳуд шуд аз тадриси ӯ,
Қудси дигар ёфт аз тақдиси ӯ.
Он гушодишон, к-аз Одам рӯ намуд,
Дар гушоди осмонҳосон набуд.
Дар фарохӣ арсаи он покчон
Танг омад арсаи ҳафт осмон».
Гуфт пайғамбар, ки Ҳақ фармудааст:
Ман нагунҷам ҳеч дар болову паст.
Дар замини осмону арш низ,
Ман нагунҷам, ин яқин дор, эй азиз!
Дар дили мӯъмин бигунҷам, эй аҷаб!
Гар маро чӯйӣ, дар он дилҳо талаб.
Гуфт: «Удхул фӣ ибоди, талтақӣ,
Чаннатан мин руъяти ё муттақӣ».
Арш бо он нури бопахнои хеш
Чун бидид онро, бирафт аз ҷойи хеш.
Худ бузургӣ арш бошад бас мадид,
Лек сурат кист, чун маънӣ расид?
Ҳар малак мегуфт моро пеш аз ин,
Улфате мебуд бар рӯи замин.
Тухми хидмат бар замин мекоштем,
З-он тааллуқ мо аҷаб медоштем.
К-ин тааллуқ чист бо ин хокамон?
Чун сиришти мо будаст аз осмон.
Улфи мо анвор бо зулмот чист?
Чун тавонад нур бо зулмот зист?

Одамо! Он улф аз бўйи ту буд,
З-он ки чисматро замин буд тору пуд.
Чисми хокатро аз ин чо бофтанд,
Нури покатро дар ин чо ёфтанд.
Ин ки чони мо зи рӯҳат ёфтаст,
Пеш-пеш аз хок он метофтаст.
Дар замин будему ғофил аз замин,
Ғофил аз ганче, ки дар вай буд дафин,
Чун сафар фармуд моро з-он мақом,
Талх шуд моро аз он таҳвил ком.
То ки хуччатҳо ҳамегуфтем мо,
Ки ба ҷойи мо кӣ ояд, эй Худо?
Нури ин тасбеҳ в-ин таҳлиро
Мефурӯшӣ баҳри қолу қилро?
Хукми Ҳақ густард баҳри мо бисот,
Ки бигӯед аз тариқи инбисот.
Ҳар чӣ ояд бар забонтон беҳазар
Ҳамчу тифлони ягона бо падар.
З-он ки ин дамҳо чӣ гар нолоиқ аст,
Раҳмати ман бар ғазаб ҳам соиқ аст.
Аз пайи изҳори ин сабқ, эй малак,
Дар ту бинҳам доъийай ишколу шак.
То бигӯйиву нагирам бар ту ман,
Мункири ҳилмам наёрад дам задан.
Сад падар, сад модар андар ҳилми мо
Ҳар нафас зояд, дарафтад дар фано.
Ҳилми эшон каффи баҳри ҳилми мост,
Каф равад, ояд, вале дарё бачост.
Худ чӣ гӯям? Пеши он дурр ин садаф
Нест илло каффи каффи каффи каф.
Ҳаққи он каф, ҳаққи он дарёи соф,
К-имтиҳоне нест ин гуфту на лоф.
Аз сари меҳру сафо асту хузӯъ,
Ҳаққи он кас, ки бад-ӯ дорам ручӯъ.
Гар ба пешат имтиҳон аст ин ҳавас,
Имтиҳонро имтиҳон кун як нафас.
Сир мапӯшон, то падид ояд сирам,

Амр кун ту, ҳар чӣ бар вай қодирам.
Дил мапӯшон, то падида ояда дилам,
То қабул орам ҳар он чӣ қобилам.
Чун кунам? Дар дасти ман чӣ чора аст?
Дарнигар, то чони ман чикора аст?

Таъйин кардани зан тариқи талаби рӯзӣ қадхудои худро ва қабул кардани ӯ

Гуфт зан: «Як офтобе тофтаст,
Оламе з-ӯ рӯшноӣ ёфтаст.
Ноиби раҳмон, халифай кирдгор,
Шаҳри Бағдод аст аз вай чун баҳор.
Гар бипайвандӣ бад-он шах, шах шавӣ,
Сӯйи ҳар идбир то кай меравӣ?
Ҳамнишинӣ бо шахон чун кимиёст,
Чун назаршон кимиёе худ қучост?
Чашми Аҳмад бар Абӯбакре зада,
ӯ зи як тасдиқ сиддиқ омада».

Гуфт: «Ман шахро пазиро чун шавам?
Бе баҳона сӯйи ӯ ман чун равам?
Нисбате бояд маро ё ҳилате,
Ҳеч пеша рост шуд бе олате?»

Ҳамчу Мачнуне, ки бишнид аз яке,
Ки мараз омад ба Лайлӣ андаке.

Гуфт: «О ваҳ, бе баҳона чун равам?
В-ар бимонам аз ибодат, чун шавам?

«Лайтанӣ кунту табибан ҳозиқан,
Кунту амшӣ наҳва лайло собиқан».

«Қул таъолав» гуфт Ҳақ моро бад-он,
То бувад шармишкане моро нишон.

Шабпаронро гар назар в-олат будӣ,
Рӯзашон ҷавлону хушҳолат будӣ.

Гуфт: «Чун шоҳи карам майдон равад,
Айни ҳар беолате олат шавад.

З-он ки олат даъвӣ асту ҳастӣ аст,
Кор дар беолативу пастӣ аст».

Гуфт: «Кай беолатӣ савдо кунам,
То на ман беолате пайдо кунам?

Пас гувоҳӣ боядам бар муфлисе,
То шаҳе раҳмам кунад бо мӯнисе.
Ту гувоҳе ғайри гуфтугӯву ранг
Вонамо, то раҳм орад шоҳи шанг.
К-ин гувоҳӣ, ки зи гуфту ранг буд,
Назди он қозилқузот он чарҳ шуд.
Сидқ мехоҳад гувоҳи ҳоли ӯ,
То битобад нури ӯ бе қоли ӯ».

Ҳадя бурдани араб сабӯи оби борон аз миёни бодия сӯйи Бағдод ба
амирулмӯъминин бар пиндошти он ки он ҷо ҳам қаҳти об аст
Гуфт зан: «Сидқ он бувад, к-аз буди хеш,
Пок барҳезӣ ту аз мачҳуди хеш.
Оби борон аст моро дар сабӯ,
Мулкату сармояву асбоби ту.
Ин сабӯи обро бардору рав,
Ҳадя созу пеши шоҳаншоҳ шав.
Гӯ, ки моро ғайри ин асбоб нест,
Дар мафоза ҳеч беҳ з-ин об нест.
Гар хазинаш пур матоъи фохир аст,
Инчунин обаш набошад, нодир аст».
Чист он кӯза? Тани маҳсури мо,
Андар он оби ҳавоси шӯри мо.
Эй Худованд, ин хуму кӯзай маро
Дарпазир аз фазли «Аллаҳ аштаро».
Кӯзае бо панҷ лӯлай панҷ ҳис,
Пок дор ин обро аз ҳар наҷис.
То шавад з-ин кӯза манфаз сӯйи баҳр,
То бигирад кӯзаи ман хӯйи баҳр.
То чу ҳадя пеши султонаш барӣ,
Пок бинад, бошадаш шаҳ муштарӣ.
Бениҳоят гардад обаш баъд аз он,
Пур шавад аз кӯзаи ман сад ҷаҳон.
Лӯлаҳо барбанду пур дораш зи хум,
Гуфт: «Ғуззу ған ҳаво абсоракум».
Риши ӯ пур бод, к-ин ҳадя кирост?
Лоиқи чун ӯ шаҳе, ин аст рост.

Зан намедонист, к-он чо бар гузар,
Ҳаст чорӣ Дачлае ҳамчун шакар.
Дар миёни шаҳр чун дарё равон,
Пур зи киштихову шасти моҳиён.
Рав бари султону кору бор бин,
Ҳисси «таҷрӣ тахтаха-л-анҳор» бин.
Инчунин ҳисхову идрокоти мо
Қатрае бошад дар он наҳри сафо.

Дар намад дӯхтани зани араб сабӯи оби боронро ва мӯҳр ниҳодан бар вай аз
ғояти эътиқоди араб
Мард гуфт: «Оре, сабӯро сар бибанд,
Ҳин, ки ин ҳадаст моро судманд.
Дар намад дардӯз ту ин кӯзаро,
То гушояд шаҳ, ба ҳада рӯзаро.
К-ин чунин андар ҳама офоқ нест,
Ҷуз раҳиқу мояи азвоқ нест.
З-он ки эшон з-обҳои талху шӯр
Доимо пуриллатанду нимкӯр».
Мурғ, к-оби шӯр бошад масканаш,
ӯ чӣ донад чойи оби рӯшанаш?
Эй ки андар чашмаи шӯр аст ҷот,
Ту чӣ донӣ Шатту Ҷайхуну Фурот?
Эй ту нораства аз ин фонӣ работ,
Ту чӣ донӣ маҳву сукру инбисот?
В-ар бидонӣ, нақлат аз аббу ҷад аст,
Пеши ту ин номҳо чун абҷад аст.
«Абҷаду ҳавваз» чӣ фош асту падид
Бар ҳама тифлону маънӣ бас баъид.
Пас сабӯ бардошт он марди араб,
Дар сафар шуд, мекашидаш рӯзу шаб.
Бар сабӯ ларзон буд аз офоти даҳр,
Ҳам кашидаш аз биёбон то ба шаҳр.
Зан мусалло боз карда аз ниёз,
«Рабби саллим» вирд карда дар намоз.
Ки ниғаҳ дор оби моро аз хасон,
Ё раб, он гавҳар бад-он дарё расон.

Гарчи шӯям огаҳ асту пурфан аст,
Лек гавҳарро ҳазорон душман аст.
Худ чӣ бошад гавҳар, оби Кавсар аст,
Қатрае з-ин аст, к-асли гавҳар аст.
Аз дуъоҳои зану зорию
В-аз ғами марду гаронборию
Солим аз дуздону аз осеби санг
Бурд то дорудхилофа бедиранг.
Дид даргоҳе пур аз инъомҳо,
Аҳли ҳочат густарида домҳо.
Дам ба дам ҳар сӯй соҳибҳочате,
Ёфта з-он дар атову хилъате.
Баҳри габру мӯъмину зебову зишт,
Ҳамчу хуршеду матар, не чун биҳишт.
Дид қавме дар назар ораста,
Қавми дигар мунтазир бархоста.
Хосу ома аз Сулаймон то ба мӯр
Зинда гашта чун чаҳон аз нафхи сур.
Аҳли сурат дар чавоҳир бофта,
Аҳли маънӣ баҳри маънӣ ёфта.
Он ки беҳиммат, чӣ боҳиммат шуда
В-он ки боҳиммат, чӣ бонеммат шуда.

Дар баёни он ки чунон ки гадо ошиқи карам аст ва ошиқи карим, карами
карим ҳам ошиқи гадост. Агар гадоро сабр беш бувад, карим бари ӯ ояд. Аммо
сабри гадо камоли гадост ва сабри карим нуқсони ӯ
Бонг меомад, ки эй толиб, биё,
Чуди мӯхтоҷи гадоён чун гадо.
Чуд меҷӯяд гадоёну зифоф,
Ҳамчу хубон, к-оина чӯянд соф.
Рӯйи хубон з-оина зебо шавад,
Рӯйи эҳсон аз гадо пайдо шавад.
Пас аз ин фармуд Ҳақ дар «ва-з-зуҳо»:
Бонг кам зан, эй Муҳаммад бар гадо.
Чун гадо ойинаи чуд аст, ҳон!
Дам бувад бар рӯйи ойина зиён.
Он яке чудаши гадо орад падида

В-он дигар бахшад гадоёнро мазид.
Пас гадоён оинай чуди ҳақанд
В-он ки бо ҳаққанд, чуди мутлақанд.
В-он ки чуз ин дӯст, ӯ худ мурдаест,
ӯ бар ин дар нест, нақши пардаест.

Фарқ миёни он ки дарвеш аст ба Худо ва ташнаи Худо ва миёни он ки дарвеш
аст аз Худо ва ташнаи ғайр аст
Нақши дарвеш аст ӯ, на аҳли нон,
Нақши сагро ту маяндоз устухон.
Фақри луқма дорад ӯ, на фақри Ҳақ,
Пеши нақши мурдае кам неҳ табақ.
Моҳии хокӣ бувад дарвешии нон,
Шакл моҳӣ, лек аз дарё рамон.
Мурғи хона-ст ӯ, на симурғи ҳаво,
Лут нӯшад ӯ, нанӯшад аз Худо.
Ошиқи Ҳаққ аст ӯ баҳри навол,
Нест ҷонаш ошиқи ҳусну ҷамол.
Гар таваҳҳум мекунад ӯ ишқи зот,
Зот набвад ваҳми асмову сифот.
Ваҳм махлуқ асту мавлуд омадаст,
Ҳақ назойидаст, ӯ «лам юлад» аст.
Ошиқи тасвиру ваҳми хештан,
Кай бувад аз ошиқони зулминан?
Ошиқи он ваҳм агар содиқ бувад,
Он маҷозии ӯ ҳақиқаткаш шавад.
Шарҳ мехоҳад баёни ин суҳан,
Лек метарсам зи афҳоми куҳан.
Фаҳмҳои кӯҳнаи кӯтаҳназар
Сад хаёли бад дарорад дар фикар.
Бар самоъии рост ҳар кас чир нест,
Луқмаи ҳар мурғаке анҷир нест.
Хоса мурғе, мурдае, пӯсидае,
Пурхаёле, аъмие, беидае.
Нақши моҳиро чи дарёву чи хок,
Ранги ҳиндуру чи собуну чи зок.
Нақш агар ғамгин нигорӣ бар варақ,

ӯ надорад аз ғаму шодӣ сабақ,
Сураташ ғамгину ӯ фориг аз он,
Сураташ хандону ӯ з-он бенишон.
В-ин ғаму шодӣ, ки андар дил хатест,
Пеши он шодиву ғам ҷуз нақш нест.
Сурати хандони нақш аз баҳри туст,
То аз он сурат шавад маънӣ дуруст.
Нақшҳое, к-андар ин ҳаммомҳост,
Аз буруни чома кун чун чомаҳост.
То бурунӣ, чомаҳо биниву бас,
Чома берун кун, даро, эй ҳамнафас.
З-он ки бо чома дарунсӯ роҳ нест,
Тан зи қон, чома зи тан огоҳ нест.

Пеш омадани нақибон ва дарбонони халифа аз баҳри икромии аъробӣ ва
пазируфтани ҳадяи ӯро

Он аробӣ аз биёбони баъид
Бар дари дорулхилофа чун расид,
Пас нақибон пеши ӯ бозомаданд,
Бас гулоби лутф бар чайбаш заданд.
Ҳоҷати ӯ фаҳмашон шуд бе мақол,
Кори эшон буд ато пеш аз суол.
Пас бад-ӯ гуфтанд: «Ё вачҳа-л-араб!
Аз кучой? Чунӣ аз роҳу таъаб?»
Гуфт: «Вачҳам, гар маро вачҳе диҳед,
Бевучухам, чун паси пуштам ниҳед.
Эй ки дар рӯтон нишони меҳтарӣ,
Фарратон хуштар зи зарри чаъфарӣ.
Эй ки як дидоратон дидорҳо,
Эй нисори динатон динорҳо.
Эй ҳама «янзур бинуриллаҳ» шуда,
Баҳри бахшиш аз бари шаҳ омада.
То занед он кимиёҳои назар
Бар сари мисҳои ашхоси башар.
Ман ғарибам, аз биёбон омадам,
Бар умеди лутфи султон омадам.
Бӯйи лутфи ӯ биёбонҳо гирифт,

Зарраҳои рег ҳам ҷонҳо гирифт.
То бад-ин ҷо баҳри динор омадам,
Чун расидам, масти дидор омадам».
Баҳри нон шахсе суйи нонбо давид,
Дод ҷон, чун ҳусни нонборо бидид.
Баҳри фурча шуд яке то гулситон,
Фурчаи ӯ шуд ҷамоли боғбон.
Ҳамчу аъробӣ, ки об аз чаҳ кашид,
Оби ҳайвон аз руҳи Юсуф чашид.
Рафт Мӯсо, к-оташ орад ӯ ба даст,
Оташе дид ӯ, ки аз оташ бираст.
Ҷаст Исо, то раҳад аз душманон,
Бурдаш он ҷастан ба чорум осмон.
Доми Одам хӯшаи гандум шуда,
То вучудаш хӯшаи мардум шуда.
Боз ояд сӯйи дом аз баҳри х(в)ар,
Соиди шах ёбаду иқболу фар.
Тифл шуд мактаб пайи касби хунар,
Бар умеди мурғи болути падар.
Пас зи мактаб он яке садре шуда,
Моҳона додаву бадре шуда.
Омада Аббос ҳарб аз баҳри кин,
Баҳри қамъи Аҳмаду истези дин.
Гашта динро то қиёмат пушту рӯ
Дар хилофат ӯву фарзандони ӯ.
Ман бар ин дар толиби чиз омадам,
Садр гаштам, чун ба даҳлез омадам.
Об овардам ба тӯҳфа баҳри нон,
Бӯйи нонам бурд то садри чинон.
Нон бурун бурд одамиро аз бихишт,
Нон маро андар бихиште дарсиришт.
Растам аз обу зи нон ҳамчун малак,
Беғараз гардам бар ин дар чун фалак.
Беғараз набвад ба гардиш дар ҷаҳон,
Ғайри ҷисму ғайри ҷони ошиқон.

Дар баёни он ки ошиқи дунё бар мисоли ошиқи деворест, ки бар ӯ тоби офтоб
занад ва чаҳду чиҳод накард, то фаҳм кунад, ки он тобу равнақ аз девор нест, аз
қурси офтоб аст дар осмони чаҳорум. Лоҷарам қуллӣ дил бар девор ниҳод, чун
партави офтоб ба офтоб пайваст, ӯ маҳрум монд абадан ва «ҳила байнаҳум
байна мо яштаҳуна»

Ошиқони қулл, на ушшоқи ҷузв,
Монд аз қулл, он ки шуд муштоқи ҷузв.

Чунки ҷузве ошиқи ҷузве шавад,
Зуд маъшуқаш ба қулли худ равад.
Риши гови бандаи ғайр омад ӯ,
Ғарқа шуд, каф дар заъифӣ дарзад ӯ.
Нест ҳоким то кунад тимори ӯ,
Кори хоҷай худ кунад ё кори ӯ?

Масали араб: «Изо занайта фазни би-л-хуррати ва изо сарақта фасриқи-д-
дуррата»

«Фазни билхурра» пайи ин шуд масал,
«Фасриқи-д-дурра» бад-ин шуд мунтақал.
Банда сӯйи хоҷа шуд, ӯ монд зор,
Бӯйи гул шуд сӯйи гул, ӯ монд хор.
ӯ бимонда дур аз матлуби хеш,
Саъй зоеъ, ранҷ ботил, пой реш.
Ҳамчу сайёде, ки гирад сояе,
Соя кай гардад варо сармоёе?
Сояи мурғе гирифта мард сахт,
Мурғ ҳайрон гашта бар шохи дарахт.
К-ин мудаммағ бар кӣ механдад ачаб?
Ин-т ботил, ин-т пӯсида сабаб.
В-ар ту гӯйӣ, ҷузв пайвастай қул аст,
Хор мехур, хор мақруни гул аст.
Ҷуз зи як рӯ нест пайваста ба қул
В-арна худ ботил будӣ баъси русул.
Чун расулон аз пайи пайвастананд,
Пас чӣ пайвандандашон? Чун як тананд.
Ин сухан поён надорад, эй ғулом,
Рӯз бегаҳ шуд, ҳикоят қун тамом.

Супурдани араб ҳадяро, яъне сабӯро ба ғуломони халифа
Он сабӯи обро дар пеш дошт,
Тухми хидматро дар он ҳазрат бикошт.
Гуфт: «Ин ҳадя бад-он султон баред,
Соили шаҳро зи ҳочат вохаред.
Оби ширину сабӯи сабзу нав,
З-оби бороне, ки чамъ омад ба гав».
Ханда меомад нақибонро аз он,
Лек пазруфтанд онро ҳамчу чон.
З-он ки лутфи шоҳи хуби бохабар
Карда буд андар ҳама аркон асар.
Хӯйи шоҳон дар раъият чо кунад,
Чархи ахзар хокро хазро кунад.
Шаҳ чу ҳавзе дон, ҳашам чун лӯлаҳо,
Об аз лӯла равон дар гӯлаҳо.
Чунки оби ҷумла аз ҳавзест пок,
Ҳар яке обе диҳад хуш, завқнок.
В-ар дар он ҳавз оби шӯр асту палид,
Ҳар яке лӯла ҳамон орад падид.
З-он ки пайвастаст ҳар лӯла ба ҳавз,
Ҳавз кун дар маънии ин ҳарф, ҳавз.
Лутфи шоҳаншоҳи ҷони беватан,
Чун асар кардаст андар кулли тан?
Лутфи ақли хушниходи хушнасаб
Чун ҳама танро дарорад дар адаб?
Ишқи шанги беқарори бесукун
Чун дарорад кулли танро дар ҷунун?
Лутфи оби баҳр, к-ӯ чун Кавсар аст,
Сангрезаш ҷумла дурру гавҳар аст.
Ҳар хунар, к-усто бад-он маъруф шуд,
Ҷони шогирдон бад-он мавсуф шуд.
Пеши устои усулӣ ҳам усул
Хонад он шогирди чусти боҳусул.
Пеши устои фақех, он фикҳхон
Фикҳ хонад, на усул андар баён.
Пеши устоде, ки ӯ наҳвӣ бувад,
Ҷони шогирдаш аз ӯ наҳвӣ шавад.

Боз устоде, ки ӯ маҳви раҳ аст,
Чони шогирдаш аз ӯ маҳви шаҳ аст.
З-ин ҳама анвоъи дониш рӯзи марг,
Дониши фақр аст сози роҳу барг.

Ҳикояти мочарои наҳвӣ ва киштибон
Он яке наҳвӣ ба киштӣ дарнишаст,
Рӯ ба киштибон ниҳод он худпараст.
Гуфт: «Ҳеч аз наҳв хондӣ?» Гуфт: «Ло»,
Гуфт: «Ними умри ту шуд дар фано».
Дилшикаста гашт киштибон зи тоб,
Лек он дам кард хомуш аз ҷавоб.
Бод киштиро ба гирдобе фиканд,
Гуфт киштибон бад-он наҳвӣ баланд:
«Ҳеч донӣ ошино кардан? Бигӯ»,
Гуфт: «Не, эй хушҷавоби хубрӯ!»
Гуфт: «Кулли умрат, эй наҳвӣ фаност,
З-он ки киштӣ ғарқи ин гирдобҳост».
Маҳв мебояд, на наҳв ин ҷо, бидон,
Гар ту маҳвӣ, бехатар дар об рон.
Оби дарё мурдаро бар сар ниҳад
В-ар бувад зинда, зи дарё кай раҳад?
Чун бимурдӣ ту зи авсофи башар,
Баҳри асрорат ниҳад бар фарқи сар.
Эй ки халқонро ту хар мехондай!
Ин замон чун хар бар ин ях мондай.
Гар ту алломай замонӣ дар ҷаҳон,
Нак фанои ин ҷаҳон бин в-ин замон.
Марди наҳвиро аз он дардӯхтем,
То шуморо наҳви маҳв омӯхтем.
Фикҳи фикҳу наҳви наҳву сарфи сарф
Дар камомад ёбӣ, эй ёри шигарф.
Он сабӯи об донишҳои мост
В-ин халифа Даҷлаи илми Худост.
Мо сабӯҳо пур ба Даҷла мебарем,
Гар на хар донем худро, мо харем.
Бори аъробӣ бад-он маъзур буд,

К-ӯ зи Даҷла ғофилу бас дур буд.
Гар зи Даҷла бохабар будӣ чу мо,
ӯ набурдӣ он сабӯро ҷо ба ҷо.
Балки аз Даҷла чу воқиф омадӣ,
Он сабӯро бар сари санге задӣ.

Қабул кардани халифа ҳадяро ва ато фармудан бо камоли бениёзӣ аз он ҳадя ва аз он сабӯ

Чун халифа диду аҳволаш шунид,
Он сабӯро пур зи зар карду мазид.
Он арабро кард аз фоқа халос,
Дод бахшишҳову хилъатҳои хос.
Пас нақибро бифармуд он қубод
Он ҷаҳони бахшишу он баҳри дод,
К-ин сабӯ пурзар ба дасти ӯ диҳед,
Чунки вогардад, сӯйи Даҷлаш баред.
Аз раҳи хушк омадасту аз сафар,
Аз раҳи Даҷлаш бувад наздиктар.
Чун ба кишти дарнишасту Даҷла дид,
Саҷда мекард аз ҳаёву меҳамид.
К-эй аҷаб лутф, ин шаҳи ваҳҳобро!
В-он аҷабтар, к-ӯ ситад он обро.
Чун пазируфт аз ман он дарёи ҷуд
Онҷунон нақди дағалро зуд-зуд?»
Кулли олабро сабӯ дон, эй писар,
К-ӯ бувад аз илму ҳубӣ то ба сар.
Қатрае аз Даҷлаи ҳубии ӯст,
К-он намегунҷад зи пурри зери пӯст.
Ганҷ махфӣ буд, зи пурри ҷок кард,
Хокро тобонтар аз афлок кард.
Ганҷи махфӣ буд, зи пурри ҷӯш кард,
Хокро султони атласпӯш кард.
В-ар бидидӣ шохе аз Даҷлай Худо,
Он сабӯро ӯ фано кардӣ, фано.
Он кӣ дидандаш, ҳамеша беҳуданд,
Беҳудона бар сабӯ санге заданд.
Эй зи ғайрат бар сабӯ санге зада

В-он шикастат худ дурустї омада.
Хум шикаста, об аз ӯ норехта,
Сад дурустї з-ин шикаст ангехта.
Ќузв-Ќузви хум ба рақс асту ба ҳол,
Ақли Ҷузвиро намудї ин муҳол.
На сабӯ пайдо дар ин ҳолат, на об,
Хуш бибин, «валлоҳу аълам би-с-савоб».
Чун дари маънї занї, бозат кунанд,
Парри фикрат зан, ки шаҳбозат кунанд.
Парри фикрат шуд гилолуду гарон,
З-он ки гилхорї, туро гил шуд чу нон.
Нон гил асту гӯшт, камтар хур аз ин,
То намонї ҳамчу гил андар замин.
Чун гурусна мешавї, саг мешавї,
Тунду бадпайванду бадраг мешавї.
Чун шудї ту сер, мурдоре шудї,
Беҳабар, бепо, чу деворе шудї.
Пас даме мурдору дигар дам сагї,
Чун кунї дар роҳи шерон хуштагї?
Олати ишкори худ Ҷуз саг мадон,
Камтарак андоз сагро устухон.
З-он ки саг чун сер шуд, саркаш шавад,
Кай суйи сайду шикори х(в)аш давад?
Он арабро бенавой мекашид,
То бад-он даргоҳу он давлат расид.
Дар ҳикоят гуфтаем эҳсони шоҳ,
Дар ҳақи он бенавои бепаноҳ.
Ҳар чї гӯяд марди ошиқ, бӯйи ишқ
Аз даҳонаш мечаҳад дар кӯйи ишқ.
Гар бигӯяд фикҳ, фақр ояд ҳама,
Бӯйи фақр ояд аз он хуш дамдама.
В-ар бигӯяд куфр, дорад бӯйи дин,
Ояд аз гуфти шакаш бӯйи яқин.
Каффи каж, к-аз баҳри сидке хостаг,
Асли соф он фаръро оростаг.
Он кафашро софиву маҳқуқ дон,
Ҳамчу дашноми лаби маъшуқ дон.

Гашта он дашноми номатлуби ӯ,
Хуш зи баҳри орази маҳбуби ӯ.
Гар бигӯяд каж, намояд ростӣ,
Эй каже, ки ростро ороств.
Аз шакар гар шакли ноне мепазӣ,
Таъми қанд ояд на нон, чун мемазӣ.
В-ар биёбад мӯъмине зарринвасан,
Кай ҳилад онро барои ҳар шаман?
Балки гирад, андар оташ афганад,
Сураги орияташро бишканад.
То намонад бар заҳаб шакли васан,
З-он ки сурат монеъ асту роҳзан.
Зоти зарраш доди раббонийат аст,
Нақши бут бар нақди зар орийят аст.
Баҳри кайке ту гилемеро масӯз
В-аз судоъи ҳар магас магзор рӯз.
Бутпарастӣ, чун бимонӣ дар сувар,
Сураташ бигзору дар маънӣ нигар.
Марди ҳаччӣ, ҳамраҳи ҳочӣ талаб,
Хоҳ ҳинду, хоҳ турку ё араб.
Мангар андар нақшу андар ранги ӯ,
Бингар андар азму дар оҳанги ӯ.
Гар сиёҳ аст ӯ, ҳамоҳанги ту аст,
Ту сапедаш хон, ки ҳамранги ту аст.
Ин ҳикоят гуфта шуд зеру забар,
Ҳамчу фикри ошиқон бепову сар.
Сар надорад, чун з-азал будаст пеш,
По надорад, бо абад будаст хеш.
Балки чун об аст, ҳар қатра аз он
Ҳам сар асту пову ҳам бе ҳардувон.
Ҳошалиллаҳ, ин ҳикоят нест, ҳин!
Нақди ҳоли мову туст ин, хуш бибин.
З-он ки сӯфӣ бокару бофар бувад,
Ҳар чӣ он мозист, «ло юзкар» бувад.
Ҳам араб мо, ҳам сабӯ мо, ҳам малик,
Чумлаи мо «юъфак анҳу ман уфик».
Ақдро шӯ дону зан ин нафсу тамъ,

Ин ду зулмониву мункир, ақл шамъ.
Бишнава акнун асли инкор аз чӣ хост,
З-он ки кулро гуна-гуна ҷузвҳост.
Ҷузви кул, не ҷузвҳо нисбат ба кул,
Не чу бӯйи гул, ки бошад ҷузви гул.
Лутфи сабза ҷузви лутфи гул бувад,
Бонги қумрӣ ҷузви он булбул бувад.
Гар шавам машғули ишколу ҷавоб,
Ташнагонро кай тавонам дод об?
Гар ту ишколе ба кулливу ҳараҷ,
Сабр кун, «ассабу мифтоҳу-л-фараҷ».
Эҳтимо кун, эҳтимо з-андешаҳо,
Фикр шеру гӯру дилҳо бешаҳо.
Эҳтимоҳо бар давоҳо сарвар аст,
З-он ки хоридан фузунии гар аст.
Эҳтимо асли даво омад яқин,
Эҳтимо кун, қуввати ҷонат бибин.
Қобили ин гуфтаҳо шав гӯшвор,
То ки аз зар созамат ман гӯшвор.
Ҳалқа дар гӯши маҳи заргар шавӣ,
То ба моҳу то Сурайё баршавӣ.
Авалло бишнава, ки халқи мухталиф,
Мухталифҷонанд то «ё» аз «алиф».
Дар ҳуруфи мухталиф шӯру шакест,
Гарчӣ аз як рӯ, зи сар то по якест.
Аз яке рӯ зидду як рӯ муттаҳид,
Аз яке рӯ ҳазлу аз як рӯй чид.
Пас қиёмат рӯзи арзи акбар аст,
Арз ӯ хоҳад, ки бо зебу фар аст.
Ҳар кӣ чун ҳиндуи бадсавдой аст,
Рӯзи арзаш навбати расвой аст.
Чун надорад рӯйи ҳамчун офтоб,
ӯ нахоҳад ҷуз шабе ҳамчун ниқоб.
Барги як гул чун надорад хори ӯ,
Шуд баҳорон душмани асрори ӯ.
В-он ки сар то по гул асту савсан аст,
Пас баҳор ӯро ду чашми равшан аст.

Хори бемаънӣ хазон хоҳад, хазон,
То занад паҳлӯӣ худ бо гулситон.
То бишӯшад хусни ону нанги ин,
То набинӣ ранги ону занги ин.
Пас, хазон ўро баҳор асту ҳаёт,
Як намояд сангу ёқути закот.
Боғбон ҳам донад онро дар хазон,
Лек диди як беҳ аз диди ҷаҳон.
Худ ҷаҳон он як кас аст, ў аблаҳ аст,
Ҳар ситора бар фалак ҷузви маҳ аст.
Пас ҳамегӯянд ҳар нақшу нигор
Мужда - мужда, нак ҳамеояд баҳор.
То бувад тобон шукуфа чун зирех,
Кай кунанд он меваҳо пайдо гирех?
Чун шукуфа рехт, мева сар кунад,
Чунки тан бишкаст, ҷон сар барзанад.
Мева маъниву шукуфа сураташ,
Он шукуфа мужда, мева неъматаш.
Чун шукуфа рехт, мева шуд падида,
Чунки он кам шуд, шуд ин андар мазид.
То ки нон нашкаст, қувват кай диҳад,
Ношикаста хӯшаҳо кай май диҳад?
То ҳалила нашканад бо адвия,
Кай шавад худ ситҳатафзо адвия?

Дар сифати пиру мутовиати вай
Эй Зиёулҳақ Ҳусомуддин, бигир
Як-ду коғаз, барфизо дар васфи пир.
Гарчи ҷисми нозукатро зӯр нест,
Лек бе хуршед моро нур нест.
Гарчи мисбоҳу зучоҷа гаштай,
Лек сархайли дилӣ, сарриштай.
Чун сари ришта ба дасту коми туст,
Дурраҳои иқди дил з-инъоми туст.
Барнавис аҳволи пири роҳдон:
Пирро бигзину айни роҳ дон.
Пир тобистону халқон тирмоҳ,

Халқ монанди шабанду пир моҳ,
Кардаам бахти ҷавонро ном пир,
К-ӯ зи Ҳақ пир аст, н-аз айём пир.
ӯ чунон пир аст, к-иш оғоз нест,
Бо чунон дурри ятим анбоз нест.
Худ қавитар мешавад хамри қухун,
Хоса он хамре, ки бошад «мин ладун».
Пирро бигзин, ки бепир ин сафар,
Ҳаст бас пуурофату хавфу хатар.
Он раҳе, ки борҳо ту рафтаи
Бе қаловуз, андар он ошуфтаи.
Пас раҳеро, ки надидастӣ ту ҳеч,
Ҳин, марав танҳо, зи раҳбар сар мапеч.
Гар набошад сояи ӯ бар ту гӯл,
Пас туро саргашта дорад бонги ғул.
Ғулат аз раҳ афганад андар газанд,
Аз ту дохитар дар ин раҳ бас буданд.
Аз нубӣ бишнавад салоли раҳравон,
Ки чишон кард он Билиси бадравон.
Садҳазоронсола роҳ аз ҷода дур,
Бурдашону кардашон идбиру ур.
Устухонҳошон бибину мӯяшон,
Ибрата гиру марон хар сӯяшон.
Гардани хар гиру сӯйи роҳ каш,
Сӯйи раҳбонону раҳдонони х(в)аш.
Ҳин, маҳил харрову даст аз вай мадор,
З-он ки ишқи ӯст сӯйи сабззор.
Гар яке дам ту ба ғафлат воҳилиш,
ӯ равад фарсангҳо сӯйи ҳашиш.
Душмани роҳ аст хар, масти алаф,
Эй ки бас харбандаро кард ӯ талаф.
Гар надонӣ раҳ, ҳар он чӣ хар бихост,
Акси он қун, худ бувад он роҳи рост.
«Шовиру ҳунна» ва он гаҳ «холифу»,
«Инна ман лам яъсиҳинна толифу».
Бо ҳавову орзу кам бош дӯст,
Чун «юзиллук ан сабилиллоҳ» ӯст.

Ин хаворо нашканад андар ҷаҳон,
Ҳеч чизе ҳамчу сояӣ ҳамраҳон.

Васият кардани расул саллаллоҳу алайҳи ва саллам мар Алиро каррамаллоҳу
ваҷҳаҳу, ки чун ҳар касе ба навъи тоате тақарруб ҷӯяд ба Ҳақ, ту тақарруб ҷӯй
ба сӯҳбати оқил ва бандаи хос, то аз ҳама пешқадамтар бошӣ

Гуфт пайғамбар Алиро, к-эй Алӣ,
Шери Ҳаққӣ, паҳлавони пурдилӣ.
Лек бар шерӣ макун ҳам эътимед,
Андаро дар сояи нахли умед.
Андаро дар сояи он оқиле,
К-иш надонад бурд аз раҳ ноқиле.
Зилли ӯ андар замин чун кӯҳи Қоф,
Рӯҳи ӯ симурғи бас олитавоф.
Гар бигӯям то қиёмат наъти ӯ,
Ҳеч онро мақтаъу ғоят маҷӯ.
Дар башар рӯпӯш кардаст офтоб,
Фаҳм кун, «валлоҳу аълам би-с-савоб».
Ё Алӣ, аз ҷумлаи тоъоти роҳ
Баргузин ту сояи хоси Илоҳ.
Ҳар касе дар тоъате бигрехтанд,
Хештанро махласе ангехтанд.
Ту бирав, дар сояи оқил гурез,
То раҳӣ з-он душмани пинҳонситез.
Аз ҳама тоъот инат беҳтар аст,
Сабқ ёбӣ бар ҳар он собиқ, ки ҳаст.
Чун гирифтат пир, ҳин, таслим шав,
Ҳамчу Мӯсо зери ҳукми Хизр рав.
Сабр кун бар кори Хизре бенифоқ,
То нагӯяд Хизр: «Рав, ҳозо фироқ».
Гарчи киштӣ бишканад, ту дам мазан,
Гарчи тифлери кушад, ту мӯ макан.
Дасти ӯро Ҳақ чу дасти хеш хонд,
То «ядуллаҳ фавқа айдиҳим» биронд.
Дасти Ҳақ миронадаш, зинда-ш кунад,
Зинда чӣ бвад? Ҷони поянда-ш кунад.
Ҳар кӣ танҳо, нодиро, ин раҳ бурид,

Ҳам ба авни ҳиммати пирон расид.
Дасти пир аз ғоибон кӯтоҳ нест,
Даст ӯ чуз қабзаи Аллоҳ нест.
Ғоибонро чун чунин хилъат диҳанд,
Ҳозирон аз ғолибон лошак беҳанд.
Ғоибонро чун навола медиҳанд,
Пеши меҳмон то чӣ неъматҳо ниҳанд.
Ку касе, к-ӯ пеши шаҳ бандад камар,
То касе, к-ӯ ҳаст берунсӯйи дар?
Чун гузидӣ пир, нозукдил мабош,
Сусту резиди чу обу гил мабош.
В-ар ба ҳар захме ту пуркина шавӣ,
Пас қучо бесайқал ойина шавӣ?

Кабудӣ задани қазвинӣ бар шонагоҳ сурати шер ва пушаймон шудани ӯ ба сабаби захми сӯзан

Ин ҳикоят бишнава аз соҳиббаён
Дар тариқу одати қазвиниён,
Бар тану дасту катифҳо бегазанд
Аз сари сӯзан кабудихо зананд.
Сӯйи даллоке бишуд қазвиние,
Ки кабудам зан, бикун шириние.
Гуфт: «Чӣ сурат занам, эй паҳлавон?»
Гуфт: «Барзан сурати шери жаён,
Толеам шер аст, нақши шер зан,
Чаҳд кун, ранги кабудӣ сер зан».
Гуфт: «Бар чи мавзеат сурат занам?»
Гуфт: «Бар шонагаҳам зан он рақам».
Чунки ӯ сӯзан фурӯ бурдан гирифт,
Дарди он дар шонагаҳ маскан гирифт.
Паҳлавон дар нола омад, к-эй сани!
Мар маро кушти; чӣ сурат мезани?»
Гуфт: «Охир шер фармудӣ маро».
Гуфт: «Аз чӣ узв кардӣ ибтидо?»
Гуфт: «Аз думгоҳ оғозидаам».
Гуфт: «Дум бигзор, эй ду дидаам!
Аз думу думгоҳи шерам дам гирифт,

Думгаҳи ӯ дамгаҳам мӯҳкам гирифт.
Шер бедум бош, гӯ, эй шерсоз!
Ки дилам сустӣ гирифт аз захми гоз».
Ҷониби дигар гирифт он шахс захм,
Бемуҳобо, бемувосоеву раҳм.
Бонг кард ӯ, к-ин чӣ андом аст аз ӯ?
Гуфт: «Ин гӯш аст, эй марди накӯ».
Гуфт: «То гӯшаш набошад, эй ҳаким,
Гӯшро бигзору кӯтаҳ кун гилем».
Ҷониби дигар халиш оғоз кард,
Боз қазвинӣ фиғонро соз кард.
К-ин севум ҷониб чӣ андом аст низ?
Гуфт: «Ин аст ишками шери азиз».
Гуфт: «То ишкам набошад шерро,
Гашт афзун дард, кам зан захмҳо».
Хира шуд даллоку бас ҳайрон бимонд,
То ба дер ангушт дар дандон бимонд.
Бар замин зад сӯзан аз хашм устод,
Гуфт: «Дар олам касеро ин фитод?
Шери бедумму сару ишкам кӣ дид?
Инчунин шере Худо худ н-офарид».
Эй бародар, сабр кун бар дарди неш,
То раҳӣ аз неши нафси габри хеш.
К-он гурӯҳе, ки раҳиданд аз вучуд,
Чарху меҳру моҳашон орад сучуд.
Ҳар кӣ мурд андар тани ӯ нафси габр,
Мар варо фармон барад хуршеду абр.
Чун дилаш омӯхт шамъ афрӯхтаң,
Офтоб ӯро наёрад сӯхтаң.
Гуфт Ҳақ дар офтоби мунтаҷим,
Зикри «Тазовар казо ан қаҳфиҳим».
Хор, ҷумла лутф чун гул мешавад,
Пеши ҷузве, к-ӯ суйи кул меравад.
Чист таъзими Худо афроштан?
Хештанро хору хокӣ доштан.
Чист тавҳиди Худо омӯхтаң?
Хештанро пеши воҳид сӯхтаң.

Гар ҳамехоҳӣ, ки бифрӯзӣ чу рӯз,
Ҳастии ҳамчун шаби худро бисӯз.
Ҳастият дар ҳасти он ҳастӣ навоз,
Ҳамчу мис дар кимии андаргудоз.
Дар ману мо саҳт кардастӣ ду даст,
Ҳаст ин ҷумла харобӣ аз ду ҳаст.

Рафтани гург ва рӯбоҳ дар хидмати шер ба шикор
Шеру гургу рӯбаҳе баҳри шикор
Рафта буданд аз талаб дар кӯҳсор.
То ба пушти ҳамдигар бар сайдҳо,
Саҳт барбанданд бори қайдҳо.
Ҳар се бо ҳам андар он саҳрои жарф
Сайдҳо гиранд бисёру шигарф.
Гарчи з-эшон шери нарро нанг буд,
Лек кард икрому ҳамроҳӣ намуд.
Инчунин шаҳро зи лашкар заҳмат аст,
Лек ҳамраҳ шуд ҷамоат, раҳмат аст.
Инчунин маҳро зи аҳтар нангҳост,
ӯ миёни аҳтарон баҳри саҳост.
Амри «шовирҳум» паямбарро расид,
Гарчи ройе нест рояшро надид.
Дар тарозу ҷав рафиқи зар шудааст,
На аз он ки ҷав чу зар гавҳар шудааст.
Рӯҳ қолабро кунун ҳамраҳ шудааст,
Муддате сағ ҳориси даргаҳ шудааст.
Чунки рафтанд ин ҷамоат сӯйи кӯҳ,
Дар рикоби шер бо фарру шукӯҳ.
Гови кӯҳиву бузу харгӯши зафт
Ёфтанду кори эшон пеш рафт.
Ҳар кӣ бошад дар пайи шери ҳироб,
Кам наёяд рӯзу шаб ӯро кабоб.
Чун зи кӯҳ дар беша овардандашон,
Куштаву маҷрӯҳу андар хун кашон.
Гургу рӯбаҳро тамаъ буд андар он,
Ки равад қисмат ба адли хусравон.
Акси тамъи ҳардушон бар шер зад,

Шер донист он тамаъхоро санад.
Ҳар кӣ бошад шери асрору амир,
ӯ бидонад, ҳар чӣ андешад замир.
Ҳин, ниғаҳ дор, эй дили андешаҳӯ,
Дил зи андешай баде дар пеши ӯ.
Донаду харро ҳамеронад хамӯш,
Дар рухат хандад барои рӯйпӯш.
Шер чун донист он васвосашон,
Во нагуфту дошт он дам посашон.
Лек бо худ гуфт: «Бинмоям сазо,
Мар шуморо, эй хасисони гадо!
Мар шуморо бас наёмад рои ман?
Заннатон ин аст дар иътои ман?
Эй уқулу роятон аз рои ман,
Аз атоҳои ҷаҳон орои ман.
Нақш бо наққош чӣ-с-голад дигар?
Чун сиголиш ӯ-ш бахшиду хабар.
Инчунин занни хасисона ба ман,
Мар шуморо буд? Нангони заман!
Зонини биллоҳи занна-с-суъро
Гар набуррам сар, бувад айни хато.
Вораҳонам чархро аз нангатон,
То бимонад дар ҷаҳон ин достон».
Шер бо ин фикр мезад ханда фош,
Бар табассумҳои шер эмин мабош.
Моли дунё шуд табассумҳои Ҳақ,
Кард моро масту мағруру халақ.
Ҷақру ранҷурӣ беҳ астат, эй санад,
К-он табассум доми худро барканад.

Имтиҳон кардани шер гургро ва гуфтан, ки пеш ой, эй гург, бахш кун сайдҳоро
миёни мо

Гуфт шер: «Эй гург, инро бахш кун,
Маъдилатро нав кун, эй гурги кухун!
Ноиби ман бош дар қисматгарӣ,
То падид ояд, ки ту чӣ гавҳарӣ?
Гуфт: «Эй шаҳ, гови ваҳшӣ бахши туст,

Он бузургу ту бузургу зафту чуст.
Буз маро, ки буз миёнасту васат,
Рӯбаҳо, харгӯш бистон беғалат».
Шер гуфт: «Эй гург, чун гуфти? Бигӯ:
Чунки ман бошам, ту гӯйи мову ту?
Гург худ чӣ саг бувад, ки хеш дид,
Пеши чун ман, шери бемислу надид?»
Гуфт: «Пеш о, эй харе, к-ӯ худ харид».
Пеш омад, панча зад, ӯро дарид.
Чун надидаш мағзу тадбири рашид,
Дар сиёсат пӯсташ аз сар кашид.
Гуфт: «Чун диди манат аз худ набурд,
Инчунин ҷонро бибояд зор мурд.
Чун набудӣ фонӣ андар пеши ман,
Фазл омад мар туро гардан задан».
«Куллу шайъин ҳоликун» чуз ваҷҳи ӯ,
Чун найӣ дар ваҷҳи ӯ, ҳастӣ маҷӯ.
Ҳар кӣ андар ваҷҳи мо бошад фано,
«Куллу шайъин ҳоликун» набвад ҷазо.
З-он ки дар «илло»-ст ӯ, аз «ло» гузашт,
Ҳар кӣ дар «илло»-ст, ӯ фонӣ нагашт.
Ҳар кӣ бар дар ӯ ману мо мезанад,
Радди боб аст ӯву бар «ло» метанад.

Қиссаи он кас, ки дари ёре бикӯфт. Аз дарун гуфт: Кист он? Гуфт: Манам. Гуфт:
Чун ту туй дар намегушоям, ҳеч касро аз ёрон намешиносам, ки ӯ «ман»
бошад, бирав.

Он яке омад дари ёре бизад,
Гуфт ёраш: «Кистӣ, эй мӯътамад?»
Гуфт: «Ман». Гуфташ: «Бирав, ҳангом нест,
Бар чунин хоне мақоми хом нест.
Хомро чуз оташи ҳачру фироқ
Кай пазад? Кай вораҳонад аз нифоқ?»
Рафт он мискину соли дар сафар,
Дар фироқи дӯст сӯзид аз шарар.
Пухта гашт он сӯхта, пас бозгашт,
Боз гирди хонаи ҳамбоз гашт.

Ҳалқа зад бар дар ба сад тарсу адаб,
То бинаҷҳад беадаб лафзе зи лаб.
Бонг зад ёраш, ки бар дар кист он?
Гуфт: «Бар дар ҳам туй, эй дилситон!»
Гуфт: «Акнун, чун манӣ, эй ман, даро,
Нест гунҷое ду манро дар саро».
Нест сӯзанро сари ришта ду то,
Чунки яктой, дар ин сӯзан даро.
Риштаро бо сӯзан омад иртибот,
Нест дархур бо ҷамал самму-л-хиёт.
Кай шавад борик ҳастии ҷамал?
Ҷуз ба микрози риёзоту амал.
Дасти Ҳақ бояд мар онро, эй фалон,
К-ӯ бувад бар ҳар муҳоле «қун факон».
Ҳар муҳол аз дасти ӯ мумкин шавад,
Ҳар ҳарун аз бими ӯ сокин шавад.
Акмаву абрас чӣ бошад? Мурда низ,
Зинда гардад аз фусуни он азиз.
В-он адам, к-аз мурда мурдатар бувад,
Дар кафи эҷоди ӯ музтар бувад.
«Кулла явмин ҳува фӣ шаънин» бихон,
Мар варо бекору бе феъле мадон.
Камтарин кореш ҳар рӯз аст он,
К-ӯ се лашкарро қунад ин сӯ равон:
Лашкаре з-аслоб сӯйи уммаҳот,
Баҳри он то дар раҳим рӯяд набот.
Лашкаре з-арҳом сӯйи хокдон,
То зи нарру мода пур гардад ҷаҳон.
Лашкаре аз хок, з-он сӯйи аҷал,
То бибинад ҳар касе ҳусни амал.
Ин суҳан поён надорад, ҳин, битоз,
Сӯйи он ду ёри поки покбоз.
Гуфт ёраш, к-андаро, эй ҷумла ман,
Не муҳолиф чун гулу хору чаман.
Ришта якто шуд, ғалат кам шав қунун,
Гар дуто бинӣ ҳуруфи «кофу нун».
«Кофу нун» ҳамчун каманд омад ҷазуб,

То кашонад мар адамро дар хутуб.
Пас ду то бояд каманд андар сувар,
Гарчи якто бошад он ду дар асар.
Гар ду по, гар чор по, рахро бурад,
Ҳамчу микрози дуто, якто бурад.
Он ду ҳамбозони гозурро бибин,
Ҳаст дар зоҳир хилофе з-ону з-ин:
Он яке карбосро дар об зад
В-он дигар ҳамбоз хушкаш мекунад.
Боз ӯ он хушкро тар мекунад,
Гӯиё з-истеза зид барметанад.
Лек ин ду зидди истезанамо
Якдилу яккор бошад дар ризо.
Ҳар набиву ҳар валиро маслакест,
Лек то Ҳақ мебурад, ҷумла якест.
Чунки ҷамъи мустамеъро хоб бурд,
Сангҳои осӣро об бурд.
Рафтани ин об фавқи осӣст,
Рафтаниш дар осӣ баҳри шумост.
Чун шуморо ҳоҷати тохун намонд,
Обро дар ҷӯи асли бозронд.
Нотиқа сӯи даҳон таълимрост
В-арна худ он нутқро ҷӯе ҷудост.
Меравад бибонгу бе тақдорҳо
Тахта-ла-анҳор то гулзорҳо.
Эй Худо, ҷонро ту бинмо он мақом,
К-андар ӯ беҳарф мерӯяд калом.
То ки созад ҷони пок аз сарқадам,
Сӯи арсай дур паҳнои адам.
Арсасе бас боғушоду бофазо
В-ин ҳаёлу ҳаст ёбад з-ӯ наво.
Тангтар омад ҳаёлот аз адам,
З-он сабаб бошад ҳаёл асбоби ғам.
Боз ҳастӣ тангтар буд аз ҳаёл,
З-он шавад дар вай қамар ҳамчун ҳилол.
Боз ҳастии ҷаҳони ҳиссу ранг
Тангтар омад, ки зиндонест танг.

Иллоти тангист таркибу адад,
Ҷониби таркиб ҳисҳо мекашад.
З-он суйи ҳис олами тавҳид дон,
Гар «яке» хоҳӣ, бад-он ҷониб бирон.
Амри «кун», як феъл буду «нуну коф»,
Дар сухан афтоду маънӣ буд соф.
Ин сухан поён надорад, бозгард,
То чӣ шуд аҳволи гург андар набард?

Адаб кардани шер гургро, ки дар қисмат беадабӣ карда буд
Гургро барқанд сар он сарфароз,
То намонад дусариву имтиёз.
«Фантақамно минҳум» аст, эй гурги пир,
Чун набудӣ мурда дар пеши амир.
Баъд аз он рӯ шер бо рӯбоҳ кард,
Гуфт: «Инро бахш кун аз баҳри х(в)ард».
Сачда карду гуфт, к-ин гови самин
Чоштхурдат бошад, эй шоҳи гузин.
В-он буз аз баҳри миёни рӯзро
Яхние бошад шаҳи пирӯзро.
В-он дигар харгӯш баҳри шом ҳам,
Шабчарай ин шоҳи болутфу карам».
Гуфт: «Эй рӯбах, ту адл афрӯхтӣ,
Инчунин қисмат зи кӣ омӯхтӣ?
Аз қучо омӯхтӣ ин, эй бузург?»
Гуфт: «Эй шоҳи ҷаҳон, аз ҳоли гург».
Гуфт: «Чун дар ишқи мо гаштӣ гарав,
Ҳар серо баргиру бистону бирав.
Рӯбаҳо, чун чумлагӣ моро шудӣ,
Чунат озорем? Чун ту мо шудӣ.
Мо турову чумла ишкорон туро,
Пой бар гардуни ҳафтум нех, баро.
Чун гирифтӣ ибрат аз гурги данӣ,
Пас ту рӯбах нестӣ, шери манӣ.
Оқил он бошад, ки гирад ибрат аз
Марги ёрон дар балои мӯхтараз».
Рӯбах он дам бар забон сад шукр ронд,

Ки маро шер, аз пайи он гург хонд.
Гар маро аввал бифармудӣ, ки ту,
Бахш кун инро, кӣ бурдӣ чон аз ӯ?
Пас сипос ӯро, ки моро дар ҷаҳон,
Кард пайдо аз паси пешиниён.
То шунидем он сиёсатҳои Ҳақ,
Бар қуруни мозия, андар сабақ.
То ки мо аз ҳоли он гургони пеш,
Ҳамчу рӯбаҳ поси худ дорем беш.
Уммати мархума 3-ин рӯ хондамон,
Он расули Ҳақку содиқ дар баён.
Устухону пашми он гургон аён
Бингареду панд гиред, эй меҳон.
Оқил аз сар бинҳад ин ҳастиву бод,
Чун шунид анҷоми Фиръавнону Од.
В-ар бинанҳад дигарон аз ҳоли ӯ,
Ибрате гиранд аз излоли ӯ.

Таҳдид кардани Нӯҳ алайҳиссалом мар қавмро, ки бо ман мапечед, ки бо
Худой мепечед дар миёни ин ба ҳақиқат, эй махзулон!
Гуфт Нӯҳ: «Эй саркашон, ман ман наям,
Ман зи чон мурдам, ба чонон мезиям.
Чун бимурдам аз ҳавоси булбашар,
Ҳақ маро шуд самъу идроку басар.
Чунки ман ман нестам, ин дам зи хуст,
Пеши ин дам ҳар кӣ дам зад, кофир ӯст».
Ҳаст андар нақши ин рӯбоҳ шер,
Сӯйи ин рӯбаҳ нашояд шуд далер.
Гар зи рӯйи сураташ менагравӣ,
Ғурраи шерон аз ӯ менашнави?
Гар набудӣ Нӯхро аз Ҳақ яде,
Пас ҷаҳонро чаро барҳам задӣ?
Садҳазорон шер буд ӯ дар тәне,
ӯ чу оташ буду олам хирмане.
Чунки хирман поси ушри ӯ надошт,
ӯ чунон шӯъла бар он хирман гумошт.
Ҳар кӣ ӯ дар пеши ин шери ниҳон

Беадаб чун гург бигшояд даҳон,
Ҳамчу гург он шер бардарронадаш,
«Фантақамно минҳуму» бархонадаш.
Заҳм ёбад ҳамчу гург аз дасти шер,
Пеши шер аблаҳ бувад, к-ӯ шуд далер.
Кошкӣ он заҳм бар тан омадӣ,
То будӣ, к-имону дил солим будӣ.
Қувватам бугсаст, чун ин чо расид,
Чун тавонам кард ин сирро падида?
Ҳамчу он рӯбаҳ каме ишкам кунед,
Пеши ӯ рӯбоҳбозӣ кам кунед.
Чумла мову ман ба пеши ӯ ниҳед,
Мулк мулки ӯст, мулк ӯро диҳед.
Чун фақир оед андар роҳ рост,
Шеру сайди шер, худ они шумост.
З-он ки ӯ пок асту субҳон васфи ӯст,
Бениёз аст ӯ зи нағзу мағзу пӯст.
Ҳар шикору ҳар каромоте, ки ҳаст,
Аз барои бандағони он шаҳ аст.
Нест шаҳро тамъ, баҳри халқ сохт
Ин ҳама давлат, хунук он к-ӯ шинохт.
Он кӣ давлат офариду ду саро,
Мулку давлатҳо чӣ кор ояд варо?
Пеши субҳон пас ниғаҳ доред дил,
То нагардед аз гумони бад хичил.
К-ӯ бибинад сирру фикру чустучӯ,
Ҳамчу андар шири холис тори мӯ.
Он кӣ ӯ бенақши сода сина шуд,
Нақшҳои ғайбро ойина шуд.
Сирри моро бегумон муқин шавад,
З-он ки мӯъмин ойинай мӯъмин бувад.
Чун занад ӯ нақди моро бар миҳакк,
Пас яқинро боздорад ӯ зи шакк.
Чун шавад қонаш миҳакки нақдҳо,
Пас бибинад қалброву қалбро.

Нишондани подшоҳон сӯфиёни орифро пеши рӯйи хеш, то чашмашон бад-
эшон равшан шавад
Подшоҳонро чунон одат бувад,
Ин шунида бошӣ, ар ёдат бувад:
Дасти чапшон паҳлавонон истанд,
З-он ки дил паҳлӯйи чап бошад ба банд.
Мушрифӯ аҳли қалам бар дасти рост,
З-он ки илми хатту сабт он дастрост.
Сӯфиёнро пеши рӯ мавзеъ диҳанд,
К-ойинай ҷонанду з-ойина беҳанд.
Сина сайқалҳо зада дар зикру фикр,
То пазирад ойинай дил нақши бикр.
Ҳар кӣ ӯ аз сулби фитрат хуб зод,
Ойина дар пеши ӯ бояд ниҳод.
Ошиқи ойина бошад рӯйи хуб,
Сайқали ҷон омаду «тақва-л-қулуб».

Омадани меҳмон пеши Юсуф алайҳиссалом ва тақозо кардани Юсуф
алайҳиссалом аз ӯ тӯҳфаву арғумон
Омад аз офоқ ёри меҳрубон,
Юсуфи сиддикро шуд меҳмон.
К-ошно буданд вақти кӯдакӣ,
Бар висодай ошноӣ муттақӣ.
Ёд додаш ҷаври ихвону ҳасад,
Гуфт, к-он занҷир буду мо асад.
Ор набвад шерро аз силсила,
Нест моро аз қазои Ҳақ гила.
Шерро бар гардан ар занҷир буд,
Бар ҳама занҷирсозон мир буд».
Гуфт: «Чун будӣ зи зиндону зи чоҳ?»
Гуфт: «Ҳамчун дар муҳоқу кост моҳ».
Дар муҳоқ ар моҳи нав гардад дуто,
Не ба охир бадр гардад бар само?
Гарчи дурдона ба ҳован кӯфтанд,
Нури чашму дил шуду бинад баланд.
Гандумеро зери хок андохтанд,
Пас зи хокаш хӯшаҳо барсохтанд.

Бори дигар кӯфтандаш з-осийо,
Қиматаш афзуду нон шуд ҷонфизо.
Боз нонро зери дандон кӯфтанд,
Гашт ақлу ҷону фаҳми хушманд.
Боз он ҷон, ҷунки маҳви ишқ гашт,
«Юъчибуззурроъ» омад баъди кашт.
Ин сухан поён надорад, бозгард,
То ки бо Юсуф чӣ гуфт он некмард?
Баъди қисса гуфтаниш гуфт: «Эй фалон!
Ҳин, чӣ овардӣ ту моро армуғон?»
Бар дари ёре тиждаст, эй фато,
Ҳаст ҷун бегандуме дар осийо.
Ҳақ таоло халқро гӯяд ба ҳашр:
«Армуғон ку аз барои рӯзи нашр?
«Ҷиътумуно ва фурудо» бенаво,
Ҳам бад-он сон, ки «халақнокум казо?»
Ҳин, чӣ овардед дастовезро,
Армуғоне рӯзи растохезро?
Ё умеди бозгаштантон набуд?
Ваъдаи имрӯз ботилтон намуд?»
Мункири меҳмонияшро аз харӣ,
Пас зи матбах хоку хокистар барӣ.
В-ар найӣ мункир, ҷунин дасти тижӣ,
Дар дари он дӯст ҷун по мениҳӣ?
Андаке сарфа бикун аз хобу х(в)ар,
Армуғон баҳри мулоқоташ бибар.
Шав «қалилу-н-навми миммо яҳчаъун»,
Бош дар асҳор аз «ястағфирун».
Андаке ҷунбиш бикун ҳамҷун ҷанин,
То бибахшандат ҳавоси нурбин.
В-аз ҷаҳони ҷун раҳим берун равӣ,
Аз замин дар арсаи восеъ шавӣ.
Он кӣ арзуллоҳи восеъ гуфтаанд,
Арсае дон анбиёро бас баланд.
Дил нагардад танг з-он арсай фарох,
Нахли тан он ҷо нагардад хушкшоҳ.
Ҳомилӣ ту мар ҳавосатро кунун,

Кунду монда мешавиву сариагун.
Чунки маҳмулӣ, на ҳомил, вақти хоб,
Мондагӣ рафту шудӣ беранчу тоб.
Чошние дон ту ҳоли хобро
Пеши маҳмулии ҳоли авлиё.
Авлиё асҳоби Каҳфанд, эй ануд!
Дар қиёму дар тақаллуб, «хум руқуд».
Мекашадшон бетакаллуф дар фиёол,
Беҳабар, зотулямин, зотушшимол.
Чист он зотулямин? Феъли ҳасан,
Чист он зотушшимол? Ашғоли тан.
Меравад ин ҳар ду кор аз анбиё,
Беҳабар з-ин ҳар ду эшон, чун садо.
Гар садоят бишнаводад хайру шар,
Зоти кӯҳ бошад зи ҳар ду беҳабар.

Гуфтани меҳмони Юсуф алайҳиссалом, ки ойина овардамат, ки то ҳар боре, ки
дар вай нигарӣ, рӯйи хуби хешро бибинӣ, маро ёд кунӣ
Гуфт Юсуф: «Ҳин, биёвар армуғон»,
ӯ зи шарми ин тақозо зад фиғон.
Гуфт: «Ман чанд армуғон чустам туро,
Армуғоне дар назар н-омад маро.
Ҳаббаеро ҷониби кон чун барам?
Қатраеро сӯйи Уммон чун барам?
Зираро ман сӯйи Кирмон оварам,
Гар ба пеши ту дилу ҷон оварам.
Нест тухме, к-андар ин анбор нест,
Ғайри хусни ту, ки онро ёр нест.
Лоиқ он дидам, ки ман ойинае
Пеши ту орам, чу нури синае.
То бибинӣ рӯйи хуби худ дар он,
Эй ту чун хуршеди шамъи осмон.
Ойина овардамат, эй равшанӣ!
То чу бинӣ рӯйи худ, ёдам кунӣ».
Ойина берун кашид ӯ аз бағал,
Хубро ойина бошад муштағал.
Ойинай ҳастӣ чӣ бошад? Нестӣ,

Нестӣ бар, гар ту аблаҳ нестӣ.
Ҳастӣ андар нестӣ битвон намуд,
Молдорон бар фақир оранд чуд.
Ойинай софии нон худ гурсунаст,
Сӯхта ҳам, ойинай оташзанаст.
Нестиву нақс ҳар чое, ки хост,
Ойинай хубии чумла пешаҳост.
Чунки чома чуству дӯзида бувад,
Музҳири фарҳанги дарзӣ чун шавад?
Нотарошида ҳамебояд чузӯъ,
То даравгар асл созад ё фурӯъ.
Хоҷаи ишкастабанд он чо равад,
К-андар он чо пойишкоста бувад.
Кай шавад, чун нест ранҷури низор,
Он ҷамоли санъати тиб ошкор?
Хориву дунии мисҳо бармало
Гар набошад, кай намояд кимиё?
Нақсҳо ойинаи васфи камол
В-он ҳақорат ойинай иззу ҷалол.
З-он ки зидро зид кунад пайдо яқин,
З-он ки бо сирка падида аст ангубин.
Ҳар кӣ нақси хешро диду шинохт,
Андар истикмоли худ даҳасба тохт.
З-он намепаррад ба сӯйи зулҷалол,
К-ӯ гумоне мебарад худро камол.
Иллоте баттар зи пиндори камол
Нест андар ҷони ту, эй зудалол!
Аз дилу аз дидаат бас хун равад,
То зи ту ин мӯъҷибӣ берун равад.
Иллоти Иблис «ано хайрӣ» будаст
В-ин мараз дар нафси ҳар махлуқ ҳаст.
Гарчи худро бас шикаста бинад ӯ,
Оби софе бину саргин зери ҷӯ.
Чун бишӯронад туро дар имтиҳон,
Об саргинранг гардад дарзамон.
Дар таги ҷӯ ҳаст саргин, эй фато,
Гарчи ҷӯ софӣ намояд мар туро.

Ҳаст пири роҳдони пурфитан
Боғҳои нафси кудро ҷӯйкан.
Ҷӯй худро кай тавонад пок кард?
Нофеъ аз илми Худо шуд илми мард.
Кай тарошад теғ дастай хешро?
Рав ба ҷарроҳе супор ин решро.
Бар сари ҳар реш ҷамъ омад магас,
То набинад қубҳи реши хеш кас.
Он магас андешаҳо в-он моли ту
Реши ту, он зулмати аҳволи ту.
Дарниҳад марҳам бар он реши ту пир,
Он замон сокин шавад дарду нафир.
То ки пиндорад, ки сиҳҳат ёфтаст,
Партави марҳам бар он ҷо тофтаст.
Ҳин, зи марҳам сар мақаш эй пуштреш
В-он зи партав дон, мадон аз асли хеш.

Муртад шудани котиби ваҳй ба сабаби он ки партави ваҳй бар ӯ зад, он оятро
пеш аз пайғомбар саллалоҳу алайҳи ва саллам бихонд, гуфт: «Пас ман ҳам
маҳалли ваҳйам»

Пеш аз Усмон яке нассоҳ буд,
К-ӯ ба насхи ваҳй ҷидде менамуд.
Чун набӣ аз наҳй фармудӣ сабақ,
ӯ ҳамонро вонабишти бар варақ.
Партави он ваҳй бар вай тофтӣ,
ӯ даруни хеш ҳикмат ёфтӣ.
Айни он ҳикмат бифармудӣ расул,
З-ин қадар гумроҳ шуд он булфузул.
К-ончи мегӯяд расули мустанир,
Мар маро ҳаст он ҳақиқат дар замир.
Партави андешааш зад бар расул,
Қаҳри Ҳақ овард бар ҷонаш нузул.
Ҳам зи нассоҳӣ баромад, ҳам зи дин,
Шуд адувви Мустафову дин ба кин.
Мустафо фармуд, к-эй габри ануд!
Чун сияҳ гаштӣ? Агар нур аз ту буд.
Гар ту янбуъи илоҳӣ будие,

Инчунин оби сияҳ нагшудие».
То ки номусаш ба пеши ину он
Нашканад, барбаст ин ӯро даҳон.
Андарун месӯхташ ҳам з-ин сабаб,
Тавба кардан менаёрист, ин аҷаб!
Оҳ мекарду набудаш оҳ суд,
Чун даромад теғу сарро даррабуд.
Карда Ҳақ номусро сад ман ҳадид,
Эй басо баста ба банди нопадид.
Кибру куфр он сон бибаст он рохро,
Ки наёрад кард зоҳир охро.
Гуфт: «Ағлолан фаҳум бих муқмахун»,
Нест он ағлол бар мо аз бурун.
«Халфаҳум саддан фаағшайноҳуму»,
Менабинад бандро пешу пас ӯ.
Ранги саҳро дорад он садде, ки хост,
ӯ намедонад, ки он садди қазост.
Шоҳиди ту садди рӯйи шоҳид аст,
Муршиди ту садди гуфти муршид аст.
Эй басо куффорро савдои дин,
Бандашон номусу кибри ону ин.
Банд пинҳон, лек аз оҳан батар,
Банди оҳанро кунад пора табар.
Банди оҳанро тавон кардан ҷудо,
Банди ғайбиро надонад кас даво.
Мардро занбӯр агар неше занад,
Табъи ӯ он лаҳза ба дафъе танад.
Заҳми неш аммо чу аз ҳастии туст,
Ғам қавӣ бошад, нагардад дард суст.
Шарҳи ин аз сина берун мечаҳад,
Лек метарсам, ки навмедӣ диҳад.
Не, машав навмеду худро шод кун,
Пеши он фарёдрас фарёд кун.
К-эӣ муҳибби афв! Аз мо афв кун,
Эй табиби ранҷи носури қухун.
Акси ҳикмат он шақиро ёва кард,
Худ мабин, то барнаёрад аз ту гард.

Эй бародар, бар ту ҳикмат ҷорияст,
Он зи абдол асту бар ту орияст.
Гарчи дар худ хона нуре ёфтаст,
Он зи ҳамсойай мунаввар тофтаст.
Шукр кун, ғурра машав, бинӣ макун,
Гӯш дору ҳеч худбинӣ макун.
Сад дарегу дард, к-ин орийягӣ,
Умматонро дур кард аз умматӣ.
Ман ғуломи он кӣ ӯ дар ҳар работ
Хешро восил надонад бар симот.
Бас работе, ки бибояд тарк кард,
То ба маскан даррасад як рӯз мард.
Гарчи оҳан сурх шуд, ӯ сурх нест,
Партави орийяги оташзанест.
Гар шавад пурнур равзан ё саро,
Ту мадон равшан магар хуршедро.
Ҳар дару девор, гӯяд: «Равшанам,
Партави ғайре надорам, ин манам».
Пас бигӯяд офтоб: «Эй норашид!
Чунки ман ғориб шавам, ояд падид».
Сабзаҳо гӯянд: «Мо сабз аз х(в)адем,
Шоду хандонему бас зебохадем».
Фасли тобистон бигӯяд: «Эй умам!»
Хешро бинед чун ман бигзарам».
Тан ҳаменозад ба хубиву ҷамол,
Рӯҳ пинҳон карда фарру парру бол.
Гӯядаш: «Эй мазбала, ту кистӣ?
Як - ду рӯз аз партави ман зистӣ.
Ғанҷу нозат менагунҷад дар ҷаҳон,
Бош, то ки ман шавам аз ту ҷаҳон.
Гурмдоронат туро гӯре кананд,
Тӯмаи морону муронат кунанд.
Бинӣ аз ганди ту гирад он касе,
К-ӯ ба пеши ту ҳамемурдӣ базе».
Партави рӯҳ аст нутқу чашму гӯш,
Партави оташ бувад дар об ҷӯш.
Ончунон ки партави ҷон бар тан аст,

Партави абдол бар чони ман аст.
Чони чон чун вокашад поро зи чон,
Чон чунон гардад, ки бечон тан, бидон.
Сар аз он рӯ мениҳам ман бар замин,
То гувоҳи ман бувад дар рӯзи дин.
Явми дин, ки «зулзилат зилзолаҳо»
Ин замин бошад гувоҳи холҳо.
Ку «туҳаддис чаҳратан ахбораҳо»,
Дар суҳан ояд замину хораҳо.
Фалсафӣ мункир шавад дар фикру зан,
Гӯ бирав, сарро бар он девор зан.
Нутқи обу нутқи хоку нутқи гил
Ҳаст маҳсуси ҳавоси аҳли дил.
Фалсафӣ, к-ӯ мункири ҳаннона аст,
Аз ҳавоси авлиё бегона аст.
Гӯяд ӯ, ки партави савдои халқ,
Бас хаёлот оварад дар рои халқ.
Балки акси он фасоду куфри ӯ
Ин хаёли мункириро зад бар ӯ.
Фалсафӣ мар девро мункир шавад,
Дар ҳамон дам суҳраи деве бувад.
Гар надидӣ девро, худро бибин,
Бечунун набвад кабудӣ бар ҷабин.
Ҳар киро дар дил шаку печонӣ аст,
Дар чаҳон ӯ фалсафӣ пинҳонӣ аст.
Менамояд эътиқоду гоҳ – гоҳ,
Он раги фалсаф кунад рӯяш сиёҳ,
Алҳазар, эй мӯъминон, к-он дар шумост,
Дар шумо бас олами бемунтаҳост.
Чумла ҳафтаду ду миллат дар ту аст,
Ваҳ, ки рӯзе он барорад аз ту даст.
Ҳар кӣ ӯро барги он имон бувад,
Ҳамчу барг аз бими ин ларзон бувад.
Бар Билису дев з-он хандидаӣ,
Ки ту худро некмардум дидаӣ.
Чун кунад чон божгуна пӯстин,
Чанд вовайло барояд з-аҳли дин.

Бар дукон ҳар зарнамо хандон шудааст,
З-он ки санги имтиҳон пинҳон шудааст.
Парда, эй саттор, аз мо бармагир,
Бош андар имтиҳон моро мучир.
Қалб паҳлӯ мезанад бо зар ба шаб,
Интизори рӯз медорад заҳаб.
Бо забони ҳол зар гӯяд, ки «Бош,
Эй музаввар, то барояд рӯз фош».
Садҳазорон сол Иблиси лаъин,
Буд з-абдолу амирулмӯъминин.
Панча зад бо Одам аз нозе, ки дошт,
Гашт расво ҳамчу саргин вақти чошт.

Дуо кардани Балъами Боур, ки Мӯсо ва қавмашро аз ин шаҳр, ки ҳисор
додаанд, бемурод бозгардон ва мустақоб шудани дуъои ӯ
Балъами Боурро халқи ҷаҳон
Сугба шуд монанди Исои замон.
Сачда н-оварданд касро дуни ӯ,
Сихҳати ранҷур буд афсуни ӯ.
Панча зад бо Мӯсӣ аз кибру камол,
Ончунон шуд, ки шунидастӣ ту ҳол.
Сад ҳазор Иблису Балъам дар ҷаҳон
Ҳамчунин будаст пайдову ниҳон.
Ин дуру машҳур гардонид Илоҳ,
То ки бошад ин ду бар боқӣ гувоҳ.
Ин ду дузд овехт аз дори баланд
В-арна андар қаҳр бас дуздон буданд.
Ин дуру парчам ба сӯйи шаҳр бурд,
Куштагони қаҳрро натвон шумурд.
Нозанинӣ ту, вале дар ҳадди хеш,
Аллаҳ – Аллаҳ по манеҳ аз ҳадд беш.
Гар занӣ бар нозанинтар аз худат,
Дар таги ҳафтум замин зер орадат.
Қиссаи Оду Самуд аз баҳри чист?
То бидонӣ, к-анбиёро нозукист.
Ин нишони хасфу қазфу соиқа,
Шуд баёни аззи нафси нотиқа.

Чумла ҳайвонро пайи инсон бичуш,
Чумла инсонро бичуш аз баҳри ҳуш.
Ҳуш чӣ бошад? Ақли кулли ҳушманд,
Ҳуш ҷузве ҳуш бувад, аммо нажанд.
Чумла ҳайвоноти ваҳшӣ з-одамӣ
Бошад аз ҳайвони инсӣ дар камӣ.
Ҳуни онҳо халқро бошад сабил,
З-он ки ваҳшиянд аз ақли ҷалил.
Иzzати ваҳшӣ бад-он афтод паст,
Ки мар инсонро муҳолиф омадаст.
Пас, чӣ иззат бошадат, эй нодира!
Чун шудӣ ту «хумурун мустанфира?»
Хар нашоёд кушт аз баҳри салоҳ,
Чун шавад ваҳшӣ, шавад хунаш мубоҳ.
Гарчи харро дониши зочир набуд,
Ҳеч маъзураш намедорад вадуд.
Пас чу ваҳшӣ шуд аз он дам одамӣ,
Кай бувад маъзур, эй ёри самӣ.
Лочарам куффорро шуд хун мубоҳ
Ҳамчу ваҳшӣ пеши нушшобу римоҳ.
Чуфту фарзандонашон чумла сабил,
З-он ки беақланду мардуду залил.
Боз ақле, к-ӯ рамад аз ақли ақл,
Кард аз ақле ба ҳайвонот нақл.

Эътимод кардани Ҳорут ва Морут бар исмати хеш ва амирии аҳли дунё хостан
ва дар фитна афтодан
Ҳамчу Ҳоруту чу Моруту шаҳир
Аз батар хӯрданд заҳролуд тир.
Эътимодде будашон бар қудси хеш,
Чист бар шер эътимоди говмеш?
Гарчи ӯ бо шох сад чора кунад,
Шох-шоҳаш шери нар пора кунад.
Гар шавад пуршоҳ ҳамчун хорпушт,
Шер хоҳад говро ночор кушт.
Гарчи сарсар бас дарахтон меканад,
Бо гиёҳи тар вай эҳсон мекунад.

Бар заъифии гиёҳ он боди тунд
Раҳм кард, эй дил, ту аз қувват малунд.
Тешаро з-анбӯҳии шохи дарахт,
Кай ҳарос ояд? Бибуррад лахт-лахт.
Лек бар барге накӯбад хешро,
Ҷуз ки бар неше накӯбад нешро.
Шӯъларо з-анбӯҳии ҳезум чӣ ғам?
Кай рамад қассоб аз хайли ғанам?
Пеши маънӣ чист сурат? Бас забун,
Чархро маъниш медорад нигун.
Ту қиёс аз чархи дулобӣ бигир,
Гардишаш аз кист? Аз ақли мушир.
Гардиши ин қолаби ҳамчун сипар
Ҳаст аз рӯҳи мусаттар, эй писар!
Гардиши ин бод аз маънии ўст,
Ҳамчу чархе, к-он асири оби ҷўст.
Ҷарру мадду дахлу харчи ин нафас
Аз кӣ бошад ҷуз зи ҷони пурҳавас?
Гоҳ «ҷим»-аш мекунад, гаҳ «ҳо»-ву «дол»,
Гоҳ сулҳаш мекунад, гоҳе чидол.
Гаҳ яминаш мебарад, гоҳе ясор,
Гаҳ гулистонаш кунад, гоҳеш хор.
Ҳамчунин ин бодро Яздони мо
Карда буд бар Од ҳамчун аждаҳо.
Боз ҳам он бодро бар мӯъминон
Карда буд сулҳу муурооту амон,
Гуфт: «Ал-маънӣ хуваллаҳ» шайхи дин,
Баҳри маъниҳои раббулоламин.
Ҷумла атбоқи замини осмон
Ҳамчу хошоке дар он баҳри равон.
Ҳамлаҳову рақси хошок андар об,
Ҳам зи об омад ба вақти изтироб.
Чунки сокин хоҳадаш кард аз миро,
Сӯйи соҳил афганад хошокро.
Чун кашад аз соҳилаш дар мавҷгоҳ,
Он кунад бо ў, ки оташ бо гиёҳ.
Ин ҳадис охир надорад бозрон,

Ҷониби Ҳоруту Морут, эй ҷавон!

Боқии қиссаи Ҳоруту Морут ва нақоду уқубати эшон ҳам дар дунё ба чоҳи

Бобил

Чун гуноҳу фисқи халқони ҷаҳон

Мешудӣ бар ҳар ду равшан он замон.

Даст хойидан гирифтандӣ зи хашм,

Лек айби худ надидандӣ ба чашм.

Хеш дар ойина дид он зиштмард,

Рӯ бигардонид аз ону хашм кард.

Хешбин чун аз касе ҷурме бидид,

Оташе дар вай зи дӯзах шуд паид.

Ҳамяти дин хонад ӯ он кибрро,

Нангарад дар хеш нафси габрро.

Ҳамяти динро нишони дигар аст,

Ки аз он оташ ҷаҳоне ахзар аст.

Гуфт Ҳақшон: «Гар шумо равшангаред,

Дар сияҳқорони муғфал мангаред.

Шукр гӯед, эй сипоҳу чокарон,

Растаед аз шаҳвату аз чоки рон.

Гар аз он маънӣ ниҳам ман бар шумо,

Мар шуморо беш напзирад само.

Исмате, ки мар шуморо дар тан аст,

Он зи акси исмату ҳифзи ман аст.

Он зи ман бинед, на-з худ ҳину ҳин!

То начарбад бар шумо деви лаъин».

Ончунон ки котиби ваҳии расул

Дид ҳикмат дар худу нури усул,

Хешро ҳамсавти мурғони Худо

Мешумурд, он буд сафире чун садо.

Лаҳни мурғонро агар восиф шавӣ,

Бар муроди мурғ кай воқиф шавӣ?

Гар биёмӯзӣ сафири булбуле,

Ту чӣ донӣ, к-ӯ чӣ дорад бо гуле?

В-ар бидонӣ, бошад он ҳам аз гумон,

Чун зи лаб ҷунбон гумонҳои карон.

Ба иёдат рафтани кар бар ҳамсои ранчури хеш
Он кареро гуфт афзунмоёе,
Ки туро ранчур шуд ҳамсоёе.
Гуфт бо худ кар, ки бо гӯши гарон
Ман чӣ дарёбам зи гуфти он ҷавон?
Хоса ранчуру заифовоз шуд,
Лек бояд рафт он ҷо. Нест буд.
Чун бибинам, к-он лабаш чунбон шавад,
Ман қиёсе гирам онро ҳам зи х(в)ад.
Чун бигӯям: «Чунӣ, эй меҳнаткашам?»
ӯ бихоҳад гуфт: «Некам ё х(в)ашам».
Ман бигӯям: «Шукр, чӣ хӯрдӣ або?»
ӯ бигӯяд: «Шарбате ё мошбо».
Ман бигӯям: «Сихҳа нӯшат кист он,
Аз табибон пеши ту?» Гӯяд фалон».
Ман бигӯям: «Бас муборакпост ӯ,
Чунки ӯ омад, шавад корат накӯ».
Пойи ӯро озмудастем мо,
Ҳар кучо шуд, мешавад ҳоҷат раво».
Ин ҷавоботи қиёсӣ рост кард,
Пеши он ранчур шуд он некмард.
Гуфт: «Чунӣ?» Гуфт: «Мурдам». Гуфт: «Шукр»,
Шуд аз ин, ранчур пурозору нуқр.
К-ин чи шукр аст? ӯ магар бо мо бад аст?
Кар қиёсе карду он каж омадаст.
Баъд аз он гуфташ: «Чӣ хӯрдӣ?» Гуфт: «Заҳр»,
Гуфт: «Нӯшат бод». Афзун гашт қаҳр.
Баъд аз он гуфт: «Аз табибон кист ӯ,
Ки ҳамеояд ба чора пеши ту?»
Гуфт: «Азроил меояд. Бирав»,
Гуфт: «Пояш бас муборак. Шод шав».
Кар бурун омад, бигуфт ӯ шодмон:
«Шукр, к-иш кардам мурут ин замон».
Гуфт ранчур: «Ин адувви ҷони мост,
Мо надонистем, к-ӯ кони ҷафост».
Хотири ранчур ҷӯён шуд сақат,
То ки пайғомаш кунад аз ҳар наMAT.

Чун касе, ки хӯрда бошад оши бад,
Мебишӯронад дилаш, то қай кунад.
Казми ғайз ин аст онро қай макун,
То биёбӣ дар ҷазо ширин сухун.
Чун набудаш сабр, мепечид ӯ,
К-ин саги занрӯсапии ҳез ку?
То бирезем бар вай, он чӣ гуфта буд,
К-он замон шери замирам хуфта буд.
Чун иёдат баҳри дилоромӣ аст,
Ин иёдат нест, душманкомӣ аст.
То бибинад душмани худро низор,
То бигирад хотири зишташ қарор».
Бас касон, к-эшон зи тоат гумраҳанд,
Дил ба ризвону савоби он диҳанд.
Худ ҳақиқат маъсият бошад хафӣ,
Бас кадир, к-онро ту пиндорӣ сафӣ.
Ҳамчу он кар, к-ӯ ҳаме пиндоштаст,
К-ӯ накӯӣ карду он баракс ҷаст.
ӯ нишаста хуш, ки хидмат кардаам,
Ҳаққи ҳамсоя ба ҷо овардаам.
Баҳри худ ӯ оташе афрӯхтаст
Дар дили ранҷуру худро сӯхтаст.
«Фаттаку-н-нора ллати ав қадтуму,
Иннақум фи-л-маъсия из дадтуму».
Гуфт пайғамбар ба як соҳибриё:
«Салли иннак лам тусалли ё фато».
Аз барои чораи ин хавфҳо,
Омад андар ҳар намози «ихдино».
К-ин намозамро маёме, эй Худо,
Бо намози золину аҳли риё.
Аз қиёсе, ки бикард он кар гузин,
Сӯхбати даҳсола ботил шуд бад-ин.
Хоса, эй хоҷа, қиёси ҳисси дун
Андар он ваҳйе, ки ҳаст аз ҳад фузун.
Гӯши ҳисси ту ба ҳарф ар дарх(в)ар аст,
Дон, ки гӯши ғайбгири ту кар аст.

Аввал касе, ки дар муқобилаи насс қиёс овард, Иблис буд
Аввал он кас, к-ин қиёсақҳо намуд
Пеши анвори Худо, Иблис буд.
Гуфт: «Нор аз хок бешак беҳтар аст,
Ман зи нору ӯ зи хоки ақдар аст.
Пас қиёси фаръ бар аслаш кунем,
ӯ зи зулмат, мо зи нури равшанем».
Гуфт Ҳақ: «На, балки «ло ансоб» шуд,
Зӯҳду тақво фазлро меҳроб шуд.
Ин на мероси ҷаҳони фонӣ аст,
Ки ба ансобаш биёбӣ, ҷонӣ аст.
Балки ин меросҳои анбиёст,
Вориси ин ҷонҳои атқиёст.
Пури он Бӯҷаҳл шуд мӯъмин аён,
Пури он Нӯҳи набӣ аз гумраҳон.
Зодаи хоке мунаввар шуд чу моҳ,
Зодаи оташ туй, рав рӯсиёҳ.»
Ин қиёсоту таҳаррӣ рӯзи абр
Ё ба шаб мар қибларо кардаст ҳабр.
Лек бо хуршеду каъба пеши рӯ
Ин қиёсу ин таҳарриро маҷӯ.
Каъба нодида макун рӯ з-ӯ матоб
Аз қиёс «Аллоҳу аълам би-с-савоб».
Чун сафире бишнави аз мурғи Ҳақ,
Зоҳирашро ёд гири чун сабақ.
В-он гаҳе аз худ қиёсоте кунӣ,
Мар хаёли маҳзро зотӣ кунӣ.
Истилохотест мар абдолро,
Ки набошад з-он хабар ақволро.
Мантиқутгайре ба савт омӯхтӣ,
Сад қиёсу сад ҳавас афрӯхтӣ.
Ҳамчу он ранҷур дилҳо аз ту хаст,
Кар ба пиндори исобат гашта маст.
Котиби он ваҳй з-он овози мурғ
Бурда занне, к-ӯ бувад ҳамбози мурғ.
Мурғ парре зад, мар ӯро кӯр кард,
Нак фуру бурдаш ба қаъри марғу дард.

Ҳин, ба аксе ё ба занне ҳам шумо
Дармаяфтед аз мақомоти само.
Гарчи Ҳорутеду Моруту фузун,
Аз ҳама бар боми наҳнуссофавун.
Бар бадиҳои бадон раҳмат кунед,
Бар маниву хешбин лаънат кунед.
Ҳин, мабодо ғайрат ояд аз камин,
Сарнигун афтед дар қаъри замин.
Ҳар ду гуфтанд: «Эй Худо, фармон турост,
Бе амони ту амоне худ кучост?»
Ин ҳамегуфтанду дилшон метапид:
«Бад кучо ояд зи мо? Неъма-л-абид».
Хор-хори ду фаришта ҳам наҳишт,
То ки тухми хешбиниро нақишт.
Пас ҳамегуфтанд, к-эй аркониён,
Беҳабар аз покии рӯҳониён.
Мо бар ин гардун тутуқҳо метанем,
Бар замин оем, шодурвон занем.
Адд тӯзему ибодат оварем,
Боз ҳар шаб сӯи гардун барпарем.
То шавем аъҷубаи даври замон,
То ниҳем андар замин амну амон.
Он қиёси ҳоли гардун бар замин,
Рост н-ояд, фарқ дорад дар камин.

Дар баёни он ки ҳоли худ ва мастии худ пинҳон бояд дошт аз ҷоҳилон
Бишнава алфози ҳакими пардаӣ:
Сар ҳамон ҷо неҳ, ки бода х(в)ардаӣ.
Чунки аз майхона масте зол шуд,
Тасхуру бозичаи атфол шуд.
Мефитад ӯ сӯ ба сӯ бар ҳар раҳе
Дар гилу меҳандадаш ҳар аблаҳе.
ӯ чунину кӯдакон андар паяш,
Беҳабар аз мастиву завқи маяш.
Халқ атфоланд ҷуз масти Худо,
Нест болиғ ҷуз раҳида аз ҳаво.
Гуфт: «Дунё лавҳу лаъб асту шумо

Кӯдакету» рост фармояд Худо.
Аз лаъиб берун нарафтӣ кӯдаке,
Бе закоти рӯҳ кай бошӣ заки?
Чун чимоъи тифл дон ин шаҳвате,
Ки ҳамеронанд ин чо, эй фатӣ.
Он чимоъи тифл чӣ бвад? Бозие
Бо чимоъи Рустамеву ғозие.
Чанги халқон ҳамчу чанги кӯдакон,
Чумла бемаъниву бемағзу муҳон.
Чумла бо шамшери чӯбин чангашон,
Чумла дар «лоянфаъӣ» оҳангашон.
Чумлашон гашта савора бар найе,
К-ин Буроқи мост ё Дулдулпайе.
Ҳомиланду худ зи чаҳл афрошта,
Рокибу маҳмули раҳ пиндошта.
Бош то рӯзе, ки маҳмулони Ҳақ
Асптозон бигзаранд аз нӯҳ табақ.
«Таъручу-р-рӯҳу илайҳи ва-л-малак,
Мин уручи-р-рӯҳи яхтарру-л-фалак».
Ҳамчу тифлон чумлатон домансавор,
Гӯшаи доман гирифта асбвор.
Аз Ҳақ «инна занна ло юғнӣ» расид,
Маркаби зан(н) бар фалакҳо кай давид?
«Ағлабу-з-заннайни фӣ тарҷиҳи зо
Ло тумори-ш-шамса фӣ тавзиҳиҳо».
Он гаҳе бинед маркабҳои хеш,
Маркабе созидаат аз пойи хеш.
Ваҳму фикру ҳиссу идроки шумо
Ҳамчу най дон маркаби кӯдак, ҳало!
Илмҳои аҳли дил ҳаммолашон,
Илмҳои аҳли тан аҳмолашон.
Илм чун бар дил занад, ёре шавад,
Илм чун бар тан занад, боре шавад.
Гуфт Эзид: «Яҳмилу асфораҳу»
Бор бошад илм, к-он набвад зи ҳу.
Илм, к-он набвад зи ҳу бевосита,
Он напояд ҳамчу ранги мошита.

Лек чун ин борро неқӯ кашӣ,
Бор баргиранду бахшандат х(в)ашӣ.
Ҳин, макаш баҳри ҳаво он бори илм,
То бибинӣ дар дарун анбори илм.
То ки бар раҳвори илм ойӣ савор,
Баъд аз он афтад туро аз дӯш бор.
Аз ҳавоҳо кай раҳӣ бе чоми ху?
Эй зи ху қонеъ шуда бо номи ху.
Аз сифат в-аз ном чӣ зояд? Хаёл
В-он хаёлаш ҳаст даллоли висол.
Дидаӣ даллоли бемадлул ҳеч?
То набошад ҷода, набвад ғул ҳеч.
Ҳеч номе бе ҳақиқат дидаӣ?
Ё зи «гоф»-у «лом»-и гул гул чидаӣ?
Исм хондӣ, рав, мусамморо бичӯ,
Маҳ ба боло дон, на андар оби чӯ.
Гар зи ному ҳарф хоҳӣ бигзарӣ,
Пок кун худро зи худ, ҳин яксарӣ.
Ҳамчу оҳан з-оҳане беранг шав,
Дар риёзат ойинай безанг шав.
Хешро софӣ кун аз авсофи худ,
То бибинӣ зоти поки софи худ.
Бинӣ андар дил улуми анбиё,
Бе Китобу бе Муъиду Авсито.
Гуфт пайғамбар, ки ҳаст аз умматам,
К-ӯ бувад ҳам гавҳару ҳам ҳимматам.
Мар маро з-он нур бинад ҷонашон,
Ки ман эшонро ҳамебинам бад-он.
Бе саҳеҳайну аҳодису рувот,
Балки андар машраби оби ҳаёт.
Сирри «амсайно лакурдийан» бидон,
Рози «асбахно аробийан» бихон.
В-ар мисоле хоҳӣ аз илми ниҳон,
Қисса гӯ аз румиёну чиниён.

Қиссаи миро кардани румиёну чиниён дар илми наққошӣ ва суратгарӣ
Чиниён гуфтанд: «Мо наққоштар»,

Румиён гуфтанд: «Моро карру фар».
Гуфт султон: «Имтиҳон хоҳам дар ин,
К-аз шумоҳо кист дар даъво гузин?»
Аҳли Чину Рум чун ҳозир шуданд,
Румиён дар илм воқифтар буданд.
Чиниён гуфтанд: «Як хона ба мо
Хос биспореду як они шумо».
Буд ду хона муқобил, дар ба дар,
З-он яке чинӣ ситад, румӣ дигар.
Чиниён сад ранг аз шаҳ хостанд,
Пас хазина боз кард он арчманд.
Ҳар сабоҳе аз хазина рангҳо
Чиниёнро ротиба буд аз ато.
Румиён гуфтанд: «На нақшу на ранг,
Дархур ояд корро, чуз дафъи занг».
Дар фурӯ бастанду сайқал мезаданд,
Ҳамчу гардун содаву софӣ шуданд.
Аз дусад ранге ба берангӣ раҳест,
Ранг чун абр асту берангӣ маҳест.
Ҳар чӣ андар абр зав биниву тоб,
Он зи ахтар дону моҳу офтоб.
Чиниён чун аз амал фориғ шуданд,
Аз пайи шодӣ духулҳо мезаданд.
Шаҳ даромад, дид он чо нақшҳо,
Мерабуд он ақдрову фаҳро.
Баъд аз он омад ба сӯйи румиён,
Пардаро боло кашиданд аз миён.
Акси он тасвиру он кирдорҳо,
Зад бар ин софишуда деворҳо.
Ҳар чӣ он чо дид, ин чо беҳ намуд,
Дидаро аз дидахона мерабуд.
Румиён он сӯфиёнанд, эй падар!
Бе зи такрору китобу бе ҳунар.
Лек сайқал кардаанд он синаҳо,
Пок аз озу ҳирсу бухлу кинаҳо.
Он сафои ойина, васфи дил аст,
Сурати бемунтаҳоро қобил аст.

Сурати бесурати беҳадди ғайб,
З-ойинай дил тофт бар Мӯсо зи ҷайб.
Гарчи он сурат нагунҷад дар фалак,
На ба аршу фаршу дарёву самак.
З-он ки маҳдуд асту маъдуд аст он,
Ойинай дилро набошад ҳад, бидон.
Ақл ин чо сокит омад ё музилл
З-он ки дил бо ўст ё худ ўст дил.
Акси ҳар нақше натобад то абад,
Ќуз зи дил ҳам боадад, ҳам беадад.
То абад ҳар нақши нав, к-ояд бар ў,
Менамояд бе ҳичобе андар ў.
Аҳли сайқал растаанд аз бўю ранг,
Ҳар даме бинанд хубӣ бедиранг.
Нақшу қишри илмро бигзоштанд,
Рояти айнуляқин афроштанд.
Рафт фикру рӯшноӣ ёфтанд,
Наҳру баҳри ошноӣ ёфтанд.
Марг, к-ин ҷумла аз ў дар ваҳшатанд,
Мекунанд ин қавм бар вай ришханд.
Кас наёбад бар дили эшон зафар,
Бар садаф ояд зарар, на бар гуҳар.
Гарчи наҳву фикҳро бигзоштанд,
Лек маҳви фақрро бардоштанд.
То нуқуши ҳашт чаннат тофтаст,
Лавҳи дилшонро пазиро ёфтаст.
Бартаранд аз аршу курсиву хало,
Сокинони «мақъади сидқи» Худо.

Пурсидани пайғамбар саллаллоҳу алайҳи ва саллам мар Зайдро, ки имрӯз
чунӣ ва чун бархостӣ? Ва ҷавоб гуфтани ў, ки «асбаҳту мӯъминан ё расулаллоҳ!»
Гуфт пайғамбар сабоҳе Зайдро:
«Кайфа асбаҳт, эй рафиқи босафо?»
Гуфт: «Абдан мӯъминан». Боз ў-ш гуфт:
«Қу нишон аз боғи имон, гар шукуфт?»
Гуфт: «Ташна будаам ман рӯзҳо,
Шаб нахуфтастам зи ишқу сӯзҳо.

То зи рӯзу шаб гузар кардам чунон,
Ки зи испар бигзарад нӯки синон.
Ки аз он сӯ ҷумлаи миллат якест,
Садҳазорон солу як соат якест.
Ҳаст азалрову абадро иттиҳод,
Ақдро раҳ нест он сӯ з-ифтиқод».
Гуфт: «Аз ин раҳ ку раҳоварде? Биёр,
Дархури фаҳму уқули ин диёр».
Гуфт: «Халқон чун бибинанд осмон,
Ман бибинам аршро бо аршиён.
Ҳашт ҷаннат, ҳафт дӯзах пеши ман
Ҳаст пайдо ҳамчу бут пеши шаман.
Як ба як вомешиносам халқро
Ҳамчу гандум ман зи ҷав дар осийо.
Ки биҳиштӣ кисту бегона кӣ аст?
Пеши ман пайдо чу мору моҳӣ аст.
Ин замон пайдо шуда бар ин гурӯҳ,
«Явма табяззу ва тасвадду вучӯҳ».
Пеш аз ин ҳарчанд ҷон пурайб буд,
Дар раҳим буду зи халқон ғайб буд.
«Аш-шақиййу ман шақӣ фӣ батни-л-ум,
Мин симоти-л-ҷисми юъраф ҳолухум».
Тан чу модар тифли ҷонро ҳомила,
Марг дарди зодан асту зилзила.
Ҷумла ҷонҳои гузашта мунтазир,
То ҷӣ гуна зояд он ҷони батир.
Зангиён гӯянд: «Худ аз мост ӯ»,
Румиён гӯянд: «Бас зебост ӯ».
Чун бизояд дар ҷаҳони ҷону ҷуд,
Пас намонад ихтилофи байзу суд.
Гар бувад зангӣ, барандаш зангиён,
Румро румӣ барад ҳам аз миён.
То назод ӯ, мушкилоти олам аст,
Он кӣ нозода шиносад, ӯ кам аст.
ӯ магар «янзур бинуриллах» бувад,
К-андаруни пӯст ӯро раҳ бувад.
Асли оби нутфа испед асту х(в)аш,

Лек акси чони румиву ҳабаш
Медихад ранг аҳсану-г-тақвимро,
То ба асфал мебарад ин нимро.
Ин сухан поён надорад, бозрон,
То намонем аз қатори корвон.
«Явма табяззу ва тасвадду вучӯҳ»,
Турку хинду шӯхра гардад з-он гурӯҳ.
Дар раҳим пайдо набошад ҳинду турк,
Чунки зояд, бинадаш зору сутург.
Чумларо чун рӯзи растохез ман
Фош мебинам аён аз марду зан.
Ҳин, бигӯям ё фуру бандам нафас?»
Лаб газидаш Мустафо, яъне ки бас.
«Ё расулаллаҳ, бигӯям сирри ҳашр?
Дар чаҳон пайдо қунам имрӯз нашр.
Ҳил маро, то пардаҳоро бардарам,
То чу хуршеде битобад гавҳарам.
То кусуф ояд зи ман хуршедро,
То намоям нахлрову бедро.
Вонамоям рози растохезро,
Нақдрову нақди қалбомезро.
Дастҳо бубрида асҳоби шимол,
Вонамоям ранги қуфру ранги ол.
Вогушоям ҳафт сӯрохи нифоқ
Дар зиёи моҳ беҳасфу муҳоқ.
Вонамоям ман палоси ашқиё,
Бишнавнонам таблу кӯси анбиё.
Дӯзаҳу чанноту барзах дар миён,
Пеши чашми кофирон орам аён.
Вонамоям ҳавзи Кавсарро ба чӯш,
К-об бар рӯшон занад, бонгаш ба гӯш.
В-он касон, ки ташна бар гирдаш давон
Гаштаанд, ин дам намоям ман аён.
Мебисояд дӯшашон бар дӯши ман,
Наъраҳошон мерасад дар гӯши ман.
Аҳли чаннат пеши чашмам з-ихтиёр
Даркашида якдигарро дар канор.

Дасти ҳамдигар зиёрат мекунанд,
Аз лабон ҳам бўса ғорат мекунанд.
Кар шуд ин гӯшам зи бонги оҳ-оҳ,
Аз хасону наъраи «во ҳасрато».
Ин ишоратҳост гӯям аз нуғул,
Лек метарсам зи озори расул».
Ҳамчунин мегуфт сармасту хароб,
Дод пайғамбар гиребонаш ба тоб.
Гуфт: «Ҳин, даркаш, ки асбат гарм шуд,
Акси Ҳақ «ло ястаҳи» зад, шарм шуд.
Ойинай ту част берун аз ғилоф,
Ойина-в мизон кучо гӯяд хилоф?
Ойина-в мизон кучо бандад нафас
Баҳри озору ҳаёи ҳеч кас?
Ойина-в мизон миҳақҳои санӣ,
Гар дусад солаш ту хидматҳо кунӣ
К-аз барои ман бипӯшон ростӣ,
Бар фузун бинмову манмо костӣ.
ӯ-т гӯяд ришу сиблат бармаҳанд!
Ойина-в мизону он гаҳ реву панд?
Чун Худо моро барои он фарохт,
Ки ба мо битвон ҳақиқатро шинохт.
Ин набошад, мо чӣ арзем, эй ҷавон,
Кай шавем ойини рӯйи некувон?
Лек даркаш дар намад ойинаро,
К-аз таҷаллӣ, кард Сино синаро».
Гуфт: «Охир ҳеч гунҷад дар бағал,
Офтоби Ҳаққу хуршеди азал?
Ҳам дағалро, ҳам бағалро бардарад,
На чунун монад ба пешаш, на хирад».
Гуфт: «Як исбаъ чу бар чашме ниҳӣ,
Бинад аз хуршед оламро тихӣ».
Як сари ангушт пардай моҳ шуд
В-ин нишони сотирий Аллоҳ шуд.
То бипӯшонад ҷаҳонро нуқтае,
Меҳр гардад мункасиф аз сиқтае.
Лаб бибанду ғаври дарёе нигар,

Баҳрро Ҳақ кард маҳкуми башар.
Ҳамчу чашмай Силсабилу Занҷабил,
Ҳаст дар ҳукми биҳиштии ҷалил.
Чор ҷӯйи ҷаннат андар ҳукми мост,
Ин на зӯри мо, зи фармони Худост.
Ҳар кучо хоҳем, доремаш равон
Ҳамчу сеҳр андар муроди соҳирон.
Ҳамчу ин ду чашмаи чашми равон,
Ҳаст дар ҳукми дилу фармони ҷон.
Гар бихоҳад, рафт сӯйи захру мор,
В-ар бихоҳад, рафт сӯйи эътибор.
Гар бихоҳад, сӯйи маҳсусот рафт
В-ар бихоҳад, сӯйи малбусот рафт.
Гар бихоҳад, сӯйи қуллийёт ронд
В-ар бихоҳад, ҳабси ҷузвийёт монд.
Ҳамчунин ҳар панҷ ҳис чун ноиза
Бар муроду амри дил шуд ҷоиза.
Ҳар тараф, ки дил ишорат кардашон,
Меравад ҳар панҷ ҳис доманкашон.
Дасту по дар амри дил андар мало,
Ҳамчу андар дасти Мӯсо он асо.
Дил бихоҳад, по дарояд з-ӯ ба рақс,
Ё гурезад сӯйи афзунӣ зи нақс.
Дил бихоҳад, даст ояд дар ҳисоб,
Бо себеъ, то нависад ӯ китоб.
Даст дар дасти ниҳонӣ мондааст,
ӯ дарун, танро бурун биншондааст.
Гар бихоҳад, бар адӯ море шавад
В-ар бихоҳад, бар валӣ ёре шавад.
В-ар бихоҳад, кафчае дар хурданӣ
В-ар бихоҳад, ҳамчу гурзи даҳманӣ.
Дил чӣ мегӯяд бад-эшон? Эй аҷаб!
Турфа васлат, турфа пинҳонӣ сабаб.
Дил магар мӯҳри Сулаймон ёфтаст?
Ки маҳори панҷ ҳис бартофтаст.
Панҷ ҳиссе аз бурун майсури ӯ,
Панҷ ҳиссе аз дарун маъмури ӯ.

Даҳ ҳис асту ҳафт андому дигар,
Он чӣ андар гуфт н-ояд, мешумар.
Чун Сулаймонӣ, дило, дар меҳтарӣ
Бар париву дев зан ангуштарӣ.
Гар дар ин мулкат барӣ бошӣ зи рев,
Хотам аз дасти ту насонад се дев.
Баъд аз он олам бигирад исми ту,
Ду ҷаҳон маҳкуми ту, чун ҷисми ту.
В-ар зи дастат дев хотамро бибурд,
Подшоҳӣ фавт шуд, бахтат бимурд.
Баъд аз он «ё ҳасрато» шуд «ё ибод»,
Бар шумо маҳтум то «явма-т-танод».
Макри худро гар ту инкор оварӣ,
Аз тарозу в-ойина кай ҷон барӣ?

Муттаҳам кардани ғуломону хоҷатошон мар Луқмонро, ки он меваҳои
тарванда, ки меовардем, ӯ хӯрдааст
Буд Луқмон пеши хоҷай хештан,
Дар миёни бандагонаш хортан.
Мефиристод ӯ ғуломонро ба боғ,
То ки мева оядаш баҳри фароғ.
Буд Луқмон дар ғуломон чун туфайл,
Пурмаъонӣ, тирасурат, ҳамчу лайл.
Он ғуломон меваҳои ҷамъро
Хуш бихӯрданд аз наҳиби тамъро.
Хоҷаро гуфтанд: «Луқмон хӯрд он»,
Хоҷа бар Луқмон туруш гашту гарон.
Чун тафаҳхус кард Луқмон аз сабаб,
Дар итоби хоҷааш, бигшод лаб:
Гуфт Луқмон: «Сайдо, пеши Худо
Бандаи хоин набошад муртазо.
Имтиҳон кун ҷумламонро, эй карим,
Серамон дардеҳ ту аз оби ҳамим.
Баъд аз он моро ба сахрое калон,
Ту савора, мо пиёда медавон.
Онғаҳон бингар ту бадкирдорро,
Сунъҳои кошифуласрорро».

Гашт соқӣ хоҷа аз оби ҳамим
Мар ғулмонрову хӯрданд он зи бим.
Баъд аз он мерондашон дар даштҳо,
Медавиданд он нуфар таҳту уло.
Қай дарафтоданд эшон аз ано,
Об меовард з-эшон меваҳо.
Чунки Луқмонро даромад қай зи ноф,
Мебаромад аз дарунаш оби соф.
Ҳикмати Луқмон чу донад ин намуд,
Пас чӣ бошад ҳикмати раббулвучуд?
«Явма тубло ва-с-сароир куллуҳо,
Бона минкум коминун ло юштаҳо».
Чун «суқу моъун ҳамиман, қуттиат,
Чумлату-л-астори, миммо уфзиат».
Нор з-он омад азоби кофирон,
Ки ҳачарро нор бошад имтиҳон.
Он дили чун сангро мо чанд-чанд,
Нарм гуфтему намепазруфт панд.
Реши бадро доруи бад ёфт рағ,
Мар сари харро сари дандони сағ.
«Ал-хабисот ал-хабисин», ҳикмат аст,
Зиштро ҳам зишт чуфту бобат аст.
Пас, ту ҳар чуфте, ки мехоҳӣ, бирав,
Маҳву ҳамшаклу сифоти ӯ бишав.
Нур хоҳӣ, мустаъидди нур шав,
Дур хоҳӣ, хеш бину дур шав.
В-ар раҳе хоҳӣ аз ин сични хариб,
Сар макаш аз дӯст «в-асчуд в-ақтариб».

Бақияи қиссаи Зайд дар ҷавоби расул саллаллоҳу алайҳи ва саллам
Ин сухан поён надорад, хез, Зайд,
Бар буроқи нотиқа барбанд қайд.
Нотиқа чун фозеҳ омад айбро,
Медаронад пардаҳои ғайбро.
Ғайб матлуби Ҳақ омад чанд гоҳ,
Ин духулзанро бирон, барбанд роҳ.
Так марон, даркаш инон, мастур беҳ,

Ҳар кас аз пиндори худ масрур бех.
Ҳақ ҳамехоҳад, ки навмедони ӯ
З-ин ибодат ҳам нагардонанд рӯ.
Ҳам ба уммеде мушарраф мешаванд,
Чанд рӯзе дар рикобаш медаванд.
Хоҳад он раҳмат битобад бар ҳама
Бар баду нек, аз умуми марҳама.
Ҳақ ҳамехоҳад, ки ҳар миру асир
Бо ричову хавф бошанду ҳазир.
Ин ричову хавф дар парда бувад,
То паси ин парда парварда шавад.
Чун даридӣ парда, ку хавфу ричо?
Ғайбро шуд карру фарре бармало.
Бар лаби чӯ бурд занне як фато,
Ки Сулаймон аст моҳигири мо.
Гар вай аст ин, аз чӣ фард асту хафист?
В-арна симои сулаймониш чист?
Андар ин андеша мебуд ӯ дудил,
То Сулаймон гашт шоҳу мустақил.
Дев рафт, аз мулку тахти ӯ гурехт,
Теги бахташ хуни он шайтон бирехт.
Кард дар ангушти худ ангуштарӣ,
Чамъ омад лашкари деу парӣ.
Омаданд аз баҳри назора ричол,
Дар миёншон он ки буд соҳибхиёл.
Чун дар ангушташ бидид ангуштарӣ,
Рафт андеша-в гумонаш яксарӣ.
Ваҳм он гоҳ аст, к-он пӯшида аст,
Ин таҳаррӣ аз пайи ноида аст.
Шуд хаёли ғоиб андар сина зафт,
Чунки ҳозир шуд, хаёли ӯ бирафт.
Гар самои нур беборида нест,
Ҳам замини тор беболида нест.
«Юьминун билғайб» мебояд маро,
З-он бибастам равзани фонисаро.
Чун шикофам осмонро дар зухур,
Чун бигӯям: «ҳал таро фиҳо футур?»

То дар ин зулмат таҳаррӣ густаранд,
Ҳар касе рӯ ҷонибе меоваранд.
Муддате маъқус бошад корҳо,
Шаҳнаро дузд оварад бар дорҳо.
То ки бас султону олиҳиммате
Бандаи бандай худ ояд муддате.
Бандагӣ дар ғайб ояд хубу каш,
Ҳифзи ғайб ояд дар истеъбод х(в)аш.
Ку ки мадҳи шоҳ гӯяд пеши ӯ,
То ки дар ғайбат бувад ӯ шармрӯ?
Қалъадоре, к-аз канори мамлакат,
Дур аз султону сояи салтанат.
Пос дорад қалъаро аз душманон,
Қалъа нафрӯшад ба моле бекарон.
Ғойиб аз шаҳ дар канори сағрҳо,
Ҳамчу ҳозир ӯ ниғаҳ дорад вафо.
Пеши шаҳ ӯ беҳ бувад аз дигарон,
Ки ба хидмат ҳозиранду ҷонфишон.
Пас ба ғайбат нимзарра ҳифзкор,
Беҳ ки андар ҳозирӣ з-он сад ҳазор.
Тоату имон кунун маҳмуд шуд,
Баъди марг андар аён мардуд шуд.
Чунки ғайбу ғойибу рӯпӯш беҳ,
Пас лабон барбанду лаб хомӯш беҳ.
Эй бародар, даст во дор аз сухун,
Худ ҷудо пайдо кунад илми ладун.
Пас бувад хуршедро рӯяш гувоҳ,
«Айю шайбин аъзаму-ш-шоҳид? Илоҳ».
На, бигӯям чун қарин шуд дар баён,
Ҳам Худову ҳам малак, ҳам олимон:
«Яшҳадуллаҳ ва-л-малак ва-аҳлу-л-улум,
Аннаҳу ло рабба илло ман ядум».
Чун гувоҳӣ дод Ҳақ, кӣ бвад малак,
То шавад андар гувоҳӣ муштарак?
З-он ки шаъшоъу ҳузури офтоб
Барнатобад чашму дилҳои хароб.
Чун хуфоше, к-ӯ тафи хуршедро

Барнатобад, бискулад уммедро.
Пас малойикро чу мо ҳамёр дон,
Чилвагар хуршедро бар осмон.
К-ин зиё мо з-офтобе ёфтем,
Чун халифа бар заифон тофтем.
Чун маҳи нав ё серӯза ё ки бадр,
Ҳар малак дорад камолу нуру қадр.
З-ачниҳай нури сулоса ав рубоъ
Бар маротиб ҳар малакро з-он шуъоъ.
Ҳамчу парҳои уқули инсиён,
Ки базе фарқ асташон андар миён.
Пас қарини ҳар башар дар неку бад
Он малак бошад, ки монандаш бувад.
Чашми аъмаш чунки хурро барнатофт,
Ахтар ўро шамъ шуд, то раҳ биёфт.

Гуфтани пайғомбар саллаллоҳу алайҳи ва саллам мар Зайдро, ки ин сирро
фоштар аз ин мағӯ ва мутобиат нигоҳ дор
Гуфт пағамбар ки асҳоби нучум
Раҳравонро шамъу шайтонро ручум.
Ҳар касеро гар будӣ он чашму зӯр,
К-ӯ гирифтӣ з-офтоби чарх нур,
Кай ситора ҳоҷат астӣ, эй залил,
Ки будӣ бар нури хуршед ў далел?
Моҳ мегӯяд ба хоқу абру фай,
Ман башар будам, вале «юҳо илай».
Чун шумо торик будам дар ниҳод,
Ваҳйи хуршедам чунин нуре бидод.
Зулмате дорам ба нисбат бо шумус,
Нур дорам баҳри зулмоти нуфус.
З-он заифам то ту тобе оварӣ,
Ки на марди офтоби анварӣ.
Ҳамчу шахду сирка дарҳам бофтам,
То суйи ранчи чигар раҳ ёфтам.
Чун зи иллат вораҳидӣ, эй раҳин,
Сиркаро бигзору мехур ангубин.
Тахти дил маъмур шуд пок аз ҳаво,

Бин ки «аррахмон ала-л-арш иставо».
Хукм бар дил баъд аз ин бевосита
Ҳақ кунад, чун ёфт дил ин робита.
Ин суҳан поён надорад, Зайд ку?
То диҳам пандаш, ки расвой маҷӯ.

Ручӯъ ба ҳикояти Зайд
Зайдро акнун наёбӣ, к-ӯ гурехт,
Қаст аз саффи ниъолу наъл рехт.
Ту кӣ бошӣ? Зайд ҳам худро наёфт,
Ҳамчу ахтар, ки бар ӯ хуршед тофт.
На аз ӯ нақше биёбӣ, на нишон,
На қаҳе ёбӣ на роҳи қаҳқашон.
Шуд ҳавосу нутқи бобоёни мо
Маҳви нури дониши султони мо.
Ҳиссҳову ақлҳошон дар дарун,
Мавҷ дар мавҷи «ладайно муҳзарун».
Чун биёяд субҳ, вақти бор шуд,
Анҷуми пинҳоншуда бар кор шуд.
Беҳушонро водихад Ҳақ ҳушҳо,
Ҳалқа-ҳалқа ҳалқаҳо дар гӯшҳо.
Пойкӯбон, дастафшон дар сано,
Ноз-нозон: «раббано аҳйайтано».
Он ҷулуду он изоми рехта
Форисон гашта, ғубор ангехта.
Ҳамла оранд аз адам сӯйи вучуд,
Дар қиёмат, ҳам шакуру ҳам кануд.
Сар чӣ мепечӣ? Кунӣ ноидай,
Дар адам з-аввал на сар печидай?
Дар адам афшурда будӣ пойи хеш,
Ки маро кай барканад аз ҷойи хеш?
Менабинӣ сунъи раббонитро,
Ки кашид ӯ мӯйи пешонитро?
То кашадам андар ин анвоъи ҳол,
Ки набудат дар гумону дар хиёл.
Он адам, ӯро ҳамора банда аст,
Кор кун дево! Сулаймон зинда аст.

Дев месозад «чифонин калчавоб»,
Захра на, то дафъ гӯяд ё ҷавоб?
Хешро бин чун ҳамеларзӣ зи бим?
Мар адамро низ ларзон дон муқим.
В-ар ту даст андар муносиб мезанӣ,
Ҳам зи тарс аст он ки ҷоне меканӣ.
Ҳар чӣ ҷуз ишқи Худои аҳсан аст,
Гар шакархорист, он ҷон кандан аст.
Чист ҷон кандан? Суйи марг омадан,
Даст дар оби ҳаёте нозадан.
Халқро ду дида дар хоку мамот
Сад гумон доранд дар оби ҳаёт.
Ҷаҳд кун то сад гумон гардад навад,
Шаб бирав в-ар ту бихусбӣ шаб равад.
Дар шаби торик ҷӯй он рӯзро,
Пеш кун он ақли зулматсӯзро.
Дар шаби бадранг бас некӣ бувад,
Оби ҳайвон ҷуфти торикӣ бувад.
Сар зи хуфтан кай тавон бардоштан?
Бо чунин сад тухми ғафлат коштан.
Хобмурда, луқмамурда ёр шуд,
Хоча хуфту дузди шаб бар кор шуд.
Ту намедонӣ, ки хасмонат киянд,
Нориёни хасми ҷуди хокиянд.
Нор хасми обу фарзандони ӯст,
Ҳамчунон ки об хасми ҷони ӯст.
Об оташро кушад, зеро ки ӯ
Хасми фарзандони об асту адӯ.
Баъд аз он ин нор нори шаҳват аст,
К-андар ӯ асли гуноҳу заллат аст.
Нори берунӣ ба обе бифсурад,
Нори шаҳват то ба дӯзах мебарад.
Нори шаҳват менаёромад ба об,
З-он ки дорад табъи дӯзах дар азоб.
Нори шаҳватро чӣ чора? Нури дин,
«Нурукум итфоъу нори-л-кофирин».
Чӣ кушад ин норро? Нури Худо,

Нури Иброҳимро соз усто.
То зи нори нафси чун Намруди ту
Вораҳад ин қисм ҳамчун уди ту.
Шаҳвати норӣ ба рондан кам нашуд,
ӯ ба мондан кам шавад бе ҳеч буд.
То ки ҳезум мениҳӣ бар оташе,
Кай бимирад оташ аз ҳезумкашӣ?
Чунки ҳезум бозгирӣ, нор мурд,
З-он ки тақво об сӯи нор бурд.
Кай сияҳ гардад зи оташ рӯи хуб,
К-ӯ ниҳад гулгуна аз тақви-л-қулуб?

Оташ афтодан дар шаҳр ба айёми Умар, разийаллоҳу анҳу
Оташе афтод дар аҳди Умар,
Ҳамчу чӯби хушк мехӯрд ӯ ҳаҷар.
Дарфитод андар бинову хонаҳо,
То зад андар парри мурғу лонаҳо.
Ними шаҳр аз шӯълаҳо оташ гирифт,
Об метарсид аз ону мешигифт.
Машкҳои обу сирка мезаданд
Бар сари оташ касони хушманд.
Оташ аз истеза афзун мешудӣ,
Мерасид ӯро мадад аз беҳадӣ.
Халқ омад ҷониби Уммар шитоб,
К-оташи мо менамирад ҳеч аз об.
Гуфт: «Он оташ зи оёти Худост,
Шӯълае аз оташи бухли шумост.
Обу сирка чист? Нон қисмат кунед,
Бухл бигзоред, агар оли манед».
Халқ гуфтандаш, ки дар бигшудаем,
Мо сахӣ в-аҳли футувват будаем.
Гуфт: «Нон дар расму одат додаед,
Даст аз баҳри Худо нагшодаед.
Баҳри фаҳру баҳри бавшу баҳри ноз,
Н-аз барои тарсу тақвову ниёз».
Мол тухм асту ба ҳар шӯра манех,
Теғро дар дасти ҳар раҳзан мадеҳ,

Аҳли динро боздон аз аҳли кин,
Ҳамнишини Ҳақ бичӯ, бо ӯ нишин.
Ҳар касе бар қавми худ исор кард,
Коға пиндорад, ки ӯ худ кор кард.

Худу андохтани хасм дар рӯйи амирулмӯъминин Алӣ каррамаллоҳу ваҷҳаҳу ва
андохтани амирулмӯъминин Алӣ шамшер аз даст

Аз Алӣ омӯз ихлоси амал,
Шери Ҳақро дон мутаҳҳар аз дағал.
Дар ғазо бар паҳлавоне даст ёфт,
Зуд шамшере бароварду шитофт.
ӯ худу андохт дар рӯйи Алӣ,
Ифтихори ҳар набиву ҳар валӣ.
Он худу зад бар руҳе, ки рӯйи моҳ
Сачда орад пеши ӯ дар сачдагоҳ.
Дар замон андохт шамшер он Алӣ,
Кард ӯ андар ғазоаш коҳилӣ.
Гашт ҳайрон он мубориз з-ин амал
В-аз намудан афву раҳмат бемаҳал.
Гуфт: «Бар ман теғ низ афроштӣ,
Аз чӣ афғандӣ? Маро бигзоштӣ?
Он чӣ дидӣ беҳтар аз пайкори ман?
То шудӣ ту суст дар ишколи ман.
Он чӣ дидӣ, ки чунин хашмат нишаст?
То чунон барқе намуду бозҷаст.
Он чӣ дидӣ? Ки маро з-он акси дид
Дар дилу ҷон шӯълае омад падид.
Он чӣ дидӣ бартар аз кавну макон,
Ки беҳ аз ҷон буду бахшидим ҷон.
Дар шучоат шери раббонистӣ,
Дар мурувват худ кӣ донад, кистӣ.
Дар мурувват абри Мӯсоӣ ба тех,
К-омад аз вай хону нони бешабех.
Абрҳо гандум диҳад, к-онро ба ҷаҳд
Пухтаву ширин қунад мардум чу шаҳд.
Абри Мӯсо парри раҳмат баргушод,
Пухтаву ширини беаҳмат бидод.

Аз барои пухтахорони карам
Раҳматаш афрохт дар олам алам.
То чиҳил сол он вазифа в-он ато
Кам нашуд як рӯз з-он аҳли ричо.
То ҳам эшон аз хасисӣ хостанд,
Ганданову тарраву хас хостанд.
Уммати Аҳмад, ки ҳастед аз киром,
То қиёмат ҳаст боқӣ он таъом.
Чун «абиту инда раббӣ» фош шуд,
«Бутъиму юсқӣ» киноятзо-ш шуд.
Ҳеч бетаъвил инро дарпазир,
То дарояд дар гулӯ чун шаҳду шир.
З-он ки таъвил аст вододи ато,
Чунки бинад он ҳақиқатро хато.
Он хато дидан зи заъфи ақли ўст,
Ақли кул мағз асту ақли ҷузв пўст.
Хешро таъвил кун, н-ахборро,
Мағзро бад гӯй, на гулзорро.
Эй Алӣ, ки чумла ақлу дидаӣ,
Шаммае воғӯ аз он чӣ дидаӣ.
Теги ҳилмат ҷони моро чок кард,
Оби илмат хоки моро пок кард.
Бозгӯ, донам, ки ин асрори хуст,
З-он ки бешамшер қуштан кори ўст.
Сонеъи беолату бечориҳа,
Воҳиби ин ҳадяҳои рочиҳа.
Садҳазорон мечашонад хушро,
Ки хабар набвад ду чашму гӯшро.
Бозгӯ, эй бози арши хушшикор,
То чӣ дидӣ ин замон аз кирдгор?
Чашми ту идроки ғайб омӯхта,
Чашмҳои ҳозирон бардӯхта.
Он яке моҳе ҳамебинад аён
В-он яке торик мебинад ҷаҳон.
В-он яке се моҳ мебинад ба ҳам,
Ин се кас биншаста як мавзеъ, наъам.
Чашми ҳар се бозу гӯши ҳар се тез,

Дар ту овезону аз ман даргурез.
Сехри айн аст ин, аҷаб лутфи хафист,
Бар ту нақши гургу бар ман Юсуфест.
Олам ар ҳаҷдаҳ ҳазор асту фузун,
Ҳар назарро нест ин ҳаҷдаҳ забун.
Роз бигшо, эй Алии Муртазо,
Эй паси «суъу-л-қазо хусну-л-қазо».
Ё ту воғӯ, он чӣ ақлат ёфтаст,
Ё бигӯям, он чӣ бар ман тофтаст.
Аз ту бар ман тофт, чун дорӣ ниҳон?
Мефишонӣ нур чун маҳ безабон.
Лек агар дар гуфт ояд қурси моҳ,
Шабравонро зудтар орад ба роҳ.
Аз ғалат эмин шаванду аз духул,
Бонги маҳ ғолиб шавад бар бонги ғул.
Моҳ бе гуфтан чу бошад раҳнамо,
Чун бигӯяд, шуд зиё андар зиё.
Чун ту бобӣ он мадинай илмро,
Чун шуъбой офтоби ҳилмро.
Боз бош, эй боб, бар чӯёи боб,
То расад аз ту қушур андар лубоб.
Боз бош, эй боби раҳмат то абад,
Боргоҳи «мо лаҳу қуфван аҳад».
Ҳар ҳавову заррае худ манзарест,
То гушода кай гувад, к-он ҷо дарест.
То бинагшояд дареро дидбон,
Дар дарун ҳаргиз начунбад ин гумон.
Чун гушода шуд даре, ҳайрон шавад,
Мурғи уммеду тамаъ паррон шавад.
Ғофиле ногаҳ ба вайрон ганҷ ёфт,
Сӯйи ҳар вайрон аз он пас мешитофт.
То зи дарвеше наёбӣ ту гуҳар,
Кай гуҳар чӯйи зи дарвеше дигар?
Солҳо гар зан давад бо пойи хеш,
Нагзарад з-ишқофи биниҳои хеш.
То ба бинӣ н-оядат аз ғайб бӯ,
Ғайри бинӣ ҳеч мебинӣ? Бигӯ.

Суол кардани он кофир аз Алӣ каррамаллоху вачҳаҳу, ки бар чун мане музаффар шудӣ, шамшер аз даст чун андохтӣ?

Пас бигуфт он навмусулмони валӣ

Аз сари мастиву лаззат бо Алӣ.

Ки бифармо, ё амиралмӯъминин,

То бичунбад чон ба тан – дар чун чанин.

Ҳафт ахтар ҳар чанинро муддате

Мекунанд, эй чон, ба навбат хидмате.

Чунки вақт ояд, ки чон гирад чанин,

Офтобаш он замон гардад муъин.

Ин чанин дар чунбиш ояд з-офтоб,

К-офтобаш чон ҳамебахшад шитоб.

Аз дигар анҷум ба ҷуз нақше наёфт,

Ин чанин, то офтобаш барнатофт.

Аз кадомин раҳ тааллуқ ёфтӣ

Дар раҳим бо офтоби хубрӯ?

Аз раҳи пинҳон, ки дур аз ҳисси мост,

Офтоби чархро бас роҳҳост.

Он раҳе, ки зар биёбад қут аз ӯ

В-он раҳе, ки санг шуд ёкут аз ӯ.

Он раҳе, ки сурх созад лаъло

В-он раҳе, ки барқ бахшад наъло.

Он раҳе, ки пухта созад меваро

В-он раҳе, ки дил диҳад колеваро.

Бозгӯ, эй бози парафроста,

Бо шаҳу бо соидаш омӯхта.

Бозгӯ, эй бози анқогири шох,

Эй сипоҳишкан ба худ, на бо сипоҳ.

Уммати ваҳде якеву сад ҳазор,

Боз гӯ, эй банда бозатро шикор.

Дар маҳалли қаҳр ин раҳмат зи чист?

Аждаҳоро даст додан роҳи кист?

Ҷавоб гуфтани амирулмӯъминин, ки сабаби афғандани шамшер аз даст чӣ будааст дар он ҳолат?

Гуфт: «Ман теғ аз пайи Ҳақ мезанам,

Бандаи ҳаққам, на маъмури танам.
Шери Ҳаққам, нестам шери ҳаво,
Феъли ман бар дини ман бошад гуво».
«Мо рамайти из рамайт»-ам дар ҳироб,
Ман чу теғам, в-он зананда офтоб.
Рахти «худ»-ро ман зи раҳ бардоштам,
Ғайри Ҳақро ман адам ангоштам.
Сояеам, кадхудоям офтоб,
Ҳочибаам ман, нестам ўро ҳичоб.
Ман чу теғам пур гуҳарҳои висол,
Зинда гардонам, на кушта дар қитол.
Хун напӯшад гавҳари теғи маро,
Бод аз чо кай барад меғи маро?
Каҳ наям, кӯхам зи ҳилму сабру дод,
Кӯхро кай даррубояд тундбод?
Он кӣ аз боде равад аз чо, хасест,
З-он ки боди номувофиқ худ басест.
Боди хашму боди шахват, боди оз
Бурд ўро, ки набуд аҳли намоз.
Кӯхаму ҳастии ман бунёди ўст
В-ар шавам чун коҳ, бодам ёди ўст.
Чуз ба боди ў начунбад майли ман,
Нест чуз ишқи аҳад сархайли ман.
Хашм бар шоҳон шаҳу моро ғулом,
Хашмро ҳам бастаам зери лагом.
Теғи ҳилмам гардани хашмам задаст,
Хашми Ҳақ бар ман чу раҳмат омадаст.
Ғарқи нурам гарчи сақфам шуд хароб,
Равза гаштам, гарчи ҳастам Бўтуроб.
Чун даромад иллоте андар ғазо,
Теғро дидам ниҳон кардан сазо.
То «аҳабба лиллаҳ» ояд номи ман,
То ки «абғаз лиллаҳ» ояд коми ман.
То ки «аъто лиллаҳ» ояд чуди ман,
То ки «амсак лиллаҳ» ояд буди ман.
Бухли «ман лиллаҳ», «ато лиллоҳ»-у бас,
Чумла «лиллоҳам», наям ман они кас.

В-он чӣ «лиллаҳ» мекунам, тақдид нест,
Нест таҳйилу гумон, чуз дид нест.
З-ичтиҳоду аз таҳаррӣ растаам,
Остин бар домани Ҳақ бастаам.
Гар ҳамепаррам, ҳамебинам матор
В-ар ҳамегардам, ҳамебинам мадор.
В-ар кашам боре, надонам то кучо,
Моҳаму хуршед пешам пешво.
Беш аз ин бо халқ гуфтан рӯй нест,
Баҳрро гунҷой андар чӯй нест.
Паст меғӯям ба андозай уқул,
Айб набвад, ин бувад кори расул.
Аз ғараз хуррам, гувоҳӣ хур шунав,
Ки гувоҳи бандагон н-арзад ду чав.
Дар шарият мар гувоҳӣ бандаро,
Нест қадре вақти даъвиву қазо.
Гар ҳазорон банда бошандат гувоҳ,
Барнасанчад шаръ эшонро ба коҳ.
Бандаи шаҳват батар наздики Ҳақ,
Аз ғулому бандагони мустарақ.
К-ин ба як лафзе шавад аз хоҷа хур
В-он зияд ширину мирад сахтмур.
Бандаи шаҳват надорад худ халос,
Чуз ба фазли Эзиду инъоми хос.
Дар чаҳе афтод, к-онро ғавр нест
В-он гуноҳи ўст, қабру қавр нест
Дар чаҳе андохт ў худро ки ман,
Дархури қабраш намеёбам расан.
Бас кунам, гар ин сухан афзун шавад,
Худ чигар чӣ бвад? Ки хоро хун шавад.
Ин чигарҳо хун нашуд, н-аз сахтӣ аст,
Ғафлату машғуливу бадбахтӣ аст.
Хун шавад рӯзе, ки хунаш суд нест,
Хун шав, он вақте ки хун мардуд нест.
Чун гувоҳӣ бандагон мақбул нест,
Ақл ў бошад, ки бандай ғул нест.
Гашт «арсалнока шоҳид» дар нузур,

З-он ки буд аз кавн ӯ хур ибни хур.
Чунки хуррам, хашм кай бандад маро?
Нест ин чо чуз сифоти Ҳақ, даро.
Андаро, к-озод кардат фазли Ҳақ,
З-он ки раҳмат дошт бар хашмаш сабақ.
Андаро, акнун ки растӣ аз хатар,
Санг будӣ, кимиё кардат гуҳар.
Растай аз куфру хористони ӯ,
Чун гуле бишкуф ба сарвистони ху.
Ту маниву ман туам, эй мӯхташам!
Ту Али будӣ, Алиро чун кушам?
Маъсият кардӣ беҳ аз ҳар тоате,
Осмон паймудай дар соате.
Бас хучаста маъсият, к-он кард мард,
На зи хоре бардамад авроқи вард?
Не гуноҳи Уммару қасди расул,
Мекашидаш то ба даргоҳи қабул?
На ба сеҳри соҳирон фиръавнашон,
Мекашиду гашт давлат авнашон?
Гар набудӣ сеҳрашону он чухуд,
Кай кашидишон ба Фиръавни ануд?
Кай бидидандӣ асову мӯъчизот?
Маъсият тоат шуд, эй қавми усот?
Ноумедиро Худо гардан задаст,
Чун гунаҳ монанди тоат омадаст.
Чун мубаддал мекунад ӯ саййиот,
Тоатеаш мекунад рағми вушот.
З-ин шавад марҷум шайтони раҷим
В-аз ҳасад ӯ битрақад, гардад дуним.
ӯ бикӯшад, то гуноҳе парварад,
З-он гунаҳ моро ба чоҳе оварад.
Чун бибинад, к-он гунаҳ шуд тоате,
Гардад ӯро номуборак соате.
Андаро, ман даргушодам мар туро,
Туф задиву тӯҳфа додам мар туро.
Мар ҷафогарро чунинҳо медиҳам,
Пеши пойи чап чӣ сон сар мениҳам?

Пас вафогарро чӣ бахшам? Ту бидон:
Ганҷхову мулкҳои ҷовидон.

Гуфтани пайғамбар саллаллоҳу алайҳи ва саллам ба гӯши рикобдори
амирулмуъминин Алӣ каррамаллоҳу ваҷҳаҳу, ки куштани Алӣ бар дасти ту
хоҳад будан, хабарат кардам

Ман чунон мардам, ки бар хунии хеш

Нӯши лутфи ман нашуд дар қаҳр неш.

Гуфт пайғамбар ба гӯши чокарам,

К-ӯ бурад рӯзе зи гардан ин сарам.

Кард оғаҳ он расул аз ваҳйи дӯст,

Ки ҳалокам оқибат бар дасти ӯст.

ӯ ҳамерӯяд: «Бикуш пешин маро,

То наёяд аз ман ин мункар хато».

Ман ҳамерӯям: «Чу марги ман зи туст,

Бо қазо ман чун тавонам ҳила ҷуст?»

ӯ ҳамерӯяд ба пешам, к-эй карим!

Мар маро кун аз барои Ҳақ дуним.

То наояд бар ман ин анҷоми бад,

То насӯзад ҷони ман бар ҷони х(в)ад».

Ман ҳамерӯям: «Бирав, ҷаффа-л-қалам,

З-он қалам, бас сариагун гардад алам.

Ҳеч буғзе нест дар ҷонам зи ту,

З-он ки инро ман намедонам зи ту.

Олати ҳаққӣ ту, фоил дасти Ҳаққ,

Чун занам бар олати Ҳақ таъну даққ?»

Гуфт ӯ: «Пас он қисос аз баҳри чист?»

Гуфт: «Ҳам аз Ҳаққу он сирри ҳафист.

Гар кунад бар феъли худ ӯ эътироз,

З-эътирози худ бирӯёнад риёз.

Эътироз ӯро расад бар феъли х(в)д,

З-он ки дар қаҳр асту дар лутф ӯ аҳад.

Андар ин шаҳри ҳаводис мир ӯст,

Дар мамолик молики тадбир ӯст.

Олати худро агар ӯ бишканад,

Он шикастагаштаро некӯ кунад.

Рамзи «нансах оятан ав нунсиҳо,

Наъти хайран» дар ақиб медон, меҳо!
Ҳар шариятро, ки Ҳақ мансух кард,
ӯ гиё бурду иваз овард вард.
Шаб кунад мансух шуғли рӯзро,
Бин чамодии хирадафрӯзро.
Боз шаб мансух шуд аз нури рӯз,
То чамодӣ сӯхт з-он оташфурӯз.
Гарчи зулмат омад он навму субот,
На даруни зулмат аст оби ҳаёт?
На дар он зулмат хирадҳо тоза шуд?
Сактае сармояи овоза шуд?
Ки зи зидҳо зиддҳо омад паид,
Дар сувайдо рӯшноӣ офарид.
Ҷанги пайғамбар мадори сулҳ шуд,
Сулҳи ин охирзамон з-он ҷанг буд.
Садҳазорон сар бурид он дилситон,
То амон ёбад сари аҳли ҷаҳон.
Боғбон з-он мебурад шохи музирр,
То биёбад нахл қоматҳову бирр.
Мебурад аз боғ, доно он ҳашиш,
То намояд боғу мева, хуррамиш.
Меканад дандони бадро он табиб,
То раҳад аз дарду беморӣ ҳабиб.
Пас зиёдатҳо даруни нақсхост,
Мар шаҳидонро ҳаёт андар фаност.
Чун бурида гашт халқи ризқхор,
«Юрзақуна фарриҳина» шуд гувор.
Ҳалқи ҳайвон чун бурида шуд ба адл,
Ҳалқи инсон русту афзунид фазл.
Ҳалқи инсон чун бибуррад, ҳин, бибин,
То ҷӣ зояд? Кун қиёси он бар ин:
Ҳалқи солис зояду темори ӯ,
Шарбати Ҳақ бошаду анвори ӯ.
Ҳалқи бубрида хурад шарбат, вале
Ҳалқи аз «ло» раста, мурда дар «бале».
Бас кун, эй дунҳиммати кӯтаҳбанон,
То кайат бошад ҳаёти ҷон ба нон?

З-он надорӣ мевае, монанди бед,
К-обрӯ бурдӣ пайи нони сапед.
Гар надорад сабр з-ин нон ҷони ҳис,
Кимиёро гиру зар гардон ту мис.
Ҷомашӯӣ кард хоҳӣ, эй фалон!
Рӯ магардон аз маҳалли гозурон.
Гарчи нон бишкаст мар рӯзай туро,
Дар шикастабанд печу бартар о.
Чун шикастабанд омад дасти ӯ,
Пас руфӯ бошад яқин ишкати ӯ.
Гар ту ӯро бишкани, гӯяд: «Биё,
Ту дурусташ кун», надорӣ дасту по.
Пас шикастан ҳаққи ӯ бошад, ки ӯ,
Мар шикастагаштаро донад руфӯ.
Он кӣ донад дӯхт, он донад дарид,
Ҳар чиро бифрӯхт, некӯтар харид.
Хонаро вайрон кунад зеру забар,
Пас ба як соат кунад маъмуртар.
Гар яке сарро бибурад аз бадан,
Садҳазорон сар барорад дар заман.
Гар нафармудӣ қисосе бар ҷунот,
Ё нагуфти: фи-л-қисос омад ҳаёт.
Худ киро захра будӣ то ӯ зи х(в)ад
Бар асири ҳукми Ҳақ теге занад?
З-он ки донад ҳар кӣ чашмашро гушуд,
К-он кушанда суҳраи тақдир буд.
Ҳар киро он ҳукм бар сар омадӣ,
Бар сари фарзанд ҳам теге задӣ.
Рав, битарсу таъна кам зан бар бадон,
Пеши доми ҳукм аҷзи худ бидон.

Таачҷуб кардани Одам алайҳиссалом аз залолати Иблиси лаъин ва уҷб овардан
Чашми Одам бар Билисе, к-ӯ шақист,
Аз ҳақорат в-аз зиёфат бингарист.
Хешбинӣ карду омад худгузин,
Ҳанда зад бар кори Иблиси лаъин.
Бонг барзад ғайрати Ҳақ, к-эй сафӣ,

Ту намедонӣ зи асрори хафӣ.
Пӯстинро божгуна гар кунад,
Кӯхро аз беху аз бун барканад.
Пардаи сад Одам он дам бардарад,
Сад Билиси навмусулмон оварад.
Гуфт Одам: «Тавба кардам з-ин назар,
Инчунин густох нандешам дигар.
«Ё ғиёса-л-мустағисин ихдино,
Л-афтихора би-л-ъудуми ва-л-ғино.
Ло тузиғ қалбан ҳадайти би-л-карам,
Васрифи-с-суъ аллазӣ хатта-л-қалам».
Бигзарон аз ҷони мо сӯъу-л-қазо,
Во мабур моро зи ихвони сафо.
Талхтар аз фурқати ту ҳеч нест,
Бе паноҳат ғайри печопеч нест.
Рахти мо, ҳам рахти моро роҳзан,
Ҷисми мо мар ҷони моро ҷомакан.
Дасти мо чун пойи моро мех(в)арад,
Бе амони ту касе чун ҷон барад?
В-ар барад ҷон з-ин хатарҳои азим,
Бурда бошад мояи идбору бим.
З-он ки ҷон чун восили ҷонон набуд,
То абад бо хеш кӯр асту кабуд.
Чун ту надҳӣ роҳ, ҷон худ бурда гир,
Ҷон, ки бе ту зинда бошад, мурда гир.
Гар ту таъна мезанӣ бар бандагон,
Мар туро он мерасад, эй комрон!
В-ар ту моҳу мехрро гӯйӣ ҷафо
В-ар ту қадди сарвро гӯйӣ дуто.
В-ар ту чарху аршро хонӣ ҳақир
В-ар ту кону баҳрро гӯйӣ фақир.
Он, ба нисбат бо камоли ту равост,
Мулки икмоли фаноҳо мар турост.
Ки ту покӣ аз хатар в-аз нестӣ,
Нестонро мӯчиду муғнистӣ.
Он ки рӯёнид, донад сӯхтан,
З-он ки чун бидрид, донад дӯхтан.

Мebисӯзад ҳар хазон мар боғро,
Боз рӯёнад гули саббоғро.
К-эй бисӯзида, бурун о, тоза шав,
Бори дигар хубу хубовоза шав.
Чашми наргис кӯр шуд, бозаш бисохт,
Ҳалқи най бибриду бозаш худ навохт.
Мо чу маснӯъему сонeъ нестем,
Чуз забуну чуз ки қонeъ нестем.
Мо ҳама «нафсиву нафсӣ» мезанем,
Гар нахоҳӣ, мо ҳама Оҳарманем.
З-он зи Оҳарман раҳидастем мо,
Кӣ харидӣ қони моро аз амо.
Ту асо каш, ҳар киро, ки зиндагист,
Бе асову бе асокаш кӯр чист?
Ғайри ту ҳар чӣ хуш асту нох(в)аш аст,
Одамисӯз асту айни оташ аст.
Ҳар киро оташ паноҳу пушт шуд,
Ҳам маҷусӣ гашту ҳам Зардушт шуд.
«Кулду шайъин мо халаллаҳ ботилун,
Инна фазлудлоҳи ғаймун ҳотилун».

Бозгаштан ба ҳикояти Алӣ каррамаллоҳу вачҳаҳу ва мусомихат кардани ӯ бо хунии хеш

Бозрав сӯйи Аливу хунияш
В-он карам бо хуниву афзунияш.
Гуфт: «Душманро ҳамебинам ба чашм
Рӯзу шаб, бар вай надорам ҳеч хашм.
З-он ки маргам ҳамчу ман хуш омадаст,
Марги ман дар баъс чанг андарзадаст.
Марги бемаргӣ бувад моро ҳалол,
Барги бебаргӣ бувад моро навол.
Зоҳиращ маргу ба ботин зиндагӣ,
Зоҳиращ абтар, ниҳон пояндагӣ.
Дар раҳим зодан чанинро рафтан аст,
Дар чаҳон ӯро зи нав бишкуфтан аст.
Чун маро сӯйи аҷал ишқу ҳавост,
Наҳйи «лотулқу биайдикум» марост.

З-он ки наҳй аз донаи ширин бувад,
Талхро худ наҳй ҳоҷат кай шавад?
Донае, к-иш талх бошад мағзу пӯст,
Талхиву макруҳияш худ наҳйи ўст.
Донаи мурдан маро ширин шудааст,
«Бал ҳум эҳёун» пайи ман омадаст.
«Уқтулунӣ ё сиқотӣ лойимо,
Инна фӣ қатлӣ ҳаётӣ доимо.
Инна фӣ мавтӣ ҳаёти ё фато!
Кам уфорик мавтинӣ ҳатто мато?
Фурқати лам лав такун фӣ зассукун,
Лам якул инно илайҳи рочиъун».
Роҷеъ он бошад, ки боз ояд ба шаҳр,
Сӯйи ваҳдат ояд аз тафриқи қаҳр.

Афтодани рикобдор ҳар боре пеши амирулмўъминин Алӣ каррамаллоҳу
ваҷҳаҳу, ки эй амирулмўъминин, маро бикӯш ва аз ин қазо бираҳон
Боз омад, к-эй Алӣ зудам бикӯш,
То набинам он даму вақти туруш.
Ман ҳалолат мекунам, хунам бирез,
То набинад чашми ман он растаҳез.
Гуфтам: «Ар ҳар заррае хуне шавад,
Ханҷар андар каф ба қасди ту равад.
Як сари мӯ аз ту натвонад бурид,
Чун қалам бар ту чунон хатте кашид.
Лек беғам шав, шафеъи ту манам,
Хоҷаи рӯҳам, на мамлуки танам.
Пеши ман ин тан надорад қимате,
Бе тани хешам фатӣ ибну-л-фатӣ.
Ханҷару шамшер шуд райҳони ман,
Марги ман шуд базму нарғисдони ман».
Он кӣ ў танро бад-ин сон пай кунад,
Ҳирси мириву хилофат кай кунад?
З-он ба зоҳир кӯшад андар ҷоҳу ҳукм,
То амиронро намояд роҳу ҳукм.
То амиреро диҳад ҷоне дигар,
То диҳад наҳли хилофатро самар.

Баёни он ки фатҳ талабидани Мустафо саллалоҳу алайҳи ва саллам Маккаро ва ғайри Маккаро ҷихати дӯстиву мулки дунё набуд, чун фармудааст: «Ад-дунёа ҷифатун», балки ба амр буд

Ҷаҳди пайғамбар ба фатҳи Макка ҳам

Кай бувад дар ҳубби дунё муттаҳам?

Он кӣ ӯ аз маҳзани ҳафт осмон

Чашму дил барбаст рӯзи имтиҳон,

Аз пайи наззораи ӯ ҳуру чон,

Пур шуда офоқи ҳар ҳафт осмон.

Хештан ороста аз баҳри ӯ,

Худ варо парвои ғайри дӯст ку?

Ончунон пур гашта аз иҷлоли Ҳақ,

Ки дар ӯ ҳам раҳ наёбад оли Ҳақ.

«Лоясаъ фино набиййун мурсалу,

Ва-л-малак ва-р-рӯҳу айзан, фаъқилу».

Гуфт: «Мо зоғем, ҳамчун зоғ на,

Масти саббоғем, масти боғ на»,

Чунки маҳзанҳои афлоку уқул,

Чун ҳасе омад бари чашми расул.

Пас чӣ бошад Маккаву Шому Ироқ,

Ки намояд ӯ набарду иштиёқ?

Он гумон бар вай замири бад кунад,

К-ӯ қиёс аз ҷаҳлу ҳирси х(в)ад кунад.

Обгинай зард чун сози ниқоб,

Зард бинӣ ҷумла нури офтоб.

Бишкан он шишай кабуду зардро,

То шиносӣ гардрову сардро.

Гирди форис гард сар афрошта,

Гардро ту марди Ҳақ пиндошта.

Гард дид Иблису гуфт: «Ин фаръи тин

Чун физояд бар мани оташчабин?»

То ту мебинӣ азизонро ба шар,

Дон, ки мероси Билис аст он назар.

Гар на фарзанди Билисӣ, эй анид!

Пас ба ту мероси он сағ чун расид?

Ман наям сағ, шери Ҳаққам, ҳақпараст,

Шери Ҳақ он аст, к-аз сураи бираст.
Шери дунё чӯяд ишкореву барг,
Шери мавло чӯяд озодиву марг.
Чунки андар марг бинад сад вучуд,
Ҳамчу парвона бисӯзонад вучуд.
Шуд ҳавои марг тавқи содиқон,
Ки чухудонро буд ин дам имтиҳон.
Дар нубӣ фармуд, к-эй қавми яхуд!
Содиқонро марг бошад ганчу суд.
Ҳамчунон ки орзуи суд ҳаст,
Орзуи марг бурдан з-он беҳ аст.
Эй чухудон, баҳри номуси касон,
Бигзаронед ин таманно бар забон.
Як чухудӣ, ин қадар заҳра надошт,
Чун Муҳаммад ин алафро барфарошт.
Гуфт: «Агар ронед инро бар забон,
Як яхудӣ худ намонад дар ҷаҳон».
Пас яхудон мол бурданду хироч,
Ки макун расво ту моро, эй сироч.
Ин суҳанро нест поёне падида,
Даст бо ман деҳ, чу чашмат дӯст дид.

Гуфтани амирулмӯъминин Алӣ каррамаллоҳу вачҳаҳу бо қирни худ, ки чун
худо андохтӣ дар рӯйи ман, нафси ман чунбид ва ихлоси амал намонд. Монеъи
куштани ту он шуд
Гуфт амирулмӯъминин бо он ҷавон,
Ки ба ҳангоми набард, эй паҳлавон!
Чун худу андохтӣ дар рӯйи ман,
Нафс чунбиду табаҳ шуд хӯйи ман.
Ним баҳри Ҳақ шуду нима ҳаво,
Ширкат андар кори Ҳақ набвад раво.
Ту нигоридай кафи мавлистӣ,
Они ҳаққӣ, кардаи ман нестӣ.
Нақши Ҳақро ҳам ба амри Ҳақ шикан,
Бар зучочай дӯст санги дӯст зан».
Габр ин бишниду нуре шуд падида
Дар дили ӯ, то ки зунноре бурид.

Гуфт: «Ман тухми ҷафо мекоштам,
Ман туро навъе дигар пиндоштам.
Ту тарозуи аҳадхӯ будай,
Бал забонай ҳар тарозу будай.
Ту табору аслу хешам будай,
Ту фурӯғи шамъи кешам будай.
Ман ғуломи он чароғи чашмҷӯ,
Ки чароғат равшани пазруфт аз ӯ.
Ман ғуломи мавчи он дарёи нур,
Ки чунин гавҳар барорад дар зухур.
Арза кун бар ман шаҳодатро, ки ман
Мар туро дидам сарафрози заман».
Қурби панҷаҳ кас зи хешу қавми ӯ
Ошиқона сӯйи дин карданд рӯ.
ӯ ба теғи ҳилм чандин ҳалқро
Воҳарид аз теғу чандин ҳалқро.
Теғи ҳилм аз теғи оҳан тезтар,
Бал зи сад лашкар зафарангезтар.
Эй дарего, луқмае ду хӯрда шуд,
Чӯшиши фикрат аз он афсурда шуд.
Гандуме хуршеди Одамро кусуф,
Чун заноб шаъшоъи бадриро хусуф.
Ин-т луфти дил, ки аз як мушти гил
Моҳи ӯ чун мешавад парвингусил.
Нон, чу маънӣ буд, хӯрдаш суд буд,
Чунки сурат гашт, ангезад чухуд.
Ҳамчу хори сабз, к-уштур мех(в)арад,
З-он хуриш сад нафъу лаззат мебарад.
Чунки он сабзиш рафту хушк гашт,
Чун ҳамонро мехурад уштур зи дашт.
Медаронад кому лунҷаш, эй дарег,
К-он чунон варди мураббӣ гашт теғ.
Нон, чу маънӣ буд, буд он хори сабз,
Чунки сурат шуд, кунун хушк асту габз.
Ту бад-он одат, ки онро пеш аз ин,
Хӯрда будӣ, эй вучуди нозанин!
Бар ҳамон бӯ мехурӣ ин хушкро

Баъд аз он к-омехт маънӣ бо саро.
Гашт хокомезу хушку гӯштбур,
З-он гиёҳ акнун бипарҳез, эй шутур.
Сахт хоколуд меояд сухун,
Об тира шуд, сари чаҳ банд кун.
То Худояш боз софу х(в)аш кунад,
ӯ ки тира кард, ҳам софаш кунад.
Сабр орад орзуро, не шитоб,
Сабр кун, «валлоҳу аълам би-с-савоб».